1980 sonrası

işçi hareketinde durum

HASAN OĞUZ

emek kürsüsü dizisi: 1

SCALA YAYINCILIK

HASAN OĞUZ İşçi hareketinde durum
SCALA YAYINCILIK

1980 sonrası

İŞÇİ HAREKETİNDE DURUM

Yazan
HASAN OĞUZ

Kapak Resmi:

"Guernica" 1937. Pablo Picasso'nun bir yağlıboya çalışması..

İspanya Bask bölgesindeki Guernica, 1932'de bağımsız bir Bask Devleti kurmaya yönelik başarısız bir girişime önayak oldu.

İspanya iç Savaş'ında Franco'yu desteklemek için gönderilen Alman uçaklarınca 1937'de ağır bir biçimde bombalandı. Bu olay, Picasso'nun "Guernica" adlı ünlü resmine esin kaynağı oldu.

SCALA YAYINCILIK
emek kürsüsü dizisi : 1

SCALA YAYINCILIK
EMEK HÜASÜSÜ DİZİSİ :1
ISBN 975 7132 00 4

1980 sonrası
İşçi Hareketinde Durum

Yazan
Hasan Oğuz

Scala Yayıncılık ve Tanıtım A.Ş.
Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.
1. baskı İstanbul, Ekim 1995

İstiklal Caddesi Mis SokakTan Apartmanı 6 / 7- 8
Beyoğlu 80050 İstanbul
Telefon (0 212) 251 51 26 , 245 43 89
Faks (0 212) 245 28 43

Dizi Editörü : Hakan Feyyat
Redaksiyon : Muammer Kurtulmuş & Nesrin Ulu
Kapak Düzeni : Sibel İlkin Uçuran
Sayfa Düzeni : Gülenaz Şahin
Ofset Hazırlık : Scala Yayıncılık & Tanıtım A Ş
Baskı : Melissa Matbaacılık

***Hamit Ulutaş**'ın anısına*

Yazar Hakkında :

Hasan Oğuz, 1956 yılında Elazığ'ın Keban ilçesi Denizli köyünde doğdu. İlk ve orta öğrenimi köyünde tamamlayan yazar 1974-75 yılında İstanbul Pertevniyal lisesini bitirdi. 1975-76 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesine girdi. Aynı yıl İETT'de çalışmaya başladı.

Lise yıllarında (1974-75) İstanbul Orta Öğrenim Derneği (İDÖD), !977-78 İstanbul Yüksek Öğrenim Derneği (İYÖD) ve İstanbul Yurtsever Devrimci Gençlik Derneği (İYDGD) gibi gençlik örgütlerinde çalıştı. Ama esas çalışma alanı işçi ve emekçiler arasındaydı. Önce TÜM-DER 'in kuruluşunda bulundu ardından çeşitli işçi sendikaları içinde faaliyette bulundu. İstanbul'un işçi yatakları olan Okmeydanı, Gültepe, Alibeyköy, Kağıthane, Nurtepe, Sanayi Mahallesi, Bayrampaşa, Topkapı vb. işçi semtlerinde ve bu bölçelerdeki fabrikalarda işçi faaliyetlerini örgütledi.

1980 12 Eylül'ün gelmesiyle birlikte işyerini terkeden yazar, aranmaya başlandı. 1981 yılında önce İzmir'e ardından da 1983 yılında Adana'ya geçti. Buralarda işçi ve emekçi faaliyetlerini örgütlemeye çalıştı. Bu arada muhasebecilik, pazarlamacılık, bakkallık,fabrika işçiliği ve işportacılık gibi işlerde çalıştı.
1989'da İstanbul'a döndüğünde 7 yaşına gelen oğlunu ilk defa gördü. 1990'da Belediye'ye giren yazar halen burada çalışmaktadır.

Hasan Oğuz, kamu çalışanlarının ilk örgütlenme sürecine katılarak Tüm Belediye Memurları Sendikası (Tüm-Bel-Sen) kurucu üyesi ve eski 1 No'lu Şube Başkanlığını yapmıştır.

Yazar, Özgür Gündem, 1 Mayıs ve Yeni Politika gibi gazetelerde yazılar yazdı. Halen de Yeni Politika gazetesinde haftalık yazılarını sürdürmektedir. Yazılarından dolayı hakkında DGM'ce çeşitli davalar açılan yazarın bu davaları devam etmektedir.

Yazar evli ve iki erkek çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

Sunu. Sendika Bürokrasisinin İhaneti..... **Mihri Belli** I
Emek Cephesi'nin Örülmesi .....**M. Pekgüleç** III

Önsöz 1.

I. Bölüm

- 12 Eylül 1980 Sonrası İşçi Hareketinin Özellikleri.. 3
- I. Dönem : 12 Eylül1980'den 1987 Netaş grevine..... 13
- II. Dönem :1987 Netaş grevinden 1989 Bahar eylemine kadar geçen dönem..... 15
- III. Dönem:1989 Bahar eylemleri ve sonraki süreç..... 17
- I. ve II. Döneme damgasını vuran eylemler Netaş grevi ve '89 Bahar atılımı..... 18
- 3 Ocak 1991 Genel eylemi ve Zonguldak grevi 24
- 1989 Bahar eylemlerinin kritiği 28
- Ekonomik mücadele ve kendiliğindencilik 35
- '89 Bahar'ı ve sonrası eylemlerinin dersleri 48
- 1993 Durağanlığı - 20 Temmuz 94 Genel Eylemi ve sosyalistlerin konumu üzerine 50

II. Bölüm

- 12 Eylül Sonrası Sendikaların Evrimi 59
- Sendikalar ve Türk-İş 59
- DİSK nereden nereye 64

III. Bölüm

Sendikaların Örgütsel Biçimleri Üzerine Bir Tartışma 78

IV. Bölüm

İşçi Komitesi ve Sendikalar .....
1. Örgütsel olarak işçi hareketindeki olumlu zeminler.... 90
2. İşçi Komiteleri'ni nasıl anlamalıyız 90
3. Bir deney: Zonguldak Madenci grevinde ortaya çıkan komiteler 93
4. İşçi Komiteleri, Konsey, Şura, Sovyet örgütlenmeleri üzerine (uluslararası deneyler) 97
5. Ülkemizden bir deney I. Kilikya Fabrika Konferansı ve bazı saptamalar 99

113

V. Bölüm

İşçi Hareketinde Arayış Momentleri .....
1. İşçi Kurultayı 117
2. Bir Proje Ortak bir dava uğruna ortak bir işçi gazetesi 117
a) İşçi gazetesi planı 120
b) İşçi Gazetesi ve sınıfın diğer talepleri için sendikal işçi grubunun tanımı ve amaçları 126
c) Sendika (işçi) grubunun programı 128
d) İşçi Gazetesi için anket 129
3. İşçi Akademisi 132
4. Şubeler platformu (VI bölümde işleniyor) 134

135

VI Bölüm

Birleşik Harekette Şubeler Platformu'nun rolü ve bir örgütlenme planı üzerine 136
a) İşçi sınıfı hareketi ve burjuvazinin yeni taktikleri üzerine 136
b)Şubeler Platformu hangi ihtiyaçtan doğdu 141

- c) Platform'un başındaki Demokles'in Kılıcı Türk-İş ve sendikaların kitleseliği sorunu..... 144
- d) Bir örgütlenme planı üzerine tartışma..... 152
- İşçi Kurultayı ve bir değerlendirme..... 155
- Başarısızlığın sorumlusu bazı siyasi gruplardır 156
- Şimdi ne yapılabilir 161

VII Bölüm

Kamu Çalışanları Sendikalarının Evrimi ve Yaşanan Sorunlar..... 164
- İlk örgütlenmeler ve bazı saptamalar 166
-12 Eylül sonrası süreçte memur hareketi 167
-Sendikal mücadelenin dönemsel çizgileri 169
- I. Dönem 1989 ve 1991 yılları arası dönem 169
- II. Dönem 1991-1993'ün ikinci yarısına kadar olan dönem 176
- III. Dönem: 1993'ün ikinci yarısı ve sonrası dönem 182
- Sendikaların tıkanmasından devrimci gruplar da sorumludur 187
- Konfederasyon'laşma üzerine 189
- Sonuç..... 194

Sendika Bürokrasisinin İhaneti

Mihri Belli

Türkiye İşçi Sınıfı'nın ve genellikle emekçilerin son yıllardaki sınıf savaşımı konusunda ayrıntılı bilgilenme kaynağı niteliğinde çalışmaların eksikliğini çekiyoruz.

İşçi davasına dair yazılanlar genellikle somut veriler içermeyen genellemeler.

Hasan Oğuz'un bu çalışması öyle değil. Yazar son yıllarda işçi sınıfının, kamu çalışanlarının mücadelesini, o mücadelenin içinde yer alan bir kimse olarak yakından izlemiş. Gözlemlerini bize aktarıyor. Ama onunla da yetinmiyor. Kitap derinliğine durum tahlillerini de içeriyor. Çözümler konusunda ipuçları veren tahliller bunlar.

Oğuz, özlemlerini gerçek sayan bazı aşırı iyimserlerimiz gibi değil.

O, işçi sınıfı mücadelesinin genel olarak henüz ekonomik- de-

mokratik hedefler sınırını aşamadığı gerçeğini vurguluyor.

Bir diğer tespiti eylemlerin mahalli olarak kaldığı ve henüz ülke düzeyinde bir yığınsal işçi dayanışması bilincinin oluşmadığı gerçeğidir. Yazar eylemlerin başarısının sınırılı kalışını ya da düpedüz yenilgiye uğramasının nedeninin burada olduğunu görüyor.

Hareket ekonomik demokratik istemler sınırını aşmayanıca burada örgütlenmenin de mesleki örgütlenme ile sınırlı kalmaya mahkum olduğunu belirtiyor. Sendika bürokrasisinin ihanetine tepki olarak oluşan işçi komiteleri gibi tabandan fışkıran örgütlenmeler bile eninde sonunda aynı sendikal sınırlama içinde kalmaktadır.

Yazar işçi hareketi politikleşmedikçe havanda su dövülmenin süreceğini söylüyor ve amaca ulaşmak için zincirin hangi halkalarını kavramamız gerektiğine işaret ediyor.

Bunlar işçi kometeleri ve Siyasi Parti'dir.

Kitle eylemlerinin devrimci bir hedefe yürümesinin güvencesi olarak ve sendika bürokrasisinin ihanet çizgisini aşarak yaratacak etkenlerin gelişmesini sağlayacak olan işçi komiteleri... Mücadele geliştikçe tabanın davaya sarılma duygusunun da gelişmesiyle oluşan ve bürokrasiye karşı sendika içi demokrasiyi dayatan işçi komiteleri.

Politik örgüte, Parti'ye gelince yazar, son yılların işçi ve kamu çalışanları eylemlerinden çıkardığı sonuç; işçi sınıfının politik örgütüne kavuşmasının artık bir zorunluluk olduğudur. "Başarı ve zaferin güvencesi buradadır. Pari sorununun çözümü bütün görevlerin önünde duran ve çözülmesi zorunlu bir görev olarak kendini dayatmaktadır."diyor Hasan Oğuz. Doğru söylüyor.

5 Ağustos 1995

Emek Cephesi'nin Örülmesi

Munzur Pekgüleç

DİSK , Deri - İş Genel Başkanı

Türkiye işçi sınıfının mücadele tarihi beşinci çeyrek yüzyılını yaşıyor. Tersane grevlerinden Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'ne uzanan birinci dönem; Ulusal Kurtuluş Mücadelesi'nden 1950'lere uzanan ikinci; 1950'lerden 1980'e uzanan üçüncü ve 1980'den günümüze uzanan ve devam eden dördüncü dönem işçi sınıfının mücadele tarihinin ana dönemleridir.

Bugüne kadar, yaşadığımız dönem de içinde olmak üzere sınıflar mücadelesinin bu uzun tarihi henüz genel - özel yanlarıyla, genişliğine ve derinliğine yazılabilmiş değil. Parça parça, dönemsel olarak yazılan eserler ancak bu uzun tarihin yazılmasının birikimleri olabilecek niteliktedir.

Bu görev, gerçekleştirilmek üzere önümüzde duruyor.

Sınıflar mücadelesinin dördüncü ana dönemi, diğer dönemlerden belli noktalarda ayrılıyor. 1980'ler öncesinde yaşanan sınıflar mücadelesinin, sistemden bir kopuş noktasına götürecek denli sert ve uzlaşmaz karakteri, 1980'lerle birlikte yerini; "yumuşak" ve görece de olsa "uzlaşır " karaktere bıraktı. İşçi sınıfı hareketinin geçmiş dönemde güçlü ve sistemleşmiş bir ideolojik hatta örülemeyişinin tüm zaafları, 12 Eylül faşizmiyle daha belirgin ve göze batar hale geldi.

İşçi sınıfının 12 Eylül öncesinde yaratılamıyan / yaratamadığı siyasal örgütlülüğünün acı ve sancıları yeni döneme olabildiğince sarktı ve işçi sınıfının yeni dönemi, 15 yıl öncesinin hastalık ve zaaflarından inmelenerek doğdu.

Okuyacağınız kitap, işte böylesi bir dönemin tarihini yazmaya çalışmış.

Çalışmada, 1980 sonrası işçi sınıfı hareketinin ağırlıkla " kendiliğindenlik " üzerine yükselişi saptamasına gidilirken, bu eylemlerin; özellikle 1989'larla birlikte başlayan kitlesel eylemlerin içinde zayıf da olsa "kimi önderliklerin " yer aldığı belirtiliyor.

Doğrudur. 1980 sonrasında neredeyse açlık seviyesine kadar yoksullaştırılan işçi sınıfı genel bir tepki dalgasını "Bahar Eylemleriyle" yükseltirken, sendikacıların planlı bir eylem hattından daha çok kendi, kendiliğinden eylem hattını gündelik ve dönemsel olarak ortaya koymuştur.

Ve, o güne kadar sınıfla birlikte öfkesini biriktiren, kimi 1980 öncesinden sınıfın içinde kalan "öncü işçiler" bu sürecin içinde kimi yönlendirmelere gidebilmişlerdir. İşçi sınıfının kıpırdayan gövdesi içinde canlanan, geçmişten gelen "öncü işçiler" eylemler içinde sınıfa yol göstericilikte bulunmaya çalışsalar da kendi taşıdıkları zaaflar yüzünden bunda çok da başarılı olamamışlar, eylemlerin uzun soluklu sürdürülmesinde ve adım adım parolalarının demokratik-siyasal yöne çekilmesinde başarısız kalmışlardır.

Bu, onlardan ziyade yukarıda belirttiğimiz gibi 12 Eylül önce-

sinden devralınan siyasal yapıların zaafıdır.

İşçi sınıfının bu doğal öncü işçileri, sistemleşmiş ve güçlü bir ideolojik hat içinde kendilerini bulamadıkları ve tersinden bunu yaratmaya başlamadıkları sürece bu zaaf her işçi eyleminde kendi versiyonlarıyla tekrar edecektir.

Yine çalışmada önerilen işçi sınıfı mücadelesinin bir "Emek Cephesi' nde örülmesi ve sürdürülmesi";

Birinci olarak, kendiliğinden karakterli eylemlerden iradi ve direnişçi bir eylem karakterine,

İkinci olarak, böylesi bir Emek Cephesi için siyasal farklılıkların kalınca çizgilerle çizildiği, örgütsel olarak birlik sağlanırken Eleştiri-Propaganda Özgürlüğünün elden bırakılmadığı bir örgütsel yapılanmaya,

Son olarak, tüm bunlarla birlikte işçi sınıfının haklılık ve meşruluk zemini kaybedilmeden, burjuvaziden icazet almak yerine, legaliteyi istismarı en üst sınırına kadar zorlayacak, bileğinin hakkıyla dövüşe dövüşe yolunu açacak bir mantaliteye geçişle olanaklıdır.

Çalışma, bu iki önemli noktada yaptığı saptamalarla yeni ve yakın dönem tarihinin yazılışına önemli bir "Giriş" yapıyor.

Böylesi bir "Giriş"in yazılmış olması, önümüzdeki dönemde işçi sınıfının mücadele tarihini yazmaya devam edecek çalışmalara ışık tutacaktır.

Bu çalışmayı yapan başta Hasan Oğuz olmak üzere katkısı olan tüm arkadaşlara bundan sonraki çalışmalarında başarılar dilerim.

14 Ağustos 1995

I - ÖNSÖZ

12 Eylül 1980, devrimci hareketlerimiz açısından bir dönemin adıdır. Adeta tarihimiz yazılırken milattan öncesi ve sonrası gibi olan bu tarih, tarihsel bir moment olarak kabul edilmektedir. "12 Eylül öncesi veya 12 Eylül sonrası", bu devrimciler için bir söylem tarzı oldu. Amacım işçi sınıfı hareketinin tarihini yazmaktan çok, devrimci hareketmizin üzerine bir deprem gibi gelen Eylül faşizminden sonra, yaşanan işçi sınıfı hareketimizin bir değerlendirmesini yapmak. Tartışmaları,sorunları, konunun biçimlerini vb. ele almak.

Üzerinde titizlikle durmak istediğim önemli bir nokta şudur: İşçi sınıfı hareketinin sendikal ve siyasal sorunlarında gündemleşmek ve can alıcı tartışmalı konuların üzerinde yoğunlaşmak, esası belirleyen düşüncem olmuştur. O nedenle 12 Eylül sonrasında yaşadığımız grev ve direnişlerin yaratmış olduğu siyasal sonuçları tartışmak istedim. Burada amacım işçi sınıfı hareketimizin grev ve direnişlerinin biyoğrafisini çizmek değildir. Hareket nasıl başladı nereye kadar ulaştı ve sonraki süreçte nereye evrildi? Buradan sosyalistler olarak çıkardığımız sonuçlar nelerdi? Sınıf hareketinin ihtiyaçları, önderlik sorunları, örgütlenme sorunları, sendikal ve siyasal sorunlar ile tüm bunların toplamından çıkan sonuçlar ve sorunun çözümlenmesi. Bütünüyle bunları tartışmak istedim. Çok konuşulan ama örgütlenmesinde başarılı olunamamış işçi komitesi ve diğer biçimlerini, sendikaların geçirmiş olduğu evrimi tartışmak istedim. Hiç bir şekilde tar-

tışmaya açılmayan sendikaların dikey ve yatay örgütlenme biçimlerini gündeme getirmeye çalıştım. İşçi hareketinde arayış ve çıkış momentleri üzerinde bir çözümlemeye gitmek ihtiyacını duydum. Daha farklı bir gözlemle soruna yaklaşmaya çalıştım. Güncel olan ve son yıllarda önemli bir işleve kavuşması olanaklı olan, şubeler platformunun sorunlarını tartışmak ve bir örgütlenme planı sunmak istedim. Umarım bu sorunlar daha da genişletilerek tartışılır ve olumlu bir yöneliş elde edilir.

Burada kamu çalışanlarının gerek politik gerekse sendikal boyutta ortaya çıkan sorunlarını tartışmak istedim. Kamu çalışanlarının sendikal boyutta ortaya çıkan daralma ve tıkanma sebepleri üzerinde durmaya çalıştım.

Umarım bu kısa çalışma, işçi sınıfı hareketimizin ilerici, demokrat ve sosyalist öncüleri ile , sınıfımızın, emekçi hareketimizin içinde yer alan dostlarımızın faaliyetlerinde yardımcı olabilecek bir döküman olabilir. Ve böylece amacına ulaşmış olursa en büyük sevinç benim olur.

Kitabın hazırlığında her türlü katkıyı sunan arkadaşım Hakan Feyyat'a, kitabın hazırlığında enerjik çabasını esirgemeyen Gülenaz Şahin ve Sibel İlkin Uçuran arkadaşlara, kitabın redaksiyonundaki katkılarından dolayı Muammer Kurtulmuş ve Nesrin Ulu 'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

I. BÖLÜM

12 Eylül 1980 Sonrası İşçi Hareketinin Özellikleri

Eylül rejimi, yaşanan ekonomik ve siyasi krizin faturasını başta işçi sınıfı olmak üzere milyonlarca emekçi kitlelere çıkardı. Bu krizi askeri diktatörlükle çözebileceklerini sandılar. Dış borç açığı artarken, iç ve dış pazarın giderek küçülmesi, döviz dar boğazının artması, üretilen mamüllerin tüketilememesi, kitlelerin alım gücünün düşmesi nedeniyle stokların genişlemesi ve tüketimin daralması krizin belli başlı göstergeleriydi. Enflasyon her geçen gün artarak devam ediyordu. Paranın alım gücü düşüyordu. Sık sık değişen hükümetler, parlemento ve cumhurbaşkanlığı kurumları işlemiyordu. Yasama ve yargı organları işlevlerini önemli derecede yitirmişti. Ordu ve polis kurumları, siyasi çekişme içinde parçalanmayı yaşıyordu.

Bu koşullarda, işçi sınıfının, yoksul köylülüğün, öğrenci gençliğin ve diğer emekçi katmanların, sisteme yönelik anti-faşist gösteri, grev ve direnişleri, yerel ve bölgesel boyutları aşan ve ülke genelinde giderek olgunlaşan bir sürece yayılmıştı.

12 Eylül "anarşi ve terörü" önleme bahanesiyle gerçekleştirilmişti. Ancak sorunun esası bu değildi. Esas amacı sistemi tehdit eden anti-faşist, anti-emperyalist bir devrim dalgasının önünü kesmek ve emperyalizmin bölgedeki çıkarlarını güvence altına almak ve tahkim etmekti. 24 Ocak 1980 kararlarıyla alınan bir dizi önlemler, emparyalizmin ekonomik organları olan, İMF, Dünya Bankası vb. gibi kurumların direktifiyle olmuştu. Bu kararlarda ekonominin tümüyle emperyalizme bağımlılığı daha da pekiştirilmiştir. Bu gelişmeler emekçi yığınlara büyük bir saldırının başlangıcıydı. Ancak emperyalistler 24 Ocak kararlarını böyle bir ortamda ve böyle bir hükümetle uygulayamayacaklarını iyi biliyordu. Dolayısıyla bu kararların uygulanacağı bir ortam hazırlanmalıydı. Bu da 12 Eylül askeri faşist darbesiyle oldu. Böylece istekleri gerçekleştirilmiş oldu. Burada amaç, bölgede emperyalizmin çıkarları güvence altına alınırken, ekonomiyide emperyalizmin lehine yeniden biçimlendirmekti.

12 Eylül rejiminin, diğer iki askeri darbeden farklı bir özelliği, vardı. Eylül rejimi ilk defa 60 yıllık var olan ideoloji, siyaset ve ekonomiye yeni bir yorum getirmiş ve geleneksel resmi kalıpları, emperyalizmin ulaştığı boyutlar düzleminde değişikliğe uğratarak yeniden yorumlamıştır. Rejim henüz "bağımsızlıkçı" gibi görünen kendi kurumlarını da tasfiye etmiştir. Bu yönüyle Eylül rejimi, Atatürkçülüğün yeniden tanımlanmasında mihenk taşı olmuştur. Bu konuda Fikret BAŞKAYA "Paradigmanın iflası" adlı eserinde şöyle diyor:

"Artık koşullar 1930'lardan beri geçerli olan resmi ideolojinin yeni versiyonunun oluşturulmasını gerektiriyordu! Yapılacak iş, yeni koşulların gerektirdiği, yerli burjuvazinin ve emperyalizmin çıkarlarına cevap verecek bir Atatürkçülük versiyonunun üretilmesiydi. Bu da, geleneksel olarak geçerli kılınmış resmi ideoloji olan Atatürkçülüğün, kısmende olsa dışlanmasını gerektiriyordu. Bu yüzden askeri cunta, geleneksel olarak resmi ideolojinin üretilip yayıldığı kurumları (Atatürkçülük) (T T K, T D K, vb.) yeniden biçimlendirdi." (Age. Syf.189)

Bu gelişmeye paralel olarak bu kurumlarda ki kadrolar değiştirildi, üniversiteler yeni düzenlemeye tabi tutuldu, öğretim üyelerinin tasfiyesine gidildi. YÖK sistemi üniversiteleri, liseler düzeyine düşürdü. Eğitim kurumları tamamıyla sisteme uyumlaştırıldı ve din dersi mecburiyeti koyuldu. Bu dönemde "Türk İslam Sentezi" formülasyonuyla her alanda yoğun çabalara gidildi. İmam Hatip okulları korkunç derecede arttı, Kuran kurslarında büyük patlamalar oldu vb.

Ancak bunlar bütünüyle Atatürkçülük sloganları kullanılarak yapılıyordu. Yerden mantar biter gibi Atatürk'ün heykelleri inşa ediliyordu. Artık halk bile Atatürk'ü "beton Kemal" diye espiriyle karışık anmağa başlamıştı.

1974'lerden itibaren kapitalizmin yapısal krizi derinleşmiş, petrol sorunu bu krizi daha da artırmıştır. Emperyalizm bu sorunu çözmek için yeni arayışlara yönelmiştir. Birçok tedbirin yanısıra en başta çözülmesi gereken sorun olarak, kaynak sorunu görülüyordu. Bu sorunu çözmek için, en başta gelen çözüm yollarından birisi reel ücretleri düşürmek oldu. İşçi sınıfının son derece düşük olan ücretlerini kısmak, hatta dondurmak, Eylül Rejimi'nin esas hedefini belirlemiştir. Bunu gerçekleştirebilmek için, işçi sınıfının sendikal örgütleri de işlevsizleştirilecekti. Mamül ve yarı mamül maddelere korkunç zamlar yapıldı. Diğer masraflar kısıldı. Sonuçta emek sermaye ilişkisindeki var olan emek aleyhindeki denge daha da bozuldu; ve emekçi kitlelere yönelik sistemli sömürü ve saldırı birarada vürütüldü.

12 Eylül askeri faşist diktatörlüğü, ilk saldırılarını bilindiği gibi, işçi hareketine ve onun sendikal örgütüne yöneltti. İleri işçilerin çoğunluğunun yer aldığı DİSK kapatıldı. Birçok bağımsız sendikanın kapısına kilit vuruldu. Türk-İş gibi devlet sendikaları hizaya sokuldu. Türk-İş hükümete bir de bakan vererek, devletin yeni uyum politikasına göre kendini yeniden tanımladı Bu tanımlama, askeri yönetimin buyruğuna teslim olmak ve uşak bir ruh haliyle yaşamak anlamına geliyordu. Birçok ileri işçiler ve sendikacılar gözaltına alındı ve tutuklandılar. Ayrı bir değerlen-

dirme konusu olan, Selimiye Kışlası önündeki sendikacılar kuyruğu, sendikaların geleceğe ilişkin nasıl bir tutum sergileyeceklerinin de önemli bir göstergesiydi.

Sonuçta bilinen saldırılar, toplumun her katına sirayet etti. Partiler ve DKÖ'ler (Demokratik Kitle Örgütleri) kapatıldı. Parlemento fesh edildi. Tüm sivil örgütler bu saldırılardan nasibini aldılar. Ülke yarı-açık bir cezaevine dönüştü. Yüzbinlerce insan soruşturmadan geçti. On binlerce insan işkence gördü tutuklandı, öldürüldü. Onlarcası asıldı. Kısaca işçi ve emekçiler açısından 1980 yılları, kara bir dönemdi.

Cuntanın başları, DİSK' le birlikte işçi sınıfı ve emekçi kitlelerden ciddi bir direnişin gelişeceğini bekliyordu. Biraz da hazırlıklarını buna göre yapmışlardı. 12 Eylül öncesinde cunta başları, yapmış oldukları çeşitli toplantılarda, olası bir direnişi nasıl kıracaklarını tartışmışlar ve bir dizi karar almışlardı. Onları en çok düşündüren, işçi sınıfının sosyalist hareketle kısmen bütünleşmeye doğru eğilim gösterdiği noktaların ve bölgelerin varlığıydı. Gerçi onlar burjuva sendikal akımların içinde bulunduğu durumun ayrıntılı raporunu alıyorlardı. Burjuva reformist bir önderliğe sahip de olsa, içinde önemli bir devrimci işçi potansiyelini taşıyan DİSK, belki bir "sorun" teşkil edebilirdi. Ancak DİSK yönetiminin uzlaşmacı çizgisi bilindiği için, bu da cunta için pek sorun olmayacaktı.

Esas sorun, DİSK yönetimine rağmen işçi sınıfının durumuydu. Sendikal merkezlere rağmen sendikalar içinde yoğunlaşan, giderek sendikal merkezleri aşma eğilimi gösteren işçi hareketinin muhalif tutumuydu. Anti-faşist muhalefetin temel unsuru olan işçi cephesindeki rahatsızlık ve kıpırtılar kendini dışa vuruyordu. 12 Eylül darbesi öncesinde 40 bine yakın işçi grevdeydi. Birçok sanayi merkezlerinde grevler ard arda geliyordu. İstanbul ve Adana gibi sanayi kentlerinde, askeri darbe grevlerle karşılanmıştı. Ve bu grevler, giderek Cuntaya karşı gelişme gösteriyordu. Örneğin Adana'da Sabancı kuruluşlarının da içinde olduğu birçok fabrikada direnişler başlamıştı. Birçok bölgede

anti-faşist sokak gösterileri, miting ve yürüyüşler gerçekleşiyordu. Çorum, Fatsa, Tunceli gibi yerlerde ciddi sayılabilecek direnişler ortaya çıkmıştı. Bunların bir kısmı savunma amaçlı silahlı direnişlerdi.

Tüm bunlar 12 Eylül öncesinin belirgin özelliğiydi.

Darbe sonrası yerel düzeyde ortaya çıkan direniş odakları,yavaş yavaş düşmeye başladı. Kısa bir süre sonra ülkedeki ivmenin egemen güçler lehine değişmesi, sendikacıların kışlalar önünde teslimiyet kuyrukları oluşturmaları, sol arasındaki anlaşmazlığın hâlâ devam etmesi (ortak cephenın kurulamaması), lokal düzeyde eylem ve direnişleri de olumsuz etkiledi. Sonuç olarak var olan grev ve direnişler de ezildi.

Bu olumsuz koşullamanın en önemli nedenlerinden birisi de, tekrarlayarak söylemek gerekirse,Türkiye Sosyalist hareketinin bölünmüşlük durumudur ve sınıfa yönelik faaliyetlerinde, iyi sayılamayacak bir sınav vermeleri gerçeğidir. Ortak düşmana karşı ortak bir cephede dahi anlaşmanın sağlanamaması, Cuntaya karşı birleşik bir direniş hareketinin örülememesi, salt sol içinde var olan zaaflarla açıklanamaz. Konumuz olmasa da bunun çok daha derin nedenleri olsa gerektir.

Burada durum zorunlu olarak pedagojik anlamda moral bozukluğuna yol açmıştır. Yoğun olarak devam eden devlet terörü ve saldırıları karşısında var olan direniş merkezlerinin düşmesi, nefes borularını da tıkamıştır. Kitlelerde dumura uğrayan böyle bir ruh hali, ilerisi için bazı ipuçlarını veriyordu Medya ise bu durumu yoğun bir şekilde körüklüyordu.

Bu gelişmeleri daha anlaşılır hale getirmek için, 1980 12 Eylül sonrası, işçi sınıfı ve emekçi halkın ekonomik olarak kayıplarına kısaca bir göz atmak gereklidir.

Kaybedilen hakların en başında ücretlerin düşürülmesi geldiğini yukarıda söylemiştim. Bu dönemde reel olarak ücretlerde yarı yarıya bir düşme gözlenmiştir. Resmi açıklamalara göre (ki bu açıklamalar enflasyon oranının yüzdesini sürekli düşük gös-

termektedir) 1983 ile 1987 arasında satın alma gücü açısından ücretlerdeki düşüş % 50 oranına ulaşmıştır. 1977 yılı temel alındığında ücretlerde ki düşüş 3/4'e varmıştır. Yani bir işçi 1987'de aldığı ücret ile satın alabileceği bir malın, ancak 1/4 'ünü alabilecek duruma gelmiştir. 1kg ekmek için 1983'te 23 dakika çalışan bir işçi, 1988'de 45 dakika, 1983'de1kg et için 4 saat 22 dakika çalışan bir işçi ,1988'de 7 saat 22 dakika çalışmak durumundadır. 1988'de yapılan bazı toplu sözleşmeler ile rakam olarak yüksek gibi görünen artışlar (% 130'lara varan ücret artışları), gerçekte alım gücü açısından 1980 öncesine göre son derece düşük ve geridedir. Bu rakamsal büyüklük bazı sendika bürokratları tarafından zafer olarak ilan edilmiştir.

Bu gelişmelerin sonucunda, işçi ve emekçilerin milli gelirden aldıkları pay, 1976'da % 34'den, 1988'de % 14'e gerilemiştir. İşçi sınıfının reel ortalama ücretlerinde 25-30 yıllık bir gerileme sürekli devam etmiştir. Ücretlerin satın alma gücü 1963'lerin düzeyine düşmüştür. Petrol-İş'in 1987'de yayımlanan yıllığında ulusal gelir - ücret endeksi tablosunda, 10 yıllık dönemde (1977 -1987) kişi başına düşen ulusal gelirin % 33.2 arttığını, aynı dönemde gerçek ücretlerin % 60.8 azaldığı belirtiliyor.

Asgari ücret işçi sınıfının durumunu ortaya koyan önemli bir göstergedir. Hem işgücünün karşılığı olması, hem de taban ücreti olması açısından, işçi sınıfının ücretlerini etkileyen önemli bir özelliğe sahiptir. 1988'de asgari ücret 126.000TL brüttür. Bunun ele geçen net tutarı 83.766 TL'dir. Oysa, beslenme, konut, ulaşım, kültür harcamaları, giyim, sağlık vb. gibi ihtiyaçların ortalama gideri toplam 140 ile 150 bin TL' dır. Bu durumda devlet işçiden, bu giderlerin yarısını yapmasını istemektedir.

17 Kasım 1986 tarihli Hürriyet gazetesinde yer alan karşılaştırmalı bir araştırmaya göre, 1 kilo et için Türkiye'de bir işçi 11 saat 20 dakika çalışırken, Bangladeş'li bir işçi 4 saat 24 dakika, Fransız bir işçi 1 saat 20 dakika, Avusturyalı bir işçi ise 1 saat 25 dakika çalışmaktadır. Bu durum işçi sınıfının refah düzeyinin nasıl olduğunu gösteriyor. Yoksullaşma ve sınıfsal farklılaş-

ma, 12 Eylül'den sonra giderek derinleşmiştir.

Son yıllardaki ortalama reel ücret, 5 Nisan 1994 tarihli ekonomik paketi ile çok daha gerilemiş ve fiziksel yoksullaşma daha da artmıştır.

Bu olumsuz tablo sendikalar cephesinde de kendini göstermiştir. İşten atmaların yoğunlaşmasıyla birlikte işsizler ordusuna yeni işsiz orduları eklenmiştir. Bu durum sendikaların tabanını kazımağa yönelmiştir. Sendikasızlaştırma politikaları farklı mecralardan devam ettirilmektedir. Örneğin, 1980 yılında 813 sendikanın, toplam üye sayısı yaklaşık 6 milyona ulaşırken (ki bu sendikaların 450 tanesi yerel sendikalardır ve 27 iş kolunda kurulmuştur), 1987 rakamlarına göre toplam sendika sayısı yaklaşık 80 civarındadır ve üye sayısı da yine ortalama 2 milyonun üzerindedir. Yoğun bir nüfus artışına karşın bu tablo düşündürücüdür. Özel sektörde ise sendikalı işçi sayısı sadece 300 binler civarındadır.

Sendikal örgütlülük anlamındaki bu gerileyişin esas nedeni, 12 Eylül faşist cuntasının baskı ve terör ortamıdır. Bu alana ilişkin 1982 Anayasa'sıyla getirilen birçok kısıtlayıcı hükümlerle sınıfın boğazı kesilmeğe çalışılmıştır. Anayasa'nın kabulünden sonra, Milli Güvenlik Konseyi'nce (MGK) kabul edilen sendikalar yasası ile Toplu İş Sözleşmesi (TİS) grev ve lokavt yasalarında, Nazi Almanya'sını aratmayacak şekilde işçi ve emekçilerin aleyhine yeni düzenlemeler yapıldı. Bu yasaya göre;

Sendikaların şube sayısı sınırlandırılarak, sendika kurucusu olabilmek için en az 3 yıl bir işyerinde sigortalı olarak çalışıyor olma şartı aranacak, Hükümet Komiseri'ne, Genel Kurul'a müdahalede bulunma hakkı tanınacak, sendika yöneticisi olabilmek için en az10 yıl işçi olarak çalışılmış olacak. Ayrıca, kurucu ve yöneticilik için sabıka kayıtlarının genişliği, özel okul öğretmenlerine ve emekçilere sendika üyesi olabilme imkanının verilmemesi, sendikaların uluslararası işçi örgütlerine üye olmalarının yasaklanması, konfederasyonların uluslararası üyeliğinin ön izin koşuluna bağlanması, sendikalara genel siyaset yasağının

getirilmesi, amaçları dışında toplantı düzenleyemeyecekleri kararı, üyelik aidatlarının %1 olarak sınırlandırılması, sendikaların iç işleyiş ve yönetimlerine müdahale imkanı veren hükümler, fesih halinde tasfiye kurulları ile sendikaların adli ve idari makamlarla yargı organlarının kararlarını etkilemek amacıyla grev ve kalkışmaları halinde feshedilmeleri vb.

Görüldüğü gibi Eylül faşizmi, işçi ve sendikal hareketin kolunu kanadını böylece kırmayı amaçlamıştır. Buna ek olarak 274-275 no'lu, iş yaşamını ilgilendiren yasaları da kuşa çevirerek, 2821-2822 sayılı yasalarla boğazımıza kemend geçirilmek istenmiştir.

Eylül rejimi, 1981'den sonra hemen her kesimde eğemenliğini inşa ederek adım adım hedefine doğru ilerledi. 1984'lere kadar işçi hareketinde, deyim yerindeyse bir ölüm sessizliği hükmünü sürdürdü. Ancak 1984'den sonra yerel düzeyde bazı grev hareketlerine rastlamak mümkün oldu. Ama esas kıpırdanma ve yükselişin berlirtileri 1986-87'den sonra gözlendi. Dönüm noktası denilebilecek 1987 Netaş grevi üzerinde durmadan önce, birkaç noktayı belirtmek gerekiyor.

1980 12 Eylül askeri darbesinden sonra, işçi sınıfının durumunda ciddi bazı gelişme ve değişmelerden bahsetmek mümkündür. 1990'lara bu değişimle girdi sınıfın kendisi. Bunları şöyle özetlemek mümkündür. Örneğin, 1980'den önce, grevlere ve grevci işçilere geniş halk yığınları, "hayat pahalılığının esas sorumlusu, aç gözlü, devlet düşmanı vs." gibi yargılar ve tanımlamalarla bakıyordu. Belki tümüyle genelleştirmek doğru olmasa da böyle bir eğilim toplum katında güçlü bir fikri temsil ediyordu. Bunu tespit etmek yanlış olmasa gerek. Yükselen bir grafik izleyen anti- faşist hareketin üyelerinde bile bu yaklaşımın var olması, hareketin hem bilinç öğesini, hem de sınıfsal karakterini açığa çıkarmaktadır. Sosyalist hareketin "halkçı" motifleri, antifaşist öğrenci gençlik, memur, küçük esnaf ve yoksul köylülük temelindeki sınıfsal karaktere dayanıyordu. Bu durum hareketin toplumsal temelinin, ne derece sınıf özünden uzak olduğunun

da göstergesidir. Böyle bir tablo, "sol" hareketlerin özüne ilişkin de bir ipucu vermektedir.

1980'den, özellikle 1987-88'lerden sonra bu eğilim önemli derecede tersine dönüşmüştür. Halk kitlelerinde grev yapan işçiye daha hoşgörülü bir yaklaşım vardır. Toplumda grevci işçi, hakları için mücadele veren bir insandır. Bu durum somut koşullar ile uygun araçlar devreye sokulduğunda desteğe de dönüşmektedir. Son yıllarda, medyanın karşı propagandasının etkisiyle, belediye işçilerine karşı oluşan tepkinin dışında, genel kanı bu yöndedir. Son on yılda, gerek sendikalar arasında, gerekse sendikasız işçilerle, sendikalı işçiler veya diğer meslek sektörleri arasında ciddi bir dayanışma bilinci gelişmiştir. Örneğin, Kamu Çalışanları'nın Ankara yürüyüşlerine, işçi sendikalarından para yardımının yanı sıra, bizzat kendileri tarafından otobüs kiralanması gibi dayanışma örnekleri de mevcuttur.

1980 öncesine göre işçilerin durumuna ilişkin bir başka değişik örnek de, topraktan kopmanın hızlanmış olmasıdır. Hatırlanacağı gibi, birçok büyük sanayi merkezlerinde yoğunlaşan işçilerin önemli bir kesiminin kökeni kırsala dayanıyordu. Bu 1950'lerden sonra giderek yaygınlaşan köyden şehire göç olgusunun sonuçlarıdır. Toplumsal alt üstlük kırsal alanlarla ilişkileri zayıflatmıştır. Ulaşımın pahalılığı, köydeki yakınlarının şehire taşınması, son yıllarda yaşanan devlet terörü sonucunda (köylerin yakılması, yıkılması, bombalanması) köylerin boşaltılması ve köy halkının şehirlere yoğunlaşması vb. nedenlerle kırsal bağlantıları önemli derecede kopmuş, topraktan elde edilen ek ranttan mahrum kalmıştır. Dolayısıyla proleterleşme, yoksullaşmayla birlikte hızlanmıştır. Elbette bu durum, işçi hareketi açısından önemli sayılabilecek unsurlardan birisidir.

Soruna başka bir noktadan bakacak olursak, grevlerin, toplumsal etkisinin önemli ve vazgeçilmez olması gerçeğidir. Özellikle kamu iş yerlerindeki grevlerde, tek tek işverenden ziyade grevin içeriği ve etkisi nedeniyle, daha ziyade bütüne ve devleti hedefleyen bir içeriğe yönelmiş olması önemli bir unsur olarak

görülebilir. Bir yerde grevlerin birbirinden kopukluğu ve yerel düzeyde kalışı ile kendi içine hapsoluşu ortadan kalkmış, birbirini etkileyen, birinin başarısının diğerinin başarısına bağlı olduğunu bilen, artık bütün cephelerde ve ülke düzeyinde bir mücadele sürecine yayılması gerektiğini bilince çıkaran bir gelişmenin göstergeleri olmuştur. Elbette bununla kastedilen, bu sorunun örgütsel bir cephenin yaratıldığı anlamında ele alınmamasıdır. Ancak, olumlu bir zeminin varolduğunu, sınıfın bu deneylerinden öğrenilebileceğini ifade etmek gerekiyor. Belki de bu yönüyle 1980 öncesinden farklılığı, konunun önemi açısından ayırt edici bir öneme sahip olmasıdır.

Bir başka olumlu sayılabilecek örnek de, işçilerin ortalama yaşlarının gençleşmiş olmasıdır. Bu duruma bağlı olarak okumuş ve meslek edinmiş, belli bir eğitim süzgecinden geçmiş bir işçi kuşağıyla karşı karşıyayız. Ancak ne yazık ki 1994 özelleştirme politikasıyla, bu işçi kuşağının, özellikle öncü ileri işçilerin büyük bir çoğunluğu işten atılmış ve işsizler ordusuna katılmışlardır.

Ekonomik sefalet her geçen gün artmaktadır. 5 Nisan ekonomik paketiyle bu daha da ağırlaştırılmıştır. Özelleştirme bahanesiyle 1994 yıllında bir milyona yakın işçi işten atılmıştır. Ekonomik baskı ve sömürü yoğunlaşarak artarken, siyasi saldırılar, baskı ve terör de eş zamanlı olarak artmaktadır. Ülkede adı konmamış bir iç savaş yaşanmaktadır. Bu kirli savaş, Kürt bölgelerinde köylerin yakılmasına, yıkılmasına ve boşaltılmasına yol açmıştır. Her gün failleri belli olan, adına "faili meçhul" denilen siyasi cinayetler işlenmektedir. Böyle bir ortamda en küçük kazanılmış haklara dahi tahammül edilmemektedir.

İş yaşamında kazanılan haklara yönelik tehdit ilk defa bu dönemde artmıştır. TİS hükümleri iptal edilmiş ve bu TİS kararları dahi uygulanmamıştır. TİS'den doğan alacakları ödeyemeyen devlet, işçilere alacakları paranın yerine utanmadan devlet bonolarıyla ödeme yapmıştır. Bu dönemde gündeme getirilen ve "Mezarda Emeklilik Yasası" olarak adlandırılan yeni SSK ya-

sasında yapılmak istenilen değişiklik, kazanılmış haklara yönelik kapsamlı saldırıların en önemlilerinden birisidir. Sendikalar tüm bu olumsuzluklar karşısında ölü bir sessizliği yaşıyor. Giderek devletin güdümüne daha fazla sokuluyorlar. Bu yetmezmiş gibi şimdi de birbirlerine karşı savaş ilan ediyorlar. Sendikaların fonksiyonel gücü, tarihinde ilk defa bu kadar yok edilmiş ve eli kolu bağlanmıştır. Sendikalar devlet tarafından artık ciddiye alınmamakta, birer "devle organı" olarak görülebilmektedir.

Buraya kadar söylediklerimizle genel bir profil çizmeye çalıştık, Eylül faşizminin çok özet olarak sonuçlarını tartıştık. Bu noktadan sonra esas konumuza geçmek imkanını bulabiliriz. 1980 sonrası işçi hareketinin kapsam ve doğrultusunu dönem olarak ortaya koymak sanırım daha yararlı olacaktır. Eylül rejimi sonrasında işçi sınıfı hareketini dönemsel olarak üçe ayırmak pek yanlış olmasa gerek. Bu dönemleri şöyle ifade etmek mümkündür:

I. Dönem :12 Eylül 1980'den, 1987 Netaş grevine kadar olan dönem.

II. Dönem :1987 Netaş grevinden 1989 baharına kadar olan dönem.

III. Dönem : 1989 Bahar eylemleri ve sonrası süreç.
Bu dönemler üzerinde özetle durmak gerekiyor;

I. Dönem : 12 Eylül 1980'den, 1987 Netaş grevine

Altı yıl içinde ülkede büyük bir işsizlik hüküm sürdü. Askeri faşist cunta, işçi ve emekçi hareketini önemli derecede ezdi; kurum ve organlarını dağıttı.

Bu dönemde, kitlelerde büyük bir sessizlik eğemen haldeydi. Silah zoruyla estirilen terör, ülke tarihinin en karabasan dönemi oldu. Organ ve kurumları kapatılanların sessizliği ile yukarıda da belirtiğimiz gibi, DİSK yöneticilerinin kuzu kuzu gidip teslim olmaları, belki de görülebilecek en büyük kara mizahtı. Parti,

sendika, kitle örgütü vb. yöneticileri ve üyeleri adeta cunta liderlerinin önünde şapka çıkaran şaklabanlardı. İllegal örgütler ciddi darbeler yerken, önemli bir kesimi tasfiye edildi. Uzun yıllar bellerini doğrultamadılar.

Bence sosyalist hareketin bu bölünmüş kesimlerine, asıl en büyük darbe kendilerinden geldi. Yakalanmayan ve geride kalan yönetici ve üyeler büyük bir değişime uğradılar. Bu hiç de olumlu yöndeki bir değişim değildi. Bu şartlarda örgütlü mücadele yürütülemez diyenler, örgütün kapısına kilit asarak yurt dışına tatile gittiler. Geri kalan diğerleri ise "örgütlü mücadele yürütüyoruz, ülkede tek ayakta kalan biziz..." söylemleri içinde, kapağı yurt dışına attılar ve fiilen, örgütlü mücadeleyi yeniden reorganize etme yerine tasfiye ettiler. Ciddi bir mültecileşme - yabancılaşma ve reformistleşme sürecine girdiler. Bu, 12 Eylül sonrası Türkiye sol hareketinin likidasyonuydu. Büyük tasfiyeci hareket, bu gericilik yıllarında örgüt ve partilerden kaçışın adıydı. Örgütle bağı olanlar dahi çeşitli nedenlerle (minareye kılıf uydurarak) bu bağlarını kopardılar.

Ne acı ki bunların büyük bir kesimi (tasfiyeci yönelimin suç ortakları lider-yönetici vb. kadroları) biraz "güneşli" bir ortamda 1988-89'lardan sonra, yine bu örgütlerin başlarına, yönetim kademelerine geçtiler. Üstelik örgütü en zor koşullarda, 1980'den 1987-88'lere kadar temsil eden nitelikli kadrolar tasfiye edilecekti. Elbette bu düşüncelerimiz her örgüt için geçerli değildir. Gerçekten az da olsa, en zor koşullarda ülkede kalarak direnen ve örgütlü mücadelesini sürdürenler de oldu. Ancak onlar da koşulların özelliğinden,12 Eylül'ün yaralarının derin olmasından ve politik yetersizliklerden dolayı olumsuz durumu olumluluğa çeviremediler.

Gerçekten bu gericilik yıllarında herkes suskunluğunu korurken, onurlu bir direniş sesi hapishanelerin dört duvarının içinden geliyordu. Bu hiçbir zaman unutulmayacak deneyimimizdir. Nice kadrolar, davası uğruna ölümü seve seve kabullendiler; onların anısı önünde saygıyla eğiliyorum.

1984'den itibaren bazı bölgelerde yerel düzeyde kalan grevler yaşanmasına rağmen, esasta bu gericilik yılları 1986-87'e kadar devam etti. Henüz işçi hareketinin kendisi yerel ve bölgesel düzeyi aşamamıştı. Kısmi talepler üzerine yapılan ekonomik karakterli grevler, birbirinden yalıtılmış (izole edilmiş) ve küçültülmüş hareketlerdi. Sosyalist hareket ise içten ve dıştan tasfiye edilmiş, ancak, işçi hareketi de henüz kabına sığmaz bir sürece oturmamıştı. Başka bir deyişle işçi hareketi devrimci sosyalist hareketi aşamadı ve ileriye doğru atılımı gerekleştiremedi. Potansiyel enerjisini yoğunlaştırmış işçi hareketi , kinetik enerjiye dönüşmenin olanaklarını arıyordu. Bu dönemde devlet sendikacılığı (Türk-İş vb.) burjuva devletin kurumlarıyla daha da yakınlaşmış, onun bir türevine dönüşmüştü. Dolayısıyla sendikaların bu özelliği dönemin önünde duran engelleri aş(a)mayacağını göstermiş oldu. 1984'lerde bazı grevler ile gençlik eylemleri de, bu dönemin önünü açan gelişmeleri yaratamadı.

İşçi hareketinin sorunlarında büyük yığılmaya karşın, sosyalistler bu sorunlara çözüm önerisi içeren çıkış politikalarından oldukça uzakta, deyim yerindeyse kış uykusundaydılar. Gündemdeki sorunların da önemli derecede üstü kapatılmış ve beklemeye bırakılmıştı. Bu konular daha çok ikinci dönemde ortaya çıkacaktır.

II. Dönem : 1987 Netaş grevinden 1989 Bahar eylemlerine kadar geçen dönem

Bu yıllar arasında harekette bir yoğunlaşma ve bir güç biriktirme olduğunu görebiliriz. Henüz lokal düzeyde olan grev ve direnişler, açıkça potansiyel olarak gelişme istidadı göstermeye başlamıştır. Kitlelerde daha bir canlılık gözlenebilmektedir. Netaş grevi burada önemli bir kıvılcımın işaretidir. Bu konudaki ayrıntıyı sonraki sayfalarda okuyacaksınız. Böylece bu 2. dönemde grevci sayısında önemli bir artış gözlemlenmiştir. Örneğin greve katılan işçi sayısı 1984 yılında 561 iken, 1987 yılında 27.873 kişiye çıkmıştır. Sayısal yoğunlaşmanın yanısıra, grev

ve direnişlerde daha niteliksel bir durum vardır. Sendikalarda ciddi gelişmeler olmuştur.

Birinci dönemde açıkladığımız gibi sendikalar tamamiyle (ki esasda Türk-İş vardı) devletin güdümüne girmişlerdi. Türk-İş, Devlet'in herhangi bir organı gibi çalışıyor; hatta bir yönetim kurulu üyesini hükümete bakan verecek kadar faşist ve devletçi bir karaktere sahip bulunuyordu. Ancak dipten gelen dalganın boyutlanması, kitlelerdeki hoşnutsuzluğun had safhaya ulaşması ve işçi sınıfının tarihinde görmediği yoğun sömürü ve baskı altında tutulması gibi nedenler, sınıfta patlamaya yüz tutan bir enerjiyi depolamaya başlamıştı. Bu muhalif gücün yoğunlaşmasıyla, Türk-İş daha "sol" bir söylemi kullanmaya başlamıştır ve devletle olan ilişkilerini açık ve bariz bir halden çıkarma çabası içine girmiştir. Bu tabandan yükselen sesin duyumsanmasıdır.

Örneğin, 1986'da toplanan Türk-İş Kongresi'nde, hem çalışma ve çelişkilerin yoğunlaşması yaşanmış, hem de "sosyal demokrat" sendikacıların "sol" argümanları kullanması sonucu, bu "muhalif sendikacılar"ı yönetime çok yaklaştırmıştır. Bu gelişmeyi kuşkusuz reformist sendikacılar ile burjuva sendikacılar arasındaki bir "it dalaşması" olarak yorumlamak kolaycı bir mantığın ürünü olur. Gerçekte bu "muhalif" hareketin, "Sınıf sendikacılığı"nın ilkeleriyle donanan bir hareket olmadığı bellidir. Reformist ve devletçi sendikacıların cuntayla işbirliğinde bulunan, burjuva (ve faşist) sendikacılara karşı bir iktidar çatışmasıydı.

Ancak burada görünen bir gerçek vardır. İşçi sınıfının alttan alta biriktirdiği muhalif potansiyel güç, açığa çıkmağa başlamıştır. 1984'lerden itibaren yerel düzeyde grev ve direnişler başlamıştı. Bu gelişme Türk-İş yönetimini etkiliyor, hatta onu sarsmağa ramak kalıyordu. Dipten gelen bu dalga, Türk-İş içindeki muhalefetin de açığa çıkmasına sebep olmuş, güç ve enerjisini bu potansiyel sınıf hareketinden almıştı. Dolayısıyla reformist sendikacıların faaliyeti bu sınıf hareketinin üzerine oturarak gerçekleştirilmiştir. Sonuçta bir "it dalaşı" vardır ama bu "it dala-

şı"nın altında, yoğun işçi hareketinin kaynaması ve muhalif sesi yatmaktadır. Bu dalgayı, ne yazı ki o günlerde devrimci sınıf sendikacılığı hedefiyle yürüyenler toparlayamadı ve örgütleyemediler.

Yukarıda belirttiklerimizden de anlaşılabileceği gibi, bu dönemde işçi hareketinin siyasal ve örgütsel sorunları daha da tartışılır hale gelmiş ve bazı sorunlar yüksek sesle konuşulur olmuştur. Bu dönemin en karakteristik özelliği, kinetik enerjinin biriktirdiği bu potansiyelini depolaması ve bu enerjiyi kullanılması gereken alanlara sevketmesidir.Yani işçi ve emekçi kitlelerinde ki huzursuzluk ve kaynama giderek potansiyel bir güç biriktirmesine yol açmış ve bu kendisini yavaş yavaş eylemlerle açığa vurmaya başlamıştır. Yerel ve bölgesel düzeyde ortaya çıkan eylemler, birbirinden izole edilmiş bir halden çıkmış; tersine onları birleştirme başarısı gösteren bir sürece girilmiştir. Böyle bir gelişme potansiyeli, 1989 Bahar eylemlerine taşınmış ve 1989 Bahar eylemleri ülke sınıf hareketine damgasını vurmayı başarmıştır. Bu dönem, sınıf hareketinin toplum katında meşruiyetini elde ettiği bir dönemdir.

III. Dönem: 1989 Bahar eylemleri ve sonraki süreç

Bu dönemin başlangıcını ortaya çıkaran en önemli gelişme, hiç kuşkusuz 1989 Bahar eylemleridir ve 3. Dönem'in önünü açan tarihi bir gelişmedir. 1989 Bahar eylemleri, 87'lerin bir birikimi olarak tarih sahnesine çıkmıştır. En karakteristik özelliği, birbirinden kopartılmış (yalıtılmış) yerel ve bölgesel eylemleri, bir zincirin halkasıymışcasına birleştirmiş olması, birleşik bir çizgide gelişmesini sağlaması ve yarattığı sarsıntıdır. Bu gerçekten sermaye için küçük ölçekte de olsa bir depremdir. İlk defa Eylül rejimi sonrasında sermayeyi tedirgin eden bir gelişmedir. Bu konuyu ve bu bölüme giren gelişmeleri, daha sonraki sayfalarımızda ayrıntılı anlatacağımızdan burada ayrıntılarına girmiyoruz. Salt dönemin özeliklerini tanımlamak için birer cümleyle açıklıyoruz.

Bu dönemde bir başka önemli gelişme de, sınıfın eylemlerine paralel olarak ortaya çıkan sendikalardaki gelişmelerdir. İşçi hareketinin sorunları yüksek sesle tartışılır olmuştur. Sorun sadece tartışmaktan da çıkmış somut olarak ele alınır düzeye ulaşmıştır. İşçi komitesi deneyleri ile işçi kurultayı terübesi bu dönemin sorunları olarak tartışılmıştır.

Bu bölüme ilişkin bir iki noktayı hatırlatmak istiyorum. 3. Dönem çok kapsamlı gelişmelere sahne olan bir dönemdir. İnişli çıkışlı bu süreç hâlâ devam ediyor. Bundan sonra anlatacağımız tüm gelişmeler bu döneme ait olacaktır. Ancak onları ayrı başlıklar olarak tanımlayacağız. Bu dönemi anlatmamız burada noktalanmamaktadır tersine yeniden açılmaktadır. Bir başlangıcın ifadesidir.

I . ve II . Döneme damgasını vuran eylemler Netaş grevi ve 89 Bahar atılımı

Gerçekten gerek Netaş grevi, gerekse 89 Bahar eylemleri, bir dönemin açılıp bir dönemin kapanmasında önemli bir mihenk taşıdır. O nedenle özetle bu gelişmeleri daha yakından izlemek durumundayız.

Netaş'ta grevin başladığı 1986 sonunda, işçi sayısı 3150 idi. İşçiler, o zaman bağımsız sendika olan Otomobil-İş'de, (sonradan Maden-İş'le birleşerek Birleşik Metal-İş olan sendikada) örgütlüydüler. Sendika ücret artışı vb. talepleri ile greve çıktı. Grev önceleri kendi içinde ve Ümraniye bölgesinde etki yapan, bir kısım basın yayın organlarında haber olmanın ötesinde bir etkinliğe ve yaygınlığa sahip değildi. Gelişme öyle hızlı oldu ki, adeta bir kıvılcımın yaygınlaşması gibi ülkenin gündemine yaygın bir sorun olarak geldi, oturdu. Neredeyse ulusal bir boyuta dönüştü. Netaş grevi, 1980'den sonra ölüm sessizliğini yaşayan ülkede, 6-7 yıl sonra en büyük grev hareketi olarak doğdu. Biraz da önemli bazı gelişmeler sonucunda fiili bir noktaya oturdu.

İlerici kamuoyunda, sendikal merkez ve şubelerde en çok

Netaş grevi özgülünde, "Bu yasalarla grev yapılır mı, yapılamaz mı?" tartışması başladı. Bu tartışma yapıladursun, fiili olarak gelişen Netaş grevi, öğrenmek isteyene önemli mesajlar veriyordu. Hatta kendini işçi sınıfı hareketinin temsilcisi gören bir kısım parti ve örgütler bile böyle bir kısır tartışmanın içine girmişlerdi.

12 Eylül zulmünü aşacak, kitleleri örgütleyerek devrim yolunda yürüyecek siyasal merkezlerin, neden bu ulvi görevi başaramadıklarını Netaş örneğinden dersler çıkararak öğrenmeleri olanaklıydı. Devrimi örgütlemek, parçalarla uğraşmaktan ziyade bütünü kavramak hareketidir. Büyük düşünmek ve düşündüğünü uygulamak özverisidir. Netaş grevi ilk defa sosyalistlere bir şey öğretti 12 Eylül rejiminin ilk 6 yılı deyim yerindeyse, hem kitlelerin mücadelesi açısından olsun, hem de sosyalist hareket açısından olsun, (biri diğerinden önemli değildir) bu iki ayrı hareket birbirine paralel bir süreci yaşadı. Ancak ilk defa Netaş greviyle bu denge bozuldu. İşçi sınıfının mücadeledeki konumu (ki daha sonraki süreçte bu görülecektir) sosyalist hareketi aştı ve onu geriye itti. Netaş grevi böyle bir sürece de damgasını vurdu. Yukarıda ifade ettiğimiz, "bu yasalarla grev olur mu, olmaz mı" tartışması, Netaş greviyle büyük bir darbe yedi ve tartışmayı bitirdi.

Elbette Netaş grevi tek başına her şeyi başlatan ya da bitiren bir hareket olarak görülemez. Bu grev öncesinde enerjiyi toplayan irili ufaklı çok sayıda eylem ve grevler anılmak zorundadır. Örneğin öğrenci gençliğin bir dönem aktivitesi unutulamaz. Ancak Netaş grevi ve sonuçları, yarattığı imkanlar ile tartışma konuları açısından küçük sayılamayacak bir harekettir. Bunun en önemli sonucu, 12 Eylül sonrasının ilk büyük grev hareketi olması, dolayısıyla burjuvaziyle proleteryanın ilk defa karşı karşıya gelmesi gerçeğidir. Yoksa Netaş grevi başarıya ulaşmış ve zafer taçlarını giymiş bir askeri hareket değildir. Bu bilinmelidir. Devam edelim:

İşveren greve rağmen, grevi kırmak için, dışardan stajyer işçi getirerek çalıştırmaya başladı. Cihazları dışarıya kaçırdı. Bili-

nen her türlü hinoğlu hinliği yaptı. Tedbirlerini aldı. Hukuki olarak işçiler birşey yapamadı. Ancak başka yollar bulunabilirdi. O da işçilerin boyutunu aşıyordu. Metal- iş kolunda 4 ayrı sendikanın varlığı, sendikal bölünmüşlüğün de bir ifadesiydi. Netaş'ta burjuvazi çok direndi. Tüm imkanlarını kullandı. ABD'li ve Kanada'lı işverenleri vardı. 1980 sonrasının ilk muharebesi özelliğini taşıyordu. İşçiler diğer iş kollarına göre daha iyi bir ücret alıyorlardı. İşveren bu durumu kendi lehine çevirebileceğini sanıyordu. Ancak burada bilinç öğesini hesaba katmadılar. Greve Türk-İş tümüyle ilgisiz kaldı. Bırakın somut yardımları, bir tek başarı mesajı bile yayınlamadılar. Sonuçta grev bazı geri haklarla bitirildi.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi sosyalist sol, bu greve dışardan yazıp çizerek "yaşasın" edebiyatını aşamayan bir destek sundu! Buna "uvriyerist" biçimde sahip çıktı. Bir yerde tapınma mantığıydı egemen olan. Bu örnek sosyalist hareketin durumunu çıplaklığıyla ortaya koyan acı bir örnektir.

Grevin çözüme doğru gittiği bir evrede, grevin bitirilmesini nasıl açıklamak gerekir? Söylediğimiz gibi bu grev, 1980 sonrasının ilk ve dönemsel olarak yolunu da açan bir mücadele örneğiydi. Gelecek döneme örnek olacak bir anahtar rolü üstleniyordu. O halde bu tehlikeli girişim ne yapıp edip durdurulmalıydı. Aksi takdirde gelecekte işçilere kötü bir örnek olacaktı! Daha da önemlisi TİS hazırlıklarını, İşçi Komitesi gibi, tabandaki işçi insiyatifi yürütüyordu Bu küçük ama baş ağrıtacak örnekler, daha doğmadan yok edilmeliydi. O nedenle Netaş grevi, gerek burjuvazi açısından, gerekse işçi sınıfı ve sosyalistler açısından çok önemliydi. Gelişmeler sendikaların çözülmesini yarattı. Olumsuz bir gidişin önü açılmış oldu. Grevin başarısı açısından tayin edici bir dönemde bitirilmesi düşündürücü olmuştur. Bu olumsuz gidişi devrimci sosyalist güçler önleyebilirlerdi. Ancak bilinen gerçekler bunu engelledi. Çeşitli taleplerle ortaya çıkan ekonomik karakterli diyebileceğimiz grevler, sosyalistler nezdinde küçümsenmiştir. Bu grev de öyle olmuştur. Bu örnekten kalkarak bir parantez açmak durumundayım.

Bizim gibi emperyalizme bağımlı, geri kalmış yarı sömürge özelliğini taşıyan ve faşizmin hüküm sürdüğü ülkelerde, ekonomik mücadele (veya grev) zorunlu olarak siyasi bir karakter de taşımaktadır. Ekonomik ve siyasal haklar, önemli derecede yok edilmiştir. En küçük bir ekonomik veya demokratik hak arama bile suç sayılırken, onlarca faili meçhul denilen siyasi cinayetlerin işlendiği, düşüncelerin yasaklandığı, gösterilerin ve kirli savaşın bir iç savaş halinde yoğunlaştığı ve kitlesel katliamların arttığı, köylerin yakılıp yıkıldığı bir ülkede, ekonomik bir grev hareketi, aynı zamanda siyasal bir mücadele özelliği de taşımaktadır. Bu konuya ilişkin Rosa Luxemburg aynen şöyle bir tanımlamaya gitmiştir:

"İşçi hareketinin her türlü biçiminin ve dışa vurumunun yasak olduğu, en basit bir grevin suç sayıldığı bir ülkede, mantıksal olarak her ekonomik mücadele politik mücadele de olmak zorundadır" (Kitle Grevi- Parti ve Sendikalar Syf.55)

Evet parantezi kapatarak devam edelim:

1986 ve 1987 yıllarından itibaren işçi hareketi olgunlaşarak gelişti. Yerel düzeydeki bir çok grev, toplum katında yankı uyandırdı. Bu sürede grev dışı bir çok eylemler de gündeme sokuldu. "Vizite eylemi, yalın ayak yürümek, yolu trafiğe kesmek, açlık grevleri, basın açıklamaları, yer yer işgaller, bıyık ve saç kesmek " gibi çeşitli eylem örnekleri sokakta yerini aldı.

İşçilerde mücadeleyi sahiplenme bilinci giderek gelişiyordu. Bu durum işçi hareketiyle birlikte bir yükselme grafiği çizmeye doğru evrimleşmişti. Bu dönemde grevci işçilerde dikkate değer bir artış-gözlemlenmektedir.

1984'de toplam 4 işyerindeki grevci işçi sayısı 561, 1985'de 22 işyerinde toplam 2410 ve 1986 yılının Temmuz ayına kadar, 17 işyerinde toplam 1596 işçi greve çıktı. 1987'de ise bu sayı 27.873'e çıkmış ve 23 işyerinde grevde kaybolan iş günü 2.314.873'ü bulmuştur. 18 Kasım 1986'da dönemin en büyük grevi olan Netaş grevi başlamıştır. 2600 işçiyle başlayan grev geleceğinde habercisi gibidir. Netaş grevinden kısa bir süre son-

ra, Dora İşletmesi'nde 130 işçi, Derby Lastik Fabrikaları'nda 1300 işçi, ücret zammı, yakacak yardımı, izin ve bayram parasının artırılması talepleriyle greve çıktılar.

1987 yılının ilk grevi Kütahya'da (ki Netaş öncesi ve Netaş grevini doğuran önceki süreçlerdir) Kümaş Manyezit İşletmeleri'nde çalışan ve Türk Maden- İş'e bağlı 485 işçi 30 Aralık 1986'da greve başladı. Şeker Sigorta'da da, 14 Ocak 1987'de 159 işçi greve çıktı. Şubat ayında bu sayı 4200'ü aşıyordu. Hava-İş'e bağlı THY İşletmeleri'nde, Şubat sonunda 4282 işçi grevdeydi. Petrol-İş'e bağlı greve çıkan işletmelerin sayısı, Mart ayında 9000'i bulmuştu. Otomobil-İş'e bağlı 598, Basın-İş'e bağlı 445, ayrıca Türk Maden-İş'e bağlı 1218, Öz Gıda-İş'e bağlı 3500, Konya Seydişehir Alüminyum İşletmeleri'nde 5400 işçi, Migros Satış Mağazaları'nda 100 işçi grevde bulunuyorlardı.

Grevlerin dışında iş yavaşlatma ve direnişler de mevcuttu. İETT şoförlerinin direnişi, pahalılığa karşı açlık grevleri, Türk-İş'in Meclis yürüyüşü, Samsun'da "Ekmek- Özgürlük-Barış" mitingi ve Kocaeli'de 2500 işçinin katıldığı Kocaeli mitingi, ilk etapta sayılabilecekler arasındaydı.

Burada Deri-İş ile Migros grevleri siyasallaşma yönünde önemli gelişme sağlayan iki grev deneyimidir. Ayrıca incelenmelidir ve önemsenmelidir.

1987 yılının sonunda grevci işçi sayısı 30.000'e yaklaştı. Yıl sonunda grevci işçi sayısı 29.734 olarak belirtildi. Toplam grev sayısı ise 307 idi. 1988'de ise grev sayısı 357'dir. Greve çıkan toplam işçi sayısı 30.147' dir. 1988'deki SEKA grevi 10.200 işçi ile dört ay sürdürüldü. SEKA grevi, önemli deneyleri mevcut olan bir grevdi. Burada toplam iş kaybı 1.892.655 iş günüdür. 1989 yılına geldiğimizde grevci işçi sayısı 40.000'i geçmiş, eylemlere katılanlarının sayısı 1.300.000'i bulmuştur. 1990 yılında grevci sayısı 200.000'i aşmıştı. 1991'in Mart -Nisan-Temmuz aylarında genel eyleme katılan işçilerin ve emekçilerin sayısı 2.069.000'di.

1987'den itbaren bu eylemler yayıldı ve kendi meşruiyetini yarattı. 1989'da ise doruğuna ulaşarak kitleselleşti. Yukarıdaki rakamlarda da görülebileceği gibi, her yıl bir önceki yıla göre, grev sayısında ve grevci işçi sayısında önemli artışlar gözlemlenmektedir. Ancak 1989'a kadar grev ve eylemlere katılan işçi sayısı sadece ve sadece onbinlerle hesap edilirken, (ki en yüksek katılım yılı 1988'de 30.000 civarındadır) 1989'da milyonlar telaffuz edilmeye başlanmıştır. Toplam grev, gösteri ve direnişlere katılım neredeyse 1.500.000'u bulurken, 1991'de iki milyonu aşmıştır. O halde 89 Bahar eylemleri ile birlikte, grev ve direnişlerin en büyük sorunu olarak ortaya çıkacak olan kitleselleşme problemi de çözülmüştür.

1987 Netaş Grevi ve sonrası nasıl ki grevlerin kitleler nezdinde meşrutiyetini sağladıysa, 1989 Bahar eylemleri de, grevlerin kitleselliğini sağlamıştır. 1989 ve 1990 yıllarının en karakteristik özelliği bu iken, lokal düzeyde ve birbirinden yalıtılmış (izole edilmiş) olan grev ve direnişlerin, birbirini bütünleyen ve zincirin halkası gibi birbirine bağlanmış bir özellik kazanmış olması, bu dönemin temel özelliklerinden birisidir. Artık ülkede hiç bir eylem, geneldeki grev ve direnişlerin dışında teleffuz edilemez bir noktaya oturmuştur ve bir bütünselliği ifade etmektedir. Sermaye cephesine yönelik 1989 Bahar eylemleri, 15-16 Haziran eylemlerinden sonra, belki mücadele biçimleri bakımından olmasa da, karanlık bir dönemde yarattığı filli özgürlük ortamı açısından, en büyüklerinden birisi sayılabilir.

Kalkış noktası ekonomik talepler de olsa, bu taleplerin gerçekleşme olanaklarının tek tek işverenden ziyade, siyasal iktidardan alacağı fikri ve hedefinin de Ankara olması bunu yeterince kanıtlamaktadır. Burada Rosa Luxemburg'un yukarıdaki alıntısı hatırlanmalıdır. "Geliyoruz Ankara" sloganı da bu gerçek üzerine oturmuştur. Eylemlerde önemli sayılabilecek siyasal talepler vardır. Yerel ve bölgesel düzeyde yaygınlaşan ve kitleselleşen eylemler "Genel Grev" sloganını dillendirmiş ve sınıfın gündemine oturtmuştur. Böylece 3 Ocak 1990 genel eylemine gelinmiştir.

Burada 1989 Bahar eylemleri ile 1991'deki Yaz eylemlerinde kullanılan mücadele araç ve biçimlerine de kısaca değinelim.

'89 Baharında, "SSK'ya toplu vizite, sakal bırakma, yalın ayak yürüme, boşanma davası açma" gibi eylem türleri geliştirilirken, 1991 Yaz eylemlerinde daha çok öne çıkan eylem biçimleri "yol kapatma, sendikalarda açlık grevi yapma, miting, yürüyüş vb. "dir.1991 Yaz eylemlerinin sloganlarında siyasileşme daha fazladır. "Genel grev yaparız hükümeti yıkarız", "İşçiler elele genel greve", " Çankaya sefada, işçiler cefada", " Çankaya'nın şişmanı, işçilerin düşmanı", " Bekle geliyoruz Ankara" gibi sloganlarla birlikte, 1 Mayıs'ın anlamına uygun "ekmek, barış ve özgürlük" sloganları kulanılmıştır. Camialtı , Pendik, Taşkızak ve Haliç tersane işçilerinin önder tutumları hâlâ hafızalardadır. Hava-İş grevi, Petkim, Demirçelik, Ereğli, Tekel ve Karayolu işçilerinin eylemleri ilk etapta hatırlanması gereken eylemlerdir. Beykoz Şişe Cam işçilerinin şalterleri indirmesi de öyle.

3 Ocak 1991 Genel Eylemi ve Zonguldak Grevi

Türk-İş başkanlar kurulunun 20 Aralık 1990 tarihli açıklamasında şöyle denilmektedir: *" Tüm uyarılara kulak tıkayan, umursamazlık gösteren her çevre ve başta siyasal iktidarı göreve davet için, üretimden gelen gücümüzün, bir gün süre ile kulanılmasının ittifakı içinde ihtarımız, tüm örgüt birimlerimizin kararlılığı ve katılımı içinde sendikalarımızca yerine getirilecektir."*

Türk-İş, 3 Ocak1991 için bir günlük genel eylem çağrısını, böylece yapmış oldu. Alınan kararlara göre işe gidilmeyecek evde kalınacaktı. Eylemin dinamizmini söndürmeyi amaçlasa da, böyle bir kararın bile alınmış olması, siyasal iktidara yönelik ilk tepki olması nedeniyle önemliydi. Elbette bu tepkinin niteliğini düşüren ve hedefini bulanıklaştıran, üretim merkezlerine gidip şalterleri indirmeden, evde oturarak eylemi gerçekleştirmek anlayışıydı.

3 Ocak öncesinde TİS görüşmeleri birikmiş ve uyuşmazlıklar devam ediyordu. Toplu grevler ve direnişler gündemdeydi. 1991 yılında 600.000 işçinin TİS sorunu gündeme gelecekti. Yoksullaşma giderek artıyordu. Bunun yanısıra siyasal devlet terörü de yoğunlaşmıştı. 1989 yılında Bahar eylemleri siyasal iktidara önemli bir ihtarını vermişti. Ancak bu eylemlerle istenilen hedeflere ulaşılmış değildi ve henüz siyasal bir genel greve gidilememişti. Sorunların çözümünde, işçi sınıfının birleşik bir eyleminin, bir genel grevin önemli bir etkisi olabilirdi.

Tabandan gelen dalga giderek kabarıyor, kabına sığmaz bir noktaya evriliyordu. Kabaran bu dalganın önüne set örülmeye çalışılıyor ve tüm imkanlar bu çabaya seferber ediliyordu. Bu seti örenlerin başını, burjuva faşist iktidar ile elele vermiş hain sendika bürokratları çekiyordu. Türk-İş gibi bazı konfederasyon ya da sendikaların görevi, bu kabarışın önüne geçmek, bazı "sol" argümanları da kullanarak hareketi söndürmekti. Ancak gelişme öyle bir noktaya doğru gitmeye başladı ki, Türk-İş dipten gelen bu öfkeyi dindiremeyeceğini anlamıştı. Sonuçta 3 Ocak Genel Eylem kararını almak zorunda kaldı. Bu noktadan sonra, eylemi sulandırarak, düzen sınırları içinde tutulmasını sağlamayı hedefleyen Türk-İş, 3 Ocak günü işçileri evlere hapsederek amacını gerçekleştirmiş oldu.

3 Ocak 1991 yılının öncesinde büyük bir mücadele başlamıştı. Henüz eylemler dinmek bilmezken, 30 Kasım 1990'da Zonguldak'da, Genel Maden-İş sendikasının çağrısıyla büyük bir madenci grevi başladı. 45 bine yakın maden işçisi kömür havzalarını kapattı. Grev dalga dalga tüm şehrin varoşlarını kapsadı. Grev, kırsal yoksul emekçilerini de içine aldı. Grev artık madenci grevinden nerdeyse çıkmış, Zonguldak emekçi halkının bölgesel bir direniş hareketine dönüşmüştü. Sendika, grev dışı kitle eylemlerini ve gösterilerini de kullandı.

Ocak 1991'de 70-80 bin işçi ve emekçinin katıldığı gösteriler yapılmaya başlandı. Zonguldak'da hayat felç oldu. Resmi kurumlar işlemez hale geldi. İktidar organlarının kararları kağıt üs-

tündeki yazıyı geçmez oldu. Zonguldak meydanlarında bayram havası vardı. Adeta meydanlar işçilerin ve emekçilerin eline geçmişti. Sanki madenciler kendilerine özgü bir madenci demokrasisi inşa etmişlerdi. Ülkenin çeşitli yerlerinden akın akın insanlar destek vermeye geliyorlardı. Parasal desteğin yanısıra, kamyonlarca giyim ve yiyecek malzemeleri taşınıyordu. İnsanlar duyarlıydı. Ancak bu destekler ülkenin bir çok sanayi merkezlerinden fabrika ve atölyelerden, tarlalardan, Zonguldak Madenci grevini destekleyen dayanışma grevlerine dönüşmüyordu. En yakın İzmit ve İstanbul sanayi proleteryasından dayanışma eylemleri ulaşamıyordu madencinin kulağına. Çözümsüzlük devam edince, işçiler Ankara'ya yürümeye karar verdiler. Yürüyüşün başlangıcında, yürüyüşçüler 50 bine ulaşmıştı. Soğuk, yağmur, çamur demeden, önemli hedefleri aşarak yürüyüşe devam edildi. Ancak Mengen' de önüne barikat oluşturuldu. Günlerce iktidar ve hükümetin kulağı Zonguldak'tadaydı. Adeta işlerini. güçlerini bırakmışlardı.

Tehlikenin boyutu görülünce (ki bu Ankara'ya varan ve yüzbinleri bulan bir işçi kitlesinin, hem Ankara halkını da saflarına çekeceğinden, hem de diğer il ve ilçelerden gelen emekçilerin giderek daha büyük boyutlarda desteğe dönüşeceğinden korkmuşlardı), maden işçilerinin önü büyük bir askeri barikatla kesildi. Bu barikat, ülkenin bir çok yerinde ortaya çıkacak grev ve direniş hareketlerinin başlamasıyla, ancak aşılabilirdi. Bu destek gelmedi. Henüz madenci hareketi siyasal bir bilinçle donatılmış ve iktidar üzerine yürüyen bir siyasal ayaklanma değildi. En önemlisi Türkiye İşçi Sınıfı'nın olduğu gibi, Zonguldak madencileri de kendi siyasal örgütüne-partisine kavuşamamıştı. Oysa böyle ciddi bir eylemi, Genel Maden-İş gibi reformist bir sendika önderliği değil, proleteryanın sosyalist organizasyonu yaratmalıydı.

Bu olumsuzluklara rağmen olumlu bir gelişme, taban insiyatifinin eylemde ağır basmasıyla görüldü. Gerçi eylemi yöneten Genel Maden-İş Sendikası'nın ağırlığı her alanda hissediliyordu. Ancak tabanda esas faaliyetleri örgütleyen arka plandaki iş

yeri komiteleriydi. Genel Maden-İş Sendikası yöneticilerinin (esasta Şemsi Denizer'in) bu komitelere danışmadan teslim bayrağını çekmesi ve Mengen'den geriye dönüş kararını almaları, bu yöneticilerin, reformist ve uzlaşmacı politikalarına uygun bir tutumdu. Daha fazlasını beklemek, zaten politikada ahmaklık olurdu. Geriye dönüş kararı tepkiyle karşılanmasına rağmen eylemlerde bulunulduğu bir aşamada, dost ve düşmanın önünde eylemi parçalayacak tartışmalara girmeyen maden işçilerinin disiplinli tutumu, incelenmesi gereken bir konudur. Bir başka nokta da, Genel Maden-İş Sendikası yöneticilerinin bu ihanetlerine rağmen, hâlâ aynı koltuklarda oturuyor olması ve hesap sorulmaması gerçeğidir. Daha sonra göreceğimiz gibi, bunun kuşkusuz birçok siyasal nedenleri vardır.

Bu gelişmeler olurken, Türk- İş'in (ki Genel Maden-İş bu konfederasyonun bir üyesidir) hiç bir şekilde maden işçilerinin bu görkemli eylemine destek vermemesi, kılını bile kıpırdatmaması, bu Konfederasyonun ne derece işçi sınıfının mücadelesine düşman olduğunu gösterdiği gibi, devletle olan bağlantılarının hangi düzeyde olduğunu da göstermiştir. Türk-İş'in niteliği bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Zonguldak Madenci grevinden çıkarılması gereken sonuçları şöyle özetlemek mümkündür:

1) Bu grev göstermiştir ki, ekonomik talepleri aşan bir siyasallaşma henüz gerçekleştirilememiştir. Ekonomik taleplerle donanan bir kısım siyasal talepler ve bunların çözümü Ankara hedefli olsada, henüz siyasallaşmamış bir işçi hareketinin, önüne koyulmuş barikatları aşması zordur.

2) Madenci grevinde de görüldüğü gibi, birleşik bir işçi hareketinin yaratılamamış olduğu gerçeğinin altı çizilmelidir. İstanbul, İzmit, Bursa vb. gibi işçi yataklarından somut destek grevlerinin gelmemesi, henüz birleşik bir politik işçi hareketinin yaratılamadığının göstergeleri olmuştur. Durumun böyle olması, yerel ve bölgesel düzeydeki en kitlesel ve dinamik eylemlerin bile, başarıya ulaşmasının olanaksız olduğunu göstermiştir. Zongul-

dak Madenci grevinin gerçeği de budur.

3) Bu grev ve gösteri eylemlerinde de görüldüğü gibi, sendikalar henüz tarihsel görevlerini - miadlarını - doldurmamışlardır. Tersine sendikalar giderek artan bir önemde, işçilerin demokratik -ekonomik kurumları olmağa devam etmektedir.

4) Sendikal bürokrasiye karşı, işyeri kitle örgütlenmelerinin (işçi komiteleri vb'nin), yükselen kitle mücadelesi döneminde bile, henüz sendikal örgütlenmenin bir parçası olduğu ve onu aşamadığı, Zonguldak Madenci grevi özgünlüğünde de kanıtlanmıştır.

5) Böylesi kitle eylemlerinin devrimci bir rotada yürümesinin güvencelerinden ve sendikal bürokrasinin ihanet çizgisini aşacak bir süreci yaratacak etkinliklerin gelişmesinden birisi, İşçi Komiteleridir. Zonguldak Madenci eyleminin somut deneyleriyle bir kez daha ispatlanmıştır ki, devrimci işçi hareketinin güvencesi, artan önemde taban insiyatifine bağlıdır. Ve vazgeçilmez bir güvencedir bu.

6) Mücadele geliştikçe sahiplenme duygusu da gelişmiş, sendika içi demokrasi önemli bir noktaya ulaşmış ve hareket kendini yenileme dinamizmini kazanmıştır.

7) Bütün bunların toplamından çıkarılacak sonuç, işçi sınıfının politik örgütüne-partisine kavuşmasının artık zorunluluk olduğudur. Başarı ve zaferin kesin güvencesi buradadır. Parti sorununun çözümü, bütün görevlerin önünde duran ve çözülmesi gereken bir görev olarak kendini dayatmıştır.

89 Bahar Eylemlerinin Kritiği

'89 Bahar eylemleri, daha önce belirtmiş olduğum gibi, hareketin özellikleri nedeniyle, Türkiye işçi Sınıfı'nın mücadele tarihinde önemli bir yere sahiptir. Hareketin kitlesel boyutu, 1989 yılının sonuna doğru 1,5 milyonu bulmuştur. Bu hareketin kapsamının hangi düzeyde olduğunu göstermesi bakımından önemli-

dir. '89 Bahar Eylemleri ve sonraki süreçte ortaya çıkan mücadele biçimlerinin en karakteristik yanı, adeta bir zincirin halkaları gibi eylemlerin bütünsel bir özellik göstermesidir. Başka bir ifade ile, lokal ve yerel düzeyde ortaya çıkan bir grev ve gösteri bile, dışardan bakan birisi için, bölgeler arasında, bölgeler ile çeşitli iller arasında, semtlerle fabrikalar arasında vb. adeta organik bir çalışma olduğunu göstermektedir. Sınıf ayaktadır. Her yerden bir ses gelmektedir. Bu sınıf hareketinin taşımış olduğu önemi göstermiştir.

Bu dönemde, eylemler içinde sanıyorum 40'a yakın eylem çeşitleri ortaya çıkmıştır. Bu da sınıf hareketinin zenginliğini ve taşıdığı birikimi göstermesi bakımından önemlidir. İçlerinde çok yeni olan (Örneğin, 1500 Diyarbakır yol işçisinin boşanma davası açması gibi) eylem biçimleri olmasına rağmen, daha önce kullanılmış eski eylem çeşitlerinin olup olmaması önem taşımıyor. Önem taşıyan, bu derece yaygın bir mücadele insiyatifinde son derece çeşitli ve geniş eylem biçimlerinin uygulanmış olmasıdır.

Başka önemli bir tesbit olarak şunu ifade edebiliriz 1989 Bahar eylemleri ve sonrasında ortaya çıkan olgulardan bir tanesi, hareketin sendikaları aşan bir boyut göstermesidir. Bu durum dipten gelen muhalif dalganın ulaşmış olduğu seviyeyi göstermesi bakımından önemlidir. Eylemleri esas olarak, sendikaların dışında geniş işçi önderleri örgütledi ve yönetti. Bazı yerel durumların dışında, gerçekten eylemlerde sendikalar önemli bir işlev görmedi. Hareketin boyutu sendikaları aşmıştı. Ancak buradan bazı yorumcuların yaptığı gibi, "sol" bir anlayışla hareketi devrimci bir siyasal temele oturmuş gibi gören ve bu nedenden dolayı da, sendikaları ve sendikal bürokrasiyi aşan bir bilinç ve örgüt unsuru olarak değerlendirenler vardı. Kuşkusuz böyle bir yaklaşım, sübjektif bir düşünce tarzıydı ve gerçeklerle bağdaşmıyordu.

Henüz işçiler bilinçli bir devrimci faaliyetin sonucunda, burjuva sendikal akımlara karşı kendi karşıt örgütlerini yaratan ve bu

yönüyle (hali hazırda bulunan) sendikaları aşan bir anlayış içinde değildirler. Ancak gerçek olan şudur: Sendikalar bu gelişmelere önderlik etmek yerine, tersine hareketin gelişmesini engelleyen, onu durduran ve düzen sınırları içine hapsetmeye çalışan bir uğraşın içindeydiler. Dolayısıyla sınıf hareketi bu yönüyle, hain burjuva sendika bürokratlarının engellemelerini aştı ve onları geride bıraktı. Sendikaların aşılmasını bu yönüyle ele almak daha anlaşılır ve daha doğrudur. Bunun tersi, bizi sübjektivizme götürür.

Sanırım burda bir ilginç nokta da (belki tartışılması gereken önemli bir nokta), sosyalist hareketin (grupların) '89 Bahar eylemleri -Zonguldak Madenci grevi ve sonraki eylemler sürecini değerlendirme biçimidir. Burada hemen hepsinin ortak bir söylemi vardır: "İşçi sınıfının bilimini savunduklarını, sınıfla var olan bağlantılarının kopuk olduğunu, bunu sosyalist hareketle bütünleştirmek gerektiğini vb." ifade etmişlerdir. Ancak bu sorunlarla yüzyüze gelen sosyalist sol , önlerine tarihte çok sık rastlanmayan bazı imkanlar çıkmış olmasına rağmen, bu imkanları değerlendirmesini bilmemiştir. Bu durumu gerçekten önemsiyorum ve üzerinde durulması gerektiğini düşünüyorum.

Kuşkusuz bu tartışma kitabımızın esas konusunu teşkil etmemektedir. Ancak sonuç olarak şu tesbiti yapabiliriz: Denilebilir ki, işçi sınıfının bu eylemlilikleri yalnız sendikaları değil, kapsamı, içeriği ve yönelimi açısından sosyalistleri de aşmıştır. Bu sınavda kendini görmek isteyenler kendi durumunu çıplaklığıyla görmüşlerdir. Bu deneyle birlikte gücümüzü-politik hattımızı-örgütümüzü sınama imkanı bulmuşuzdur. Taşıdığımız iddianın neresinde konumlandığımız ortaya çıkmıştır. Birlik sorunu, örgüt, çalışma tarzı, politik taktik ve stratejilerimiz, eylem çizgimiz, ideolojik gelişkinliğimiz vb. bu mücadelede sınavdan geçmiş ve üretkenliğimiz yeniden ortaya çıkan tartışmalara konu olmuştur. Bu tartışmaların bence esasını şu oluşturmuştur:

Sosyalist hareketimiz bu haliyle, işçi hareketinin düzeyini yakalayamadığı gibi, onun gerisine de düşmüştür. Öncülük yerine

onun gerisinde ve arkasındadır. Arkadan sürüklenmiştir. Bu durum vahimdir, acıdır ve düşündürücüdür. Tarihsel olarak da sosyalist hareket bunu haketmemiştir. Oysa yapılması gereken tersi olmalıdır. Sınıfla bütünleşmenin imkanları çok daha fazladır bugün. Koşullar daha elverişlidir. Elbette 12 Eylül'ün yıkıntısına paralel olarak ortaya çıkan "sosyalist kampın" çöküntüsü, kitlelerde ve devrimci kadrolarda moral bozukluğuna ve sosyalizme olan güvenin sarsılmasına yol açmıştır. Bu yönüyle şartlar kuşkusuz elverişli değildir.

Ancak bahsettiğim elverişli imkanlar daha çok başka noktalarda düğümlenmektedir. 1980 öncesini hatırlayan her devrimci şunları bilir; gerek DİSK'in, gerekse Türk-İş'in örgütlediği bir greve veya bir fabrikaya ulaşmak için, o sendikaların gerici disiplini aşılmak zorundaydı. Bir yanda devletin militarist güçlerinin elinde sopa ve silahlar vardı, bir yanda da sendika merkez yöneticilerinin ve onların örgütlediği "vurucu timlerin" elindeki sopalarla karşı karşıyaydı. Özellikle DİSK, böyle elinde sopası olan bir "vurucu tim"e sahipti. Sovyet revizyonistlerinin beslemeleri tarafından organize edilen ve işçi sınıfının paralarının, böyle eli sopalı işçi dalkavuklarına harcandığı bir süreçten geçtik. Örneğin 1977 1 Mayıs'ı vb. eylemler hatırlanabilir. Dolayısıyla bir fabrikada, bir atölyede, bir grev veya bir direnişte, ajitasyon ve propopaganda yapmak, örgütlemeye gitmek son derece güçtü ve bu çifte saldırılara maruz kalmak her an olasıydı. Sendikalar, açıkça henüz sınıfla bağları çok zayıf olan sosyalistler ile sınıf arasına aşılmaz duvarlar koymuşlardı.

Ancak 1980 sonrasında durum böyle değildir. Birçok "Tapınaklar" yıkıldı. Bu anlamda çalışma ortamında daha bir "özgürlük" vardır. Daha bir olgunluk yaşanmaktadır. En azından bir araya gelerek konuşma ve tartışma imkanları bulmak mümkündür. Daha olumlu bir zemin ise sosyalist, ilerici ve demokrat nitelikler taşıyan, genç işçi önderler kuşağı aracılığıyla, işçi eylemlerininin örgütlenmiş olmasıdır. Bu durum, sosyalist çevreler açısından son derece umut verici olmuştur, hem de çalışma faaliyetlerini kolaylaştırmıştır. Ne yazık ki, bu derece olumlu zemi-

ne rağmen sosyalist hareket, işçi eylemleriyle birleşememiş, önderlik vasfını yerine getirememiş ve dolayısıyla iki ayrı mecradan, farklı kanallardan paralel olarak akmaya devam etmiştir.

Bu durum siyasal grupların çok parcalı bölünmüşlüğüne de son vermemiştir. Oysa işçi eylemlerinin önemli söylemlerinden birisi "Birlikten kuvvet doğar" mesajıdır. Esas olarak, grev, gösteri veya direniş yapılan yere, destekçi konumuyla gidip destekleyerek ve görevimizi yapmış olmanın rahatlığını yaşayarak kendimizi tatmin etmiş olabiliriz. Ancak bu sorunun çözümü değildir. Bu durum sosyalist solun, giderek sonraki yıllarıda da görülebileceği gibi, daha da marjinalleşmesine ve ciddi bir "yapamama " krizine sebep olmuştur. Sosyalist ortamımızda çok sık kullanan bir tabir vardır, "Sol giderek çürüyor" Bu seslendirme tesadüfi ortaya çıkmamıştır. Ve üzerinde ciddi olarak düşünülmelidir.

Bu eylemlerde yakalanacak önemli bir halka, sendikalara rağmen İşçi komiteleri veya çeşitli platform örgütlenmelerinin devreye girmesi ve önemli rolleri üstlenmesi gerçeğidir. Birçok grev, direniş veya gösterilerde, gerçekten sendikaların yanı sıra işçi taban insiyatifinin bir göstergesi olan örgütlenmeler sık kulanıldı. Bunların genelde ortak bileşeni, özgün koşullarda kendiliğinden devreye girmesi olgusudur. Hemen hemen her grev veya direnişlerde, ya grev komiteleri yada eylem komiteleri kullanılır olmuştur. Örneğin, Kağıthane Belediyesi işçilerinin direnişlerini örgütleyen eylem komitesi, Gebze Belediyesi işçileri eylem komitesi, İstanbul Kargo ve Aras Kargo Direnişi'ndeki eylem komitesi, İzmir Belediye işçilerinin Ankara yürüyüşündeki eylem komitesi, yine birçok gösteri ve mitinglerin eylem komitesi vs..... bunları uzatmak mümkün.

Komitelerin ortak özelliği, bir direniş, grev veya benzer bir eylem öncesinde ortaya çıkması gerçeğidir. O direnişi örgütlemek göreviyle yükümlüdür ve direnişin doğal üyesi olan tüm işçiler tarafından seçilirler. Fonksiyonu eylem süresince geçerlidir ve o eylem bitince doğal olarak komite de kendiliğinden ortadan kal-

kıyor. Bu direniş veya grevler (veya açık kitle gösterileri) daha çok kendiliğinden ortaya çıkan eylemlerdir. Bu kendiliğinden gelişme sürecinde, hayatın zorunlu olarak dayattığı sorunları çözmek üzere tartışmalar yapılır ve bazı kararlar alınır. Komite veya platformlarda biraz böyle doğdular. Önemli bir özelliği, yukarıda da izah ettiğimiz gibi bu eylemleri örgütleyenler, daha çok genç ve eğitimli sosyalist öncü işçilerdir. Bunlar farklı sosyalist gruplardan etkilendikleri gibi, herhangi bir çevreye adapte olmayanlar da vardır. 1992 sonundan itibaren bu öncü sosyalist işçi kuşağı, önemli derecede tasfiye edilerek üretim dışına itildiler.

Eylemler zaman zaman şöyle değerlendirilmiştir; emekli olacak veya sorumluluğu fazla olmayan (hatta evli barklı olmayan) işçiler eylemleri yönetmiştir. Bu tez baştan aşağı yanlıştır. Yapılan araştırmalara göre eylemi örgütleyen ve eyleme katılan işçilerin, işçilik sürelerinin ortalaması on yıllık olarak belirtilmiştir. Sorumluluğu olan, birden fazla çocuk sahibi olan, ekmeğini fabrikası veya iş yerinden başka bir yerde kazanamayan işçilerdir. Onların geleceği fabrikalarıdır, iş yerleridir. Bu onların hangi sınıf güdüleriyle hareket ettiğini ve 1989 Bahar hareketinin olgunluk düzeyini gösterir bir işarettir. İşçilerin çoğu kendi işçi kökeninden ve kırsaldan gelme, ikinci üçüncü kuşak işçilerdir. Kırsaldan gelmelerine rağmen bu bağ önemli derecede kopmuştur. Yukarıda da belirtiğimiz gibi genç ve eğitim görmüş, ülke ortalamasının üstünde bir özellik arz etmektedirler. 1980 sonrasında, işçi sınıfının üyelerinde hızla bir mülksüzleşme süreci yaşanmıştır ve bu önemli bir durumdur.

'89 Bahar eylemleri ve sonraki süreçte ortaya çıkan gelişmelerden bir tanesi de, eylemlerde kamu işçilerinin dışında, özel sektörde ciddi destek eylemlerinin gelişmiş olması gerçeğidir. Eylemlerin yoğunluğu, kamu işyerlerinde çalışan işçiller tarafından gerçekleştirilmiştir. '89 eylemleri sadece toplui iş sözleşmesi biten kamu işçilerini kapsıyordu. Özel sektörü ve belediyeleri içine almıyordu. Belki bu anlamda dar kapsamlılıktan bahsedilebilir. Ancak özel sektörde çalışan işçilerin eylemlere katılması, hareketin bütünselliği açısından önemli olmuştur.

'89 Bahar eylemleri sonrasında ortaya çıkan kitle eylemlerinin özelliği, değişkenlik göstermiş olmasıdır. Bu gösteri ve grevler, siyasal ve ekonomik mücadelenin birçok safhasını yansıtmışlardır. Zaman zaman çıkmaza girmiş gibi görünen hareket, birdenbire yeni hareketlerle atılımlar göstermiş ve belli mevzileri tutabilmiştir. Örneğin, '89 1 Mayıs sonrasında görünen durağanlığı, İzmir belediye işçilerinin Ankara yürüyüşü, 3 Ocak Genel Eylemi ve Zonguldak Madenci Grevi vb. aşabilmiştir. Rosa Lüxemburg'un ifadesiyle bu grev ve gösteriler, *"Kâh bir gel git olayı gibi, bütün imparatorluğa yayılır, kâh bir dereciklerden ibaret kocaman bir şebeke halinde parçalanır; kâh canlı bir kaynak gibi topraktan fışkırır, kâh toprak içinde kaybolur"*

Gerçekten Rosa Lüxemburg'un kitle grevleri ve gösterileri için bu değerlendirmesi, ülkemizdeki gel-git olayını sanıyorum anlaşılır bir şekilde açıklamaktadır. Zaman zaman hareket öyle bir ivme kazanır ki herkes şaşırır, ne diyeceğini bilemez hale gelir. Hatta birçok sosyalist çevrenin başını döndürür ve yeni strateji, yeni taktikler tartışılır. Yeni bir dönemin başlangıcı gibi ele alırlar. Bütün düşüncelerini gözden geçirirler. Bir de eylemler durursa, ortada bir sessizlik hükmünü sürdürürse (Örn. 1993'ün 2. yarısı ile 1994'ün ilk yarısı gibi) neler neler söylenmez ki. "Bu kadar zulme karşı, bu sessizliğe işçiler nasıl olur da boyun eğerler?", " Yok canım bu halktan bu işçiden bir b.. olmaz", "Bu durum anlaşılamaz bir durumdur, neden kimseden ses çıkmaz" vb.

Böylece politik hedefler, strateji ve taktikler değiştirilmeğe çalışılır. Yeni dönem ve yeni sloganlar, yeni söylem tarzı tutturulmağa çalışılır! Var olan geçici sessizlik, yeni dönem diye algılanır. Moral bozukluğu başlar. Kitlelerdeki canlılık, sosyalist kadroların bir kısmında can sıkıcı hale dönüşür.

Oysa koşullarda hiç bir değişiklik yoktur. Tersine örgütlerimizde, sendikalarımızda, partilerimizde olumsuz bir gidiş vardır. Hareketi örgütleyecek kapasiteden uzaklaşmaktadırlar. Zaman zaman bu ve benzeri nedenlerle, hareketin "toprak içinde kay-

bolması" can sıkıntısına, moral bozukluğuna yol açmamalıdır. Çünkü bu gelgitler kimi zaman bütün ülkeye de yayılabilir, kimi zaman "dar dereciklerden ibaret kocaman bir şebekeye" de dönüşebilir, "toprakta da kaybolabilir" Ancak hareketi doğuran objektif nedenler kaybolmamıştır, potansiyel enerji toprak altında da olsa, her an elektrik enerjisine dönüşecek bir zemine sahiptir. Önemli olan bunu anlamaktır. Ve buna hazırlıklı olmaktır.

Ekonomik Mücadele ve Kendiliğindencilik

Kitle grevleri ve gösterilerinde tartışılan bir konu da şu olmuştur: Eylemler kendiliğinde gelişen eylemler midir, yoksa bilinçli müdahalenin sonucu mudur? Ayrıca eylemlerin ekonomik karakterli mi, siyasal karakterli mi olduğu sorunu da sürekli gündemde kalmıştır? Bu konuları biraz açalım:

Gerçekten eylemleri ekonomik içerikli görenler ile siyasal vurgusunu oldukça abartanlar, bu iki farklı tutumları nedeniyle sürekli olarak tartışmalara neden olmuştur. Sonuçta her iki taraf da savundukları anlayışları haklı çıkartacak slogan ve söylem tarzını bulmuş ve bunları yazılı basında yayınlamışlardır.

Kuşkusuz eylemlerin kalkış noktası ekonomik içerikliydi. Toplu iş sözleşmesinden (TİS) doğan alacaklarını almak, TİS ile geçmiş yıllarda ortaya çıkan kayıplarını gidermek için ücretlere zam talebi, iş güvenliği, sağlık sorunu gibi taleplerdi eylemin özünü belirleyen. Bütün bunlar sınıf hareketindeki yükselişin esas nedenleriydi. Bunlar da eylemde kendini sloganlarla ifade ediyordu. Anlaşılacağı gibi eylemin özünü belirleyen kalkış noktasının ekonomik talepler olduğu gerçeği, bilince çıkarılmış bir doğrudur. Böyle olunca doğal olarak eylemlerde yoğun bir ekonomik ajitasyon kullanılmıştır.

Ancak hareket öyle bir ivme kazandı ki, ekonomik içerikli olan ve kalkış noktası bu formülasyonla belirlenmiş eylemler, yoğun olarak siyasi ajitasyonun kullanılmasına ve siyasal hedeflere yönelmesine yol açmıştır.

Bu sorunu biraz daha genelleştirerek ve tarihsel yorumlarıyla birlikte ele alarak tartışmak gerekiyor.

'89 Bahar eylemleriyle ortaya çıkan gelişmeler, ekonomik mücadelenin talep ve sloganlarıyla donatılmış bir gelişmeye sahne oldu. Ücretlerin yetersizliği, işten atmalar, TİS'nin sonuçlarının uygulanmaması, yeni TİS görüşmelerinde tıkanıklıklar, sağlık ve eğitim sorunundaki engeller vb. talepler "kapitalistlere karşı direnen" işgücü ve emeğin ekonomik mücadelesi özelliklerini taşırlar. Yukarıdaki taleplerle yapılan ekonomik ajitasyon (bildiri- gazete- sözlü vs. araçlarla) işçi sınıfını grev, direniş ve gösterilere yöneltir. Bu yönüyle ekonomik mücadele ve ekonomik teşhirler sınıf mücadelelerinde önemli işlevlere sahiptir. *"İktisadi (fabrika) teşhirler, iktisadi savaşımın önemli bir manivelasıydı ve şimdi de öyledir"* (Lenin). Bu ekonomik ajitasyonlar (teşhi. faaliyeti), sendikal mücadelenin geliştirilmesi, sınıf bilincinin uyanması ve siyasal mücadelenin (sosyalizmin) yayılması için başlangıç ve çıkış noktalarıdır.

Buradan kuşkusuz şu sonuç çıkarılamaz: Ekonomik teşhir ve ekonomik mücadele olmadan, siyasal teşhir ve siyasal mücadele olmaz. Böyle birşey olamaz. Hayat o kadar tefaruatlı ve canlıdır ki, ekonomik bir mücadele gelişmeden de doğrudan siyasal bir kavgaya atılmak olanaklıdır. Örneğin, dinsel mezhepler üzerindeki baskının kaldırılması için, ya da anti- terör yasasının faşist ve baskıcı bir yasa olarak düşünenleri içeriye tıkan bir özellik taşınmasından dolayı ona karşı verilen bir mücadele, iktisadi teşhir ve iktisadi mücadele olmaksızın doğrudan verilen siyasal bir kavgadır. Hiç de iktisadi mücadeleyi takip etmek zorunluluğu yoktur.

Ekonomik eylemler ve ekonomik teşhirler, işgücünü daha iyi şartlarda satmayı ve "salt ticari alışveriş konusunda alıcılarla savaşmayı" öğrenmelerini amaçlamıştır. Genellikle amacı böyle olmuştur. İşte bu noktada iktisadi mücadele, Marksist-Leninist Proleteryanın Partisi tarafından iyi kullanılmış olsaydı, sosyalist hareketin (siyasal eylemin) kitlesel gelişmesinde önemli bir hiz-

mete sahip olurdu. Başka bir deyişle, iktisadi mücadele sosyalist hareketin "bir başlangıcı ve onu oluşturan bir parçası olabilir " Demek oluyor ki, iktisadi mücadeleyi siyasal eylemin bir unsuru olarak ele alabiliriz ve bu yanlış olmaz.

Öte yandan ülkemizde çok sık görüldüğü gibi iktisadi kaynaklı mücadele, sosyalistlerin bölünmüşlüğü ve yaşadıkları kriz nedeniyle, olanaklar iyi kullanılmadığı için " salt sendikal" mücadeleyle sınırlandırılarak, ekonomizme - sendikalizme düşürülmüştür. Hiç bir şekilde iktisadi mücadelenin yarattığı olanaklar (bir kısım istisnaları dışında tutarak), siyasal (sosyalist) eylem için kullanılmamıştır. Dolayısıyle ekonomizmle malüllenmiş bir ekonomik mücadele, sosyalist olmayan bir sınıf hareketine yol açabilir. Tarihsel gelişmeler buna iyi bir örnektir.

Kuşkusuz sosyalistler açısından sorun, bu mücadelede, işçilerin en iyi şartlarda işgücünü satmak ve ileri sürdükleri talepleri kazanmak değil, ama aynı şekilde bu zulüm mekanizması olarak işleyen toplumsal sistemi, ortadan kaldıracak sınıf savaşımına önderlik etmektir. O nedenle sosyalistler yalnızca kendilerin iktisadi mücadeleyle sınırlandıramazlar. Bu doğruda olmaz. İktisadi teşhirlerin örgütlenmesi işini başlıca uğraşları haline getirmemelidirler. İşçilere siyasal bakımdan ezildiklerini, zulüm gördüklerini, sömürüldüklerini anlatmalıyız. Kuşkusuz ajitasyonumuzun esas yönelimi, bu zulümün örnekleri olacaktır. Bunlar her yerde, fabrikalarda, okullarda, evde, köyde olduğuna göre faşist devlet sisteminin siyasal olarak teşhirini tüm yönleriyle yapmak gereklidir. Bunu yapmazsak siyasal bilinci geliştirdiğimizi nasıl söyleyebiliriz?

Burada en çok tartışılan iki nokta vardır:

I) Siyasal mücadele iktisadi mücadelenin en gelişmiş şeklidir.

II) İktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak.

I. Siyasal mücadele gerçekten iktisadi mücadelenin en geliş-

miş şekli midir? Ülkemizde son yıllarda görünen eylemlerdeki ekonomik karakterli mücadele, bizi böyle bir sonuca götürebilir mi? Kuşkusuz bunlar doğru değildir. Zira Lenin'de bunu şu soruyu sorarak cevaplandırmıştır, *" İktisadi savaşımın, genel olarak yığınları siyasal savaşıma sürükleyebilecek " en geniş uygulanabilirliğe sahip araç olduğu doğru mudur?*" (Ne Yapmalı Syf.68). Lenin buna cevap veriyor, *"Tamamiyle yanlıştır"* (A.y.). *"Otokratik zulmün tüm belirtileri ve polis zorbalığı"* kitleleri eyleme çekmekte, *" hiç de daha az"* geniş uygulanabilirliğe sahip bir araç değildir. Gerçekten tümüyle durum böyledir. Yukarıda söyledik, Kürt köylerinin yakılıp yıkılması, ormanların yakılması, köy boşaltmaların ve göçe zorlamaların uygulanması, her gün onlarca ilerici- demokrat ve aydın kişinin "faili - meçhul" denilen cinayetlere kurban gitmesi, yerinde infazların yapılması, evlerin, işyerlerinin, okulların basılması, kitlesel gözaltıların yaşanması, Alevi, Ermeni, Kürt, Yahudi vb. dinsel veya ulusal azınlıkların üzerinde baskıların uygulanması vs...

Tüm bunlar, ne iktisadi savaşımın en gelişmiş şeklidir, ne de "daha az uygulanabirliğe sahip araçlardır" Bu örnekler iktisadi mücadelenin öncesinde de, sonrasında da vardır veya ortaya çıkabilir. Bizzat siyasal mücadelenin kendisidir ve kapitalizm şartlarında bu koşullar sürekli var olacaktır. '89 Bahar eylemleri ve sonrasında iktisadi taleplerle donanmış mücadele, ülkede sınıf hareketi açısından çok daha büyük bir canlılık yaratmış, dolayısıyla iktisadi talepler ve ajitasyon, siyasal eylem ve ajitasyon için en geniş ölçüde uygulanmış araçlar olarak ortaya çıkmıştır. Ancak bunlar "en iyi araçlar" yerine "en geniş uygulanabilirliğe sahip araçlar " olarak gösterilemez ve ileriye sürülemez. Aynı şekilde bu konuya ilişkin Lenin, BUND (Yahudi İşçiler Birliği) ile bir tartışmasında, *" 'Eğer Yurtdışı Birlik' iktisadi bir temel üzerindeki siyasal ajitasyonun en geniş ölçüde uygulanan (uygulanabirliğe sahip değil) araç olduğunu söyleseydi bu sosyal- demokrat hareketimizin gelişiminin belli bir dönemi için doğru olurdu"* demektedir. (Ne Yapmalı, Syf. 69-70)

Bunların sonucunda diyebiliriz ki, 1986-87'den itibaren ve

özellikle 1989 Bahar eylemleriyle birlikte yaşadığımız bu süreç, önemli bir şekilde, iktisadi bir temel üzerinde şekillenen ve siyasal taleplerle birlikte siyasal ajitasyonun geniş ölçüde kullanıldığı ve hareketin siyasallaşmasının zeminlerinin oldukça olanaklı hale geldiği bir dönemin özelliklerini belirler. hareketin gelişme ivmesi açısından birkaç nokta üzerinde duralım:

1) En küçük iktisadi talepler bile, çözüm yeri olarak Ankara hedefli olmağa dönüştü. Bu gelişme siyasal iktidara yönelik, ekonomik taleplerle de olsa, hareketteki bir siyasallaşmayı göstermesi bakımından önemlidir.

2) Ayrıca bu kitle gösteri ve grevlerinde çok yoğun olarak siyasal içerikli sloganların kullanılmasıdır. Örnegin, "İşçi memur el ele genel greve", " Çankayanın şişmanı, İşçilerin düşmanı", "Savaş zamlarına hayır", " Özal istifa ", "Hükümet istifa", "İşçiler birleşin iktidara yerleşin", "Kahrolsun MİT-CIA-Kontr Gerilla", " Yaşasın Halkların Kardeşliği" ve daha hatırlayamadıgımız onlarca slogan.... Bu hareketin aynı zamanda siyasal unsurunu da ortaya çıkaran, ya da ona vurgu yapan bir özellik taşıyor. Görüleceği gibi hareket sanki bir kaldıraç üstünde yürümektedir. Hangi taraf ağır basarsa gelişim o yönedir. Siyasallaşma yönelimi oldukça olumlu bir zemine kaymıştır. Burada beceri, sosyalistler ve onların örgütlerine düşüyordu. Ne yazık ki bu becerilemedi.

Sonuç olarak denilebilir ki, hareketin boyutu, kullanılan araçlar, yatay ve dikey derinlik, siyasal şiarlar ve hareketin bütünselliği vb. gibi sebepler, hareketin siyasal özünü ortaya çıkarmağa yetmiştir. Kaldı ki, kısmi ve yerel düzeyde bir iktisadi grev bile, Lenin'in deyişiyle bize *" sınıf bilincinin uyanması ve sosyalizmin yayılması için bir başlangıç noktasıdır"* (Ne Yapmalı, Syf. 64) sağlamıştır.

Elbette soruna çok daha derinlemesine bir başka boyutuyla da bakılabilir. Ekonomik mücadelenin zorunlu olarak politik bir mücadele olması gerçeği şu nokta üzerinde olanaklıdır: Buna göre;

Engels, iktisadi mücadeleyi, *"özgür ülkelerde, kapitalizme karşı direnen ve emeğin sendikal savaşımı olarak ortaya çıkan, pratik iktisadi savaşımın kendisi olduğu"* gerçeğiyle açıklar. İktisadi mücadele açısından burada aranan ekonomik ve demokratik hakların tümüyle yasaklanmadığı "burjuva demokratik" olan "özgür ülkelerdeki" savaşımın sorunlarıdır. Eğer sınıf hareketinin her türlü biçimi, ekonomik ve demokratik hakların önemli derecede yasak olduğu bizim gibi ülkelerde, yani emperyalizme bağımlı sömürge- yarı sömürge biçimindeki ülkelerde Rosa Lüxemburg'un yukarıda alıntısını yaptığım sözleriyle *"Mantıksal olarak her ekonomik mücadele, politik mücadelede olmak zorundadır"*

II. Ayrıca ikinci nokta olarak çok tartışılan, "iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak" anlayışıdır. Gerçekten bu anlayış hem son bir kaç yıl içinde ülkenin sınf hareketi tarihindeki gelişmeler somutunda, hemde sosyalist sol içinde uzun yıllardır tartışılarak gelen ve önemli derecede karıştırılan bir konu olmuştur. Bu yönüyle önemli bir sorundur. Bu sorunu nasıl anlaşılır bir şekilde ele alabiliriz?

Yüzyılın başında, Marksist hareket içinde II Enternasyonalcı (Bernstein vb.'leri) akımın, devrim yerine "sistemle uyum" teorisini savunarak, reform için mücadeleyi temel bir mücadele olarak gören anlayışın, düşünce sistemi olarak doğdu. Kitle çalışmasında reformculuğu temsil eden söylem tarzlarından biri de Rusya'da Menşevik'lerin savunduğu (Martinov vs.) *"İktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak"* anlayışıdır. Bu Marksizim adına savunulmuştur.

Gerçekten bu cümle ile Marksist-Leninist Partiye yüklenen görev ne olabilir? İktisadi mücadele, sınıfın kendi işgücünü (emeğini) en iyi koşullarda satmak mücadelesidir. Yaşam ve çalışma şartlarını iyleştirme savaşımıdır. Bu da zorunlu olarak sendikal bir mücadeledir. Koşulların daha yaşanılır bir hale dönüştürülmesi uğruna verilen savaşım, elbette meslek örgütleri temelinde yürütülebilir. Batı ülkelerinde bu sendikalar aracığılıy-

la olmuştur. Rusya'da ise meslek birlikleri, gazate ve bildiriler aracılığıyla... O halde " iktisadi savaşımın kendine siyasal bir nitelik kazandırmak" demek, bu ekonomik taleplerin gerçekleştirilmesi ve her iş kolundaki meslekten kaynaklanan sorunların çözümü uğruna savaşım demektir. Yakarıda da ifade ettiğimiz gibi, bu da, zorunlu olarak işçi sınıfının ekonomik örgütleri olan sendikalarla yürütülebilir.

Siyasal eylemin hedefi, doğrudan siyasal iktidarın bizzat kendisidir. Yani iktidar olmayı amaçlayan, geniş kapsamlı siyasal bir eylemdir. Var olan burjuva siyasal iktidarın yıkılması ve yerine sınıf hakimiyetine dayanan işçi sınıfının iktidarını geçiren, bir mücadelenin adıdır siyasal eylem. Böyle olunca sendikalar aracılığıyla iktidar kavgası verilemeyeceği açıktır. Eğer bunun tersi savunulursa (ki bu " iktisadi mücadelenin kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak" anlayışıyla savunulmaktadır) devrimci- marksist siyaseti, sendikal siyaset düzeyine düşürmek demek olacaktır. Dolayısıyla böyle bir meslek örgütünün mücadelesi, zorunlu olarak ekonomik reformlar uğruna bir mücadele olacaktır ki, sonuçta reformlar uğruna mücadele, esas ve temel bir mücadele biçimi olacaktır. Yani " iktisadi savaşımın kendisine siyasal bir nitelik kazandırmak" mücadelesi, zorunlu olarak reformlar uğruna bir savaşım anlamına gelecektir.

Sosyalist siyaset, ekonomik reformların uygulanmasını ve her türlü önlemlerin yerine getirilmesini istemek için değil, aynı şekilde iktidarın işçi ve emekçi düşmanı bir avuç zengin sınıfın iktidarı olduğu, dolayısıyla bu iktidara bir son verme mücadelesi olduğu gerçeğini kavramaktır. Elbette proleterya partisi, iktisadi reformlar için de mücadele edecektir. Ama hiç bir şekilde bu mücadeleyi esas alan iktidar mücadelesine tabi kılmamazlık etmeyecektir. Dolayısıyla, Martınov'lar gibi aşamalı bir mücadele (devrim) önermeyeceklerdir. Aşamalı devrim teorisine göre, siyasal mücadele iktisadi mücadeleye tabi kılınacak, reformlar yoluyla sosyalizm kurulacaktır!

Bilerek veya bilmeyerek çok sık olarak karıştırılan bu konu, niyetler ne olursa olsun, mücadelemizin yörüngesini kararttığı

için herkes tarafından düzeltilmelidir.

Hareketimiz açısından tartışma konularından birisi de, 1986-87 yıllarında başlayan, '89 Bahar eylemleriyle kitleselleşen ve sonraki yıllardan itibaren büyüyerek gelişen işçi sınıfı hareketinin kendiliğinden bir özellik taşıyıp taşımadığı sorunudur. Daha doğru bir ifadeyle "kendiliğindencilik" önermesi ne anlamda kullanılıyor, yerli yerine oturuyor mu? Veya bu sorun rastgele ifade edilen bir sözcük müdür?

Gerçekten ülkemizde, literatürde kullanılan kendiliğindencilik İngiltere'de ortaya çıkmış "Trade- i Union "culuğun karşılığı olarak kullanılmıştır. Özü itibariyle anlaşılan şudur: İşçi sınıfı hareketi, dışarıdan proleteryanın komünist partisinin herhangi bir müdahalesi olmadan, çalışma ve yaşam koşullarının zorunlu olarak ortaya çıkardığı maddi gereksinmeleri karşılamak veya daha iyi koşullarda çalışmak ve yaşamak için öne sürülen talepler uğruna kavgaya atılmaktır. İşçi sınıfının tarih sahnesine çıkmasıyla, objektif olarak üretim araçlarının sahibi sınıflara (kapitalist burjuva sınıfına) karşı mücadele de başlar. Önce tek tek patronlara karşı ücretlerini artırmak, daha sağlıklı koşullarda çalışmak isteği, sağlık, eğitim, yakacak vb. talepler i uğruna mücadele, yine önce fabrikasında, aynı meslek işkolunda, farklı işkollarında ve sonra ülke genelinde başlar. Tek tek işçinin mücadeleyi sürdürmesi olanaklı olmadığı için topluca bütün bir sınıf olarak kavgaya girerler. Sınıfın sınıfa karşı kavgası böylece büyüyerek gelişir. Dolayısıyla Marx'ın da dediği gibi, *"Ben sınıfları ve sınıf mücadelesini keşfetmedim. Bu benden önce de vardı. Benim söylediğim zorunlu olarak sınıflar mücadelesinin proleterya diktatörlüğüne varacağıdır"* Bu kavganın yapılabilmesi için, dışardan bir etkiye ve dışardan bir dürtüye gerek kalmadan, kendiliğinden başlamış olmasıdır. Böylece işçi sınıfı kavgaya kendiliğinden girmiş olur. Bu kendiliğinden bir eylemdir. Bilinçli bir yönlendirme ve örgütleme yoktur.

Bu noktada bilinçli bir sosyalist müdahale devreye girer. Sosyalizmin amacı, insanın insanı sömürmeyeceği bir toplum

sistemini kurmaktır. Bunu da insanın her türlü maddi ihtiyaçlarını üreten bir sınıf, işçi sınıfı başarabilir. İşçi sınıfının ise kendiliğinden en fazla geliştireceği bilinç, sendikal ve ekonomik düzeyi geçmez. O halde sınıfa sosyalist bilinç dışardan, köken olarak burjuva, küçük burjuva olan aydınlar tarafından verilir. Böylece sosyalist teori sınıf içinde maddi bir güce dönüşerek, Marksizm-Leninizm, sınıfın elinde kurtuluş meşalesi olarak doğar.

Süreç böyleyken farklı gelişmeler de olmuştur. İşçi sınıfının bu kendiliğinden girmiş olduğu mücadeleyi (ki sosyalistler bu kendiliğinden mücadeleye müdahale ederek, bilinçli bir harekete dönüştürmeyi amaçlarlar) Rusya ve benzer birçok ülkede, bu düşünce tarzı teorileştirilmiş ve pratikte uygulanmıştır. Marksist-Leninist politikanın bağımsız bir şekilde ortaya çıkarak bunu tersine çevirmesine karşın, çeşitli ekonomist vb. akımlarda mevcut olmuşlardır. Bu siyasal akımlar, yığınların kendiliğinden elde etmiş oldukları düzeyin arkasına takılarak, bu kendiliğinden gelişmeye tapınmışlar ve kitle mücadelesinde kuyrukçu bir konumu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla siyasal mücadeleyi böylece iktisadi mücadelenin arkasına takmışlardır.

Bu genel özetten sonra esas konumuza devam edebiliriz. Sol kamuoyunda, uluorta bir şekilde, '89 Bahar eylemleri ve sonrasındaki Zonguldak Madenci grevi vb.leri rahatlıkla kendiliğindencilikle yorumlanmıştır. Sorun bunun doğru olup olmamasından öte, çalakalem bir yaklaşımla meseleye çözüm getirilmesidir.

Evet hareketin doğuşu, sosyalist grup ve çevrelerin bilinçli bir faaliyeti sonucunda ortaya çıkan bilinçli eylemler halinde gelişmemiştir. Kendiliğinden gelişen bir özellik vardır. Ancak biz bunu nasıl anlamalıyız ?

Bu eylemlerin başından itibaren Marksist bir hareket veya hareketlerin organize ettiği bilinçli bir başkaldırı olmadığını söyledik. Hareketin stratejik ve taktik hedeflerini çizen, örgütleyerek eylem tarzlarını belirleyen ve bir Marksist-Leninist örgütün öncülüğünde gelişen, bir kitle hareketi olmadığı herkesin ortak görü-

şüdür. Ve hareketin bu formasyonu kendiliğindenci bir hareket olduğunu göstermiştir. Evet, sosyalistlerin bilinçli bir müdahalede bulunamadığı ve damgasını vurmadığı bir harekettir.

Peki ama hareketin kapsamı, derinliği, yönelttiği mesajlar ve gücü açısından çok rahatlıkla bu harekete, "ne olacak bu da kendiliğinden bir harekettir" diyebilir miyiz? Böyle bir yaklaşım gerçekten son derece sığ ve kolaycı bir yaklaşımdır. Hareketin kapsam bakımından son derece geri olduğu, taleplerinin, mesajlarının ve gücünün zayıf olduğu koşullarda var olan bir kitle hareketiyle, tersi durumunda olan hareketleri aynı şekilde, hiçbir fark yokmuş gibi, her ikisinide kendiliğindencilikle suçlayamayız. Böyle durumlarda Lenin, örneğin 30.000 Petersburg sanayi işçisinin grevini (1896'da) tartışırken, "kendiliğindencilik vardır" demiştir. Bunu da farklı dönemlerde ortaya çıkan kendiliğinden eylemlerin arasındaki farkı anlatmak için söylemektedir. Bu noktayı biraz açalım:

Lenin 1890'ların grevlerini, 1860-70 grevleriyle karşılaştırıyor. 1890'ların grevlerini sınıf hareketinin ilerlemesi açısından daha "bilinçli" hareketler olarak yorumluyor. Ancak bu grevler de kendiliğinden olan grevlerdir. Aslında Lenin, bunu *"kendiliğinden unsur"* olarak değerlendiriyor ve *"özünde tohum halindeki bilinçlenmeden başka birşey değildir"* diyor. (Ne Yapmal, Syf. 37)

Kendiliğinden olarak ortaya çıkan 1860-70'lerin grevleri, bilinçlenmede bir uyanışı, sistemin yıkılamadığı düşüncesinin sarsılmasını, mücadelenin ve direnmenin şart olduğu, en azından duyumsandığı ve hakların kavgasız alınamayacağı gerçeklerini sağlamıştır. Bu grevler işçi sınıfı ve emekçi halkın başkaldırılarıydı ve ezilenlerin direnme hareketiydi, ancak sistemli değildi. Hedefleri açık, geleceğe ilişkin projelendirilmiş eylemler değildi. Lenin'in deyişiyle *"Ama bu grevler bir savaşım niteliğinden çok, umutsuzluk ve öç alma patlamaları niteliğindeydi"*

Buna karşın 1890'larda ortaya çıkan grev hareketleri ise, bilinçlenmede daha ileri uyanışları ve parıldayışları sağlamıştır.

Talepler ve zamanlama doğru seçilmiş ve iyi hesaplanmıştır. Kendinden önce varolan deneyler tartışılmış, bunların dersleri hesaplanmıştır. 1860'ların grevlerine göre daha ileride gerçekleşen grevlerdir. Bu sistemli grevler, "tohum halindeki sınıf savaşımını temsil ediyordu " ama, Lenin'in deyişiyle sadece ve sadece tohum halindekini. Bunlar salt ekonomik ve sendikal mücadelelerdi. Henüz sosyalist niteliğe bürünmüş siyasi savaşım değildi. Bilinç ve gelecek özlemleri açısından sosyalizmi temsil etmiyorlardı. Ama büyük bir gelişmeyi temsil ediyorlardı, bilinçli bir sosyalist mücadelenin yaratılacağını ve sınıf hareketinin geleceğini müjdeliyordu. Yine de bu grevler sonuçta salt kendiliğinden bir hareketi aşamadılar.

Bu iki farklı tarihsel koşullarda ortaya çıkan grevlerin ortak özelliği kendiliğinden olmasıdır. Ancak hiçbir Marksist gibi Lenin'de, bunları aynılaştırarak üzerinden geçmemiş ve bu farklılıklara vurgu yaparak, "kendiliğindencilik vardır" diyerek bunu anlatmaya çalışmıştır.

Esas hedef kitle gösteri ve grevlerindeki kendiliğindencilik unsuruna son vermektir. Eğer buna son verilmez veya başarılamazsa, sınıf hareketinin gelişmesi burjuva ideolojisine tabi olarak gelişecek ve düzene daha çok entegre edilecektir. Çünkü kendiliğinden hareket trade-unionculuktur. İşçilerin burjuvaziye ideolojik olarak kölece bağlanmasıdır. İşçi sınıfı hareketini burjuvazinin kanatları altına sokmak anlamına gelecektir. Lenin'in değişiyle kendiliğiden hareket *"en az direnme çizgisi izleyen hareket burjuva ideolojisinin egemenliğine yol açıyor."* Çünkü burjuva ideolojisi köken ve tarihi gelişimi açısından sosyalist ideolojiden daha eskidir, daha deney sahibidir ve çok daha "yayılma olanaklarına" sahiptir. O halde devrimci bir insiyatif, bu kendiliğinden unsura son vermek çabasıdır. Bunun tarihsel önemi buradadır.

Tartışmamız açısından şu noktaya gelmek istiyorum; bu tür grev ve gösteri hareketleri kendiliğinden gelişen eylemlilikler de olsa, bu hareketler tümüyle ekonomist-sendikalist hareketler

midir? Başka bir deyişle, kendiliğinden gelen bu hareketlerin devrimci bir rota izlemeleri olanaksız mıdır? Bence hayır, bu olanaklıdır ve tarihsel örnekler bu soruya olumlu cevap vermiştir. Gerek uluslararası deneylerde (ki yukarıda 1890'lar Rusya'sındaki grevlerin kendiliğinden gelişen bir unsura rağmen devrimci bir gelenek yaratmış olması)[1] gerekse ülkemiz özgülünde ortaya çıkan (ki en yakın örneği15-16 Haziran direnişidir. Bu direniş kendiliğinden bir özellik taşısada devrimci bir gelenek yaratmıştır. Ülkemiz işçi sınıfı tarihinde örnek bir direniş olarak anılmaktadır) grev ve direniş örnekleri kendiliğindencilik unsuruna rağmen devrimci bir çizgide bir gelenek yaratmış olması somut ve çarpıcı örneklerdir. Ancak bunun devrimci rotasına rağmen, bu hareketlerin akıbeti, ya ezilmek olmuş, ya da reformist bir kanalda düzene bağlanmıştır. Kaçınılmaz olarak bir başka üçüncü yol yoktur. Başarı ve zafer ancak bu kendiliğindencilik unsuruna son vermek, proleteryanın komünist partisi öncülüğünde ve yol göstericiliğinde sınıf hareketinin gelişmesini sağlamaktır. Ancak üçüncü bir yol böyle sağlanabilir.

Bu görüş açısıyla, 1989 Bahar eylemleri ve sonrasına bakıldığında, eylemleri ekonomizmle ve sendikalizmle malüllenmiş, eylemler olarak değerlendirmek doğru bir Marksist yaklaşım değildir. Bu sorunu kolaycı tanımlamaktır. Kuşkusuz bu eylemlerde devrimci bir siyasi örgütün-partinin damgası yoktur. Bu yönüyle kendiliğindenci bir nitelik taşır. Ancak eylemlerde ilerici, devrimci veya sosyalist nitelikli işçi önderleri vardır ve esasda eylemleri bunlar yönetmektedir. Önemli derecede sendikalar aşılmış, taban insiyatifi ağrılığını hissettirmiştir. Eylemlerin kap-

Dip not (1): *Uluslararası çarpıcı örneklerden birisi de Paris Komünü örneğidir. Bilindiği gibi dünyanın ilk prolerterya diktatörlüğü 90 gün dayanabilen Paris Komünüdür. Paris Komünü işçi sınıfının kendiliğinden bir eylemi olarak başlamıştır. Siyasal iktidar ele geçirilmiş ve ilk defa sınıf iktidarı kurulmuştur. Kısa bir süre sonra bu işçi sınıfı iktidarı yıkılmıştır. Marx bu deneyi tartışmış ve bu örnekten önemli sonuçlar da çıkarmıştır. O, ne bu deneyi küçümsemiştir; ne de hataları eleştirmemezlikten gelmiştir. Lenin,Paris Komünü'nü kastederek "Komün kendiliğinden doğdu, kimse onu bilinçli ve yöntemli bir biçimde oluşturmadı"diyor.Lenin, bu deneyi tartışarak ve Marx'ı kastederek "Parislilerin kendiliğinden eylemini eleştirir" diye belirtmektedir. (Bkz. Lenin. Komünün anısına. Paris Komünü. Shf. 406-408)*

samı, hedefi, gücü ve şiarları açısından devrimci bir işlev görmüş ve ekonomizmi- sendikalizmi aşan bir çizgiye orturmuştur.

Ancak bu eylemler çok uzun süre olmadan aşağıya doğru çekildi ve ileriye yönelik yeni açılımlara sahne olmadı. 1993'lerde önemli bir durağanlığa girdi. Bütün bunlara esas neden sınıf hareketinin direniş inatçılığındaki örselenme değildi. Bunun nesnel bir zemin olmadığı anlamına gelmez. Esas neden, sınıfın öncüsü olmada ısrarlı olan sosyalist güçlerin zaaflarıdır. Aslında soruna başka bir yönüyle bakılacak olursa şunları söylemek mümkündür: Türkiyede 12 Eylül zulmünden sonra, ortaya çıkan işçi ve emekçi kitlelerin bu mücadelesi, tüm engellere ve barikatlara rağmen gelişirken, sosyalist güçler (M-L'ler), bu mücadelenin önüne geçemedikleri gibi, gerisinde kaldılar. Bu geride kalış yalnızca eylemlere önderlik edememekle sınırlandırılamaz. Aynı zamanda politika üretememeleri ve teorik donukluklarıyla da geride kalınmıştır.

Bunu 1900'lerin başında Rusya'da kendiliğinden büyüyen ve 1905 devrimine taşıyan eylemlerde de görmek olasıdır. Büyüyen kitle mücadelesine karşın, Marksist'ler bu eylemler karşısında hem teorik olarak, hem de örgütsel mücadele olarak geride kalmışlardı. Hem hareketi tümüyle yönetecek kabiliyet noksanlığından, hem de süreklilik arzedecek bir devrimci örgüt kuramamış olmalarından yakınırlar o günün Marksist'leri.1905 devriminin yenilgisini de, devrim öncesi bu gelişmelerde ararlar. Ancak bu örnekler Rus Marksist'lerini eğitmiş, bu örneklerden olumlu sonuçlar çıkarmış ve geleceğe ilişkin yeni projeler geliştirme yeteneğini yakalamışlardır. Ne yazık ki son 9-10 yılın sınıf hareketlerindeki bu deneylerimizden, bizi olumlu düzeyde eğitecek,

Görüldüğü gibi Paris Komünü kendiliğinden başlayan, tarihimizin öönemli bir devrimci başkaldırısıydı. Daha da ötesinde teorinin ilk vücüt bulduğu ve işçi sınıfının iktidara taşındığı görkemli bir eylemdi. Kuşkusuz başarısızlığının sebeplerinden biriside, bu kendiliğinden eyleme bilinçli bir müdahale ile kalıcı bir son vermemektir. Anlaşılaçağı gibi böyle devrimci bir rotada gelişen kendiliğinden hareketler, kuşkusuz ekonomizmle veya sendikalizmle açıklanamaz. Tersine onları aşan ileri hareketler olarak tarih sahnesine çıkmışlardır.

deneyler sonucunda ders çıkarmamıza yarayacak, politik ve ideolojk gelişmemize hizmet edecek, M.L'lerin bölünmüşlüğüne son verecek bir süreci hâlâ yaklayabilmiş değiliz.

'89 Baharı ve sonrası eylemlerin dersleri

Eylül faşizmi sonrasında ortaya çıkan kitle eylemleri, birçok olumlu sonuçlara yol açmasına karşın, belkide en olumlu işlevi, İşçi sınıfının özgürleşmesini sağlamasıdır. Gerçekten bu kitle gösteri ve grevleri (Genel grev vb.), politik ve ekonomik haklara yönelik saldırılara karşı, politik mücadelenin en güçlü silahı olmuştur. Elbette kitle grevleri, proleteryanın salt politik mücadelesinin bir biçimi değildir. Ama en güçlü eylemlerinden birisi olmuştur. Alman, Rus vb. devrimlerinin bize öğrettiği önemli gerçeklerden birisi, kitle grevlerinin gelişi güzel ve iradi bir zorlamayla yapılmayacağıdır. Kitle eylemleri açıktır ki, belirli bir kesitte, sosyal ve ekonomik koşulların olgunlaşmasına bağlı olarak ortaya çıkar.

Zaman zaman şöyle yakınmaları duymak mümkündür, "1989 Baharından 1992'nin sonlarına kadar eylem gelişirken,1992'den sonra eylemler neden düştü ve gelişmedi vs." Burada adım adım işçi sınıfının politik eylemlerine karşı kuşkucu bir yaklaşım, bir güvensizlik ve moral bozukluğuna yol açan eğilimler gelişmiştir. Bu durum,emekçi halkın mücadelesine sırt çevirmeye kadar gitmiş ve aydınların şu söylem tarzı etkili olmaya başlamıştır; " Bu işçiyle ve bu insanlarla bir şey olmaz" Bugünlerde küçük burjuvazinin teslimiyetçi ruh hali ve sözde "keskin devrimci" söylem tarzı ile aynı madalyonun ayrı yüzleri gibi işçi sınıfının mücadelesine ve yarattığı geleneğe inançsızlık moda olmaya başladı. Elbette bu yaklaşım yine de devrimci söylemlerin arkasına sığınarak yapılmaktadır.

Ama açık ki işçi sınıfı mücadelesinin tarihsel koşulları, yarattığı devrimci gelenek ve gelişme süreci görülmek istenmemektedir. En ağır ekonomik ve sosyal koşullarda bile, öğrenmek is-

teyenler için, işçi sınıfının yürütmüş olduğu mücadelelerin önemli tarihsel deneyleri görülmek istenmemiştir. İşçi sınıfı mücadelesinin öncüsü olduğunu ileri süren sosyalist çevreler bile, bunun önemini anlamamışlardır. Bu özgürleşme mücadelesi anlaşılmış olsaydı, Türkiye İşçi Sınıfı'nın siyasal birliği sağlanmış ve politik örgütü inşa edilebilmiş olurdu. İşçi sınıfı adına hareket eden sağ veya sol "oportünist" akımlar, birçok derin (!) ideolojik ve politik tahliller yerine, işin bir ucundan tutsalardı ve sınıfın içinde politik mücadelesini geliştirselerdi sonuçlar kuşkusuz böyle olmayacaktı. İşçi sınıfı eylemi bu tarihsel konumu nedeniyle elbette düz bir çizgi, (sorunsuz bir çizgi) izlemedi. Yoğun sorunlar yaşadı ve hâlâ yaşamaktadır.

O halde denilebilir ki, kitle grevlerini, bu tarihsel zorunluluğu hesaba katarak, subjektif bir değerlendirme yerine, onun eylemsel kaynaklarını nesnel bir şekilde değerlendirerek sonuca ulaşmak en doğru bir tutum olacaktır.

'89 ve sonrası eylemlerden çıkarılması gereken sonuçlar vardır ve bunlar tartışılmalıdır. Bu eylemler proleteryanın siyasal mücadelesine önemli dersler kazandırmıştır; birlik fikrini gündeme sokmuştur. Tek tek lokal düzeyde kalan eylemlerin başarıya ulaşamayacağı fikrini bilince çıkarmıştır. İşçi sınıfı ve emekçi halkın birleşik cephesinin yaratılması için sosyalist güçlere mesaj vermiştir. Hareketi daha da eğiterek, olgunlaşmasına hizmet etmiştir. Kendi gücünü ve işverenin gücünü hesaba katmıştır. Bilinçlenmede bir uyanışı sağlamıştır. Hükümetin, onun militarist güçlerinin ve yasaların nasıl kendisine düşman olduğunu bilince çıkarmıştır. Sistemin yıkılmazlığı düşüncesini sarsmıştır. Proleteryanın düşünme ufuklarını genişletmiş ve kendini eğitmiştir. Sınıf bilincinin gelişmesine ve keskinleşmesine, *"düşünme biçiminin derinleşmesine ve eylem gücünün şekillenmesine"* (Rosa Luxemburg) yol açmıştır.

Gelecek mücadelelere, daha hazırlıklı olarak, bu deneysel birikimlerin yol göstericiliğinde atılacaktır. 1989 ve sonrası eylemler ezilenlerin başkaldırışı ve direnişiydi. Sonuçta bu eylem-

ler ülkemizin tarihsel kesitinde, büyük bir ilerlemeyi temsil ediyordu. Kitlesel grev ve gösteriler devrimci mücadelenin bir biçimi olarak gündeme girmiştir. Eylemlerde onlarca mücadele biçimleri kulanılmıştır. *"Bunların hepsi içiçe, yan yana giderler, kesişirler, birlikte taşarlar; sonsuza dek devinen, değişen bir görüngeler denizidir bu"* diyordu Rosa Luxemburg. Bu mücadele yasası aynı zamanda devrimin yasasıdır. Bunlar devrimin politik ilişkilerinde yatmaktadır.

1993 Durağanlığı - 20 Temmuz '94 Genel Eylemi ve Sosyalistlerin konumu üzerine

1993 ve 1994 yıllarında, yukarıda da belirtildiği gibi sosyal ve siyasal zorunluluklarla birlikte, hareketin siyasal bir önderlik efrafında birleştirilememiş olması, belli bir geriye çekilme ve durgunluk yaşanmasına neden olmuştur. Ve bu yerel düzeyde ki bazı eylemler dışında devam etmektedir.1994'ün ikinci yarısından sonra tekrar yeni bir yükselişe sahne olmaktadır. 1995 yılının henüz ilk altı ayında grevci işçi sayısı daha şimdiden 30.000'leri bulmuştur.

Saldırılar, işten atmalar ve sömürü yoğunlaşırken, böyle bir durgunluk sosyalistler cephesinde anlaşılması güç bir ruh haline neden olmuştur. Gizliden gizliye devrime ve işçi sınıfı eylemlerine karşı, kuşkuya ve karamsarlığa yol açmıştır. Bir çok nedenle birlikte '89 ve sonrası eylemlerin yukarıda özetle toparladığımız mesajı (ki bunların başında birlik hedefi vardır). anlaşılmış ve olumsuz durum giderilmiş olsaydı, öznel olan bu moral bozukluğu, işçi sınıfını geçici bir sürede olsa olumsuz etkilemezdi. Sınıfın öncü güçleriyle reformist sendikal bürokrasi arasında kavganın rolü küçümsenmiyecek bir aşamaya gelmiştir. 1993 yılından itibaren 89 Bahar eylemlerine öncülük etmiş önder işçiler kuşağının önemli bir kesimi, çalıştıkları yerlerden atılmışlardır. Sınıfın nefes boruları önemli derecede kesilmiştir. Bu durumu

1994 yılının daha ilk yarısında 700 bin işçinin işinden atılışı ve işçi sınıfının politik kurmaylarının (iddia böyledir) olumsuz

tablosuyla birlikte, işçi sınıfını politik mücadelesinde daha temkinli olmaya zorlamıştır. Karşı devrim güçlerinin saldırısı sınıf hareketini, '89 eylemlerinin öğretileriyle yeni bir safhaya yükseltmiş, bütün bu gelişmelerden kendini yeniliyerek ve dersler çıkararak geleceğe hazırlanmağa yöneltmiştir. Ama ne olursa olsun, bu yenileme ve geleceğe hazırlık sürecinin önemli oranda kendiliğinden olması, mücadelenin zafere ulaşmasının önünde hâlâ engel olarak durmaktadır. Bu mutlak olarak aşılmalıdır.

Sendikal merkezler 89 Bahar eylemleriyle birlikte, sendikal bürokrasinin engellemelerine rağmen, kısmen işçi insiyatifinin baskı gücüyle ileri adımlar atabilmiş, en gerici Türk-İş yöneticileri bile o günlerde " sol" bir söylem tutturmuş ve hareketi destekler bir hava yaratmışlardır. Burjuvazi, sendikaların bu göstermelik "sol " söylemlerinden dahi rahatsız olmuş ve bu sendikal merkezleri bir çok yeni taktik ve söylemler, ve yine birçok argümanlarıda kullanarak, tümüyle kendi kanalına çekmeyi başarmışlardır. Zira bu sendikal merkezler devletin herhangi bir kurumu gibi çalışmaktadır. Siyasal iktidara binbir araçla bağlanmıştır. Bunun içinde, satın alma, tehdit ve değişik olanaklar gibi yöntemler kullanılmaktadır.

Özellikle 1994 yılının ikinci yarısında, işçi sınıfının mücadelesine yönelik tehdit ve saldırı dozajını çok daha fazla arttırmışlardır. Bir çok şube yöneticisi görevden alınmış, tasfiye edilmiş ve soruşturma açılmıştır. İstanbul'da şubelerin katıldığı bir toplantıda Türk-İş, işçi sınıfının MGK'sı olarak tanımlanmıştır. Bu toplantıda, Hava-İş sendikası Genel Başkanı Atilay Ayçin şunları söylemiştir. *"Türk- İş işçi sınıfının MGK'sıdır. MGK ile Türk-İş'in aldığı kararlar arasındaki benzerlik bunun somut göstergesidir. MGK'den aldığı emirlerle çalışan hükümet, DEP milletvekillerini meclisten attı. Türk-İş'de aldığı kararlarla muhalifleri sendikal görevlerinden alıyor "* Yine bu toplantıda Tüm-Tis Sendikası Genel Başkanı Sabri Topçu, sendikal hareketin tıkandığını anlatırken şunları söylemiştir, *"Bir sistem var. Bu sistemden sendikacılar da payını alıyor. Bu nedenle onların işçi sınıfını düşündüğü yok"* (17 Ekim '94, Özgür Ülke)

Bu arada DİSK'in gerek Ören tezleri, gerekse son genel kurulda alınan kararlar, bu sendikal merkezinde önemli derecede sisteme entegre edildiğini göstermiştir. DİSK Genel Başkanı Rıdvan Budak ile TİSK Genel Başkanı Refik Baydur'un " yanyana ve dizdize" gelerek krizi nasıl aşacaklarının planları yapılırken bu, sınıfa saldırıların boyutunu ve bu saldırılara yangını söndüren itfaiyeci göreviyle, DİSK'inde katılımını göstermektedir.

Görüldüğü gibi bundan birkaç yıl öncesinde cüret bile edemeyecekleri bu yönelimler, 1994 yılında, burjuvazinin çok yönlü taktikleriyle, sendikal merkezleri de, sınıfa saldırı merkezlerine dönüştürmüştür.

Bu gelişmelerin henüz yeni başlatıldığı bir dönemde, 20 Temmuz '94'de genel eylem gerçekleştirildi. İşçi Sınıfının muhalif konumu ve tabandan baskı gücü oluşturması sonucu, 20 Temmuz eylemi düzenlendi. 20 Temmuz öncesinde sınıfa yönelik yoğun bir abluka vardır. Özelleştirme adı altında KİT'ler yerli ve yabancı sermaye gruplarına peşkeş çekilmektedir. Temmuz'a gelirken 600 bini aşkın işçi işinden atılmış durumdadır. Daha onbinlerce işçi, işinden olacağının toplumsal baskısı altındadır. Devlet terörü yoğunlaşmıştır. Böyle bir mücadelenin olumlu zemini üzerinde 20 Temmuz Genel eylemi gerçekleştirildi.

Ancak eylem, sermaye üzerinde yaratması gereken baskı açısından, bazı olumsuz ipuçları vermiştir. Bu durumu daha iyi tesbit edebilmek için eylemin özelliklerini biraz irdeleyelim. Yoğun baskılar karşısında ve tabanın insiyatifi sonucu sendikaların ayak diretmelerine rağmen, 20 Temmuz '94 günü genel bir eylem kararı alındı. Ancak hiç bir şekilde aşağıda da göreceğimiz gibi bu sendikalar eylemi örgütlemediler. İstenilen sonuçlar tam olarak alınamamış da olsa yine bazı olumsuzluklara rağmen, eylem işçi sınıfının sermaye ve iktidar çevrelerine ciddi bir uyarısı olmuştur.

Bu konu üzerinde biraz daha ayrıntılı duralım:

20 Temmuz '94 öncesinde, yani 12 Temmuz '94'de, İstanbul,

Eskişehir, Lüleburgaz, İzmir , Ankara gibi 13 bölgedeki sendika şubeler platformları, hükümetle uzlaşma arayan Türk-İş yönetimine, 2000'i aşkın işçi önderi ve emekçiler olarak ve kararlılıklarını belirterek, eylemleri uygula "muhtırası" verdiler. Türk-İş'in böylece almış olduğu eylem kararı, taban insiyatifinin ağırlığını göstermesi bakımından anlamlıdır. Ancak Türk-İş eylemi yine sulandırmak için, 3 Ocak eylemi gibi, işe gidilmeyecek, kart basılmayacak kararını almıştı. Buna karşın şubeler platformu sözcüleri, sokaklara çıkacağız diyorlardı. Bayram Meral bu gelişmeler karşısında 19 Temmuz'da yaptığı bir açıklamada, fabrikalarda ve işyerlerinde kalacaklarını belirtti. Elbette bu tabanın ağırlığını gösteren bir belirtiydi. Ama Türk-İş'in kararına göre, fabrikalara giderek sesizce Bayram Meral'in basın açıklaması okunacak ve tekrar iş başı yapılacaktı.

Buna mukabil daha önce önemli bir karar alınmıştı. Türkiye'de ilk defa işçilerle kamu çalışanları, birlikte ortak bir eylem yapacaklardı. İlk defa diyoruz, çünkü bu eylem birlikte örgütlenecek, sorumluluklar eşit olacaktı. Daha önce ise işçilerin yaptığı eylemlere kamu çalışanları destek mahiyetinde katılıyorlardı. 14 Nisan'da ortak olarak alınan bu karar tarihsel önemde bir karardı. 20 Temmuz öncesinde, bölgesel ve yerel düzeylerde SSK'lara yönelik eylem ile, Gebze direnişi, Ankara ve Kırşehir mitingleri söz konusu olmuştu. Sonuçta kamuoyunun bu baskısı karşısında Türk-İş yönetimi 20 Temmuz '94 Eylemi'nin kararını almak zorunda kaldı. Burada önemli bir gelişme daha oldu. Bazı sendikaların genel merkezleri, Türk-İş'e rağmen, ilk defa şubeler platformuyla birlikte hareket ettiler ve destek verdiler. Bu durum Türk-İş'teki çatlağın ve rahatsızlığın bir göstergesiydi.

Sonuçta 20 Temmuz günü iş bırakıldı. İstanbul'da Kadıköy ve Aksaray olmak üzere İki ana güzergah belirlendi. Gösteri bu iki alanda yapıldı. İşçiler ve emekçi memurlar dört beş ayrı koldan yürüyerek alana geldiler. Birçok fabrikanın önünde konuşmalar yapıldı. "20 Temmuz başlangıç, mücadele sürecek" temel sloganı hedefiyle ihtar ve uyarı eylemi gerçekleştirilmiş oldu. Eylemde daha nitelikli bir "Genel Grev, Genel Direniş" çağrı-

sıyla eyleme somutluk kazandırıldı. Bu eylemde yaklaşık 40 bin işçi ve emekçi memur sokağa çıkmıştı. 137'ye yakın şubenin katılımı sağlandı. Buna karşın birçok fabrika ve işyerlerinde çalışma sürdürüldü ve bazı sendikalar eylemi kırmak için çok uğraştılar. Eylemin örgütlenmesi son derece zayıftı. Bazı sendikalar kitlesel katılım yerine temsili bir katılımla yer aldı. Bir çok sendika eyleme katılım için kılını bile kıpırdatmadı. Basına yapılan açıklamaların ötesinde somut destek yok denecek kadar azdı. Gösteri merkezlerinde yoğun bir dağınıklık ve düzensizlik egemendi.

20 Temmuz Eylemi, uyarı ve ihtar hedefi açısından bir çoklarının iddiasının tersine, devlet ve sermayeyi fazla tedirgin etmedi. (Özellikle bu tabiri kullanıyoruz, çünkü bir kısım panellerde ve dergi sayfalarında, 20 Temmuz eylemi, " Büyük bir genel grevdir, sermaye panikledi ve tedirgin oldu vs." gibi subjektif değerlendirmeler yer aldı.) Bunun esas nedeni, hareketin ciddi olarak örgütlenmemiş olması, konfederasyonların bırakın örgütlenmeyi doğrudan ayakbağı olması, sloganlardan yürüyüş kollarına kadar var olan düzensizlik, can alıcı sektörlerin, özellikle özel sektör işçilerinin eyleme katılımının sönük ve cansız kalması, sermaye açısından korkutucu bir düzeye ulaşamamasının esas nedenleri olmuştur. 3 Ocak Genel eylemlenin ülke sathında yarattığı sarsıntıyı, 20 Temmuz yaratamadı. Bu yönüyle abartmaya gerek yoktur.

İşçi sınıfı hareketinin bazı deney ve birikimleri açısından, 20 Temmuz '94 eyleminden çıkarılacak sonuçları değerlendirmek mümkündür:

1) İlk defa 20 Temmuz'da, konfederasyonlara rağmen , şubeler platformunun ağırlığı hissedilmiş, dolayısıyla Türk-İş bu platformu dikkate almak zorunda kalmıştır. Bu nedenle 20 Temmuz Eylem'lerine damgasını vuran Türk-İş yöneticileri değil, taban insiyatifi ve şubeler platformu olmuştur.

2) Yine ilk defa eylem kamu çalışanlarıyla birlikte örgütlenmiş, bilinçli bir eylem birliği sağlanmış ve ortak mücadele birlik-

leri için adım atılmıştır.

3) Şubeler platformuyla birlikte hareket eden bazı genel merkezler, Türk-İş'e rağmen gündeme girmişlerdir.

4) 20 Temmuz'da kullanılan sloganların önemli bir kesimi siyasidir. " Genel grev", " Kirli savaş zamlarına hayır", " MİT-CIA Kontr gerilla kahrolsun" vb. gibi. Dolayısıyla eylem önemli derecede siyasileşmiş ve özgürleşme açısından olumlu imkanlar yaratmıştır.

5) Eylem sonrasında birçok bölge ve fabrikadan, şubeler platformuna, ilişki kurma talepleri gelmiştir. "Bizi çalışmalarınızdan haberdar edin, yayınlarınızı gönderin, platformun durumunu öğrenmek istiyoruz, nasıl ilişki kurarız " gibi talepler söz konusu olmuştur. Kalıcı bir kurumsallığa doğru önemli bir potansiyelin var olduğu gözükmüştür.

20 Temmuz Genel Eylemi'nin, içinde böyle olumlu öğeleri taşıyan ve gelecek açısından umut verici bir potansiyeli de biriktiren bir şekilde sonuçlanması elbette sevindirici olmuştur.

Ancak abartılacak bir yanı yoktur. Eylem, sermaye iktidarına karşı yaptırım gücü olan ve milyonları ayağa kaldıran bir genel grev hareketi değildir. Devrim ve karşı devrim cephesindeki dengede, karşı devrimin üstünlüğü tartışılamaz boyuttadır. Devrim güçleri örgütsüz ve dağınıktır. Büyük bir potansiyel barındırmasına rağmen, bu örgütsüzlüğü ve dağınıklığı nedeniyle, eylemlerden de istenilen sonuç alınamamıştır. Bu yönüyle 20 Temmuz Eylem'i, sermayeyi paniklendiren ve korkutan bir güce dönüşmemiştir. Ancak kendi içinde taşıdığı olumluluk ve gelişmeye ilişkin verdiği umut, sermaye için ürkütücü olmuştur. Bu doğrudur. Gerçekten de ilk defa işçi insiyatifinin bir ürünü olmuştur eylem. Sendikaların kast yapısı aşılmış ve siyasi sloganlar atılmıştır. Hareketin siyasileşmesinde ve kendi özgürlüğünü yaratmasında, 20 Temmuz bir kilometre taşıdır. Bunu çok iyi değerlendiren işbirlikçi tekelci burjuvazi, sahneye yeni taktikler sunarak, sendikaların bürokrasiyi temsil eden kanadını harekete

geçirmiş, MGK benzetmesinde olduğu gibi, muhalif unsurları teker teker tasfiyeye yönelmiştir. Bunun bir nedenide, kapıda duran özelleştirmeyi rahatça sahneye koyması ve önündeki işçi barikatını kırmak istemesidir.

Abartmadan söylemek gerekirse, karamsarlığın giderek eğemen olduğu bir dönemden geçiyoruz; işler iyi gitmiyor. Sermayenin saldırıları artarken, solda ki bölünmüşlük, dağınıklık ve parçalanmışlık devam ediyor. Sosyalist güçlerde ciddi sayılacak bir kötümser eğilim gelişmeye yüz tutmuştur. İşçi sınıfında kötü bir karamsarlık pisikozu yaşanmazken, sosyalistlerde bu yaşanmağa başlamıştır. Bunun en bariz örneklerinden birisi 31 Temmuz '94 Uyarı Mitingi'nde ortaya çıkmıştır.

Gerçi çok çeşitli yerlerden örnekler verilebilir. Ancak bu miting ortak bir fikir vermesi açısından önemli bir mihenk taşıdır. Mitinge işçiden çok (ben mütevazi olarak işçiden çok diyorum, aslında hemen hemen işçi yoktur) sosyalistler, memur ve öğrenci gençlik katılmıştır. Farklı meslekten katılanların hemen hemen tümü, kendini sol ayrımı içine yerleştiren ve sosyalist olarak kendini ifade eden kimselerden oluşmuştur. Miting yoğun bir ablukaya alınmıştı. Mitingde görünen sahne şuydu: Sloganların ağızdan çıkıp çıkmadığı dahi belli olmuyordu. Sloganları atanların bile kendini duyamadığı bir ruh hali yaşanıyordu. Cılız ve ürkeklik egemendi. Tedirginliği ifade eden bir ruh hali yaşanıyordu. Sanıyorum insanların beklentisi, "bir an önce bitsede gitsek" yönündeydi. Çünkü polis ablukası yüksek düzeydeydi ve polis saldırgan bir hava estiriyordu. Miting alanında, mitinge katılanlardan çok (ki mitinge katılanların sayısı 2000 ile 2500 olarak belirtildi basında) resmi polis ve miting sahası dışında ellerinde telsizlerle bekleyen sivil polisler vardı.

20 Temmuz'dan bir hafta sonra yapılan 31 Temmuz Mitingi'nde durum böyleyken, 20 Temmuz'da durum farklıdır. Kitleler, nezdinde meşruluğunu elde etmiş ve emekçilerin, işçilerin katıldığı bir 20 Temmuz Mitingi'nde tedirginliği aşan bir özgürleşme yaşanmıştı. Dolayısıyla sosyalistler gücünü bu sınıf hareketin-

den alırken, 31 Temmuz'da tersi olmuştur. Bu bize sınıfla birleşmenin önemini "devrim kitlelerin eseridir" özdeyişinin ne derece doğru olduğunu göstermiştir. Bu birincisidir. İkincisi, kimse tek başına kahramanlık yaparak devrimi gerçekleştiremez. Kitlelere dayanmayan her eylem, (dolayısıyla örgüt) ağır saldırıların yaşandığı bu dönemde , ne kadar kahramanlık gösterilirse gösterilsin, bu tedirgin ruh halini değiştiremez ve dönüştüremez.

Böyle bir dönemden geçiyoruz. Daha önce de belirttiğim gibi alttan alta şöyle bir seslendirme gelişiyor ve bunu duyar gibiyiz: " Bu işçilerle ve bu kitleyle birşey yapılamaz. Bu derece yoğun saldırılar karşısında sessiz. Anlamak mümkün değil. Bunları çözmek zor. Baksana devlet nasıl güçlü vs."

Sosyalistler, önce çubuğu kendi yönlerine bükmeleri gerekirken, yanlışlıklarını rahatlıkla işçi sınıfına yükleyebiliyorlar. İşçi sınıfı ayağa kalktığında, onları örgütlemekte muktedir değilken, kendi içinde ortak bir mücadele birliğini bile kuramamışken, bu yaklaşım hem kendine, hem işçi sınıfına hem de devrim davasına bir güvensizliği ifade etmektedir. Kuşkusuz özeleştirimizi, bu derece yoğun yaşanmış ve birkaç yıla sığdırılmış işçi eylemlerini tartışırken, kendi hatalarımızı tesbit ederek, sınıf hareketinin bütününe yapmamız gerekmez miydi?

Elbette ki anlaşılmaz bir iyimserlik tablosunun çıkarılması hiç kimseye birşey kazandırmaz. Dikkat edilecek temel unsur, belki de özeleştirinin belkemiğini oluşturacak politik bir yaklaşım, kitleler ile bağımızı, sınıf üzerindeki etkimizi, propaganda ve ajitasyonumuzun başarılarını, politik ve ekonomik mücadeleyle olan ilişkilerimizin niteliğini vb. noktalar üzerinde derinlemesine düşünmektir. Hangi noktadaydık ve nereye geldik sorusunun cevabını, verebilme kabiliyetini gösterebilmektir asli olan. Lenin'in de ifadesiyle bu etkiyi ve ilişkiler sistemini geliştirmeyen herhangi bir grup veya kimse Marksist olmaya hak kazanmamıştır Lenin önemli bir konunun altını çizerek şöyle diyor:

tüm işçi sınıfını mümkün olduğu kadar sosyal demokrat bilinç seviyesine çıkarma, Marksist çalışmasını, bizi bu acil gö-

revden uzaklaştıracak politik fırtınalara , hele ortamda politik değişmelere izin vermeksizin yürütmemiz gerçeğindedir" (Lenin, Kitle içinde Parti Çalışması, Syf.34)

Bu nitelikte bir çalışmanın gerçekleştirilmemesi ve böyle bir çalışmanın kesintisiz bir hale dönüştürülmemesi, zor günlerde aksatılmış olması ve zayıflık olarak sahneye çıkması, daima işçi sınıfı hareketine zarar vermiş ve yenilgisine sebep olmuştur. Lenin'in de ifade ettiği gibi, *"Sosyal- Demokrat (Markist anlayışın, BN.) Partinin politik faaliyetinde pedagojik bir unsur vardır ve daima olacaktır"* düşünce tarzı, işçi sınıfı katmanlarının eğitilmesinin zorunluluğunu , kapitalizimden kurtuluşunun gerçekleşmesi için kaçınılmaz bir görev olduğu ve günlük her faaliyetimizde, "pedagojik bir unsurun" var olduğunu hiç bir zaman gözden uzak tutmamalıyız.

II. BÖLÜM

12 Eylül Sonrası Sendikaların Evrimi

I. Sendikalar ve Türk-İş

12 Eylül rejimiyle birlikte, işçi sınıfına ve onun önemli bir kesimini bağrına toparlayan DİSK'e karşı baskı yoğunlaşmıştı. Daha sonra DİSK kapatıldı. Binlerce üye ve yöneticisi yargılandı. Diğer birçok bağımsız sendikalarda bu kovuşturmadan nasibini aldı. Sınıfın kendini ifade edeceği tüm nefes boruları kesilmiş oldu. Ortada sadece Türk-İş vardı. Bu konfederasyon kraldan çok kıralcı kesilerek cuntayı destekledi. Hatta askeri cunta bükümetlerine Türk-İş Yönetimi'nde olan Sadık Şide'yi bakan olarak verdi. Üstelik bu zat Konfederasyon'nun Genel Sekreter'iydi. Türk-İş böylece, sadece cuntaya ve işçi haklarına yönelik saldırılara, kardeş sendikaların yönetici ve temsilciliklerine, işkence ve zulme karşı çıkmadığı gibi, bizzat bu uygulamaları gerçekleştirmek için yönetimde yer aldı; Cunta'yla kaynaştı. Sadık Şide Sosyal Güvenlik Bakanlığı görevindeydi. Yine Generaller'in atadığı Danışma Meclisi'nde Türk-İş'li sendikacılar da vardı. Ve Generaller bunları veto etmediği gibi onaylamıştı.

İşçilerin gerçek ücretlerindeki düşüş 1970'lerde başlamasına rağmen, en üst noktaya 12 Eylül sonrasında ulaştı. İşçi ücretlerini yoksulluk sınırının altında belirleyen Yüksek Hakem Kurulu'nun (YHK) uygulamaları, ücretlerdeki vergi ve prim kesintilerinin artırılması gibi işçi sınıfının aleyhine alınan kararlara karşı bir direniş geliştirilemedi.

DİSK'in akibeti belli olurken, Türk-İş her zamanki tutumuyla 12 Eylül'ü desteklediği gibi, bizzat generallerin aldığı kararları uygulamaya sokan yürütme erkinde yer alıyordu. YHK gibi faşist kurumlarda bulunarak işçi sınıfının aleyhindeki kararlara imza atıyordu. Ayrıca yine Türk-İş, 1982 Anayasası'nın kabul edilmesi için "evet" kampanyası bile başlatmıştı. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) öncülüğünde gerçekleşen, 1983 yılında 2821-2822 sayılı yasaların kabul edilmesinde, Türk-İş yine hiçbir karşı politika gerçekleştirmediği gibi, destekleyen ve yasalaşmasına ön ayak olan faşist bir politikanın öncülüğünü yaptı.

Generallerin esas amacı tek tip bir toplum yaratmaktı. Tek bir parti, tek bir sendika, tek tip elbise, tek tip tek tip vs. yaratılması amacındaydılar. O nedenle onlar ülkede sendikalarında teke indirilmesi gerektiğini vaaz ediyorlardı. Türk-İş'in dışındaki sendikalar kapatılarak, bu tek tip milli sendikacılık hayata geçirilecekti. Bu açıkca faşist sendikacılığın bizzat kendisiydi. Zira çok uzun yıllar DİSK vb. ilerici sendikaların tümü tasfiye edilmişti. Bu durumda işçi sınıfına sunulan tek alternatif Türk-İş'e üye olmaktı. İşçi sınıfı yine çok uzun yıllar 1985-86'lara kadar özellikle DİSK üyeleri, bu faşist saldırılara karşı tepki olarak Türk-İş'e üye olmadılar. 1985'lerden sonra kaçınılmaz olarak başka alternatiflerin yaratılmamış olması nedeniyle, Türk-İş'e yavaş yavaş üye olmağa başladılar. Bunu körükleyenlerden biriside, ilkesizce yaklaşan Sovyet'lerin güdümündeki uşak ruhlu TKP (Türkiye Kominist Partisi)'ydi. TKP Radyo'sundan yoğun bir propagandaya geçmişti. İşçi sınıfına önerdikleri tek çıkış, Türk-İş'e üye olmaktı! Oysa sınıfın içten içe kaynayan tepkisi vardı ve bu tepki örgütlenmiyordu.

Bu dönemde devrimci güçler de sınıfın önüne yeni alternatifler sunamadılar. Kuşkusuz Türk-İş'de örgütlenmek yanlış değildi. Ancak hiç bir şey yokmuş gibi ve ilkesizce böyle bir taktik yanlıştı. Zira DİSK'in kapatılmasına gösterilen tepki, önemli derece kitlesel bir özellikteydi. Sınıfın en ileri unsurları DİSK'de örgütlüydüler. Doğal olarak bu tepki içten içe kaynıyordu. Ancak baskı doruktaydı. Zulüm, görülmemiş bir ölçüdeydi. Bu koşullara uygun çalışma tarzıda yaratılamadı. Buna esas neden, devrimci siyasi örgütlerin büyük darbeler yemesi, deyim uygunsa kendi dertlerine düşmeleri gerçeğidir. Gerçi bazı siyasi çevreler tarafından önerilen "DİSK'i yaşatma komitesi " söz konusu olmasına rağmen, bu öneriler bir propagandayı aşamadı ve maddi bir güce dönüşmedi. Bu konuda ayrıca bütünlüklü bir programada sahip değildiler. Sınıfın somut talepleriyle birleştirilen bir mücadele hattı olmaksızın bu komiteler elbette yaşayamazdı, zira somut adımlarda atılmamıştı. Diğer ihtiyaç ve taleplerle bütünleştirilemeyen böyle bir mücadele anlayışı, ilk aylarda bir hareketlilik yaratsa da (DİSK'in kapatılmasına tepki anlamında), bir süre sonra bu tepki düşecek, olay kanıksanacaktı. Zira olan da buydu.

Türk-İş'e üye olma dayatması hem "sağ"dan hemde "sol"dan yoğunlaşmıştı. Bir yandan Cunta ve hükümetleri, diğer yandan Sovyet revizyonizminin uydusu TKP bu dayatma İçindeydiler. İşçi sınıfının ileri unsurları bu tepkilerini esas olarak iki noktada yoğunlaştırdılar. Bir kesimi Türk-İş'e girmek gerektiği fikrindeydiler ve öyle oldu. Türk-İş'de yer aldılar. Diğer bir kesim de (ki bu kesim daha ileriyi temsil eden ve devrim davasından etkilenenlerdi), bağımsız sendikaların örgütlenmesinden yanaydılar. Bu süreçden sonra önemli oranda Otomobil-İş gibi bağımsız sendikalar doğdu.

İşçilerin bağımsız örgütlenme girişimleriyle birlikte, 2821 ve 2822 yasaların güvencesinde, yetki barajlarını kolayca aşabilecek bağımsız sendikaların önü kesiliyor ve böylece Türk-İş'in önü açılıyordu. Kendilerine muhalif sendika ve insiyatifleri bu yasalarla tehdit ettiler, sınırladılar. Sendikal bürokrasi sadece

sendika içindeki rahat bir konumdan kaynaklanan bir gelişMe seyri izlemedi. Devletle bir çok girift ilişki içinde gelişti ve boyutlandı. Sınıf hareketinin giderek içten içe mayalanmasıyla birlikte, Türk-İş, bu politik hattını terketmeden gelişmelere uygun daha esnek bir taktik çizgi izlemeye başladı. Aslında bu taktik çizgi hiçte gerçekçi ve ikna edici değildi. Dipteki dalga karaya doğru vuruyordu. Bir mayalanma söz konusuydu. Tedirginlikde buradaydı.. 1984'den itibaren giderek gelişen 1986 ve '87 eylemleri, 1989 Bahar Eylemleri'nin dinamiklerini oluştururken, 1988'de Türk-İş daha esnek ve daha "sol" kararlar almağa başladı. Elbette DİSK'den Türk-İş'e katılanların muhalefeti güçlendiren etkileri de vardı. Örneğin, 1986 Türk-İş kongresinde muhalif "sol", başka bir ifadeyle sosyal demokrat sendikacılar ilk defa yönetim mekanizmasına yaklaşmışlardı. Muhalefetin gücü önemli derecede, tabanın gücünün ve mayalanan işçi hareketinin itici etkisinin birer göstergeleriydi. Örneğin, "Kıdem Tazminatı Fon Yasa Taslağı'na" karşı, 70'e yakın şubeden imza toplanmıştı. Daha sonra ortak bir insiyatif sağlanamadığı için bu muhalif güçte dağılmak zorunda kaldı.

Kolayca anlaşılabileceği gibi, "sol" görünümlü muhalif kanat, gerçekte işçi sınıfının istem ve özlemlerini ifade etmiyordu. Burjuva sendikacılığın, yükselme istidadı gösteren sınıf hareketinin üstüne oturan reformist kanadını oluşturuyordu. Aydınlık gibi bir çok oportünist çevreler, bu muhalif kanattan geleceğe dönük önemli beklentiler içine girmişti. Ancak şurası açık ki, bu "sol" görünümlü muhalif hareket, sınıf hareketinin bir sonucu, onun kaynamasının doğal yansımasıydı. O günün koşullarında mayalanan bu hareketi, bu reformist çevre kendi kanalına çekebilmiştir.

Cunta, 1984 yılında sendikaların çalışmalarını "serbest" bırakmıştı. Kuşkusuz serbest bırakılanlar, Hak-İş, MİSK gibi gerici ve faşist sendikalardı. Bilindiği gibi DİSK serbest bırakılmadığı gibi kapatıldı. Eylül rejiminin çıkarmış olduğu bu "serbestlikten" Otomobil -İş, Laspetkim-İş gibi bağımsız sendikalar da yararlandı. Kısmen de olsa gelişmelerdeki bu değişiklik, sınıf için-

de bir hareketlilik yarattı. Bu kuşkusuz Türk-İş'e tepki olarak gelişmeye başladı. Örneğin, 1984 yılında istanbul Açık Hava Tiyatrosu'nda, Türk-İşe bağlı sendikaların işyeri temsilciliklerinin sloganı "Türk-İş uyuma" idi. Bu slogan o dönemin bir özelliğini anlatır. Daha o günden işçi insaytifinin giderek ağırlığını koyacağının da bir göstergesidir. Zira 1986 yılındaki İzmir Mitingi'nde bu slogan, "Türk-İş istifa"ya dönüşmüştü. Bu sloganlar dahi, hareketin nereye doğru evrildiğinin göstergeleri oldular.

Türk-İş içinde ilk defa 1986 yılında yönetim erkinde bir bölünme yaşandı. Sadık Şide ile Şevket Yılmaz'ın yolları ayrıldı. Şevket Yılmaz, Mustafa Başoğlu ile birleşti. Sosyal Demokrat olan Cevdet Selvi'nin başını çektiği ekip ise az bir oy farkıyla Genel Kurulu kaybettiler.

Bu süreç yaşanırken bağımsız sendikalar ile aynı işkolunda yer alan diğer sendikalar birleşme süreci başlattılar. Bunların en önemlisi, ilkesiz, programsız ve hedefsiz bir birlik arayışı olan Otomobil-İş , Çelik-İş ve Özdemir- İş'in birleşme girişimleridir. Bu sendikaların birlik çalışması sonuçsuz kaldı ve birleşme gerçekleşmedi.

Bu dönemde bir başka önemli noktanın altını çizmek gerekiyor. Henüz revizyonist ve işbirlikçi kimliğini koruyan TBKP'nin etkilediği bir çevre Kongre'de, ulusal mutabakatı savunarak Şevket Yılmaz'ların kuyruğuna takıldılar. TBKP açıkça, Ş.Yılmaz yönetimini "olumlu değişme var" gerekçesiyle destekledi. Ş.Yılmaz'ların zevahiri kurtarmak için sahte bazı "sol" çıkışlarını, bu çevreler "evrim geçiriyor" diyerek olumluyorlardı. Gelişme ve değişme olduğu söyleniyordu. Sendikal bürokrasiyi parçalamak yerine, Ş. Yılmaz'larla birlikte "demokratikleşme " sloganları temel sloganlarından biriydi.

Sosyal demokratların muhalif gücüne tapınarak Türk-İş'i değiştirme tutkusu, bir ara oportünist çevrelerde de pek moda olmuştu. Bu biraz kendine güvensizliğin ifadesi olduğu gibi, sınıfın gücüne de inançsızlığın bir belirtisiydi. Türk-İş'i tümüyle değişikliğe uğratmak ve onu sınıfın yörüngesine çekmek, biraz da

iktidarın tasfiyesiyle ilgili bir sorundur. Yani siyasi bir mücadele sorunu. Burjuva gerici ve faşist sendikacılığın devletle bütünleştiğini ve onun bir organı gibi çalıştığını daha önce görmüştük. Tarihsel deney de, görsel deney de bunu ispatlamıştır. İşçiler on yıllardır yaşayarak gördüler. Aşağıdan yukarıya doğru, ayakları fabrikalarda olan işyeri komiteleri insiyatifinin henüz "rücu" halinde olduğu bir dönemde ve henüz muhalif gücün bu eksen üzerinde oturmadığı koşullarda, böyle bir hayale kapılmak, dereyi görmeden paçaları sıvamak anlamına gelecektir. Ve bu ölü bir taktiktir. Nitekim hayat bunu yeterince kanıtlmıştır.

2 - DİSK : Nereden Nereye !

Ülkemizde sınıf işbirlikçi eğilim, işçi sınıfı hareketinin doğuşuyla eş zamanlı boy verdi. Bu da ülkemizin yarı-sömürge bir karakterden kurtulamamasının ve burjuva demokratik devrimini (sanayi devrimi) gerçekleştirememesinin doğal sonuçlarıydı. Oysa Avrupa İşçi Sınıfı tarihine baktığımızda, devrimci eğilim, işçi sınıfı eylemlerinin doğuşuyla birlikte gelişmiştir. Kuşkusuz sınıf işbirlikçiliği her dönemde olmuştur, olacaktır. Ancak bizim gibi geri kalmış ülkelerde sınıf işbirlikçi eğilim, emperyalist-kapitalist sistem tarafından yukarıdan enjekte edilmektedir. Aşağıda da göreceğimiz gibi, örneğin Türk-İş'in kuruluşunda böyle bir özellik vardır. Tarihsel olarak böyle bir durumun altını çizmek gerekiyor.

Toplumsal yapıya paralel olarak, 1932'lerden sonra daha da açığa çıkan, güdümlü devletçi bir sendikal anlayış gelişmiştir. Bu devam ederek, 1947'de ve 1952'lerde hızlanmış ve bir sendikacılar prototipi yaratmıştır. Bunun karakteristlik özelliği, devletçi-uzlaşmacı bir "sendikal önderler" kuşağı yetiştirmiş olmasıdır.

Bu gelişmeyi tarihsel olarak daha iyi anlayabilmemiz için bir parantez açmak istiyorum. Bu parantezin içine Türk-İş'in kuruluş yıllarını almak istiyorum. Eğer bu sorun anlaşılırsa, daha sonra ortaya çıkacak DİSK sorununu da daha iyi anlamak müm-

kün olabilir.

Türk-İş kurulmadan önce, bir çok ilde İşçi Sendikalar Birliği var. Çeşitli üretim sektörlerinde örgütlülüğü sözkonusu. Faşist tek parti diktatörlüğüne dayanan, çok yönlü baskı ve sömürü, 1950'lerdeki seçimlerde "özgürlük-kardeşlik" sloganlarıyla yola çıkan DP'nin hükümet olmasıyla ortadan kalkmadı. Daha sinsice devam etti. Çok kısa sürede kitlelerin nasıl yanıldıkları ortaya çıktı. Ancak önemli bir gelişme, ülkenin kapılarının ağzına kadar emperyalistlere açılması gerçeğiydi. O güne kadar daha çok Avrupa Emperyalist Grupları'yla ilişkiler sürdürürken, DP iktidarı ile birlikte 2. Dünya Savaşı'ndan galip çıkan Amerikan Emperyalistleri'ne yönelim arttı. Yeni sömürgecilik ve onun yeni teorisi Truman Doktrini'yle başlayan Marshall Yardımı, ülkemizin sanayisinden, ticaretine, eğitimden , işçi ve sendika ilişkilerine kadar yansıdı. Gerek 1950'den önce, gerekse 1950'lerden sonra işçi hareketi içten içe kaynayan ve zaman zaman önemli grevlere sahne olan bir karakter gösteriyordu. Örneğin 1946'da Şefik Hüsnü'nün kurduğu ve sadece altı ay yaşayan Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi, bu süre içinde 600 işyerinde sendika kurdu. Kuşkusuz gerek bu parti, gerekse kurulan sendikalar, İstanbul İşçi Sendikalar Birliği ve İstanbul İşçi Kulübü kapatıldı. 1950'lerden sonra da aynı akibet yaşanacaktır.

İşçi sınıfı ve emekçi kitlelerdeki bu yoğun kaynaşma ve kıpırdanma (mücadele direngenliği), emperyalist- kapitalist sistemin kültürü altına girmeliydi. İşçi hareketi devletin güdümüne sokulmalı ve sınıf esaslarından uzaklaşmalıydı. Bu niyet ve düşüncelerle Amerikan emperyalistleri kapımızı aşındırmağa başladı. Zira Menderes Hükümeti, tamamiyle emperyalizmin hizmetindeydi. Ülkemiz adeta Amerika'nın bir Eyalet'i gibi yönetiliyordu.

1951 yılının başlarında, henüz Türk-İş Konfederasyonu kurulmadan önce, Amerikan İş Federasyonu ekonomi uzmanı ve Marshall Planı Avrupa Temsilcisi Müşaviri Boris Shiskin ile, ABD Büyükelçilik Mensupları, İstanbul işçi Sendikalar Birliği'ni ziyaret ediyorlar, çeşitli sorunları görüşüyorlar, kendi deneylerini aktarı-

yorlar. Ülkemiz işçi sınıfı hareketi hakkında bilgi alıyorlar ve sonuçta bir soru soruyorlardı,"Gelir kaynaklarınız ne durumda, ihtiyaçlarınızı nereden ve nasıl hallediyorsunuz?" Bu soruyla, daha sonra da açıkça söyleyecekleri gibi, parayla satın alıp alamayacaklarını öğreniyorlar ve ona göre hazırlanıyorlardı. Burada Yunanistan ve benzer ülkelerin işçi konfederasyonlarına nasıl para ve eleman yardımları olduğunu anlatıyorlar. Sonuçta baklayı ağızlarından çıkarıyorlar, "Siz de bir konfederasyon kurarsanız size de para yardımı yapabiliriz"

İstanbul İşçi Sendikalar Birliği yöneticilerini aynı yıl, Birleşik Amerika İşçi Federasyonu Avrupa temsilcisi ve Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yönetim Kurulu Üyesi İrwing Broun (ki bu kuruluşlar devletin bir organı gibidir ve bunların yöneticileri CIA ajanı ve bürokrasinin elemanlarıdır) ziyaret ediyorlar. Bu toplantıda da Konfederasyon'un kurulması isteniyor. *"Eğer konfederasyonu kurar ve Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na üye olursanız, sizden aidat almayacağımız gibi, üstelik maddi yardım da yaparız, diyorlar"* (Kemal Sülker, Türkiye Sendikal Tarihi I, Syf. 178)

Sendikacılar henüz kesin bir karara varmamışken, aynı şahıs tekrar İstanbul'a geliyor (Mayıs 1951'de). Türkiye'den iki sendikacıyı Amerika'ya davet ediyor. Davete uyuluyor ve iki sendikacı Amerika'ya gönderiliyor. Bu defa Fransız Genel İş Konfederasyonu, İstanbul'a geliyor. Gelen Fransız Demiryolu İşçileri Federasyonu Sekreteri olan A. Lafond'dur. Görüşmeler ve vaadler yapılıyor. Kendi ana tüzüklerini göndereceklerini söylüyorlar. Gelip gidenin trafiği kabarık. Dikkat edilirse bunlar hep 1951 yılında oluyor. 1952'de de Türk-İş kuruluyor.

17 Aralık 1951'de Oragan Eyaleti İşçi Federasyonu yöneticisi ve Marshall Planı temsilcisi (dikkat edilirse bu şahıslar hem sendikayı, hem de Marshall Planı'nı temsil ediyorla, içiçe geçmişler) Ray Renaud ile Marshall Planı Haberler Bürosu Temsilcisi Ralp Harvood ülkemize geliyorlar. Bunlar Hür Dünya İşçi Konfederasyonu'na üye olunmasını salık veriyorlar. Bu uluslararası konfe-

derasyondan bir temsilci, 17 Ocak 1952'de İstanbul'a gönderildi. Bu şahıs gece yarısı davullu zurnalı hava alanında karşılanıyor ve CIA ajanı sendika yetkilisi "Sizi, Orta Doğu'nun en büyük ve en güçlü kuruluşu yapacağız" diyor.

Kuşkusuz bu çalışmalar devletin onayı ve yönlendirilmesiyle oluyordu. Emperyalist temsilciler, devlet yetkilileri ve uşak sendikacılar. Bu üç sacayağıyla, sınıf hareketi abluka altına alınmıştı. Örneğin işçi ve sendikacıların toplantılarına DP Milletvekili İhsan Altıner katılıyordu.

Daha sonra (Türk-İş kurulduktan sonra), bu istekler yerine getirilerek, Hür Dünya İşçileri Sendikaları Konfederasyonu'na üye oluyorlar.

1952 yılında, Marshall teknik kısmından ayrılacak bir ödenekle, kurs görmek için Avrupa'dan 2000, Türkiye'den 100 işçi isteniyordu. Bu arada Karşılıklı Yardım Örgütü'de, Türkiye'den sendika lideri vasıflarına haiz 10 sendikacıyı Amerika'ya davet ediyordu. Bunlar 1 yıl kadar A.F.L'nin konuğu olarak inceleme yapacak, kurs göreceklerdi. Bunlar Ekim1952'de oluyordu. Türk-İş gideceklere gizli birer mektupla ve doldurulmasını istediği bir fiş verdi. Amerikan Emperyalizmi'ne uşaklık yapmak isteyen sendikacılar sıraya girmişlerdi. Mektup mühim ve gizli ibaresiyle başlıyordu. İstanbul ve Ankara'da incelemelerde bulunan Mr. Reno, Türk- İş saymanı İsmail Aras'la temasa geçmiş, Marshall yardım fonundan nasıl faydalanacaklarına ilşkin bir rapor istemişti. Yine gizlilik ibaresi taşıyan bu raporda şunlar vardı:

1) Amerika'da en az 35 sendikacıya 6 ay süreyle eğitim verilmesi

2) Amerika'nın, Türkiye'de sendikacılık alanında bir teknik müşavir bulundurması.

3) Türkiye'ye bir işçi ateşesi tayininin yapılması.

4) Başta baskı araçları olmak üzere, bazı teknik malzeme yardımının yapılmasını istemiştir.

Bu rapordan sonra Ekim 1952'de Karşılıklı Yardım Teşkilatı Bakanı ve Teknik Müşavir Mr. Hall ile görüşülmüştür. ABD'ye gidecek 10 işçinin ismi istenmiştir. Çok talep karşısında bu isimler tartışma konusu olmuştur. Daha sonra 35 sendikacı ABD'ye gönderilmiş ve eğitimden geçerek, Türk Sendikacılık Hareketi'nin, emperyalizmin ve Türk Faşist Yönetimi'nin çıkarları doğrultusunda "önderleri " olarak hareket etmişlerdir. Bu güne ulaşan kalıntı ve "önderler" kuşağı bunlardır.

1960'lardan sonra, önceleri Çalışma Bakanlığı aracılığıyla yapılan AID yardımları, 1962 yılından itibaren Türk-İş aracılığıyla yapılmaya başlanmıştır. Bu da Türk-İş'in niteliği açısından önemli bir ipucudur.

Biraz ayrıntısına girdiğimiz Türk-İş kuruluş sürecinde, çıkaracağımız önemli sonuçlar olsa gerek:

1) Türk-İş Konfederasyonu, işçi sınıfındaki mücadele isteklerine ve önemli kıpırdanmalara rağmen, işçinin bir dayatması sonucunda oluşmamıştır. Yalnızca gelişme dinamizmini emperyalist birjuvazi görmüş, sınıf hareketini daha başından bağlamak ve tümüyle denetimi altına alabilmek için konfederasyonlaşmayı istemiş ve gerçekleştirmiştir.

2) Bu politikaya uygun teslimiyetci-sınıf işbirlikçisi ve emperyalizmin kuklaları bir sendikacı "önderler" kuşağı yaratmıştır. İstenilen bu sendikacılar aracılığıyla, devletçi, ordusunu ve milletini seven sınıf işbirlikçisi bir işçi hareketi yaratmaktı. Bunun için Türk-İş'in 24. ilkesine şunlar koyulmuştur: *"Türk işçisinin emeğini, ordumuzun gücü ile birleştirerek, yurt savunmasında öz kaynaklarımızın kullanılması ve savunma gücümüzün dış yardıma bağlı kalmadan yürütebilmesi için, Türk-İş ulusal harb sanayinin kurulması yolunda gerekli bütün çabayı gösterecektir".*

Yine Türk-İş'in "partiler üstü" politikasını, Amerikan sendikacılığına eğemen olan, "tarafsız" (non partisan) politikasının devamı olarak görmek gerekiyor.

1960'lardan sonra kısmi demokratik hakların kullanılır olma-

sından sonra DİSK, Türk-İş içindeki sol'un etkisiyle (siz bunu reformist sosyal demokrat olarak anlayın) gündeme geldi. Ayrışmağa ramak kalmıştı. Türk-İş'in, 1966 yılında Paşabahçe Cam'da Kristal- İş'i atlayarak, (ki o zaman grevdeydi) işverenle görüşüp grevi bitirmek istemesi, bardağı taşıran son damla olmuştu. İşçiler grevi sürdürmek ve geliştirmek için komiteler kurmuşlardı. Maden-İş grevi desteklediği için, Türk-İş'den geçici olarak ihraç edildi. Basın-İş, Lastik-İş, Gıda-İş ve Maden-İş birlikte hareket ederek, Sendikalar Arası Dayanışma Örgütü'nü kurdular. Kısaca bu gelişme SADA olarak adlandırıldı. Bu sendikalar daha sonra DİSK' i kurdular ve böylece 13 Şubat 1967' de DİSK doğmuş oldu.

DİSK'in gelişimi, militan ve kararlı işçi eylemlerinin üzerine oturdu. Geleneksel sendikacılıktan bu dönemde önemli derecede kopuşu da sağlayan, yine bu militan işçi mücadelesiydi. Kavel direnişi, 200 bin işçinin katıldığı Saraçhane Mitingi, yapı işçilerinin Meclis'e yürümesi, Derby, Roche, Demirdöküm, Alpagut, Singer ve daha sayısız grev, gösteri, yürüyüş ve işgalleri, Türkiye İşçi Sınıfı Tarihi'nde, 15-16 Haziran'ları yaratacak görkemli devrimci bir sınıf hareketi tarihi olacaktır. Bu süreçle birlikte DİSK güçlendi ve gelişti.

DİSK, sınıf ve kitle sendikacılığı hedefiyle, Türk-İş'in partilerüstü politikasına karşılık, sınıf mücadelesiyle toplumu değiştirme politik hattını çizdi. Bu ilk defa gelenekçi ve devletçi sendikal anlayışa karşın, ileri bir konumu ifade ediyordu. Henüz devrimci bir sınıf sendikacılığının politik bir söylemi ve çizgisi olmasa da (ki aslında DİSK'in bu söylemi reformist bir özü aşan bir söylem değildi), bir kopuşu, ama ileriye dönük bir kopuşu ifade ediyordu.

15 -16 Haziran eylemleri, kabına sığmaz bir niteliğe doğru bürününce, işçi hareketinin geliştiği evrimsel karakter DİSK'i aştı ve DİSK hareketi tümüyle sahiplenemedi. Hareketin yaratılması her ne kadar DİSK'in kararı ve öncülüğünde olsa da, boyutlanan işçi eylemleri DİSK'in sınırlarını aştı. Bu noktada DİSK hareke-

tin gerisinde kaldı. Başka bir deyişle, hareket DİSK'in önüne geçti ve DİSK sağcılaştı.

DİSK yöneticilerinin o meşhur radyo konuşmaları dahil, büyüyen işçi hareketinden kendini soyutlaması, devletin koyduğu kanun ve nizamlara uyan bir teşkilat olması ve sınıfın mücadelesini yüzüstü terketmesi yeni bir olgu değildir. İlk kuruluş döneminden bu yana reformist bir çizgi izlemesi yok sayılamaz. Belki mücadelenin yükselerek geliştiği 1960'ların ikinci yarısındaki "devrimci söylem", bu gerçeği ortadan kaldıramaz. Devletin ve emperyalist güçlerin sınıf hareketine yönelik "uzlaştırma" ve "uysallaştırma" politikaları da etkili olmuştur. Örneğin, Amerika'nın Türkiye'de Çalışma Ateşesi olarak görev yapmış olan Mr. Millen yazdığı bir makalede şunları söylüyor, *"Amerika Birleşik Devletleri'nin taktik, teknik ve hatta felsefe olarak sağladığı unsurların pek çoğunun, yanlızca Türk-İş'in değil, fakat aynı zamanda ilk sendikacılık deneyimlerini 'ücret bilincine' dayalı sendikacılık içinde geçirmiş olan üyelerin meydana getirdiği DİSK'in politikasını, muhtemelen etkilemeye devam edeceğine ilişkin umutlarını ortaya koymuştur.* (Aktaran, A. Işıklı. Sendika ve Siyaset, Syf. 327)

Burada da görüldüğü gibi, Amerikan Emperyalizmi, işçi hareketi içinde kendi taktiklerini, yardımlarını ve kendidüşünce sistemini yaymaya çalışmaktadır. Bunu ilk elden böylece öğreniyoruz. Bunu yalnız Türk-İş için değil, aynı zamanda DİSK'i etkilemek ve onları da kendi yörüngelerine çekmek için uyguladığı belirtilmektedir. DİSK yöneticilerinin 1970'lerden sonraki icraatlarını da (15-16 Haziran'da yaptıkları gibi) dikkate alacak olursak, Amerikan uzmanlarının (tabiki devletin) "DİSK'in politikasını" muhtemelen etkilemeye devam etmeleri çok doğaldır..

1975 -77 arasında DİSK hızla büyüdü ve kitleselleşti. Reformist önderliğin yerini, önemli derecede reformist-ilerlemeci (Mülteci ve Sovyetçi TKP) kanat aldı. DİSK'in bu süreçte giderek reformist ve sendikalist çizgisi derinleşirken, devrimci potansiyel taşıyan, sendika ve sendikacılar tasfiye edilmeye başlandı.

12 Eylül öncesinde, devletin kurumlarında olduğu gibi, partiler, Meclis, bürokrasi kurumları vs. işlevsiz bir noktaya doğru giderken, DİSK'de de ciddi bir iç hesaplaşma, hizipleşme ve benzer zaaflar mevcuttu. Bunun açığa çıkmasına ve patlamaya ramak kalmıştı. Bu durumu 12 Eylül Darbesi önledi. DİSK 1978' lerden sonra gerilemişti. Sınıfın umudu olmaktan önemli derecede çıkmıştı. Ancak DİSK'in tasfiyesi, gerçekte 12 Eylül cuntacılarından değil, iç hesaplaşmaların varlığı, reformist bir politik hattı ve gevşek bir örgütlenmesi sonucunda kendiliğinden olmuştur. Gerçek budur. Bu da 12 Eylül sonrasında görülmüştür. Gerek DİSK Yöneticileri'nin Selimiye Kışlası önünde "teslim olma" kuyruğu oluşturmaları, gerekse tüm örgütlerin tasfiyesi, bu gerçeği doğrular. Bir noktanın altını çizelim, Selimiye'de teslim olan sendikacıların, çıktıktan sonraki politik yönelimleri ve günlük yaşam çizgisi, devrimci sınıf hareketinin onuruna yakışan bir yönelim olmamıştır. Ya burjuva partilerinde, ya da ticareti (Müteahitlik vs.) esas alan bir yaşama yönelmişlerdir. Yeni yeni orta nitelikte zenginler sınıfına dahil olmuşlar ve bunlar 1990'dan sonra bir kısmı DİSK ve sendikaların başına yeniden geçmişlerdir.

Ancak bunlara karşın DİSK' in ismi, geçmişte taşıdığı devrimci potansiyel, yaratmış olduğu gelenek ve imaj, hâlâ sermaye güçleri ve siyasal iktidar için ürküntü vericidir. Cezalandırma da bunun üzerine oturmuştur.

Generallerin, 12 Eylül öncesinde kendilerini düşündüren en büyük sorun DİSK idi. DİSK ya direnişe geçerse! Kuşkusuz DİSK yöneticilerinin böyle bir direnişe öncülük edemeyeceklerini biliyorlardı. Ancak bu işçilerin ne yapacağı belli olmaz. İşçiler DİSK yöneticilerini dinlemeyerek direnişe geçerlerse sonuç ne olabilir? Generalleri düşündüren esas konu buydu. 12 Eylül öncesi bu konuda Generaller sayısız toplantı yaptılar. Kendilerine bilgi ulaştıran kaynakları devreye soktular. Gerekli önlemleri aldılar. Ayrıntılı plan krokileri çizildi. Direnişi bastırmak için ellerinden ne geldiyse yaptılar.

Ne acıdır ki DİSK yöneticileri o günlerde bulunmayan yağ veya gaz kuyruğuna girmişçesine, Selimiye Kışlası önünde, teslim olma kuyruğuna girmişlerdi. Bu herşeyi açıklayan bir teslimiyet belgesidir. Bulgaristan İşçi Sendikaları Birliği'nin (BİSB) Sendikal Komitesi'nin başında bulunan J. Dimitrof, 1923'de askeri darbeye karşı İşçi sınıfını mücadeleye, direniş ve genel grevler örgütlemeye çalışırken; Sovyet revizyonizminin kuklası T Jivkov'un ülkesini çok kez ziyaret eden DİSK yöneticileri, her nedense Dimitrof'un bu direngen tutumu yerine, T. Jivkov'ların 1989-90'larda Bulgaristan yönetimi yıklırken teslimiyetçi tutumundaki örnek gibi teslim olma kuyruklarına girmişlerdi. Bu tutumu direnmeye yeğ tutmuşlardı. Gerçi onlardan bunu, beklemek saftdillik olurdu.

DİSK, 1991'de yeniden açılınca, "sol" kamuoyunda yeniden açılan DİSK, eski DİSK olur mu? Yeniden bir umut kaynağımız gerçekleşebilir mi? gibi sorular tartışılmağa başlandı.

Oysa DİSK'in yeniden, 1960-70'lerin DİSK'i olmasının hiçbir toplumsal dayanağı yoktu. DİSK'in yenilenmiş, genç ve dinamik sosyalist önder işçiler kuşağını da kucaklaması düşünülemez. DİSK, 1989 Bahar eylemleri, Zonguldak Madenci grevi v.b. üzerine oturmamıştır. Bu süreçten gelmiyor. DİSK'de, eskinin bürokrat reformist önderleri ve kadroları, bu günün kokuşmuş düzeninde köşe başlarını tutan yeni tüccar, bürokrat ve iş adamlarıdır. Hiçbir devrimci dinamizm taşımayan, tümüyle düzene bağlanmış "önderler kuşağı" sadece ve sadece, "DİSK'in milyarlarla ölçülen para ve mal varlığını nasıl bölüşebilirizin" hesabı içindedirler. DİSK'in son kongresi de bu gelişmenin önüne geçemedi. Düşünce ve yapı aynı. Rıdvan Budak 12 Eylül sonrasının büyük işadamlarındandır. Kooperatif başkanı olarak bilinir. DİSK'in hatalarını, 1980 öncesi iç hesaplaşmalarını, Selimiye kuyruklarını, 1987 sonrasında gelişen işçi hareketlerinin neresinde olduklarını, özetle geçmiş tarihi muhasebesini ve tarihle hesaplaşmasını yapamamışlardır.

Ama bütün bunlar ortada dururken, hiçbir şey yokmuş gibi 1992 Ocak'ında toplanan DİSK'in 8. Kongresinde "Ören Tezleri" olarak bilinen anlayışı geliştirdiler. Bunların bir kısmına özetle değinelim:

Ören tezlerinin teorik çerçevesi "Teknolojik Gelişme ve İşçi Sınıfına Etkileri" başlığıyla veriliyor. Buna göre "elektronik ve mikro elektoronik sistemlerin ve sayısal teknolojinin üretime girmesi, makine ve ekipmanın küçülmesi, yazılımın donanıma egemen olması vb." nedenlerden dolayı, yani "bilimsel teknolojik devrim" kapitalist üretim sistemini değişikliğe uğratmış, dolayısıyla işçi sınıfında ve sendikal alanda ciddi gelişmeler ve değişimler olmuştur. Gerçekten buradan çıkarılacak sonuç, tezlerin ifadesiyle, "sıradan ücret sendikacılığının, sınıf kavgacılığının yerini ne, nasıl almalıdır" sorusuna verilen cevaptır. Elbette DİSK bu soruya "sınıf kavgası" değil, uzlaşmayı esas alan bir düşünceyle cevap verdi. Sorunun içinde cevabı saklıydı zaten.

DİSK'in Ören Tezleri, "yeni dönem, yeni sendikal politikalar oluşturmayı zorunlu kılmaktadır" diye devam etmekte, " toplumsal mutabakat" çağrısıyla sonuçlandırılmaktadır. Bu toplantıda DİSK Genel Başkanı Kemal Nebioğlu şunları söylemişti, *"12 yılda çok şey değişti. Bizim kongremize TİSK Başkanı sayın Retik Baydur geldi. Biz de önümüzde ki günler içerisinde TİSK'i ve Genel Başkanı'nı ziyaret edeceğiz. Meseleleri oturup tartışacağız, biz diyalogdan, demokrasinin kural ve kurumlarının sağlıklı işlemesinden yanayız. Artık sorunları kavgayla değil, daha çok masada çözeceğiz"*

Daha sonraki DİSK Genel Kurulun'da, Genel Başkan Rıdvan Budak ise, bu toplantıda şunları söylüyor, *"... işçi sınıfının ve DİSK'in talepleri çerçevesinde oluşacak sağlam ve kalıcı bir demokratik toplumsal mutabakatın tüm toplumu 2000 yıllara taşıyacağına inanıyorum."*

Ören Tezleri'nde, yukarıda da söylediğimiz gibi "Bilimsel ve teknolojik gelişim, işçilerin konumunu niteliksel olarak değiştirmiştir" temel şiarı üzerinde devam ederek, şu ana başlıklarla

geliştirilmek istenmişti, " Marksist sınıf tahlili değişti", " Toplumsal mutabakat, şeffaflık ve çağdaş sendikacılık gibi ilkeler benimsenmelidir", " Beyaz yakalıların önemi artmıştır, sendikaya kazanmak için özel çaba sarfedilmelidir", "Dikey farklılaşma", "Sınıfların birarada özgürce yaşaması", " İşçilerin Avrupa'sını yaratmayı amaçlamak" vb. söylemleri, 3. Ören Tezleri'nin ana omurgasını oluşturmuştur.

Gerçekten "Ören Tezleri'yle", DİSK'in yaratmış olduğu bir geleneğe böylece nokta konulmuş oldu. DİSK, ilk defa kendi ilke ve normlarını terketti. Gerçi onları terkedeli yıllar olmuştu. Ancak şimdi bunu yazılı hale getirerek mezara gömmüş oldular

Böylece sınf savaşımı yerine oturan "toplumsal mutabakat" anlayışı, Türk-İşin partiler üstü anlayışına çevrildi ve DİSK Türk-İş'in yanına savruldu.

DİSK 9. Genel Kurulu'nu Ağustos 94'de yaptı. Ancak bu Genel Kurul'da da beklenen değişiklik olmadı. Toz duman arasında "koltuk" çekişmeleri yaşandı ve eski yönetim devrilerek Rıdvan Budak ekibi yönetime geldi. Az bir farkla kazanan bu yönetim "DİSK'in sonu mu oluyor?" sorularına neden oldu. Çünkü DİSK'i oluşturan, kitlesel güce sahip sendikalar oylamayı protesto ettiler ve salonu terkettiler. Kuşkusuz hepsinin hesabı DİSK'in para ve mal varlığını ele geçirmekti. DİSK'in muhasebesini yapabilecek bir süreç yaşanmadı Genel Kurul'da. Pazarlıklar şimdilik çözümlenmemiş gibi görünse de, bunun henüz biten bir savaş olmadığını bilelim.

DİSK, bugün artık, devrimci kadrolarca "ele geçirmek", " dönüştürmek" vb. söylemleriyle değil (ki bu mantık sadece işçi sınıfını oyalamak ve kandırmak olur)ciddi olarak muhasebesi yapılması gereken bir sürece girmiştir. Sorumlu devrimci kadrolar ve işçi sınıfımızın önder güçleri, ciddi bir DİSK değerlendirmesini ve muhasebesini yapmak zorundadırlar. Bu yapılmadan sağlıklı adımlar da atılamaz. Açıkca belirtmek gerekir: DİSK'de ki tartışmanın gerçek muhatabının çoğu, bugün DİSK'in dışındadır. Bu gerçek görülmek zorundadır.

Bu sonuçlardan kalkarak bazı önemli noktaları tesbit edebiliriz. İşçi hareketinin ulaştığı politik durum açısından, sendikalar hâlâ vazgeçilmez temel sınıf örgütleridir. Bu tarihi olarak henüz işlevinin bitmemiş olduğunu göstermektedir. Özellikle ülkemizde ki "Devletçi" geleneğin ağır basıyor olması, zemin ve eğiliminin güçlü olması, sendikaların sınıfla ilişki kurulması açısından kaçınılmaz bir konumunu ifade etmektedir. İşçi sınıfının içinde doğal bir eğilim olarak reformculuk zaten vardır. Tarihsel deneyler de bunu kanıtlamıştır. Bu durum ise, sendikalizmi körüklemiş ve yasalcılığı beslemiştir. Bu mesele aşılmaz mı? Elbette aşılabilir. Doğru devrimci politik taktiklerle ve tarihsel koşulların ortaya çıkardığı ortak değerlerin bileşimiyle önerilecek bir örgütsel politika ve doğru bir çalışma tarzıyla, sendikalizm aşılabilir ve etkisizleştirilebilir.

"Sol" politik çıkış olan DSM, DSİM, gelişi güzel önerilen İşçi Komiteleri, Konseyler vb. girişimlerle sonuç alınamayacağı aşikardı. Nitekim öyle de oldu. Ülkemiz devrimci işçi hareketi tarihinde, pragmatizm (faydacılık) ile dogmatizm sürekli kullanılmış oportünist politikalardır. Açıktır ki pragmatizm teorisiz bir faydacı pratiktir. Kısa dönemli çıkarları esas alır. Dar pratikçidir. Dogmatizm ise, yaratıcılıktan uzak, somut koşulları gözardı eden, M.L adına genel doğruları soyut olarak tekrarlayan bir aydın yaklaşımıdır. Bir oportünist politikadır. Bu her iki eğilimde Türkiye İşçi Hareketi'ne oldukça fazla zarar vermiştir.

Bugün sendikal hareket ciddi bir tıkanıklığı yaşıyor. Her dönemsel gelişmeye uygun yeni politik söylemler (açılımlar) yapılamadığı için hareketin önü de açılamıyor. Tutuculuk varlığını fazlaca hissettiriyor. Sınıf hareketinin sendikal mücadeledeki (sınıf sendikacılık hareketi anlamında) tıkanıklığı neredeyse iktidar mücadelesindeki tıkanıklıkla eşdeğerdedir. Mevcut sendikal programlar ile, sendikal mücadelenin oturması gereken zemin arasında ciddi bir çelişki vardır. İşsizlik sorunu, memur sorunu, Kürt sorunu, kadın işçilerin sorunu , vb. noktalarda yönelim itibariyle net bir açıklık yoktur. Politika da tıkanmıştır. Gelişmeleri açıklamaya yetmemektedir. Ne yazık ki, bugün söylenen-

ler, ortadoksça bir yaklaşımı bir adım dahi geçmiyor.

Bugün sendikal mücadelede aşılması gereken önemli unsurdan birisi sendikal bürokrasi sorunudur. Ülkemizde sendikal bürokrasi öyle bir gelişme kaydetmiştir ki, adeta bir kast sistemi haline dönüşmüştür. Elbette bu doğrudan devlet ile girift bir ilişkinin varlığı anlamına da gelmektedir. Sendika yöneticilerinin bugün almış oldukları maaş, yan ödeme, harcırah vs. birlikte 100 milyonları bulmaktadır. Asgari ücretin henüz daha net 2,5 milyon civarında olduğu bir ülkede, işçi haklarını devlete ve işverene karşı savunmakla yükümlü bir yöneticinin maaşının yüz milyonları bulması arasındaki çelişki nasıl açıklanabilir? Başka bir ifadeyle işçi sınıfının ekonomik ve politik böyle bir sendikal kast sistemini savunabilmesi olanaklı mıdır? Bu soruya elbette olumsuz yanıt vermek zorundayız.

Ortada bir sınıf farklılaşması var. Bu burjuva zengin yaşamını hayat felsefesi yapmış bir sendikacı, nasıl olurda, en kötü ve en izbe yerlerde çalışan bir emekçinin haklarının sonuna kadar tavizsiz savunucusu olabilir? Bu olanaksız olduğu için, bugün sendikaların önünde ki en büyük engel olarak bürokrasi sorunu durmaktadır. Çünkü sendikal bürokrasi, bir sınıf ayrışması hareketidir ve burjuvaziye entegre olma girişimidir. Dolayısıyla sendikal bürokrasi, işçi sınıfı hareketi içine sinsice sokulmuş en büyük ihanet hareketidir.

Peki ama bu durumu değiştirmek olanaksız mıdır ?

Ya da bu sorun değişmez kaderimiz midir ?

Kuşkusuz bu bir kader değildir ve bunu değiştirmek imkan dahilindedir. İşçi sınıfının öncü güçlerinin, doğru izlenecek bir politik çalışma tarzıyla hedefe ulaşması mümkündür. Sendikal bürokrasinin aşılmasının olanakları vardır. Bunun için, çok kestirmeden, belli başlı şu noktaları gündemleştirerek tartışmak zorunludur. Ve bu uğurda kararlı ve özverili bir mücadeleyi göze almak gerekmektedir:

1) Sendikal kast sistemini oluşturan yöneticiler için belirlenen ücret sistemini temelden değiştirmek gerekmektedir. Bunun için o işkolunda uzman bir işçinin en üst birimden almış olduğu maaş sistemini geçmeyecek bir ücret politikası izlenmelidir. Ve bu hüküm o işkolundaki sendikanın genel kurulunda bir tüzük hükmü olarak yer almalıdır.

2) İki kongre arasında seçilmiş yöneticileri, görevden alabilecek, başka bir deyişle geri çağırma olanaklarını, olabildiğince doğrudan demokrasi yönetimini kullanarak (ve diğer uygun biçimler) tüzüksel güvenceye bağlayacak, bir politik tutuma yönelmek zorunludur.

3) TİS dönemlerinde ve grev, direniş vb. eylem kararlarında veya görüşmelerde izlenecek yöntem, kapalı kapılar arkasında değil, işçilerin önünde, TİS Komiteleri ya da Grev Komiteleri aracılığıyla olmalıdır. Yine bu da temenniler düzeyinde değil, uygulanabilir bir güvenceye bağlanmalıdır.

4) Yönetim merkezleri, işçi tabanının denetimine ve hesap sormasına açılmalıdır.

Bunu ve yukarıdaki sorunları çözmenin yolu işçi kitlelerinin tabanında, işçi komiteleri vb. biçiminde örgütlenmesinden geçmektedir. O halde çözümün tek anahtarı vardır: İşçi kitlelerinin örgütlenmesi, örgütlenmesi ve yine örgütlenmesidir. Sanıyorum sihirli anahtar budur.

III. BÖLÜM

Sendikaların Örğütsel biçimleri üzerine bir tartışma

Sendikal merkezlerin içinde bulundukları olumsuz durum sürekli tartışma konusu olmuştur. Yaşadıkları krizin niteliği ve çözüm önerileri de d gündemde kalmıştır. Özellikle 1994 yılında sermayenin ve onun iktidarının, özelleştirme (5 Nisan ekonomik paketi) yoluyla gerçekleştirdiği işçi tensikatlarının yıl sonuna kadar bir milyonu bulacağını da hesaba katarak, yoğun ekonomik ve siyasal baskının arttığı bu dönemde, sendikalar, uygun bir tabirle ifade etmek gerekirse, bir faciayı yaşamaktadır. Sermayenin görülmemiş bu saldırısı karşısında sendikal merkezler adeta eli kolu bağlı bir şekilde oturmaktadır. Diğer yandan, sendikaların başına çöreklenmiş sendika bürokratlarının, güncel tabirle "korucu başları"nın, hükümet ve iktidar kurumlarıyla yapılan açık ve gizli pazarlıklarının sonucunda, işçi sınıfına ihanetleri, sendikal tarih boyunca görülmemiş bir durum almıştır.

Bu durum on yıldan beri "Kahrolsun! "edebiyatı ile sözde aşılmağa çalışıldı. Oysa böyle bir "Kahrolsun-Yaşasın!" slogancılığı ve çalışma tarzıyla sorunun çözülemeyeceği anlaşılmıştır. Sendikalar ve sendikaların içinde bulundukları çok yönlü sorun-

lar, son yıllarda daha akılcı ve daha mantıklı tartışmalara sahne olmaktadır. Ancak tartışmaların yoğunluğu hâlâ sorunun kıyısını köşesini aşmağa yönelmiyor. Bu konuda bütünsel politik açılımların sağlandığını söylemek olası değildir.

Örneğin, tartışılması gereken en temel konulardan birisi, sendikaların içindeki taban hareketinin, ağırlığını koyması sorunudur. Başka bir deyişle sınıf hareketinin dipten gelen dalgasının, daha büyük dalgalarla yönetim ve iktidar mevzilerine vuramaması, alttan alta oluşan dalgalar birleşiminin, dönemsel gelişmelerle birlikte hareketlenmesi, ancak med-cezir hareketi gibi yine dibe vurması gerçegidir. İşçi insiyatifinin, kendine bir kanal açarak ilerlemesi ve vuruşlarını giderek geliştirmesi ve yönetim erkini sarsması zorunludur. Başarısızlığın esas nedenlerinden birisini, diğer bir çok etkenle birlikte, tek tek, birbirinden yalıtılmış eylemliklerin lokal düzeylerde kalması gerçeği oluşturmuştur. Bu sorunun esas kalıcı nedeni ise, sendikaların örgütlenme biçimleri ve esaslarıdır. Bu konuyu biraz tartışmak gerekiyor.

Siyasal iktidar çok yönlü bir saldırı içinde bulunuyor. Özellikle 1994 yılından bu yana işçi sınıfına ve onun örğütlerine görülmemiş bir baskı uyguluyor. Onbinlerce işçi işten atıldı. TİS' nin alacakları ödenmediği gibi işçilerle adeta dalga geçer gibi bonolar verilmek istendi. Özelleştirmenin olumsuz sonuçları gün geçtikçe daha iyi anlaşılır oldu. Birçok sendika ya kısmen ya da tümüyle batırılmak isteniyor, altı oyuluyor. Diğer sendikal merkezler daha şimdiden iktidara teslim olmuşlar. Sermaye merkezleşmiş ve birleşik bir gücü ifade ediyor. Ve bu güçle saldırıyor.

Bu saldırı nasıl göğüslenecek? Sermayenin saldırılarına karşın birleşik ve merkezleşmiş bir işçi cepesiyle cevap verilebilir ve ancak bu şekilde sonuç almak mümkün olabilir. Bu gerçekleştirilmediği sürece saldırı püskürtülemeyecektir. O halde durum böyle midir? Tersine işçi cepesi dağınık ve parçalanmıştır. Bölük pörçüktür. Bu haliyle saldırılara karşı sonuç almak olanaklı değildir. Son yıllarda birçok lokal düzeyde ortaya çıkan eylemler başarısızlıkla sonuçlanmışlardır. Bunların bir kısmı,

çok iyi örğütlenmiş olmasına karşın yinede başarılı olamamıştır. Olması da mümkün değildi. Örneğin, Gebze, Kağıthane, Suser, çeşitli Belediye işçilerinin eylemleri, Aras Kargo direnişini vb. sayabiliriz. Merkezi olarak sermayenin saldırıları ancak birleşik bir işçi cephesiyle gögüslenebilir. Acil görev de bunu dayatmaktadır.

Peki ama bu birleşik işçi cephesinin yaratılamamasının nedenleri nedir? Bence bu soruya verilecek yanıt, sorunun çözümünde ana mihenk taşı olacaktır. Birleşik bir devrimci işçi hareketinin yaratılamamasının belki bir çok nedeni vardır. Bu soruna yanıt verecek bir açıklama, bu duruma neden olan tüm konuları kapsamaktadır. Ancak konumuz açısından diğer nedenleri anlatmak yerine (ki bunların bir kısmını diğer bölümlerde açıkladık, sonraki bölümlerde de ayrıca değinme fırsatımız olacak) sorunun sendikal hareketin örgütlenme biçimiyle doğrudan bağlantısı olduğunu gözönünde tutarak, bu konuyu tartışmak istiyorum.

Haziran 1993'de bir gazete makalesi olarak hazırladığım "Sendikalar ve İş kolu Örğütlenmesi Hakkında " başlıklı yazıdan bir alıntı yapmak istiyorum:

...Bu eleştirilerden biri sendikaların işkolları esasına göre örgütlenmede ki, neredeyse değişmez ve tartışılmaz gibi görünen anlayışının gündeme alınmasıdır. Başka bir ifadeyle dikey bir örgütlenme anlayışına yöneltilmesi gereken eleştirilerdir." (Yeni Politika -31 Mayıs '95, Syf.8)

Gerçekten , doğruluğu veya yanlışlığı hiç tartışılmayan, neredeyse tabu gibi algılanan bu konu, sendikalarımızın işkolları esasına göre örgütlenmesi sorunudur. Bugün bu tarz bir dikey örgütlenmenin birçok sakıncası ortaya çıkmış bulunuyor. Özellikle birleşik ve merkezileşmiş bir işçi hareketinin önünde, ciddi engel haline gelmiştir. Bunun en büyük sakıncası yatay ve derenlenmesine örgütlenmeyi reddetmesi, farklı işkolları veya işyerlerinin aynı bölgede, aynı mekanda, yan yana durmalarına rağmen birbirinden yalıtıyor olması, adeta meslek şövenizmi

içinde kendi iş koluna hapsetmesi ve dış dünyayla bağlantısını kesmesi, sonuçlarını doğurmuştur.

Bu konuyu daha ayrıntılı açmadan önce ülkemizde ki bazı deneylere, tarihsel örnek olması açısından kısaca değinmek gerekiyor:

Ülkemizde, yüzyılın başından itibaren işçi hareketi kendini çeşitli örgüt biçimleriyle tanımlamıştır. Bu konuda oldukça geniş kapsamlı örnekler ve deneyler mevcuttur: 1946'lara kadar örgüt biçimleri pek tartışılmamış, daha çok meslek esaslarına dayanan birlikler kurulmuştur. Haliç Şirketi Amele Cemiyeti, İstanbul Umum ve Tahliye İşçileri Cemiyeti, Tütün Fabrikası Amele İttihad Cemiyeti, İstanbul Tramvay Amele Cemiyeti , Mürettipler Cemiyeti, Anadolu Bağdat Şömendöferciler Cemiyeti gibi... İstanbul Amele Birliği veya Türkiye Amele Birliği gibi birçok kuruluşu içine alan Birlikler'de kuruldu. Konumuz işçi örgütlerinin tarihi gelişmesi olmadığı için üzerinde daha fazla durmuyoruz.

Yalnız 1946 yılında Cemiyet, Birlik ve Federasyon denilen sendikal örgütlerin örgütsel biçimleri tartışılmağa başlanmıştır. O dönemde Esat Adil Müstecaploğlu'nun başkanı olduğu Türkiye Sosyalist Partisi, meslek esasına (işkolu esasına) göre sendikaların örgütlenmesini savunmuştur. Bugün bizim uyguladığımız işkolları esasına göre örgütlenme prensibinin aynısıdır. Sefik Hüsnü Degmer'in başkanı olduğu Türkiye Sosyalist Emekçi ve Çiftçi Partisi ise, işyeri- fabrika esasına göre örgülenmeyi, bir başka deyişle, her işyerinde bir sendika anlayışını ileri sürmüştür. Buna göre "*...Sendikalar, tercihan işletme ve istihsal şubelerinde kurulmalıdır. Herhangi bir fabrikada iki ila üçyüz tutarında bir işçi topluluğu varsa derhal o fabrika ve işletmede bir sendika kurulmalıdır. Aynı şehir ve bölgede aynı sanayi şubesinden bir iki, üç ve hatta dört sendika kurmak, bunları birarada kurmaktan daha doğrudur. Gerek mücadele gerekse taktik bakımından bu suretle hareket etmek zarureti vardır.*

Başka memleketleri aynen kopya etmek mecburiyetinde değiliz. Bizim memleketimizin kendine mahsus hususiyetleri var-

dır. Bunları daima göz önünde tutacağız.

Bu şekil sendika kuruluş sistemi diyaletik sendika sistemidir ki, bunun çok büyük faydası vardır." (Kemal Sülker, Türkiye Sendikacılık Tarihi, Syf.45-46) (1)

Bu fikre göre önce işçi sendikaları kurulacaktır. Bunlar işletme ve üretim esaslarına göre kurulacaktır. Aynı bölgede veya aynı ilde kurulan sendikalar biraraya gelerek "İşçi Sendikalar Birliği"ni oluşturacaklar. Daha sonra Türkiye çapında kurulan aynı üretim şubesinde veya aynı iş kolundaki sendikaların biraraya gelmesiyle, federasyonlaşma olacaktır. Bu birlik ve federasyonlar ise Konfederosyonu meydana getireceklerdir.

Şimdi bu plan, işkolu esasına göre örgütlenmeyle aynı şeymiş gibi algılanabilir. Oysa durum öyle değildir. Burada, aynı bölge veya ilde yer alan, aynı üretimi yapan fabrika veya işletmelerin dikey işkolu örgütlenmesi değil, tersine yatay bir örğütlenme modeli öneriliyor. Örneğin İstanbul'da bulunan 10 tane tekstil fabrikası için, tek bir sendika ve ona bağlı şubeler yerine her fabrika için bağımsız bir sendika önerisi ortaya çıkıyor. Bu durumda İstanbul'da 10 tane Tekstil sendikası olacaktır. Bu sendikaların bir araya gelmesiyle "İşçi Sendikalar Birliği" oluşacaktır. Ve arkasından bilinen federasyonlaşma ve konfederasyonlaşma süreci...

Elbette bu örneklerden çıkarılacak olumlu veya olumsuz deneyler, bugün için tartışılmalı ve geleceğe ilişkin sağlıklı adımlar atılmalıdır.

Çeşitli sektörler ile iş kolları arasında var olan sorunlar giderek aynı temelden kaynaklanan ortak sorunlara yerini bırakıyor. Elbette buradan farklı sorunlar olmadığı anlamı çıkarılmamalıdır. Ancak emperyalizmin gelişme seyri bizi, bu sonuca ulaşmaya zorunlu kılmaktadır.

Dipnot (1): Şefik Hüsnü'ünn kurduğu, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi bu dönemde (ki bu dönem 6 aylık bir dönemdir) 600 sendika örgütledi. Bunu her işyerinde bir sendika anlayışıyla örgütlenmişti. Sonraki dönemde bunların hemen hepsi kapatıldı ve tasfiye edildi.

Emperyalizm, gerçekten yüzyılın ilk dönemlerine göre, oldukça geniş kapsamlı bir gelişme yaşamıştır. Bilimsel teknik devrim, dünyanın "küreselleşmesine" ve "global" anlamda küçülmesine neden olmuştur. Sermaya enternasyonal bir karakter almış ve bu durum daha belirgin sonuçlara yol açmıştır. Merkezileşen bu sermaye, dünyanın en ücra köşelerine kadar uzanmış ve buraları adeta bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlamıştır. Dünya küçülmüştür.

Sermayenin yoğunlaşması, sermaye ihracının taşıdığı sonuçlarla birlikte, ulusal ekonomilerde ciddi değişikliklere neden olan bir süreci başlatmıştır. Üretimde bilgisayarın kullanılması, bilimsel ve teknolojik gelişmenin başdöndürücü hızla ilerlemesi, ulusal ekonomileri tahrik ederek birbirine yakınlaştırmış, zayıf ve geri kalmış ülkeleri hızla emperyalizme bağımlı hale getirmiş ve tek bir dünya ekonomisi yaratmıştır. Bu farklılaşma ve ilişkiler, bağımlılığı daha da arttırdığı için, sermayenin dolaşımı, salt teknik bir özellik görünümünden çıkarak daha da derin ilişkilerin yaratılmasına yol açmıştır. Bu ilişkilerin başında siyasal bağımlılık gelmiştir. Ülkeye yabancı sermayenin girmesiyle birlikte, o bağımlı ülkenin ekonomik ve siyasal ortamı, hukuk ve adli sistemi, ücret politikası, iş yaşamı, vergi sistemi, örgütlenme ve düşünme ortamı vb. tümüyle emperyalizmin çıkarlarına göre ayarlanmıştır artık.

Sermayenin merkezi yoğunlaşmasıyla birlikte, üretimde yeni teknolojinin kullanılması ve üretim sektörlerinin kapitalist üretim normları içinde birbirine bağlanması, üretimden dolaşımına, pazarlanmasından dağıtımına kadar, sektörler arasında ortak sorunlar yaratmıştır. Farklı üretim dalları (veya işkolları) arasındaki sorunlar farklı problemleri gündeme getirmekten ziyade, aynı özden kaynaklanan ve aynileşen sorunları ortak bir sürece yaymıştır. Dolayısıyla fabrika üretimindeki, emek potansiyeli proleteryanın sorunları ve hedefleri farklı sektörlerden kaynaklansa da, giderek aynılaşan bir gelişme izlemektedir. İşkolları arasında ki farklılıklar kuşkusuz tümüyle ortadan kalkmamıştır. Farklı üretimden kaynaklanan farklı sorunlar, çalışma yaşamına ilişkin

farklı istemler devam ediyor.

Ancak bu işkollarının farklı sorunları olmakla birlikte temelde öne çıkan sorunları, sermayenin bu karakterinden dolayı paralellikler arzetmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu durumun nedeni, tekelleşmiş sermayenin merkezi yoğunlaşmasında, kapitalist üretim tarzının bilgisayar - uzay çağının yeni teknik araç ve gereçlerini kullanmasının yarattığı, "küreselleşmenin" ve evrenin "global" anlamda küçülmesinin, sonuçlarında aranmalıdır. Kısacası, farklı işkollarındaki ayrılıkların önemsiz seviyeye düşmesi nedeniyle, birleşik bir sermaye cephesine karşı, birbirinden yalıtılması engellenerek, hangi farklılıklar olursa olsun, birbirinden koparılma gerekçeleri reddedilerek, proleteryanın birleşik ve merkezi cephesi inşa edilmelidir.

Bu gün ülkemizde sendikalar dikey bir örgütlenme modeline göre örgütleniyor. İş kolları esasına göre örgütlenmede esas model, aynı işkolunda çalışan işçilerin ilçe, il ve Türkiye genelinde, hiyerarşik bir yapıya uygun olarak, yukarıdan aşağıya doğru, dikey bir modelle örgütlenmesidir. Bunun gerekçesi de bilindiği gibi, işkollarının kendine özgü farklı sorunları olması ile açıklanmaktadır. Oysa yukarıda da belirttiğimiz gibi, işkolları arasında farklı sorunlar olmakla birlikte, bu sorunlar işkollarına göre dikey bir örgütlenmenin gerekçesi olacak düzeyde ciddi ayrımlar taşımıyor. Tersine birbirine paralel benzerlikler ve ortak sorunlar taşıyan bir karakter üzerinde kesişiyorlar. Bunun nedenini yukarıda özetle anlatmıştık.

Oysa işkollarına göre bir dikey örgütlenmenin, işçi sınıfının mücadelesi açısından çok ciddi olumsuzluklar yarattığını biliyoruz. Herşeyden önce, dikey bir yapılanma, farklı işkollarının ortak amaçtan kaynaklanan mücadele yönelimini bölmekte, parçalamakta ve birbirinden yalıtmaktadır. Birçok işkollunda ortaya çıkan mücadelenin, bir diğerinden habersiz, hiçbir dayanışma gösterilmeden ve birbirinden tümüyle kopartılmış özellikler göstermesi, üzerinde ciddi olarak düşünülmesi gereken bir konudur. Aynı işkolunda çeşitli şubeler arasında ve hatta şubelerle tem-

silcilikler arasında bir koordinasyon eksikliği mevcuttur. Öyle ki aynı sendikanın bir şubesinde başlayan bir mücadele, diğer şube açısından önemsiz görülmekte, giderek ortak bir eylem cephesi aynı işkolundaki sendikal örgütlenmelerle bile gerçekleştirilememektedir.

Bu durum aynı işkolu sendikalarının şubeleri ve temsilcilikleri açısından da geçerlidir. Üstelik daha vahim bir nokta da şudur; ülkemizde onlarca işkoluna dağılmış sendikalar, yüzlerce şube ve temsilcilikler ile farklı sendikal organlar, sınıf mücadelesi birliğinin aksine, birbirinden tam anlamıyla yalıtılmışlığı ifade ediyor. Metalurji işkolunda başlayan bir grev hareketi diğer işkolları açısından, adeta kendilerini ilgilendirmez bir duruma evrilmiştir. Örneğin, Zonguldak Madencileri'nin Ankara yürüyüşü, ülke sathında tüm işçi sınıfı hareketini ilgilendiren bir konumdayken bile, diğer işkollarından destek gitmedi. Bunun birçok sebebi olmakla birlikte sendikaların birbirinden izole edilmiş örgütlenme biçiminin de etkisi olduğunu düşünmek durumundayız. Zira hareketin merkezi ve birleşik bir konuma girmesi, birbirini olumlu anlamda etkilemesi, mücadele cephesinin genişlemesi ile birlikte hareketin politikleşmesini de hızlandıracak bir etken olacaktır.

İşkolları esasına göre dikey bir örgütlenme, bugün fabrika ve işyerlerinde sendikal kurumların oluşturulmasında ve taban insiyatifinin derinlemesine örgütlenmesinde de başarılı olamıyor. Bunun esas nedenlerinden birisi, fabrikalar arası yerel ve bölgesel örgütlenme ağının yaratılamaması, sınıf hareketinin bölünmesi, parçalanması ve birbirinden kopartılmasıdır. Dikey örgütlenme bu duruma hizmet etmiş ve onu daha da derinleştirmiştir.

Oysa bugün gerek aynı işkolundan olsun, gerekse farklı işkollarında olsun merkezlerden şubelere ve temsilciliklere kadar, tüm sendikal organlar ortak sorunlar çerçevesinde, ortak mücadele anlayışıyla yürüyen bir organizasyona kavuşmalıdırlar. Görüldüğü gibi dikey örgütlenme bugün resmi görüşü ifade eden ve bu kurala göre örgütlenen bir sendikal örgütlenme tipidir. Bunun asli görevi de, işçiler arasında ki dayanışmayı yok etmek,

birbirinden izole edilmiş durumdaki sınıf hareketini parçalamaktır. O halde bu resmi görüşe karşı mücadele cephesi açılmak zorundadır.

1936'dan sonra İspanya iç savaşı şartlarında ve daha sonraki süreçte, İspanya işçi sınıfının öncü güçleri (İspanya Kominist Partisi vb.) dikine sendikal örgütlenmelere karşı mücadeleyi görev bilmişler ve bu örgütlenme biçimini reddederek, bunun faşist sendika örgütlenmesinin sonucu olduğunu ve resmi görüşü ifade ettiğini belirtmişlerdir. Yerel ve bölgesel düzeyde, tabandan işçi insiyatifini geliştirecek, Sendikal İşçi Direniş Hareketi (ÖSO) gibi örgütleri yaratmışlar, legal ve illegal araçlarla faşist dikine sendikal örgütlere karşı mücadele etmişlerdir. (Bugünkü İspanya'da Sınıflar Savaşımı, Hans Werner Franz , Syf.30)

Bu konuda önemli bir deneyde Polanya İşçi Hareketi'nin deneyidir. Resmi devlet sendikalarına karşı, sanayi işçilerin yoğun olduğu Gdanks gibi bölgelerde, birbirinden izole edilmiş grev hareketlerini birleştiren, Fabrikalararası Grev Komitesi (MKS)nin kurulmasıdır. Bu da anlaşıldığı kadarıyla, yerel ve bölgesel düzeyde somut bir grev hareketinden kalkarak, resmi dikine örgütlenen sendikaları reddeden bir taban insiyatifi olduğunu göstermektedir. Bu hareketin gelişmesi ülke sathında "Dayanışma" hareketini yaratacaktır.

Yine Brezilya İşçi Hareketi'nin deneyleri de bu konuda öğretici olgularla doludur.

Yukarıda belirtiğimiz gibi, işkolu esasına göre örgütlenme yukarıdan aşağıya dikey bir örgütlenmedir ve bu örgütsel anlayış aynı ilde veya aynı bölgede farklı meslek kollarındaki sınıf hareketinin birliğine hizmet etmiyor. Politik örgütlerde egemen olan yukarıdan aşağıya dikey örgütlenme politikası, sınıfın ekonomik örgütleri olan sendikalarda savunulamaz. Tersine aşağıdan yukarıya doğru yatay ve derinlemesine örgütlenme esas olmalıdır. Yani yerel ve bölgesel düzeyde fabrikalar arası bağlantıyı öne çıkaran ve sınıf hareketini izole etmek yerine, birleştiren bir örgütsel politika izlenmelidir. Bunun bugünkü anlamı, fabrikalar

arası örgütlenme ağının kurulmasının, işkolları düzeyinden çıkılarak, tersine bölgesel düzeyde ele alınması gerçeğinin açıklığıdır. Bugün ülkemizde sınıf hareketinin en temel ihtiyaç duyduğu konu, lokal düzeyde ortaya çıkan, birbirinden koparılmış ve içine çekilmiş eylemlerin, birleştirilmesi ve merkezi bir sınıf cephesinin yaratılması sorununun aşılmasıdır. Herhangi bir bölgede veya birkaç merkezde, farklı işkollarından gelen işçi ve emekçinin mücadele birliğine ihtiyaçları vardır Deney ve birikimlerin karşılıklı olarak birbirine aktarılması, ortak sorunlardan ortak sonuçların çıkarılması, kavganın bilince oturtulması vb. gibi sınıf hareketini eğiten olgular, ancak ve ancak fabrikalar arası bağlantıyı gözeten ve bölgesel düzeyde inşa edilmiş, yatay bir örgütlenmeyle olanaklıdır. Burjuvazinin örgütlenme düzeyi, çapı ve merkeziliği düşünüldüğünde birbirinden izole edilmiş, tekil düzeyde ortaya çıkan lokal eylem ve direnişlerin başarı şansı hemen hemen yoktur. Ülkemizde son birkaç yıldır sınıf mücadelelerinde ortaya çıkan deneyler de bunun böyle olduğunu gösteriyor. Son Gebze, Kağıthane, İzmir Belediye İşçileri, Aras Kargo, Humanik, Süser vb. örnekler bu düşüncemizi doğrulayan gelişmelerdir.

Bölgesel ve yerel düzeyde fabrika merkezlerinde oluşturulacak, derinliğine ve genişliğine yatay bir örgütlenme, aynı zamanda sendikal bürokrasinin parçalanmasında da önemli işlev görecektir. Soruna bu yönüyle bakılmalıdır. Tabandan işçi denetiminin gerçekleştirilmesinin yollarından birisi, anılan örgütlenmeyle sağlanacaktır. Bu tür işçi insiyatifi, sendikal merkezler üzerinde demokratik bir baskı gücü yaratacaktır. Birbiriyle bağlantılı, birleşik ve merkezi bir sınıf hareketi, sendikal bürokrasiye karşı da sonuç alıcı bir eyleme yönelecektir. Devletin güdümünde ve merkezden yönetilen sendikaların koorparatist eğilimlerine karşı, tabanda gelişen sınıf insiyatifi, bu tür bir örgütlenmeyle daha ileri mevzileri ele geçirecektir. Ve bu olanaklıdır. Farklı meslek kolları da olsa sendikal bürokrasi üzerinde işçi denetimi ile yaptırım gücü sağlanmış olacaktır ve bu gelişme hedefine ulaşacaktır.

Soruna şöyle bir yaklaşımla da bakılabilir: Çeşitli işkolları kendi aralarında ki meslek ve işkolu şovenizmi nedeniyle birbirleriyle rekabete girebiliyorlar. Dolayısıyla bir işkolunda başlayan bir grev hareketi veya direniş, diğer bir işkolu sendikası tarafından "bu beni ilgilendirmez"le karşılanabiliyor. Diyelim ki, hizmet işkolunda örgütlü sendika, kısa vadeli çıkarları nedeniyle, sağlık işkolundaki işçilerin çıkarlarını, mücadele ve eylemlerini görmezlikten geliyor. Bu durum oldukça da yaygındır. Dolayısıyla, hizmet işkolunda örgütlü sendika yönetimi (bürokrasisi), rekabet, meslek şövenizmi gibi birçok nedenlerle koorparatist kışkırtmalara kapılabilir. Nitekim yaşananlar da bunu doğruluyor. Oysa fabrikalar arası bölgesel düzeyde gerçekleştirilen yatay örgütlenmeler, sendikaların üzerinde farklı işkollarından gelen işçilerin bir baskı gücü ve denetimini sağlayacağından, bürokrasi "kastı"nın aşılarak kırılmasının, toplumsal dinamiği mümkündür ve gerçekleştirme olanağı çok yüksektir. Bu durum sınıf hareketine de yeni boyutlar getirecektir.

Fabrikalar arası yatay örgütlenmelerin, bir başka önemli gelişme dinamiği de, sendikalar ve sendikal bürokrasiye tanınan ayrıcalıkların giderilerek, hareketin siyasallaşmasının önünü açacak imkanları yaratmasıdır. Örneğin farklı işkollarında işler çeşitli sebeplerden dolayı iyi gitmeyebilir. Bir kısmı daha durgun ve daha porblemli olabilir. O işkolunda veya meslek sektöründe krizin boyutu daha da derin olabilir, diğerinde daha hafif olabilir. Ama tüm meslek sektörlerinde uzun süreli durgunluk çok daha istisnadır. Dolayısıyla yatay bölgesel ve yerel düzeyde bir örgütlenme, kendini işçinin yerine koyan ve büyük ayrıcalıklarla donatmış sendikacıya (sendikal bürokrasiye) tanınan bu üstünlüklerin ortadan kalkmasında da önemli bir işlev görebilir. Bu ayrıcalıkların kırılması oranında sınıf sendikacılığı gelişecek ve güçlenecektir. Bu ise hareketin siyasallaşmasını hızlandıracaktır.

Kuşkusuz bu tartışma ve önerilen bu proje çok yenidir ve sendikalar nezinde bile daha tartışılmağa açılmamıştır. Aynı şekilde devrimci sosyalist çevreler açısından da durum budur. An-

cak bu konuyu ısrarla gündeme getirip tartışmak zorundayız.

Tabanda yoğunlaşacak olan bölgesel düzeydeki fabrikalar arası bağlantılı yatay örgütlenme (ki bunun işkolu düzeyinde olmayacağını anlatmıştık), herşeyden önce şu noktaları başarmak zorundadır:

a) Bunlardan birincisi, işçi sınıfı hareketini, sosyalizmin bilimi ışığında, sınıf uzlaşmacılığını reddeden bir bakışla geliştirmek,

b) İkincisi, çok önemli olan Birleşik ve Politik Sınıf Cephesi'ni oluşturmak ve bu uğurda gereken fedakarlıktan kaçınmamak,

c) Üçüncüsü, sendikalarda bürokrasiye karşı mücadele etmek ve demokratik sınıf sendikalarını yaratmak,

d) "İşsizlik Sorunu ve Sendikalar" yazısında da belirttiğim gibi işsizler mücadelesini de sendikalara bağlı "İşsizler Komitesi" aracılığıyla örgütlemek, sendikaların dışındaki örğüt ve organlarları da bu cephe içine çekmek. (İşsizlik Sorunu ve Sendikalar,1 Mayıs Gazetesi, Eylül '94, Sayı-5)

IV. Bölüm

İşçi Komiteleri ve Sendikalar

I - Örgütsel Olarak İşçi Hareketindeki Olumlu Zeminler

Bugün işçi sınıfı hareketinin önünde devasa sorunlar duruyor. Ne yazık ki bunca geçen zamana rağmen yeni bir açılım ve yeni bir çözümleme getirilmiş değildir. İşçi sınıfı hareketinin önünde çok farklı karakterde sorunlar dursa da, bizce en önemli sorun, sınıf sendikacılığı başlığı altında toplanan, çok yönlü örgütsel sorunlardır. Örgütsel politikadaki kısırlık ve bugüne dek resmi hüviyeti aşmayan bir gelişmenin devam etmesi, devrimci işçi hareketinin, sorunların çözümünde, donuk kalmasına sebep olmuştur. İşin en önemli yanı olan böyle bir sorunun çözümlenmesi, kanımca şu iki noktanın aşılmasıyla olanaklı olacaktır.

1) Var olan işçi sendikalarının içinde bulundukları sorunlardır. Bunların bir kısmına değinme fırsatı bulduk. Önemli olan bu sorunları aşma kabiliyeti ve becerisini gösterebilmek.

2) Türkiye Sosyalist Hareketi'nin, sınıfın sendikal örgütlenmesi boyutunda, hâlâ kısır, dar pespektifli, dogmatik ve kitabi bir

yaklaşım ile çalışma tarzını aşamamış olmasıdır. Yeni politik hedefler ve açılımların gösterilememiş olması, örgütsel planda da çekim merkezi olamadığının bir göstergesi olmuştur. Kuşkusuz burada en temel sorunlardan birisi, sosyalist hareketin çok parçalı ve bölünmüşlük durumudur. Kuşkusuz böyle bir görünüm, politik faaliyeti zaafa uğrattığı gibi, sınıfın üzerinde, devrimci ideolojinin egemenliğinin sağlamasını da güçleştirmektedir.

Bugün var olan sendikal merkezlerde, önlerinde duran devasa sorunları çözümlüyememekten kaynaklanan bir tıkanıklığın yaşandığının ve örgütsel olarak bir bunalımın devam ettiğinin altını çizmiştik. Bunu nasıl açıklamak ve nasıl anlamak gerekiyor? Gerici-reformcu bir temelde örgütlenen, önemli derecede bir "kast" sistemine dönüşmüş bürokratik örgütlenme, giderek işçilerin talep ve isteklerine çarpıyor. Kuşkusuz bu taleplerin karşılanması, böyle merkezi ve bürokratik bir örgütlenmeyle olanaksızdır. Bu tartışılmaz şekilde ortaya çıkmıştır. Sendikalar sürekli olarak, kendi içinde yeniden ve yeniden bürokrasiyi üretiyor. Ve bu kadro sınıfın içine salınıyor. Kimisi "sol"dan, kimisi "sağ"dan bir söylem tarzıyla, ama aynı hedefe doğru vuruyorlar. Tüm faaliyet alanı, sistem içinde kalınarak, sistemi aklamak ve sınıf hareketini düzene entegre etmek.

Sınıf uzlaşmasını esas alan bu yapılanmaların temel amacı, sürekli olarak, sözde "önderler" kuşağı tarafından, gelişen işçi sınıfı mücadelesini bölerek, parçalayarak ve tasfiye ederek yönetmek ve sistemin içinde tutmak. Bu yönüyle burjuva sendikal sistem, düzenin birer sivil kurumları haline getirilmiştir. Özellikle Türk-İş nezinde bu durum son derece çarpıcı özelliklere sahiptir. "DİSK; Nerden Nereye" başlığıyla verdiğimiz bölümde Türk-İş'in kuruluş yıllarındaki deneyleri özetle aktarmıştık. Buradan da görülebileceği gibi Türk-İş ve benzeri burjuva sendikal anlayışlar, doğrudan doğruya işçi sınıfına karşı kalkan olarak kullanılan, birer düzen örgütleri haline dönüştürülmüşlerdir. Ya da Türk-İş örneğinde olduğu gibi, başından itibaren burjuva kapitalist sistemin koruyucusu olarak örgütlenmişlerdir.

1950'lerde Truman Doktrini ve Marshall Planıyla birlikte Amerikan emperyalizmi birçok ülke gibi, ülkemize de el atmış, sendikal harekettleri kendi ideolojik ve siyasal hedefleri doğrultusunda kuşatmış ve yönlendirmiştir. ABD elçiliği Uluslararası Hür Sendikalar Konfederasyonu, Amerikan İşçi Federasyonu - Sanayi örgütleri Kongresi temsilcileri kanallarıyla ilişkiler geliştirmiş ve 1952'de Türk-İş böyle bir dönemde kurulmuştur. Daha sonra ABD'de eğitilmek üzere birçok sendikacı gönderilmiş ve onlar aracılığıyla, işçi ve sendikal harekett, sisteme bağlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra dönemsel gelişmelere uygun yeni taktiklerle, burjuva sınıf işbirliği politikaları, sürekli uygulanmaya başlanılmıştır. Sendikal organlar, bir yandan arpalıklar olarak kulanılırken, diğer yandan da işçi sınıfının mücadele istek ve taleplerini bastırmanın aracı olarak kullanılmıştır.

Kokuşmuş olan bu düzenin her yanından iplikler birer birer dökülürken, reçetelerin en acısı işçi sınıfına çıkarılmaya çalışılmaktadır. Bu somut durum, mücadele ivmesini daha da geliştiren objektif bir temeli oluşturuyor. 1984'den ve Netaş grevinden başlayan süreç, '89 Bahar eylemlerini, 3 Ocak Genel eylemlerini, Zonguldak Madenci grevini ve daha yüzlerce irili ufaklı eylemi ve en son 20 Temmuz, 20 Aralık 1994 ile 20 Nisan 1995 eylemlerini yarattı. Sendikal merkezleri aşan bu eylemlerin önüne, burjuva sendikal yönetim erki yeni duvarlar örmeye çalışıyor. Her eylemsel girişim sendikaları daha da tutuculaştırıyor ve giderek daha da saldırganlaştırıyor.

Sendikaların bu çalışmasına ve tıkanmış yapıların çözümsüzlüğüne rağmen, direnen sendika bürokrasisi ile yine direnen işçi sınıfı hareketi arasında ki çelişkinin önemli bir sürece yayılması ve giderek artık kabına sığmaz bir devinimi taşıması önemli gelişmelere neden olmuştur. Elbette burada boyutlanarak yaşanan çatışmayı abartmak değil, ama bunun önemli derecede nesnel bir zemine sahip olduğunu ve bu çelişkinin derinleşerek geliştiğini görmek zorundayız. Böyle olumlu bir zeminde somut politik çıkışların, nisbeten durgunluğun yaşandığı dönemlere göre daha kolay olduğunu ve somut uygulanır bir orta-

ma yöneldiğini belirtmek gereklidir

Siyasal iktidarın, burjuva sendikal merkezlere dayattığı bazı taktikleri yukarıda görmüştük. Ücret sendikacılığı, siyasetle uğraşma yasağı, sınıfın kendi müttefiklerinden soyutlanması ile sonrasında pragmatizmin gelişmesi, sendikalizmin ve ekonomizmin körüklenmesi gibi eğilimleri başlıklarla saymak mümkündür. Bütün yaptırımlara rağmen burjuva sendikal merkezler krizi aşamıyor. Krizin karekteri yapısal olmasından geliyor. Ancak bu durum olumlu imkanlarıda ortaya çıkarıyor. Manevra alanını gelinişletiyor. Kast sistemini sarsıyor. Önemli gedikler açılıyor. İşçi hareketinin olgunlaşarak gelişmesine paralel olarak, yaşayarak görmesinin zeminleri yaratılıyor. Yani bu durum işçi sınıfını eğitiyor, geliştiriyor.

İkinci sorun olarak Türkiye Devrimci Hareketi'inin, bu imkanları ve bu fırsatları değerlendiremiyor olmasını başka bir bölümde inceleyeceğimiz için geçiyoruz.

2. İşçi Komitelerini nasıl anlamalıyız

Bugün hemen her siyasal çevre, değişik isimlendirmelerle de olsa İşçi Komiteleri'nden bahsediyor. Onun gerekliliğinden dem vuruyor. Bu konuda tartışmalar yapılıyor. Gerçi tartışmaların çoğu soyut ve doğmatiktir. Yaratıcı ve geliştirici değildir. Sovyet-Konsey vb. örgütlülüğü ile diğer komitelerin örgütlenmesi tartışmaları daha çok somutluluğun dışında ve ülke işçi hareketinin tarihsel deneyleri hesaba katılmaksızın yapıldığı için, kalıcı ve geliştirici olamıyor. Bu ayrımlara kısaca aşağıda değinme fırsatı bulacağım. Ancak altını çizdiğim bir hususu görmek gerekiyor: İşçi Komiteleri veya benzer örgütlenme biçimleri (ne adla adlandırılırsa adlandırılsın) nasıl örgütlenecek, nasıl güçlenerek kalıcılaştırılacak, nasıl kitleselleştirilecek ve kurumsallaştırılacak, sendikalarla bağı ve ilişkisi ne olacak, hangi hayat damarlarında ortaya çıkarak yaşayacak vb. gibi sorunlar nasıl ele alınacak.?

Bu coğrafya üzerinde yaşayan devrimci sosyalistler cephe-

sinde ciddi bir politikasızlık, bir hamlık mevcuttur. O halde bu durumu nasıl izah etmek gerekiyor? Bunca tartışmaya ve bunca dökümanter bilgiye rağmen bunun açıklaması nasıl olmalıdır? Elbette bu sorunların farklı cevapları vardır. Ancak sanıyorum öne çıkan sorun, somut tarihsel durum ve koşullar dikkate alınmaksızın, dogmatik ve şabloncu bir yaklaşımla popülist bir politika söyleminden yaklaşılıyor olmasıdır.

Konuya girmek gerekirse, nedenleri bir yana bırakarak, yukarıda belirttiğimiz sorulara arıyacağımız cevapları nerede yakalayabiliriz? Sanıyorum bunun en doğru cevabı, kendi dar ve küçük dünyamızın dışına çıkarak, yarattığımız küçük şatoları bir yana iterek olacaktır. Diyebiliriz ki, var olan sendikalardaki çalışmanın önemi, tüm doğru söylemlere rağmen (ki bu söylemlerde sendikalarda çalışmanın zorunluluğundan hep bahsetmiştik) önemsenmemiş, küçümsenmiş ve bu mevziler önemli derecede terkedilmiştir. Uygun taktikler ve politik açılımlar geliştirilmediği gibi, uzun vaadeli ve kalıcı bir hedef de güdülmedi ve bu potansiyel hareket , İşçi Komiteleri hedefiyle birleştirilemedi. Bu durumu bir örnekten kalkarak açmak olanaklıdır.
"İşyeri Komiteleri ve DSİM" broşüründe şöyle deniliyor:

(Amacım burada adı geçen broşürü değerlendirmek veya eleştirmek değildir. Ancak konunun anlaşılması bakımından bu iki alıntıyla sorunu tartışmak mümkün olacaktır.)

"İşçi sınıfının gelişen mücadelelesinin önünde engel teşkil eden tüm burjuva sendikaları ve Türk-İş yıkılmalıdır gerçeği duyarlı, öncü işçilerin kafasında yerleşmiştir." (Syf.3)

Broşürde ayrıca, sınıf sendikacılığının yaratılmasını, işçi komitelerinin örgütlenmesini ve DSİM (Devrimci Sendikal İşçi Muhalefeti) örgütlüğüyle birleştirmek ve burjuva sendikalarını yıkmak hedefi anlatılıyor. (Syf. 31)

Bu yaklaşım tarzı bizi bir tek sonuca götürür. Türk-İş bir burjuva sendikası olduğu için yıkılmalıdır. Bunun için DSİM'i örgütleyelim. Özetle anlatılan budur. Bundan nasıl bir sonuç çıkar

1. Bu, Türk-İş gibi sendikal merkezlerdeki çalışma tarzının, iğneyle kuyu kazar gibi kısa ve uzun vaadeli taktiklerini geliştir mek değil, kolaycı bir şekilde sendikanın dışında sendikayı hedefliyerek onu yok etmek gerektiği tavrıdır.! Söylenen taktik politika budur. İşçiler buraya üye olsalar bile bu böyledir.

2. Buna karşın zorunlu olarak alternatif bir örgüt olan DSİM'i (Devrimci Sendikal İşçi Muhalefeti) örgütlemek kaçınılmaz olacaktır. Oysa her örgüt gibi sendikalarda bir zorunluluğun, gereksinmenin ürünleridir. Bu gereksinmeye cevap veren örgütlenmeler sınıf nezdinde meşrudur, kalıcıdır. DSİM işçilerin talebi haline dönüştürülmeden, üç kişinin talebini, işçi sınıfının talebi yerine koyarak işe başlamak, tamamiyle subjektivizmi ifade etmektedir. Bizlere1980 öncesi DSM (Devrimci Sendikal Muhalefet) deneyleri öğretici olmalıydı. Zira DSM'ler de zorlamanın ve subjektivizmin en taze örnekleriydi.[1]

3. Bugün önderler konumunda da olsalar, duyarlı işçiler nezdinde bile, Türk-İş'in yıkılması bilince çıkarılmış değildir. Bu da ayrı bir subjektivizmi ifade etmektedir. Burada, Türk-İş'in yıkılmasıyla, Şevket Yılmaz-Bayram Meral'lerin yıkılmasını aynileştirmekten kaynaklandığını sandığım bir popülist yaklaşımı görmek olasıdır. Üye işçilerin bilinç düzeyi hesaba katılmadan yapılan çalışma, her zaman pratikte doğru bir tutumu temsil etmez.

A. Dipnot (1): Bu konuya bir örnek'de, Almanya Sendikal Hareket Tarihi'nden verebiliriz. 1930'larda Almanya Sosyal Demokrat Partisinin (SDP) etkisi ve yönlendirilmesinde olan Alman Sendikalar Birliği (ADGB) içinde örgütlenen ciddi bir devrimci muhalefet var. Bu muhalefeti Almanya Komünist Partisi (KDP), Devrimci Sendika Muhalefeti (RGO) adıyla örgütlüyor.(Burada hemen bir konuyu belirtelim. Türkiye'de bir çok siyasal akım tarafından özellikle '80 öncesinde aynen Almanya ve İspanya'da ki DSM'ler örnek alınmıştır. Ancak bu örnekler ne anlaşılabilmiş ne de özgün koşullar dikkate alınmıştır. Deyim uygunsa şabloncu bir yaklaşımla DSM isimleri alınmıştır.)
Bu hareket başta Ruhr bölgesinde olmak üzere önemli grevlere (Metal İşçileri gibi) yol açan kararlarda etkili oluyorlar. Faşizmin adım adım ilerlediği 1931'lerde sendikal hareket önemli yanlışlar yapıyor. Bunların başında aynı Türkiye'de de uygulandığı gibi (ki Türkiye'de iş iyice karikatürüze olmuştu) RGO adıyla faaliyet yürüten Devrimci Sendika Muhalefeti, kendisinin ADGB dışında bağımsız sendika haline gelmesini ve bağımsız devrimci sendikaların kurulmasını istiyordu. Bu önemli yanlışlıklara neden oldu. Ancak böyle bir kararın alınması, 1930 Ağustos'unda 5. Kongresi toplanan Enternasyonel'in önermeleriyle olmuştur.

4. Yine subjektivizmin bir sonucu olarak bir fabrikada DSİM deneyi bile hayata geçirilmemişken, böyle bir deneyin pratik sonuçları toparlanmadan, masa başında DSİM'i merkezleştirmek, Türk-İş - DİSK veya Hak-İş Konfederasyonları'na karşı alternatif bir sendikal örgüt olarak çıkmak, yine aynı hastalığın bir sonucudur.

DSİM gibi farklı isimlerle de olsa, " İşyeri Komisyonları veya Konseyleri " gibi örgütlenmeler, ya da teorik bazda önerilen benzer örgütsel biçimler de gündeme getirilmektedir. Bunlardan bir tanesi İşçilerin Sesi gazetesi çevresinin önerisidir. Bu çevrenin önerisine göre sendikal platformun alt yapısını oluşturan, nüvesi olan, komite ve konseyler *" gelişim sürecine bağlı bir şekilde değişik biçimler kazanarak gelişen, mücadeleyi sürekli kılan kalıcı nitelikteki yapılardır."* (Sayı1, Syf.13) İsim değişikliğinin dışında bu öneriler, DSİM'le çok büyük bir benzerliği göstermiştir. Alternatif örgütlenmeler konusunda da önemli derecede aynı düzlemde kesişmektedir. İşçilerin Sesi bu konuda şöyle demektedir, "çekirdek örgütlenmeler" konusunu işledikten sonra devamla *"... alternatif sendikal ilişkilerde bu tür örgütlülükler yaratarak sınıf sendikası hedefine varmaktadır."* (Syf.14)

Belirtildiği gibi bu yaklaşımın ortak bir özelliği vardır: Başından planlanarak örgütlenen ve giderek merkezileştirmeyi esas alan, alternatif bir karakter kazanan ve burjuva sendikal merkezlere karşı sınıf sendikacılığını yaratmayı amaçlayan örgütlen-

Başka bir değişle Kızıl Sendikalar Enternasyoneli'nin 5. kongresinde alınan karar doğrultusunda, artık bağımsız devrimci sendikaların kurulması öngörülmüştür. O dönemde KDP başkanı Ernst Thaelman'ın uyarılarına karşın Almanya'da kızıl sendikalar DSM ve madencilerin, kır emekçilerinin birlik örgütleri ve benzer örgütler kurulmaya başlanıyor. Ancak buna rağmen Almanya'da işçilerin çoğunluğu yine eski sendikalarında kalmış ve çok az işçi bu sendikalara kazanılmıştır. Devrimci sendikalar önemli derecede yalnız başlarına kalmışlar ve etki alanları sınırlı olmuştur. Bu olumsuz gidişi gören komünist Ernst Thelmann, DSM'leri (RGO), bağımsız, Hristiyan ve diğer sendikalar içerisinde örgütlenmiş işçilerle ortak eylemlere yöneltmiş ve olumlu geli melerin meyvelerini 1932'den sonra toplayabilmiştir.
Bu kısa özetlemeden şu sonuca çıkarmak mümkündür:
İşçi komiteleri yada DSİM gibi örgütlenmeler hiçbir şekilde sendikalara karşı alternatif örgüler değildir ve olamazlar. Böyle bir olitik taktik bu güne kadar devrimci sosyalist güçleri işçi sınıfı içinde yalnızlaştırdı, yabancılaştırdı ve marjinal bir konuma itti. Bu anlayış artık terkedilmek zorundadır. @

meler olarak anlatılmıştır. Bu örgütlenmelerin işlevsel karakterini bir tarafa bırakarak düşünelim; bu herşeyden önce ne sınıfsal mücadele tarihimizi ne de işçi sınıfının deney ve birikimlerini dikkate almaktadır. Masa başlarında iradi yetkinliğimizle üreterek ortaya çıkarmaya çalıştığımız, dolayısıyla ayakları yere basmayan, zorlama ve subjektif bir düşüncenin ürünü olduğu yeterince kanıtlanmıştır. Zira sınıf hareketinin en son 30-35 yıllık tecrübesinin de ortaya çıkardığı gibi pratik hayat, böyle başarılı bir deneye sahip olmamıştır. Bu durum bile bu önerinin yeterince yanlışlığını ortaya çıkarmaktadır.

Yukarıda da belirttik, sınıf örgütleri bir ihtiyacın ürünüdür. Grev aşamasında bir grev komitesi ya da TİS döneminde bir TİS Komitesi ne kadar ihtiyaçsa, İşçi Komitesi gibi benzer örgütlerde o derece ihtiyaç olarak doğarlar. Bu ihtiyaç işçilerin nezdinde bir zaruriyettir. İşçilerce benimsenir ve örgütlenmeye sahip çıkarlar. Kuşkusuz burada konunun eleştirisini yaparken, giderek ihtiyaç haline dönüşen İşçi Komitelerini, işçilerle birlikte yaratmak yerine, şartları ve somut durumu hesaba katmadan ve henüz işçilerin geniş bir kesimi tarafından sendikal merkezler birer umut organları olarak görülürken, alternatif örgütlenmeleri, birkaç önder sosyalistin çabalarıyla inşa etmek gibi, subjektivizme düşme eğilimlerine karşı uyarıyoruz. Bu tür komitelerin oluşumunda çok geniş örnekler olmamasına karşın, mücadelenin yükseldiği bir evrede ortaya çıkarak gündemleşen Zonguldak Madenci grevi dönemindeki Sendika Komiteleri, böyle bir deneyin sonucudur.

3) Bir deney : Zonguldak Madenci Grevinde Ortaya Çıkan Komiteler

Kozlu, Kilimli, Amasra, Üzülmez ve Merkez işyerlerinde Sendika Komiteleri kuruluyor. Bu komiteler mücadelenin yükseldiği ve grev hareketinin başladığı şartlarda oluşturuluyor. Her ocakta işçilerin seçimlerine dayanıyor. Ve Sendika merkeziyle işçiler arasında karar ve yürütme organı niteliğini taşıyor. Bazılarının

iddiasının tersine Komiteler, sendikanın dışında, ondan bağımsız olarak kurulmuyor. Bunlar, Genel Maden-İş Sendikası'nın (GMİS) tamamlayıcısı ve parçası özelliğini taşıyor. Bu özelliğiyle İşçi Komitelerinden ayrılıyor. Ancak İşçi Komiteleriyle örtüşen esas yanı, işçilerin taban örgütü ve demokrasinin tüm özellikleriyle işlediği, bir örgütlenme olmasıdır.

Bu komiteler bir araya gelerek bölge komitesini oluşturuyorlar ve birlikte toplantı yapıyorlar. Bu komitelerin çekirdeklerini, grev komitelerinde yer alan işçiler oluşturuyor. Böylece grev komiteleri sendika komitelerine dönüşüyorlar. Bu komitelerde her düşüncede veya eğilimde işçiler yer alıyor. Komitelerin Yürütmesi ve havza çapında oluşturulan üst komite seçimle gerçekleştiriliyor. Bu komiteler oluşturulurken sendikalar bazı ilkelerle ortaya çıkmışlardır. Ortak deklarasyonda birkaç madde ile düşünceler belirtilmiştir. Bu savunulan düşünceler sınıf sendikacılığının da ortak ilkeleriydi. Şöyle sıralanıyordu

1- İşyerlerinde tabandan örgütlenmeye önem verilmelidir. Bunun en iyi yolu işyerlerinde işçi komitelerinin kurulmasıdır.

2- Alınan kararlarda işçilerin söz sahibi olması ve demokratik katılımın sağlanması.

3- Seçilen yöneticileri gerektiğinde görevden alabilmesi.

4- Sendikacıların ücretinin işçi ücretini geçmemesi.

5- İşçilerin sendika yönetimlerini tümüyle denetlemesi.

Ancak, Genel Maden-İş Sendikası tarafından Mengen dönüşüne ilişkin alınan kararının, bu komitelere danışılmadan alınması ve grevin bitirilmesi, komitelerde bir moral bozukluğuna ve işlevsizliğe yol açmıştır. Kalıcı bir noktaya taşınamamıştır. Bu da sanıyorum tek tek ileri işçilerin çabasını aşan, sosyalist bir işçi hareketinin yaratılmasına önderlik eden, Proleterya Partisi'nin olmamasından kaynaklanan nedenlerle açıklanabilir.

Bu deneyden sonra İşçi Komitelerini biraz daha irdeleyelim. İşçi Komiteleri sınıf mücadelesinin seyrine uygun olarak sınıfın ihtiyaçlarına göre işyerlerinde örgütlenen taban örgütleridir. Birer işçi insiyafitidir. O işyerinin somut olarak ekonomik-siyasal

sorunlarına ve ihtiyaçlarına cevap verebilmek için örgütlenen kurumlardır. İşçi komiteleri mücadelenin seyrine uygun olarak çeşitli işlevler kazanabilir. Ayrıca işçi komitelerinin o işyerinde örgütlenen sendikalardan kaynaklanan, sendikal bir işlevi de olabilir. Çok farklı zaman ve süreçlerde iktidar organlarıda olabilir. Sendikalara da dönüşebilir veya Sovyetler kurulduktan sonra sendikaların alt hücreleri de olabilirler. Demek ki işçi komiteleri çok farklı işlevlere sahip olabilecekleri gibi, İşçi Komitelerini belirleyen karakter biraz da, o ülkenin, o işkolunun ya da o işyerinin somut ihtiyaçlarına göre farklılıklar gösteriyor olması gerçeğidir.

Sorunu somutluktan çıkararak, biraz da, teorik genellemeler yapabiliriz. İşçi Komiteleri tarihsel süreç içinde nasıl anlaşılmıştır ya da nasıl anlaşılmalıdır? Sovyet-Konsey veya Şuralar gibi biçimler ülkemizde nasıl değerlendirilmiş ve İşçi Komiteleriyle ilişkileri nasıl açıklanmıştır ?

4. İşçi Komiteleri Konsey, Şura ve Sovyet Örgütlemeleri Üzerine (Uluslararası Deney)

Ülkemizde İşçi Komiteleri'yle Sovyet, Konsey veya Şura'lar gibi örgütlenmeler önemli oranda birbirine karıştırılıyor. Başka bir deyişle benzer bu türden örgütlenmeler birbirinin yerine ikame ettirilmektedir.

Farklı siyasal eğilimler, Sovye -Konsey örgütlenmelerini sendikal deneyin bir parçası olarak sınırlama eğilimi taşıyorlar, giderek İşçi Komiteleri'yle aynı öze sahip örgütlenmeler derecesine düşürülüyorlar. Ya da bu farklı örgütlenmeler arasındaki yakın bağı ve somut ilişkiyi, inkara kadar uzanan eğilimler olarak yansıyorlar. Sağlıklı bir yaklaşımın yakalanmasında, çarpık bir bilincin etkili olması olanaksızdır. Bu sorunu biraz incelersek, şunları söylemek gereklidir :

Sovyetler, devrimci durumun yükseldiği, devletin giderek parçalandığı, kurumların işlevlerini büyük oranda yerine getireme-

diği bir dönemde, gücünü kitlelerin başkaldırışından alan ve kitleleri kucaklayan birer iktidar organlarıdır. Bu yönüyle ne sendikal bir örgütlenmeyle sınırlı organlardır, ne de bir işyeri, fabrika ve işkolu düzeyinde farklı karakterdeki bir örgütlenmedir. O, aynı zamanda Proleterya Partisi'nin yerine koyulan örgütlenme de değildir. Kısaca Sovyet-Konsey, Şura'lar doğrudan kitlelerin temsil edildiği, siyasal erke karşı alternatif birer iktidar organlarıdır.

Oysa ülkemizde bunun aksi eğilimler mevcuttur. Sovyet örgütlenmesini İşçi Komiteleri düzeyine indergeyen, onu sendikal çerçeveyle sınırlayan ve sınıf sendikacılığına olduğundan çok misyonlar yükleyen, siyasal eğilimleri göz ardı etmemiz olanaksızdır.

Elbette bu eğilimin tersini savunanlar da vardır ve onların savunuları çok daha ilkel bir konumu ifade etmektedir. İşçi komitelerini, Sovyet-Konsey ya da Şura'lar örgütlenmesi düzeyine çıkararak, komitenin görevlerini atfeden ve aynı zamanda, bu tür örgütlenmeleri, Sovyet organlarıyla benzer misyonda iktidar organları olarak tanımlayan politik çevreler de mevcuttur.

Yukarıda da özetlediğimiz gibi Sovyet örgütlenmesi, özellikle devrimin baş kaldırışı döneminde ortaya çıkan, devrimin yenilgisi ya da devrimci dalganın düşüş gösterdiği gericilik yıllarında ise giderek ortadan kalkan örgütlerdir. Lenin onları *"...Güçleri ve başarıları salt başkaldırının gücüne ve başarısına bağlıydı... savaşımın yeni boyutlara ulaşması durumunda bu aşamaya gelindiği zaman kuşkusuz bu tür kurumlar* (bahsedilen, İşçi Vekilleri Sovyetleridir) *gereklidir ve varlıkları arzu edilir"* (Lenin)

Lenin, Sovyet örgütlenmelerinin Parti kadar, "eşit derecede" ve "geniş gövdeli " siyasal örgütler olduğunu söylemektedir. Bu tür örgütler Rusya'da, 1905 arefesinde, grev komitelerinin (fabrika komitelerinin) kalıcı bir duruma dönüşmesiyle ortaya çıkmıştır. Çünkü 1905 devriminde kitlelerin baş kaldırısı, direniş, grev ve gösterilerin yaşanması sürecinde ortaya çıkmıştır. Devrimin yenilgisiyle, bu örgütlenmeler de sahneden çekilmiştir. Bu

durum 1917 Ekim Devrimi dönemine kadar devam etmiştir. 1917 devriminde bu örgütlenmeler tekrar gündeme gelmiştir. Ekim 1917 ile birlikte yeni iktidarın temel organları haline dönüşmüştür.

Buraya kadar anlatılanlardan çıkan sonuç şudur: İşçi Komiteleri ile Sovyet örgütlenmelerinin, işlevleri açısından taşımış olduğu özellikler değişiktir ve aynileştirilemez Herşeyden önce Sovyetler bir başkaldırının yaşandığı dönemde siyasal karakterde bir yönetim organlarıdır. O halde iki ayrı düzeyde varlıklarını sürdüren bu türden örgütlenmeleri birbirine karıştırmamak gereklidir. Fakat bunlar arasında birbiriyle hiç kesişmeyen bir Çin Seddi çekmek de doğru değildir. Hayat göstermiştir ki, İşçi Komiteleri'nin (Fabrika veya Grev Komiteleri gibi) kalıcılaştırılmasıyla, Sovyet örgütlenmesine dönüşme koşulları varolmuştur. Ancak burada, Rusya'nın özelliğinden kaynaklanan bir durum vardır. Onun üzerinde de kısaca duralım

Rusya'da sendikalar yasaktır. Legal mevziler çok cılız ve zayıftır. Örneğin, bazı "demokratik hakların kullanıldığı" dönemlerde ortaya çıkan sendikalar, çok kısa süre sonra yasaklanmıştır. 1906 ile 1910 yılları arasında (bu yıllar gericilik yıllarıdır.) 550 sendika kapatılmıştır. Legal konumda olan kurumlar daha çok yardım sandıkları, kooperatifler veya Spor dernekleri gibi kurumlardır. İşte böyle bir özelliği yaşayan Rusya'da sendikal bir işlevi de üstlenen, bir yerde sendikaların yerine ikame edilen, İşçi Komiteleri doğmuştur. Rusya'da illegal örgütlenme geleneği ve alışkanlığı çok daha fazla gelişmiştir. Fabrika Komiteleri ekonomik taleplerle birlikte ve önemli derecede kendiliğinden ortaya çıkan organlardır. (Bu konuda ayrıntılı bilgi için, 'İşçi Denetim ve Sosyalist Demokrasi, Sovyet Deneyimi' Carmen Siriani, Belge Yayınları) Fabrika Komiteleri sendikaların var olduğu dönemlerde de varlığını korumuş, bunlar hem sendikalarla birlikte çalışmış hem de çatışmışlardır.

Bu durum Rusya'nın özgün yapısına uygun bir durumu ifade etmektedir. Fabrika Komiteleri'nin oluştuğu dönemlerde sendikalar yoktu. Varolan boşluğu doldurmuşlardı. Sınıf bilincine bağlı olarak bu komitelerin hemen hepsi aynı tip özellik göstermiş-

lerdir. Komitelerin kendiliğinden oluşmasından dolayı kapitalizmin içinde kalanlar da var, onu aşanlar da. Belirttiğim gibi, bu sınıf bilincine bağlı olarak değişkenlik göstermiştir. Fabrika komiteleri de, Sovyet örgütleri gibi devrimin yükseldiği dönemlerde 1905 devrimi ile 1917 devrimi arefesinde ortaya çıkmışlar ve 1905 yenilgisi ile sahneden çekilmişlerdir.

Özetle Rusya'daki gelişme bu seyri izlerken İtalya'da da Konsey tipi örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. Konseylerin ortaya çıkmasında etkin olan özellikler kısaca şunlardır : Konseyler burjuva yasallığın iflas ettiği, sendikal hareketin yaygın olduğu devrimci yükseliş dönemlerinde ortaya çıkan iktidar organlarıdır. Örneğin 1919 ile 1920 yılları arasında yoğun fabrika işgalleri vardır. İktidarı almada ki basiretsizliği ile Parti bağının reddedimesi yenilginin esası olarak açıklanmıştır. Demek oluyor ki, İtalya'da yoğun bir sendikal mücadele geleneği var. Ve bunlar, esasen işçilerin ekonomik örgütleri olarak işlevlerini sürdürüyorlar. Fabrika işgallerinin yoğunlaşması ve devrimci durumun gelişmesiyle birlikte sendikaların işlevleri geri plana itiliyor, gelişme sendikaları aşıyor ve bu noktadan sonra Konseyler doğuyor. O halde ne sendikalar Konseylerin yerine ikame ediliyor ne de Konseyler sendikanın düzeyine çekiliyor. Farklı tarihsel koşullarda farklı işlevlerle tarih sahnesinde yerlerini alıyorlar. *(1)*

Bir başka deney de İspanya'dır. İspanya'da Franko faşizmi hükmünü sürdürüyor. Tüm demokratik kurumlar yasaklanmış.

Dipnot (1) Mesela İtalya'da bir delege sistemi var. İtalya'ya özgü bir durum. Bir çok fabrikada (Örneğin Fiat gibi) fabrika kurulları oluşturuluyor. Tüm işçiler bu kurullara katılıyorlar. Torino bölgesinin 15 fabrikasının delegeleri toplantı yapıyor. Ve bunlar 30 bin işçiyi temsil ediyorlar. Fabrikalar işgal ediliyor. Bu durumda sendikalar bu mücadeleye önderlik etmek yerine, devletle işbirliğine giderek gericileşiyor. Fabrika delegeler sisteminde, sendikanın basit bir uzantısı olarak görülen eğilimler de vardı. Oysa delege hareketi sendikaları aşmıştı. Hatta sendikalar, örgütlenmemiş fabrika işçileri bu kurullara katılmamalıdır diye propaganda yapıyorlardı. Açıkçası bu, sendikanın dışına taşmamalı, onun içinde kalmalı anlamına gelmekteydi.
Gramsci bu durumu, her sendikanın temsili kuruluşlarının fabrikaların içiinde,oluşma eğiliminde bulunduklarını, şimdi ise (1919 hareketi) Rus Sovyetine benzer hücreler ile yeni devletin temel hücrelen olma noktasında geliştiğini düşünüyordu. Burada Gramsci'nın Fabrika Komiteleri ile sendikalar konusunda düşündüklerine çok özette de olsa girmek gerekiyor. Gramsci'ye göre, emek gücünün daha iyi koşullarda satılması için, bu mücadelenin araçlarından biri olan sendikalar vazgeçilmez örgütlenmelerdir.

sendikalar da bu yasaklardan payını alan örgütlerdir. İspanya Komünist Partisi'nin (İKP) önderliğinde İşçi Komisyonları kurulur. Ancak İşçi Komisyonları Franko rejimi sonrasında, yani 1960'dan sonra ortaya çıkarlar. Daha sonra bunlar Konfederasyonlaşırlar. Faşizm sonrasındaki süreç, İşçi Komisyonları'nın sendikalara dönüşmesine sahne olmuştur. İşçi Komisyonları-'nda tüm temsilciler aşağıdan yukarıya doğru seçimle gelmişler ve her an temsilcilerini geri alma anlayışını yerleştirmişlerdir.

Kuşkusuz İKP'nin burada önemli bir yanlışı var: Parti, İşçi Komisyonları'nın, sınıfın kendi bağımsız örgütleri olarak tarih sahnesine çıkışını anlamadı. İradi bir zorlamayla bu örgütler sendikalara dönüştürüldüler.

Buradan çıkan sonuç şudur : Demek ki hiç bir örgütsel süreç, kendi tarihsel ve nesnel gerçekliğinin dışında, onu hesaba katmaksızın, iradi olarak başka bir örgüt biçimine dönüştürülemez. Dönüştürmek belki mümkündür ama hedefleri açısından doğru ve gerçekçi değildir.

Franko döneminde ise, PCE (İspanyo Kominist Partisi) ile PSVC (Katalonya Sosyalist Birlik Partisi) 1948 toplantısında şu kararı aldılar, *" Bir sendika, içinde farklı siyasi görüşteki işçilerin herhangi bir gizli tavra gerek kalmadan örgütlendiği kitle örgütleridir "* (Bugünkü İspanya'da Sınıflar Savaşı, H.W. Franz Syf.29) Adı geçen örgütler daha ileri giderek şu sonuca varmış-

Ancak emek gücünün bir meta olarak satılmasının tümüyle ortadan kaldırma mücadelesi için sendikalar yetersiz kalan organlardır. Sendikalar meslek gruplarına göre örgütlendikleri için bunların iki asli görevinden birisi disiplinin sağlanması, diğeri ise TİS'nın yapılmasıdır. Bu nedenle kaçınılmaz olarak sendikalar işçilerden uzaklaşacaktı. Kapitalizm içinde sanayide yasallık, işçilerin çıkarlarını savunmak için gerekliydi, ancak sermayeye karşı devrimci işçi denetimini sağlamak gereklidir. Bu da proleter demokrasinin organlarının yaratılmasını zorunlu kılar. Oysa bunu, sendikalar yapamaz. Onlar bürokratik organlar haline gelmişlerdir. Fabrika komiteleri (veya konseyleri) yeni bir bilincin yaratılması için örgütsel zemin yaratacaktı ve toplumu yönetmeye hazırlayacaklardı. Konsey hareketi Gramsci'nin umutlarını önemli derecede kırdı. Konseyler ile sendikalar arasındaki ilişkilerde ciddi eksiklikler mevcuttu. Sendikaları aşan bir hareket gelişti ama sendikalar hiç bir zaman egemen konumlarını yitirmediler. Fabrika konseyleri sendikaların yerini alan birer örgütlenmeden çok onlara hayat veren organlar biçiminde gelişti. Esas eğilim konseylerin sendikalara katılmasıydı.

lardır. *"Çok acı deneylerimiz bize göstermiştir ki, Franko kıyımı koşullarında gerçek sendikaların yaratılması ve ayakta kalması olanak dışıdır "* (Age.)

Devletin tek taraflı tesbit ettiği çok düşük ücretlere tepki doğmaya başlamıştı. İşçiler işyerinden istedikleri ücretleri artırma talebi için, içlerinden en güvendikleri temsilcileri seçiyorlar ve görüşmelere gönderiyorlardı. 1940 Bilbao'daki büyük gösteri ile 1947 1 Mayısı'nda ki Genel Grev sonrasında, yasadışı olarak ücreti ayarlama şekli yayıldı ve genişledi. Hükümet bu gelişmeden sonra baskıyı kaldırmak zorunda kaldı. Sendikal çalışmanın bu biçimi Legal Katolik İşçi Hareketi (HOAC), Katolik Hareketi İşçi Gençliği gibi örgütlerle devam etti. İspanyol Komünist Partisi (PCE) dikine örgütlü faşist sendikaların içinde ve dışında yürütülen bu biçim sendikal eylemde, iki büyük yarar görüyordu

a) Birincisi, legal olanakları akıllıca kullanmak ve legal çalışmanın sendikalar içinde genişlemesini sağlamak ve sınıfsal bir sendikal hareketin tohumlarını atmak.

b) İkincisi, farklı politik ve dini görüşlerin, işyerlerinde ortak çıkarların ortakça savunulmasını engellemesine, karşı koymak.

Bu, her iki durum daha sonra, demokratik bir İspanya mücadelesinde ve sınıf sendikacılığının gelişmesinde önemli bir etken olmuştur.

Önemli görülmesi gereken bir deney de Polonya'dır. Polonya İşçi Hareketi'nin deneylerinde öğretici çok yanlar vardır.

İşten atılan ve tutuklanan işçileri savunmak amacıyla İşçileri Koruma Komitesi (KOR) kuruluyor. Lenin Tersanesi'nde büyük bir grev başlıyor. Ücretlere 1000 Zilotilik bir artış sonrasında Welase grevin bittiğini ilan ediyor. Ama işçiler diğer fabrikadaki grevlerin desteklenmesini istiyorlar (Dayanışma grevi). Bu süreçte Fabrikalararası Grev Komitesi (MKS) oluşuyor. Hükümetle görüşmeleri MKS yürütüyor. Resmi sendikalar devredışı kalıyor. Gdanks anlaşmasıyla MKS'lar sendikaya dönüşüyor ve "Bağımsız ve Özerk İşçi Sendikaları" adını alıyor.

Görüleceği gibi işçi hareketinin, sistem sınırlarınından çıkan

ve politik hedeflerle donanmış birleşik bir harekete dönüşmesi, tüm resmi kurum ve organları aşarak siyasal iktidarı tehdit edecek aşamaya ulaşması, bu hareketin gücünü göstermesi bakımından önemli ve öğreticidir. Polonya İşçi Hareketi'nin, politik önderliğinden bağımsız olarak, nasıl bir devrimci potansiyel taşıdığını görmek gereklidir. Ancak ideolojik önderliğin (sosyalist) ve Proleterya Partisi'nin bulunmadığı, sınıf hareketine damgasını vurmadığı bir gelişmede, hareketin büyüklüğü ne kadar yüksek düzeyde olursa olsun, sonuçta o hareket kendi devrimci zemininden koparak kapitalist sisteme entegre olacaktır. Nitekim olan gelişmeler bunu doğrulamıştır.

Son olarak tarihsel deneyler açısından, Bulgaristan İşçi ve Sendikal Hareket deneyini incelemek istiyoruz.

Bilindiği gibi Bulgaristan, Osmanlı İmparatorluğu'nun uzun yıllar boyunduruğu altında kalmıştı. Aynı sömürgeci imparatorluğun altında yaşayan, farklı uluslardan işçilerin, ortak değerleri mevcuttur. Tarihsel düzelemde Bulgar İşçi Hareketi, Türk İşçi Hareketi'nden daha önce tarih sahnesinde yer almıştı. 19. yüzyılın ortalarından itibaren, işçi sınıfının mücadelesi, ciddi düzeyde söz konusudur. Dolayısıyla, Bulgar İşçi Hareketi, Türk İşçi Hareketi'ni yakından etkilediği gibi, bu hareketin, hem ideolojik ve siyasal perspektifler açısından, hem de insan malzemesi (sürgün ve göçler nedeniyle) açısından örnek bir konumda olduğunu belirtmek gerekmektedir. Türkiye ilk işçi hareketinden başlamak üzere (örneğin tütün işçileri gibi) bugüne kadar önemli kadro rezervini göçmen denilen işçi yoldaşlardan almıştır. O nedenle Bulgar İşçi Hareketi'nin niteliksel gelişmesiyle birlikte, son derece öğretici deney ve birikimlerinin varlığı, incelemeye değer bir süreci ifade etmektedir. Ayrıca Türk İşçi Hareketi'yle, Bulgar İşçi Hareketi'nin idieolojik-siyasal-ekonomik ve sosyolojik benzerlikleri, soruna katkı açısından da kolaylıklar sağlamaktadır.

Bulgaristan'da ilk ciddiye alınacak işçi hareketi 1878 yıllarındadır. 1900'lerden sonra Bulgar İşçi Sınıfı'nın alım gücünün daha da düşmesiyle birlikte yoksullaşma ve yabancı sermayenin

yoğun sömürüsü artmış, angarya çalışma geliştirilmiş, hayat pahallılığı ile sefalet hızla yoğunlaşmıştır. 1902 yılında yabancı sermaye sömürüsüne karşı bir çok ilde grevler patlak verdi. İşçi hareketinin meslek örgütleri, önemli derecede darbe yedi ve dağıtıldılar. Aynı dönemde sınıf hareketi içinde reformizm ve oportunizm de uç vermeye başlamıştı. Böylece Bulgaristan Sosyal Demokrat İşçi Partisi (BSDİP) bölündü. Sonuçta Marksizm'i temsil eden Dar Sosyalistler Partisi doğdu. 1904 yılında ise Bulgar İşçi Hareketi'nde önemli bir yere sahip olan İşçi Sendikaları Genel Birliği (İSGB) kuruldu. Parti, sendikal mücadele üzerine şu kararları aldı:

1. İşçi sınıfının sendikal hareketi ile politik hareketi arasında yakın ve kopmaz bağlar kurmak.
2. Sendikal çalışma, sınıfın temel çıkarları yanısıra, yakın ve güncel çıkarları için savaşmalı ve genişletilmelidir.
3. Sendikal hareketin, Sosyal-Demokrat Parti (Marksist Parti B.N.) ve bilimsel sosyalizm konularında ki her türlü tarafsızlığı reddedilmelidir.
4. Sendikal hareket birleştirilmeli ve zayıflatıcı-parçalayıcı veya tutucu her türlü harekete karşı uyanık olunmalıdır.
5. Bütün mesleki sendikalar, merkezi sistem adı verilen sistemin ilkeleri temelinde birbirlerine bağlanmalıdır. (Bkz. Bulgaristan Sendikal Tarihi. Syf. 61-62)

İSGB, 53 sendikayı temsilen 45 delegenin katılımıyla ilk kongreyi gerçekleştiriyor. Alınan bir kararla Dimitrof'un da içinde olduğu bir Sendikal Komite seçiliyor. Bu arada bir çok iş kolunda ve fabrikada yoğun grevler başlıyor.Bunlardan biri de Pernik Madenci grevidir. Bu grevi İşçi Komitesi yürütüyor. İSGB ise Sendikal Komiteyle organizeli bir şekilde çalışıyor.

BSDİP'in dar sosyalistler kanadı, ısrarla sendikaların Parti karşısında tarafsızlığını savunan oportünist düşünceye karşı, savaş açtı. Parti, *"...devrimci bir sendikal hareket yaratabilmeyi ancak parti ve sendikal örgütler arasında derin ve kopmaz ideolojik ve örgütsel bağlar kurma yoluyla"* başarabileceği sonucuna varmıştır. (Age.Syf. 67-68)

Bu bağları geliştirebilmenin yolu olarak İşçi Konseyleri'ni örgütlediler. Bu konseylerde, parti örgütlerinin ve sendikaların temsilcileri bulunuyordu. Bu bağ, sendika ve Parti kongrelerinde, birbirine delegeler göndermeleri, İşçi Gazetesi'nde ortak görevlere sahip olmaları ve ortak klüpler kurmaları vb. yoluyla gerçekleştiriliyordu.

Bir çok meslek sektöründe merkezi işçi birlikleri kurulmaya başlandı. Pek çok merkezi işçi birlikleri, İSGB saflarında birleşti. İSGB giderek kitlesel bir güce dönüştü. İSGB'nin Sendika Komitesi (ki başında Dimitrof bulunuyordu) bir çok sorun için konferanslar düzenliyordu. 1922'de İSGB kendi kongresi yerine, Sendikalar Genel Konferansı düzenledi. Bu konferansda sendikaların ve yerel işçi konseylerinin sorunları tartışıldı. Konferansa, İSGB'nin Sendikal Komitesi, farklı üretim kollarındaki sendika sekreterleri ve bölgesel (yerel) işçi konseylerinin sekreterleri katılıyordu. Sendikal mücadelede önemli sayılacak kararların bazılarına işaret edelim Her fabrika veya işletmede özel İşçi Komiteleri kurulması. İşletme ve devlet kurumlarında işçiler ve memurlar arasında, siyasal ve ideolojik yakınlıklarına bakılmaksızın sürekli eylem birliklerinin sağlanması. Bu eylem birliklerinin gerçekleştirilmesi için işçilerin ve memurların kendi aralarında seçimle, işçi ve memur komitelerinin kurulması. Bu komitelerle, İşçi Sendikaları ve işçilerin diğer birlikleriyle sürekli yakın ilişkiler kuracak, onlarında onayı ile eyleme girişecek olan birleşik işçi komiteleri...

Yerel işçi konseylerinden bahseden Dimitrof, her devrimci sendika yöneticisinin, tutuklandığında, yerini alacak olan iki yardımcı atamak zorunda olduğunu belirmektedir. 1923-25, Bulgaristan'ın gericilik yıllarında BKP (Bulgaristan Komünist Partisi) kendi faaliyetini ve sendikaları darlaştıran İSGB (İşçi Sendikaları Genel Birligi) ile olan ilişkilerini gözden geçirdi. Örneğin Parti ile sendikaların ortak gazete çıkarması gibi kararları eleştirdi. İSGB'nin yeraltında yaptığı bu konferansda reformist sendikalarla ortak eylem birlikleri yapılmasını kararlaştırdı. O dönemde Dimitrof şöyle diyordu

" Devrimci sendikalar, Bulgaristan Proteryası'nın, kendi yönetim kuruluna, kendi kasasına sahip olan, yalnızca kendi tüzüklerine, toplantılarına ve konferanslarına dayanan bir sendikal politika izleyen bağımsız ekonomik örgütlerdir. " (Age. Syf.141)

1923 yılı 9 Haziran darbesi ile birlikte, Eylül Ayaklanması'nın yenilgisiyle, tüm demokratik kurumlar ve bu arada İSGB ve diğer sendikal merkezler de kapatılmış oldu. İSGB, 1924 Nisan'ında kapatıldı. 1923'de İSGB'nin, devrimci sendikal hareketin acil görevleri gündemiyle yapılan konferansında alınan kararlar ışığında, İSGB Sendikal Komitenin yeni genel sekreteri olan Zheko Dimitrof İçişleri Bakanlığı'na başvurarak *"Ülkedeki tüm politik partilerden tamamen bağımsız salt ekonomik bir örgüt"* olarak devrimci sendikaların yasal varlığının kabul edilmesi için izin istedi. (Age. Syf.141)

Burada bir parantez açarak bizim "sol"cuların kulaklarını çınlatmak gerekiyor. Bizimkilere göre Zheko Dimitrof burada büyük sağcılık, uzlaşmacılık, oportünistlik yapmıştır!

Hiç kuşkusuz Parti ve sendikalar arasındaki bu bağların, faşist diktatörlük şartlarında sendikal merkezleri korumak için, biçimsel olarak kopartılması gerekiyordu ve öyle yapılmıştı. Yoksa sendikalar yine Parti'inin ideolojik ve siyasi yörüngesindeydi. Başarının yolu da buydu.

İSGB'nın kapatılmasıyla sendikal komite, tüm legal ve yarı legal olanakları kullandı. İSGB'nın yasaklanmış Trud gazetesi yerine, diğer adlarla çeşitli gazeteler çıkarıldı ve halka açık toplantılar örgütlendi.

Parti ve Dimitrof'un tartıştığı İşçi Komiteleri üzerinde kısaca durmakta yarar vardır. Anlaşıldığı gibi Dimitrof'un, devrimci sendikal mücadelenin önderi olarak, kafasını en çok yorduğu sorun, sendikalarla yığınlar arasında nasıl ilişkilerin kurulacağı sorunuydu. Salt bu soruna ilişkin, ISGB yeni bir konferans daha yapmıştı. (21 Haziran 1922'de). Gündemin tek konusu Dimitrof'un

sunduğu "Sendikaları Bekleyen Yakın Görevler" başlıklı raporu. Raporda birinci şorun olarak, sermayenin saldırılarına karşı kararlı bir karşı koyma tutumu ileri sürülüyordu. Ancak bunu sağlamanın yolu, sendikal organlarla kitlelerin ilişkisinin gerçekleştirilmiş olmasına bağlıdır. Dimitrof bu konuda *"Örgütlenmemiş kadın ve erkek işçiler arasında çelik bir köprü kurulmalı ve işçilerin arasına herhangi bir ayrılık girmesine izin verilmemelidir"* diyordu.

Bu hedefin gerçekleştirilmesinin biricik yolunun, fabrika ve işletmelerde işçi komitelerinin kurulmasıyla olacağını açıkça belirtmişti. Dimitrof, aynı zamanda bu komitelerin, gelecekte birleşik cephenın birer organları olacağını söylüyordu Bu komitelerin görevleri, işverenlere karşı işçileri temsil etmek, onları sermayeye karşı savunmak, anlaşmazlıkları çözümlemek, iş yasalarından doğan hakları savunmak, Toplu İş Sözleşmesi yapılmasına öncülük etmek, ücret ve çalışma koşullarının iyileştirilmesine göz kulak olmak vb...

İşçi komiteleri için Dimitrof şöyle diyordu, *"Bu komiteler, işletmelerde çalışan personeli, yakınlıklarına, ideolojik ve politik eğilimlerine bakılmaksızın birleştirerek, işletmelerdeki emekçi güçlerin tümünü doğal bir yolla birleştirmeyi sağlayacak organlar haline geleceklerdir"* (Age. Syf.117)

Ülkede azgın bir terörün hüküm sürmesi döneminde, İSGB 1924 yılının başında Cephe taktiğine uygun olarak genel bir işçi federasyonu öneriyor. Bunun içinde reformistler de olmalıdır deniyor. Ancak reformist sendikalar bu öneriyi rededivorlar. İSGB bu öneri kararını, 1924 yılında yaptığı bir konferansta alıyor. İSGB kapatılınca, İSGB'ye bağlı tüm sendikalar da kapatılıyor ve ancak yeni bir tüzük ile bazıları yasallıklarını geri alabiliyorlar. Ancak 1925 yılında gericiliğin tekrar saldırılarıyla bunlarda yasaklanıyor.

BKP, yaptığı gizli bir konferasta "Bağımsız İşçi Sendikaları Birliği 'nin" (BİSB) kurulmasını karalaştırıyor. "Bağımsız" ibaresi tüzüklerinin onaylanması için taktiksel bir durum olarak özellikle

yazılıyor. BİSB, İSGB'nın davasının sürdürücüsü oluyor ve Bağımsız İşçi Sendikalar Birligini, BKP Merkez Komitesi'ne bağlı Merkezi Sendika Komitesi yönetiyor.

BİSB bazı tavizlere razı olarak Hür İşçi Sendikalar Genel Birliği (HİSGB) ile birleşmek istedi. Örneğin hiçbir uluslararası sendikaya üye olmayacak, ancak üye sendikalar isterlerse üye olabileceklerdi. HİSGB bu öneriyi de reddetti. Sonuçta 1926' da birleşme kararı alındı.

BİSB'nın temel örgütsel birimleri, sendikal gruplardı. Birçok grup bir birliği oluşturuyordu. Belirli sanayi kollarında ki birliklerde sendikayı oluşturuyordu. BİSB'e böylece genişledi ve büyüdü.

1934 hükümet darbesinden sonra, BKP'nin "sol" sekter çizgisi yüzünden devrimci sendikal hareket dağıldı. Bulgaristan'ın devrime gebe bir ülke olduğu söyleminden yola çıkarak, işçiler arasında ki sendikal çalışmanın ikinci planda bir çalışma olduğu düşüncesi egemen oldu. Sendikalar bu politika yüzünden darlaştı ve küçüldüler.

BKP'nın Yurdışı Bürosu ve Kominter'in katkısıyla ayrıca nitelikli komünistlerin yönetime seçilmesiyle, devlet sendikaları içindeki çalışma olanakları değerlendirildi ve yeni bir politik hat belirlendi. Örneğin Kominter Yürütme Bürosu, BİSB-MK'ne gönderdiği bir mektupta şunları söylüyordu

"Bizim görevimiz, işçilerin çıkarlarının savunulması ve sendikal demokrasi için, bu birlikler içindeki tüm olanakları, hükümetin tüm vaatlerini vb. kullanarak, faşist yönetime karşı birleşik cephe temeli üzerinde, faşist sendikalar içindeki tüm anti-faşist ögeleri bir araya getirmektir " (Age. Syf.186-187)

Böylece, Ocak 1935'de BİSB-MK'nin aldığı bir kararla devlet sendikalarını boykot etme taktiği kaldırılmış, bu sendikaların faaliyetlerine katılma kararı alınmıştır. Birleşik Cephe Hareketi, telgraf ve posta memurları, şoförler, demiryolu emekçileri, tütüncüler vb. içinde yeni güçler kazandı. Devlet sendikalarının için-

deki faaliyetlerin, giderek potansiyel bir güç haline gelmesine rağmen, dar pratikçilikten kaynaklanan bir çalışma tarzı, gelişmeyi frenliyordu. Bu dönemde BKP-MK 1935'de yaptığı bir toplantıda " Devrimci Sendikal Muhaletet"in "kapalı ve sekter bir örgüt" haline dönüştüğünü ve tasfiye edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ve buna uygun davranmıştır.

Bu sırada BİSB, Bulgaristan İşçi Birliği (BİB) adlı devlet sendikalarını ve ona bağlı örgütleri esnek bir politik taktikle iyi kullanmış ve BİB'ne bağlı bu örgütler aracılığıyla yeni birlikler oluşturma başarısını gösterdi. BİB'in üye sayısı arttı. Buralarda legal olanaklarla genişlemenin ve sınıfsal esaslarda bir sendikal çalışmanın koşulları düşüncesi gelişti. BİSB bu sırada yer altında çalışıyordu. Üye sayısı azalmıştı. 1936'da BİSB'nın 950 civarında üyesi kalmışken, BİB içindeki devrimci-demokrat eylemcilerin sayısı 20.000'i geçmişti. Bu nedenle BİSB'in varlığına son verildi ve tüm üyeleri BİB içinde yer aldılar. Partiye bağlı olarak BİSB-MK'si yerine Merkezi Sendikal Komite (MSK) oluşturuldu. Aynı şekilde BİB'in örğütleme esaslarına uygun farklı iş kollarında sendikal komiteler kuruldu. BİB içindeki devrimci sendikal hareket, tabandaki işçileri kucakladı.

Hükümet, devlet sendikası olan BİB'in, tabandan gelen işçi hareketinin önünde subob olamadığını görünce, önce BİB-MK'ni değiştirmek istedi. Çeşitli birlikleri kapattı. Yeniden üye yazımı istedi. Bunlarla da hareketin önüne geçemeyince, BİB'in örgüt yapısını altüst edercesine yeni bir örgütlenmeye girişti. Tüm BİB kongrelerinin iptal edilmesini istedi. Ne var ki işçi sınıfının direnişi, bu kararları savaşa kadar uygulatmadı. 2. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla, BİB'in hedeflenen örgütlenme politikası yürürlüğe girdi. Devrimci önder işçiler tasfiye edildi. Artık devletin kontrolüne geçen yeni bir Bulgaristan İşçi Birligi (BİB) vardı.

Partizan Savaşı'nın başlamasıyla, Bulgaristan İşçi Hareketi, çok sayıda grev ve anti faşist gösterilerde başı çekti. İllegal toplantılar düzenlendi. Devrimci Sendikal Hareket'in seyri değişti.

Buraya kadar Bulgar İşçi Hareketi üzerinde oldukça geniş

durduk. Bu özetten de anlaşılabileceği gibi, Bulgaristan Devrimci İşçi ve Sendikal Hareketi'nin söz konusu olan çok geniş boyuttaki deney ve birikiminin öğreteceği malzeme yoğunluğu ilk etapta göze çarpmaktadır. Ancak bu organlar, yani devrimci çalışmanın yarattığı organlar, salt sendikaları ele geçiren birer muhalefet organları olarak görülemez. O zaman kendi esas programı olan sermayeye karşı mücadele, sadece sendikal bürokrasiye karşı mücadeleye dönüşür ki, bu İşçi Komiteleri'ni sınırlar ve kitleselliğin gelişmesine engel olur. Bu ciddi bir "sol sekterizmin" ürünüdür.

İşçi Komiteleri ülkemizde yeterli bilinç öğeleriyle donatılamadı. Çok parçalı bölünmüşlük, farklı anlayış ve programları dayatmayı gündeme getirdiği için gelişmesi durdu ve kalıcılaştırılamadı. İşçi Komiteleri'nin hangi amaçlar ile ne için ve hangi alanda olacağı yeterli açıklığa kavuşturulmadı. Bu ortamı ve bu koşulları bilmeden İşçi Komiteleri hakkında bir çok soyutlama yapılabilir, ama sınıfla birleşen kurumsal organlara dönüştürülemez. Yine neredeyse parti yerine koyulacak politik birer aygıt olarak görenler de oldu. Bu tür örgütler her şeyden önce tüm işçileri kapsayan derin, geniş ve daha esnek "lose" örgütler olmak zorundadırlar. Katı kuralları olan "disiplinli" birer politik organ değillerdir. Ancak soruna böyle yaklaşılmadı. Bizim için son derece ögretici olan Bulgaristan İşçi hareketi'nin deneylerinden de öğrenme tutumu alınmadı.

Sendikalar işçilerin dolaylı iradelerinin yansıdığı örgütlerdir. Bir kurumdur sendika. Ön seçimler sonucunda "delegelik" sistemiyle işçiler iradelerin yansıtırlar. Bilindiği gibi ülkemizde işçilerin, delegelik sistemiyle iradelerini yansıtmasının yolları da önemli derecede kapanmıştır. Dolayısıyla sendikalardaki bu gelişme ,yozlaşma ve bürokrasiyi doğurmuştur. Oysa İşçi Komiteleri, sınıfın iradesinin, doğrudan yansıdığı ve doğrudan demokrasinin uygulandığı delegelik vs. gibi benzer ara organların olmadığı, tüm yöneticilerinin doğrudan seçim yoluyla belirlendiği birer işçi örgütleridir. Yapamayanın hemen geri alınabileceği bir organizasyondur. Yozlaşma, çürüme ve bürokrasi yoktur. İşçile-

rin doğrudan çıkarlarını savunan organ olması, onun birer işçi taban örgütleri olduğunun d a göstergesidir.

İşçi hareketinin yükseliş gösterdiği, emekçi halk katmanlarının devrimci bir durumu yaşadığı şartlarda, Konsey-Komite veya Sovyetler'in, ortaya çıkması durumunda, bazı siyasal çevreler, iradi bir şaşkınlıkla, neredeyse bu örgütleri Proleterya Partisi'nin yerine koyarak, Parti fikrinin gereksizliği üzerinde durmaya yönelmişlerdir. Parti'yle komiteler aynılaştırılmıştır. Bu da Partiyi İşçi Komiteleri düzeyine düşürürken, komiteleri de Parti'nin programına denk düşecek görevlerle donatma eğilimi uç vermiştir. Özellikle yükseliş şartlarında bu ve benzer oportünist eğilimleri yaygın olarak görmek olanaklıdır. Bu türden politik yaklaşımlar, özellikle gericilik yıllarında, karamsarlığa, ümitsizliğe ve şaşkınlığa yol açmıştır.

Bu nedenle herşeyi sendika, konşey veya komitelerle çözmeye kalkmak, koyu bir ekonomizm-sendikalizm düşüncesinin ürünüdür.

5. Ülkemizden Bir Deney : 1. Kilikya Fabrikalar Konferansı ve Bazı Saptamalar

Bu noktada ülkemizden güzel bir örnek vermek istiyorum. Her ne kadar 1990'ların Türkiye'sinde vereceğimiz örneklerde nitelik yakalanmamış olsa da, tarihsel birikimimizin taşıdığı potansiyeli göstermesi açısından önemlidir.

Kızıl Sendikalar Enterasyoneli'nin 1923 yılı bülteninde L.D.Y imzasıyla çıkan bir yazıda, 6-7 Ekim 1923'de Mersin Adana ve Tarsus fabrikalarından 19 temsilciyle bir konferans düzenlendiği yer alıyor. Bunun adına da Kilikya Fabrikaları 1. Konferansı deniliyor. Bu konferansı TKP ile Sendikal Merkez Bürosu (SMB) organize ediyor. Konferansda politik durum, siyasal iktidarın uzlaşmacılığı ile talepleri sıralandıktan sonra KSE'ya (Kızıl Sendikalar Enternasyonali'ne) bir mesaj gönderiliyor ve bu konferanstan doğan örgütün KSE'na kabul edilmesi isteniliyor. Konferans

kendi içinden bir sendikal büro seçiyor. Bu büro şu görevleri belirliyor.

1. Çeşitli işkollarında (Mesela, tekstil, demiryolu, zenaat vb.) sendikalar kurmak.

2. Sendikaların örgütlenmesi ve toplumsal örgütlenmeler için kavga vermek.

3. Merkezi Ankara'da bulunan Sendikal Merkez Büro'yla (SMB) sıkı ilişkide bulunmak ve SMB aracılığıyla KSE ile ilişkileri geliştirmek.

4. SMB aracılığıyla Ankara veya İstanbul'da, Türkiye İşçi Konferansı'nın düzenlenmesine ilşkin olarak, Anadolu'da ki tüm sendikalara çağrıda bulunmak.

Şişmanov'a göre, benzer örneklerin, Çukurova'nın çeşitli yerlerinde gerçekleştirildiği belirtilir. Örneğin 1922'de 42 delegeyle bir konferansın yapıldığını söyler. Bu konferansa TKP adına Affan Hikmet katılır.

Bu örnekden de anlaşıldığı gibi ülkemiz sınıf hareketinde son derece önemli ve ögrenilmesi gereken tarihi dersler vardır. Bu tarihsel potansiyeli anlamak, gelecekteki sınıf hareketinin de yol göstericisi olacaktır. Önemli olan böyle bir bakışa sahip olmaktır.

Bu deneylerden sonra özetlemeye çalışırsak şu noktaların altını çizebiliriz:

İşçi Komiteleri, kapitalizmin sınırlarını aşan, denetim ve yönetim gibi işlevlere sahip, demokrasiyi temsil eden ve sendikalardan bağımsız (elbette burjuva-faşist sendikaları kastediyoruz), devrimci işçi hareketinin önemli ölçüde yükseliş gösterdiği dönemlerde, alttan gelişen ve kitleselleşen işçi örgütleridir. İradi olarak tepeden birkaç kişinin aldığı kararla kurulan bir organ olarak algılanmamalıdır. Ya da İspanya örneğinde görüldüğü gibi, İşçi Konseyleri'ni iradi olarak sendikalara dönüştürerek, sınıf hareketinde gereken ivme ve gelişme de sağlanamaz. İlk önce aşağıdan yukarıya doğru bir ihtiyacın ürünü olarak doğarlar. Zonguldak Madenci Grevi'nde ortaya çıkan, ancak burjuva sen-

dikal merkezleri aşamayan bir organ olarak doğmuştur.

İşçi komitelerinin inşa edilmesinde sınıf sendikacılığı ile sosyalist önderliğin belirleyici yanı vardır. Yaşaması da önemli derecede Proleterya Partisi'nin önderliğine bağlanmıştır. Örneğin Bulgaristan'da hemen her dönemde, sınıfın çeşitli hareket ve örgüt biçimlerinin yaşatılmasında Kominist Parti'nin vazgeçilmez bir önderliği olmuştur. En değerli kadrolar sınıf hareketinin bu örgüt biçimlerine teksif edilmiş ve sınıf hareketi kitleselleşerek gelişmiştir. Bulgar devrimcileri hiç bir zaman işçi komiteleri ile sendikal grup ve komiteleri , Parti'nin bir yan organları gibi görmemişlerdir. Zira bir dönem böyle bir hataya girmiş olsalar da onun eleştirisini yaparak kısa zaman sonra doğruyu oturtmuşlardır.

Anlaşılabileceği gibi, Bulgar Koministleri hemen her koşulda, gerek 1923 darbesinde, gerek savaş yıllarında, gerekse "barış" dönemlerinde, devrimci işçi hareketinin yol ve yöntemlerini bularak, kitlesel bir karakter taşımasına ve sınıfın, geniş yığınlarla birleşmesinin olanaklarını bulmaya yönelmişler, ayrıca çalışmalarında kesintisizlik esas olmuştur. Her koşul kendi içinde somut olarak değerlendirilmiş ve o somut duruma uygun stratejik veya taktik politikalar belirlenmiştir. Fabrika ve işyerlerinde nasıl isimlendirilmiş olursa olsun, taban örgütlenmesine, onun bir biçimi olan İşçi Komiteleri'nin inşa edilmesine özel bir önem verilmiş ve bu, sorunun esasını oluşturmuştur. Başından itibaren devrimci kominist, sınıf hareketini derinden etkilemiş ve sendikal mücadeleyi sosyalizmin ideolojik-siyasi ve örgütsel etkisi altına almayı başarabilmiştir. En zor koşullarda bile, devlet sendikalarını (BİB örneği gibi) nasıl sınıf insiyatifi ile işlemez hale dönüştürdüklerini ve BİB'in faaliyetlerinin sonuçta devlete nasıl zarar verdiğini ve bunun tasfiye edildiğini görmüş durumdayız.

Elbette tüm bu ve benzer noktaları kendi ülkemiz işçi hareketi açısından değerlendirmek ve tartışarak dersler çıkarmak zorunda olduğumuz anlaşılmalıdır. Hangi noktada katı olacağımızı, nerede esnek politik taktiklere başvuracağımızı, nasıl anında

farklı örgütlenmelere geçebileceğimizi Bulgar Devrimci İşçi Hareketi'nden öğrenmek mümkündür. Son derece birbirine benzeyen ve birbirini etkileyen yaşanmış süreçlerimizden hiçbir dersin çıkarılmadığını görmek, insana gerçekten acı bir hüzün veriyor. 1920'lerden itibaren, tersane, ulaşım, tütün vb. sektörlerde çalışan göçmen işçiler, devrimci işçi hareketinin önemli kadro rezervleriydiler.

Ayrıca o günlerin özgünlüğünde işçi hareketinin önündeki sorunlar, Kilikya konferansı'nda olduğu gibi, çeşitli konferanslarla çözüme ulaştırılmağa çalışılmıştır. Sonuçta bu tür sorunlar siyasal önderliklerin aşabileceği sorunlardır. Ancak Türkiye Komünist Hareketi'nin içten ve dıştan sürekli tasfiyeye uğratılması, Parti'nin (TKP) işlevsiz kılınması ve giderek mülteci revizyonist bir konuma oturması ile 1970'lerden sonraki süreçte de onlarca grup veya Parti'ye rağmen Türkiye'de gerçek bir Proleterya Partisi inşa edilemedi. Bu nedenle komünistlerin bölünmüşlükleri işçi hareketimizin de birliğini ve devrimci bir kanaldan ilerlemesini sürekli engellemiştir. En önemli faktör budur.

Bu deneylerden çıkarılan önemli bir sonuç, hemen her konuda veya her yeni gelişmede, önderlik kararlarıyla, bir tek gündemi bile ele alan konferansların toplanıyor olması. Bu konferanslarda alınan kararlar, işçi demokrasisi açısından olsun, ortak paydayı bulmak ve kararlara sahiplenmek açısından olsun büyük bir önem taşıyor.

V. Bölüm

İşçi Hareketindeki Arayış Momentleri

I- İşçi Kurultayı

İşçi Kurultayı girişimi, işçi hareketinin sorunlarının yoğunlaştığı, farklı çözüm önerilerinin tartışıldığı, yükselen işçi hareketine sendikal merkezlerin önderlik yapamadığı, tersine sendikaların tıkandığı bir dönemde, arayış girişimlerinden birisidir. Farklı siyasi çevrelerin önerdiği, bazılarının tekil düzeyde Kurultayları gerçekleştiği, bazılarının ise, çeşitli siyasi çevrelerle ortak olarak ilk adımlarını attıdığı bir süreç yaşandı. Bunlar arasındaki en ciddi girişim, 1992 yılında yapılmak istenen Kurultay girişimidir. Bu Kurultay aynı şekilde ortak bir Bülten'de çıkardı.

Bu dönemin belirgin özelliği şunlardır: 1989 Bahar eylemlerinde, işçi sınıfının sendikal ve siyasal mücadelesindeki eksiklerini ve yanlışlıklarını ortaya koyan bir süreç yaşandı. İşçi hareketi de, sosyalist hareket benzeri çok yönlü bir parçalanmışlık

içindeydi. Burjuva siyasal merkezlerin, sendikal bürokrasinin ve farklı siyasal akımların (kanatların), ideolojik ve siyasal denetimine tabi oluyordu. Reformist eğilimlerin yoğun etkileşimi içinde, düzen partilerine entegre edilmeye çalışılıyor ve bu yolla 12 Eylül'ün getirdiği düzenlemelerin ve anlayışların hızlanmasına yardımcı oluyordu. Sosyalist Harekett'in de bölünmüşlük durumu, aynı şekilde sınıfa bir merkezden gitmeyi engelliyordu. Dolayısıyla burjuva kapitalist içerikli propaganda ve ajitasyon faaliyeti (teşhir çalışması) etkileyici bir rolü yerine getiremiyordu. Değiştirici-dönüştürücü olmakta zayıf kalıyordu.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen, 1989 Bahar eylemleri ile sonrasında yükselen eylemsel grafik, işçi hareketini daha politik bir yönelime sürüklese de, subjektif etken olan sistemli politik bilinçlendirme faktörü ile örgütleme çalışmalarının sınırlı kalması, yine solun bölünmüşlüğü ile birlikte, hareketi sosyalist bir çıkış noktasına yöneltemedi.

Ancak durumun böyle olması, kendi içinde birçok yönü ile tartışma süreci başlattı ve çıkış politikası aranmasına yol açtı. İşçi Kurultayı böyle bir döneme denk geldi.

İşçi Kurultayı elbette bu nesnel koşulların bir ürünüydü. Sendikal mücadeleyi doğru bir zemine oturtmak ve bazı temel görevlerini omuzlamak düşüncesinden doğmuştur. Toplumsal muhalefeti sınıf önderliğine yükseltememenin ve Marksist-Leninist önderliğin yakalanamamasının yarattığı sıkıntının bir sonucudur. Bu gelişme işçi hareketinde kopuşmalara yol açtı. Ve böylece Kurultay'ın amacını;

a) Sınıfın günlük davranışındaki tıkanıklıkları gidermek,

b) İşçileri düzen partilerinden kopartmak,

c) İşçilerin sistemden kopuşunu sağlamak ve sınıf sendikacılığını inşa etmek,

d) Sendikaların siyasal mücadeleye duyarlılıklarını artırmak vb. olarak özetleyebiliriz.

Bölünmüşlüğün had safhaya ulaştığı, homojenliğin yakalanamadığı bir dönemde, homojen bir yapısı olan Parti veya siyasi grupların bile çözemediği, bu derece yoğun ve karmaşık bir gündemle sorunları çözmek, elbette düşünülemezdi. Bunların tümü, 70 yıllık süreçte çözülmeyen bir sorun olarak hâlâ sosyalistlerin önünde duruyorken, bir İşçi Kurultayı'ndan çözümleyici güç olmasını beklemek, kuşkusuz olanaksızdır. Parti sorunu, ulusal sorun ve kadın sorununu gündemleştirmek, açıktır ki, bu koşullarda lafügüzaf olacaktı. Sonuçta bu girişim benzer yanlışlıklarıyla kendini bitirdi.

Böyle bir süreç yeterli tartışma ortamını işçilere doğru yayamadı. Önüne geniş gündemler koymasına rağmen, programsızlık önemli bir özelliğiydi. Sınıf hareketindeki esas halka neresidir ve bu nasıl yakalanabilir açık değildi, belirsizlik vardı. Sınıfın önderlerini kucaklamada da etken bir rolü var mıydı, bu da çok açık değildi. Sınıf hareketini bir odakta merkezleştirecek yapı ve enerjiden de yoksundu.

Özetle, böyle bir karakterde gelişen İşçi Kurultayı çabası, sonuçta başarısız kaldı. Ancak daha sonra da Kurultay sesleri çıkmasına rağmen, Sosyalist Parti'nin (Şimdiki ismiyle İşçi Partisi'nin) çabası dışında, somut bir çaba görülmedi. Sosyalist Parti'nin çabası ise, kendi grup çıkarları doğrultusunda ve işçi hareketini burjuva reformist "sol" bir söylem ve program etrafında birleştirmeyi amaçlayan, düzene "sol"dan entegre edilen bir cabayı geçmedi.

Ancak 20 Temmuz 1994 Genel Eylemleri'nden sonra Şubeler Platformu önderliğinde yapılan toplantılarda, İşçi Kurultayı toplama kararı tartışılmaya başlandı. Sorunun çözümü için, bu konuda çıkış süreci yaratılabilir mi, sorusuna cevap aranıyordu. Altyapısı oluşturulmadan hemen İşçi Kurultayı'nı toplama eğilimi gelişmeye başladı. Bu eğlimlere karşı uyarı niteliğinde, 1 Mayıs gazetesinin Eylül '94 tarihli sayısında " İşçi Kurultayı İhtiyaçların Üzerine Oturmalıdır" yazısını yazdım ve işçi önderlerini uyardım.

26 Mart 1995'de yapılan İşçi Kurultayı'nın değerlendirilmesini bu bölümün sonunda ek olarak sunuyorum.

II - Bir Proje : Ortak Dava Uğruna Ortak Bir İşçi Gazetesi

Ülkemizde, işçi sınıfı hareketinin gelişim evrimi, sorun üzerinde kafa yoran herkesi sarsıyor. Sancılar var ama her sancı düşünmeye yol açıyor. Pratik olarak somut olguları tartıştırıyor ve tutum almaya zorluyor. O halde bu zemin üzerinde oluşan soruna nasıl yaklaşmak gerekiyor?

İşçi hareketi, 1987 Netaş grevinden bu yana, bir gelişim grafiği çiziyor. Bu grafikte görünen çizgiler kimi zaman düşerek, kimi zaman yükselerek, bir başka deyişle hareket, kendi içinde med ve cezir yaratarak, yükseliş eğrisini oluşturuyor. Netaş grevi ile birlikte birçok lokal düzeyde grev ve direnişler, 1989 Bahar atılımını yaratıyor. Devreye çok farklı mücadele biçimleri giriyor. Yaratıcılık bir kez daha kanıtlanıyor. Genel grevi sesleri yükseliyor.S alt 3 Ocak Genel Eylemi bile bu yürüyüşte kilometre taşı oluyor. Ülke çapında genel grev provası gerçekleşiyor. Üretim duruyor.

Bu gelişmelerin devamında, büyük işçi dalgası batıdan, Zonguldak'tan patlıyor. Yeraltı maden işçileri greve çıkıyor ve ülke tarihinde ilk defa Ankara hedefi seçiliyor. Ekonomik hedefli taleplerin bile merkezi otoriteyle çözüleceği bilinci gelişiyor. Kendinden sonra gelen hareketlere önderlik ederek, yolu açıyor. Bir ayı aşkın Zonguldak'ta devlet yok oluyor. Vilayet'i adeta işçiler yönetiyor. İşçi demokrasisi ilk sınavını veriyor. Ancak bu dalga Mengen barikatına takılıyor. Önüne devletin ordusu ve çeşitli kurumları tüm gücüyle çıkıyor. Bir kez daha sendika bürokrasisi bu rada gerçek yüzünü gösteriyor. Bununla birlikte dayanışma, destek grev ve direnişleri de gerçekleşemiyor. Ya da çok zayıf kalıyor. Ne İstanbul işçisi ne de Kocaeli işçisi, destek yürüyüşüne çıkıyor. Farklı kollar ortak bir noktada birleşemiyor.

Aynı dönemde tarihi bir başka olay yaşanıyor. Kürt bölgelerindeki mücadele, gerilla hareketiyle birleşerek kitle 'Serhildan'larına yol açıyor. Ulusal bilinç özgürlük savaşı hedefiyle gelişiyor. Türk İşçi Hareketi'ne ve devrimci sosyalist mücadeleye bir soluk getiriyor. Ama becerilemiyor. Sunulan devrimci imkanlardan yeni bir dalgalanma ve yeni bir açılım sağlanamıyor. Oysa her iki cephenin birbirine öyle bir greksinimi var ki, tıkanan boğazdaki lokma ancak cephenin açılmasına bağlı. Bir ilk adım olarak "Botan Zonguldak elele" sloganı devreye giriyor. Ancak bu da işlevini gerçekleştiremiyor. O noktada kalıyor, tıkanıyor.

1991 Yaz eylemleri, 1992'nin lokal düzeydeki direniş ve grevleri yeni bir engellemeyle yüz yüze geliyor. DYP-SHP Koolisyon Hükümeti'nin "demokratlığına, şefaflığına" soldan da verilen destek, geçici bir durağanlığa yol açıyor. Bu özellikle 1990 dönemlerine denk düşen ve 1989 Bahar atılımının da derinden etkilediği, kamu çalışanlarının mücadelesini de olumsuz etkiliyor. Sessiz bir bekleyiş ve umut yaratıyor. Yeni bir reformizim dalgası işçi hareketini bir kez daha olumsuz bir düzeyde etkileyerek onu arkadan vuruyor. Amacım 1987 sonrası işçi hareketini değerlendirmek değil. Zira daha önce yapıldı. Ancak bu çarpıcı gelişmeden bazı sonuçlar çıkarmak gerekiyor.

İşçi hareketinin, henüz kendiliğinden bir karekter taşıyarak onu aşamadığını ilk elden belirtmek gerekiyor. Bu aslında sosyalist hareket ile işçi hareketinin parelel gittiğini ve farklı mecralardan aktığını gösteriyor. Burada belki en önemli noktayı tespit edebiliriz. Son altı yedi yılın tarihsel geçmişinin bize şunu gösterdiğini sanıyorum. Kendiliğinden boyutu aşmasa da, işçi hareketi sosyalist hareketi aştı ve onun ilerisinde yürüdü. Olgun bir işçi hareketine denk düşen olgun bir sosyalist hareket gerçekleştirilemedi. Sosyalist hareketin (dolayısıyla sosyalist grupların) marjinal olarak kalması biraz da bu gerçeklikte yatıyor. Program olarak, yeni koşullara uygun taktikler olarak, örgütsel ve siyasal alternatifler olarak, sosyalist grupların parcalanmışlığı olarak ve daha birçok yönleriyle bu böyleydir.

Bu gelişme bize şunu göstermiştir: İşçi hareketindeki devreye sokulan mücadele biçimleri, kullanılan araçlar ve içine girdiği yönelim, kendi zemininde tıkanmış kanalların açılması için, zorlayıcı bir faktör oluyor. Ancak ne yazık ki, işte bu nokta da sosyalist öncüler (kuşkusuz Parti'sizliğin temel bir nedeni var) bu kanalları açacak planlarını, projelerini ve çeşitli araçlarını sınıfın önüne koyarak gündemini oluşturamıyorlar.

İşçi hareketi sendikaları da aşarak bir gelişim çizgisi izledi. Kanalları zorluyor derken bu nokta da unutulmamalıdır. Sendikalar, bu mücadeleyi geliştirmeleri gerektiği yerde, tersine bir kez daha devletle iç içe geçerek yükselen hareketi boğmaya çalıştılar. İşçi hareketinin önündeki en büyük handikaplardan birisi de sendikal bürokrasiyi yıkabilmek, onu aşabilmektir.

Son zamanlarda kendine "Sol" diyen gruplardan bazıları öyle görüşler ortaya sürdü ki, konu neredeyse kendi günahlarını işçi sınıfının üzerine yıkarak, açıkça söylenmese de, küçük burjuva alışkanlıklarıyla ve satır aralarında "yok canım bu işçilerden birşey çıkmaz" noktasına kadar götürüldü. Daha önce yazıldı, söylendi. Politikasızlık öyle bir noktaya vardı ki, ya eski söylemler tekrarlandı ya da Lenin ve Marks alıntılarıyla sorun açıklanmaya çalışıldı. Hareket somut zeminde kendini yeniden üretemedi. Dolayısıyla tıkanma hâlâ varlığını devam ettiriyor.

Somut olarak işçi hareketindeki tarihsel süreç, önümüze çözmemiz gereken önemli bazı problemleri çıkarmıştır:

Bunlardan birincisi, işçi hareketi mücadele sürecinde güçlerini birleştirmekte zayıf kalarak tam bir dağınıklığı yaşamaktadır. İşyeri ile işkolları arasında, farklı sektör ve bölgeler arasında, sendika merkez ve şubeleri arasında, hatta aynı iş kolunda farklı şubeler arasında, birbirinden yalıtılmışlık gerçeği hâlâ hükmünü sürdürüyor. Mücadele ve eylem birliği gerçekleştirilemiyor. Bunu oluşturacak olanlar, sendikaların genel merkezleri ve konfederasyonlardır. Ancak onlar zaten bu birliği engelleyen en temel kurumlardır. Sınıf hareketi çok parçalı bir görünüm arzediyor. Sınıfın öncüleri ile sendikaları ciddi bir bölünmüşlük ya-

şıyor. Sendikal rekabet (özellikle son yıllarda DİSK ve Türk-İş rekabeti) bu parçalanmışlığı çok daha derinden etkiliyor. 1993 1 Mayıs'ı, bunun en açık göstergesi olmuştur. Bu gerçegin altı kalın bir çizgiyle çizilmelidir.

Zira bu gerçeklerden dolayı zorunlu olarak İştanbul Şubeler Platformu gibi örgütlenmeler devreye girmiştir. Ancak '93 1 Mayısı'nda da görüldüğü gibi üç konfederasyonun tutumu, sınıfın mücadele ve direniş günü olan 1 Mayıs'ta, sınıfı bölmeyi daha da derinleştirmiştir. Bölünmüşlüğün önüne geçebilmek ve birlik hedefi ile mücadeleci bir çizgi tutturabilmek için, başka bir ifadeyle bu alanda var olan boşluğu doldurmak için, Şubeler Platformu gibi benzer oluşumlar zorunlu olarak gündeme gelmiştir. Ancak bu türden örgütlenmeler daha çok, 1 Mayıs gibi belli mücadele günlerinde varlığını hissettirebiliyor ve etkin duruma dönüşebiliyor. Kaldıki '93 1 Mayısı'nda da görüldüğü gibi Platform'da yer alan şubeler kendi Konfederasyon'larını aşamıyor. Demek ki bunları, sınıfın güçlerini birleştiren kalıcı örgütlenmeler olarak ifade etmek pek gerçekçi sayılmaz. O halde devreye başka oluşumları sokmak gerekiyor.

Böyle bir bölünmüşlük, sınıf mücadelesinde çözülmesi gereken sorunlar açısından, somut bir durumu ifade etmektedir. Sorun, sınıfın öncüleri tarafından görülen bu somut olguya bilinçli ifadeler vererek onu ileri bir noktaya taşımaktır. Bu olguyu tartışırken, sadece Parti'nin yaratılmasını değil, Parti dışı ama siyasal içerikli oluşumları da bu kanalda ele almaktır. Konuyu bir başka boyutuyla ifade edersek, sendikaları da içine alan, ama salt sendikalarla sınırlı olmayan politik bir işçi hareketi yaratmak asli sorunlardandır.

Şu yanılgıya düşülmemelidir; işçi hareketi belki büyük oranda bugün sendikal hareket olarak kendini tanımlıyor. Ya da onun çağrısıyla grev ve eylemleri gerçekleşiyor. Buradan çıkarılması gereken sonuç, sendikaların vazgeçilmez örgütler olduğunu ve ülkenin somutluğunda bu alandaki çalışmanın ne derece önem taşıdığını görmektir. Ancak mücadeleyi salt bununla

sınırlamak, ne günümüz işçi hareketini kavramak, ne de gelecekteki mücadeleyi anlamak olacaktır. Böyle bir hareket, düzen sınırlarını aşarak onun dışına taşan, sendikal bürokrasiyi içten ve dıştan abluka ve denetim altına alan, aşağıdan yukarıya doğru gelişen bir "işçi insiyatifi" demektir. Bu, sendikaların değiştirilip dönüştürülmesinde en büyük maniveladır. Aynı zamanda kendi çalıp kendi söyleyen ve kimsenin de duymadığı sendika içi işçi muhalefetinin başarısızlıklarının da, tartışılmasında, sorgulanmasında ve yeni arayışlarında, önünü açacak ilk hareket zemini de olabilir. Bu, çeşitli ülkelerde konseyler, komiteler, meclisler, komisyonlar, dayanışma hareketi, işçi evleri veya Sovyetler gibi biçimlerle olabilir. Bunları daha önceki sayfalarda okuduk.Sorun şabloncu bir soyutlama değildir. Somut verilerle durumu tahlil etmek ve uygun çıkış zeminini yakalamaktır.

Bu nedenle somut bir deney üzerinde durmak istiyorum. Bundan bir iki yıl önce İşçi Kurultayı deneyi yaşandı. Son derece yerinde bir tespitin sonucuydu bu. Kurultay'a hizmet etmek için ayrıca bir İşçi Bülteni de çıkarılıyordu. Ama sonrasında kendi içinde kısır tartışmalarla kendi kendini tüketti. Neden... ? Belki birçok nedenin yanısıra gündeminin yanlış belirleniyor olması bu duruma yol açmıştı. 1 Mayıs 1992' tarihli sayısında Bülten, Kurultay gündemini dört ana maddeyle belirliyordu: 1- İşçi sınıfının politik sorunu, 2- İşçi sınıfının sendikal sorunu, 3- Ulusal sorun, 4- Kadın sorunu (Bülten, Sayı2)

70 yıllık tarihsel süreçte çözülmeyen bu en temel sorunları, işçi hareketinin mücadele birliğini amaçlayan ve öncü ile ardçı arasındaki bağı sağlayacak böyle bir Kurultay'da, bir çırpıda gündemleri belirleyerek çözmek, elbette bu girişimi darlaştırır ve kısırlaştırırdı. Sonuçta olan da buydu. Kendini yeniden üretemediği için böylece bu sayfa kapanmış oldu. Ancak sınıf hareketinin açılması gereken yeni sayfalara ihtiyacı vardı.

Sınıfın bugün esas gündemi, topyekün saldırıya karşı topyekün cevap vermektir. "Birleşek Bir İşçi Hareketi"nin yaratılması ertelenemez temel bir görev olarak karşımızda durmaktadır.

Parti sorunu gibi birçok sorun da, bu sürecin içinde ele alınacak bir konu olarak görülmelidir. Aksi taktirde mücadele birliğini amaçlayan bir Kurultay girişimi, kısa vadeli bir perspektifle böyle ciddi ve uzun erimli çalışmayı gerektiren bir konuyu elbette çözümezdi ve bu güne kadar da çözülemedi. Birleşik bir işçi hareketinin en önemli görevlerinden bir tanesi de, işçi sınıfı üzerindeki şovenist dalganın kırılması, ulusal özgürlük mücadelesine destek vererek ve ortak bir cephenin yaratılmasına öncülük etmesidir.

O halde bu hedefler içinde araçlardan birini devreye sokabiliriz; "Birleşik" ve "Politik" bir İşçi hareketi, öncü işçilerin ortak ve pratik mücadelede, birlikte iş yapma alışkanlığının yaratılmasından geçecektir. Ben buna 'İşçi Demokrasisi' diyorum. Küçük bir fabrikada da olsa, önce biz orada İşçi Demokrasisi'ni hayata geçirebiliyor muyuz, geçiremiyor muyuz ? Sorunun özü budur. Birlikte iş yapma alışkanlığını ve demokrasinin kültürünü yaratmak zorunlu hale gelmiştir artık. Zonguldak örneği bu açıdan öğreticidir. Memuru, esnafı, köylüsü Zonguldak Madencileri ile ortak hedef uğruna ortak çaba sarfettiler. Birlikte iş yapma kültürünü ve demokrasiyi yarattılar. Sanıyorum siyasal oluşumlar bu yerel deneyden yararlanmasını bilmeliydiler. Ve bu konuda çok öğretici derslerle doluydu Zonguldak örneği.

Bu durumda devreye sokabileceğimiz araçlardan biri ne olabilir? Tüm grupçu kaygılardan uzak, birleşek bir işçi hareketinin yaratılmasına hizmet edecek ve ortak bir dava uğruna birlikte kotarılacak bir "İŞÇİ GAZETESİ" bu araçlardan biri olamaz mı? Elbette böyle bir gazete, işçi sınıfı adına üç beş aydının çıkaracağı ve bol miktarda örnekleri de olan bir gazete olmamalıdır. Fabrika ve işyerlerinden başlamak üzere öncü işçilerin yönetim ve sorumluluğunda, aşağıdan yukarıya doğru, işçi insiyatifi ve denetiminin olacağı bir çekim merkezine dönüştürmek. Her kapının kendine açık olduğu ve her kapıyı zorlayan, işçi kültürünü temel alarak, anlaşılabilir ortak bir dili yakalayan, esnek bir siyasi gazete, ortak davanın örgütlenmesinde ilk ve temel bir adım olabilir. Önemli olan bu ilk adımı atmak, sabırlı ve inatçı bir

kavgayı göze alabilmektir. Elbette bu düşünce ne ilktir ne de bilinmeyen yeni bir projedir. Sorun, ortaya koyulan araç ve politika doğruysa bu doğru üzerinde yürüme sorunudur. Ona sahiplenmektir. Aksi taktirde tarih bizi affetmez.

Bu yaklaşımdan sonra bu gazetenin planı (politikası) hakkında neler söylenebilir? Bunlara bakalım.

A- İşçi Gazetesi Planı (Politikası)

1) Gazetenin politik hattı, işçi sınıfı hareketini, sosyalist bir hareket düzeyine yükseltmek, aynı ve ortak mecradan yürümesini sağlamak için katkıda bulunmak.

2) Doğrudan sınıfın bütününe yönelik politik hedefler saptamak. Parçalarla uğraşmak değil, bütünü kucaklayacak taktikler geliştirmek, düşünsel planda hareket planları saptamak.

3) İşçi hareketinin sendikal, ekonomik, demokratik, siyasal ve örgütsel sorunlarını, ulusal ve uluslararası deneyleri inceleyen, araştıran ve siyasal hedef ve sonuçları saptayan bir faaliyet yürütmek. Sınıfı tanıma, tarihsel deneyleri çözümleme, farklı boyutlarda sorunları irdeleme gibi, bir dizi hareket kaynaklı problemlerin çözümü için anket ve benzeri deney ve bulguları kullanmak.

4) Sosyalist hareketin bölünmüşlüğü, sınıf hareketine de yansıyor. Sınıfın öncü güçleriyle birlikte bir bölünmüşlük yaşanıyor. Bu ise karşı tarafa yönelik mücadelede hareketi zayıflatıyor. Azami ölçüdeki bu bölünmüşlüğü asgariye indirmek, sınıfın hareket bütününü sağlamak için, ortak iş yapma, ortak mücadele ve eylem birliğini sağlamak gerekir. "Birleşik Bir İşçi Hareketi" yaratmak görevlerin en acilidir. Buna katkıda bulunmalı, yayın politikasını bu temel üzerine oturtmalıdır.

5) Bugün işçi merkezleri ile yerel merkezler arasında, farklı işkolları kendi aralarında, aynı işkolları ile aynı işkollarına bağlı

işyerleri arasında, farklı sendikalar kendi aralarında, yine farklı işçi dernekleri ve komiteleri ile diğer işçi örgüt ve sendikaları arasında, işçi hareketi ile diğer emekçi katmanlar arasında bir bölünmüşlük, birbirinden yalıtılmışlık ve ortak mücadelede deney ve birikimin aktarılamaması söz konusudur. Bu durum mücadeleyi zayıflatıyor, güçleri birbirinden ayırıyor ve burjuvazinin işine yarıyor. Böyle bir gazete, adı geçen bu yerler ve örgütler arası bir bağlantı merkezi, ortak bir merkez, deney ve birikimlerin aktarıldığı bir odak olmalıdır.

6) Böyle bir yayın, belli bir grubun yayını olarak düşünülmemelidir. Yayın politikasının ekseni nedeniyle, sınıfa doğrudan ve sınıfın bütününü hedefleyen bir yayın olacağına göre, grupları bu ortak hareket bütününe ve çıkarına yönelten bir çaba içinde olunmalıdır. Aksi deneylerle de sabittir ki, gazete dar bir çalışmanın, sekter bir politikanın ürünü ve onlarca grup yayınlarından farklı olmayan sıradan bir organ olacak ve esas fonksiyonunu yerine getiremeyecektir. Yayın politikası, bu eksen üzerinde tüm siyasal grupları bu faaliyet içinde, bağımsızlıklarını korumak kaydıyla, birleştirmeyi kendine görev edinmelidir. Ortak eylem ve mücadele birliğini yaratmalıdır.

7) Gazete, çeşitli sendika ve işçi örgütleriyle bir bağlantı aracı olmalıdır. Her düzeyde ve her konumda olan, kurum ve kişilerle ilişki kurabilecek esnek bir politika izleyebilmelidir. Deyim uygunsa her kapıyı açabilmeli ve her kapı da kendine açık olabilmelidir. Esneklik, aynı şekilde kullanacağımız usluba ve dile dikkat edilmesini de zorunlu kılıyor. Sınıfın kültürel düzeyini de dikkate alacak olursak, kullanacağımız dil bizi sınıftan koparacak bir usluba yönelmemelidir. Öncüye ve sınıfa yönelik ortak bir söylem dilini bulabilmeliyiz.

8) Fabrika ve işyerlerinde (genel veya tek tek) sömürünün nasıl oluştuğunu teşhir ederek, somut araştırma ve inceleme yazılarına yer verilmelidir. Teşhirde yoksulluğu anlatmak değil, yoksulluktan nasıl kurtulmak gerektiğini öne çıkararak anlatmak gerekir.

9) İşsizler ve özellikle işten atılan işçiler, kadın işçilerin sorunları ve diğer emekçi katmanlarla ilgili somut politikalar üretilmeli ve bu somut projeler sendikalara ve diğer kurumlara tartışılarak sunulmalıdır.

10) İşçi önderlerine hitap eden, onların ortak mücadele birliğini hedefleyen ve çekim merkezi olmayı amaçlayan bir politika izlemelidir. Bunun yolu da soyut bir söylemden kurtulan, somut ve günceli işleyen, çözüm planlarını tartışan bir işlevle kendini yükümlü kılmaktır.

11) Değişik inançdaki işçilerin ortak irade birliğini yaratacak bir politik tarz tutturulmalıdır.

B- İşçi Gazetesi ve Sınıfın Diğer Talepleri İçin, Sendikal (İşçi) Grubun Tanımı ve Amaçları

1) Bu grup Sosyalizm'in ideolojik - siyasi hattını benimsemiş, işçi sınıfı bilimini rehber alan politik bir gruptur.

2) İşçi hareketi bölünmüş ve dağınıkdır. Bu somut durumu dikkate alan grup, asgari temellerden ve sınıfın ortak mücadele birliğini yaratmaktan başlayarak, politik birliğe de hizmet edecek ekonomik-sendikal birligğni yaratmak ve bunun için gayret etmek.

Acilen il düzeyinde işçi hareketi ile sendikal hareketi birleştirerek, siyasi iktidara karşı birleşik işçi hareketini (cephesini) yaratmak.

3) İşçi hareketinin birçok düzeyde ortaya çıkan sorunlarında (politik, ekonomik, sendikal vb.) projeler üretmek, tartışmak, düşünsel cepheyi geliştirmek.

4) İşçi hareketinin birliğine hizmet edecek araçları yaratmak ve devreye sokmak. Örneğin, Bülten (gazete), İşçi Akşam Okulları, İşçi Eğitim Grupları vb. gibi.

5) Sendikal bürokrasi ve sendika içi demokrasi sorununda

sınıfın eğitilmesi, somut taktiklerin geliştirilmesi ve düşünsel sistemin yaratılması ve siyasi tavrın geliştirilmesi vb...

6) İşçi hareketine yönelik saldırıları ve güçleri bölen kampanyaları tesirsiz hale getirmek için kullanılması gereken araç ve gereçleri yol ve metotları belirlemek, sosyalist ideolejinin ve sosyalist politikanın egemenliğini sağlamak.

7) Somutta Türk-İş-DİSK rekabeti, genelde sendikal rekabetin güçleri nasıl böldüğünü, sendikasızlaştırma çabalarında sınıfı güçsüz bıraktığını, sınıfın birliğinin nasıl tahrip edildiğini anlatmak gerekir.

8) Tek tek deneyleri inceleyen-araştıran; işçi hareketinin ulusal ve uluslararası sorunlarını her düzeyde takip ederek siyasi sonuçlar çıkaran, uzun ve kısa erimli siyasi taktikler geliştiren, bu sonuçlardan hareketle sınıf içinde güç olmayı amaçlayan ve sınıfı yönlendiren bir işlevi gerçekleştirebilmeli ve adına layık davranışlarda bulunabilmelidir.

9) Bu grup, kendini işçi sınıfının yerine koymamalı ve dar pratikçi, akşama kadar koşuşturan maratoncular yerine, zamanında müdahaleci olmasını bilen, düşünsel planda projeler sunan ve esasta sınıfı harekete geçirmeye çalışan, onun bir adım önünde ama onunla birlikte öncülük vasıflarına uygun bir topluluk olmalıdır.

10) Çalışmalarda kendimizi daraltacak ve sınıftan koparacak hem sekter hem fraksiyoncu bir tarz terkedilmelidir. Kendimizi kabul ettirmek, varlığımızı hissettirmek için yokuz. Değiştirmek ve yeniden inşa etmek için varız. Bilinç budur.

11) Sosyalist bir işçi hareketini var etmek için her düzeyde, (tüzük-program ve taktikler yönüyle) bir seçenek oluşturmalıyız. Bu çekim merkezi olacaktır.

C- Sendikal (İşçi) Grubunun Programı

1- KİT ve diğerilşletmelerde, işverenle ilişkilerde işçi ve me-

murları temsil edecek, seçilmiş İşçi Komiteleri oluşturulmalıdır. Memur hareketini de Birleşik İşçi Hareketi içinde değerlendirmek gerekiyor. Bu komitelerin şöyle bir yararı olacaktır:

a) İşletmelerde, sendikalı olsun veya olmasın tüm işçileri (çalışanları) kapsayacaktır.

b)Birleşik İşçi Hareketi'nin yaratılması için bir adım ve bir girişim olacaktır.

c) İşçilerin çalıştığı ve kitlelerin bulunduğu işyerlerini temel almak gereklidir.

d) O işyerinde var olan işçi veya memur sendikalarının herhangi bir organı gibi çalışmayacaktır..

e) Örgütlü işçilerle örgütsüz işçiler arasındaki ilişkiyi güçlendirecektir.

2- Gerek dünyamızın gerekse ülkemizin en önemli sorunlarından biri, çalışan yığınların işkolları, işyerleri ve farklı örgütler biçiminde bölünmüş ve birbirinden yalıtılmış olması gerçeğidir. Deney ve birikimlerin karşılıklı aktarımı, ortak sonuçlar çıkarmak ve ortak bilinç ve mücadele büyük oranda yok edilmiştir.

Bu nedenle sendikal grup, sendikaların örgütlenmesinde yatay ve dikey örgütlenme tartışmasını açtırmalı, kendi çalışmalarında örnek tutum alarak değiştirici olmalıdır. Özetle şu düşünce geliştirilmelidir:

Yatay örgütlenme (veya bölgesel örgütlenme) o bölgede bulunan çeşitli işkollarında, fabrikalar arası örgütlenmedir. Sorunları tartışmak ve çözüm üretmek ve ortak hareket etmek anlamında bölgesel örgütlenme, tek tek fabrika örgütlenmesini reddeden degil, tersine teşvik eden, daha çok konferans, birlikte sık sık toplantılar ve bu toplantıları organize edecek komite vb. biçiminde olabilir. Bunun yararları şunlardır:

a) Koorparatist eğilimler gerileyecektir.

b) Bir işkolunda işçiler pekala kısa vadeli çıkarları nedeniyle

diğer işçilerin çıkarlarını görmezlikten gelebiliyor. Bu konuda kendi işkolundaki sendika bürokrasinin koorparatist kışkırtmalarına kapılıyor olabilirler. Bu örgütlenme bunları geriletmek ve sınıf dayanışmasını sağlamak için gerekli olabilir.

c) Bu tür örgütlenmede sendikacılar üzerinde değişik işkolarından işçilerin denetimi sağlanabilir.

d) Sendikacı ile işçi arasındaki ilişkinin sendikacıya verdiğimiz ayrıcalıkların geriletilmesinde de bir işlevi olabilir. Örneğin bir işkolu çok uzun bir süre durgun gidebilir ama tüm işkollarında uzun süreli durgunluk çok daha az bir ihtimaldir.

3- Deyim uygunsa işçi hareketinin arkasından, dar pratikçi bir mantıkla koşuşturuluyor. Onu yönlendirici ve degiştirici olunamıyor. Neden...? Öncelikle proje yok. O halde kısa sürede bunu ortaya çıkarmak gerekiyor. Onun için geniş İşçi Eğitim Toplantıları organize etmek gerekiyor. Bir plan dahilinde somut pratikten kaynaklanan bir dizi konuyu bu toplantılarda işlemek zorunludur. Hazırlanılmalı ve bu Sendikal Grup tarafından organize edilmelidir. Toplantılara bir sınırlama getirilmemeli, katılabilen her işçi ve emekçi toplantıya alınmalıdır.

4- Bölgesel (birkaç fabrikayı birleştirerek) sık sık konferanslar düzenlenmelidir. Örnegin Rumeli Yakası şu şu fabrika işçi konferansı diye bir genel isimlendirme yapılmalır. Fabrika ilişkileri, somuttan kaynaklanan sorunlar, kooperatiften sendikaya kadar, TİS'den greve kadar birçok sorunu tartışma ve sonuçlar çıkarma yeteneğine sahip olmalıdır. Bu konferanslara sendikalı olsun veya olmasın her işçi katılmalıdır. Oradaki Sendika-İşçi Komitesi veya derneği ve tek tek işçiler katılabilmelidir. Bu tek bir fabrika işçilerinin kendine özgü konferanslarını dışlamaz.

5- Modern sanayi proleteryası olan belirli fabrika ve işkollarına ağırlıklı yüklenmek hedefi unutulmamalıdır.

6- İşçi hareketinin birliği, işçiler içinde faaliyet yürüten grupların birliği olarak anlaşılmamalıdır. İlişkileri bu temelde düzenlemek gerekir. İşçilerin ve sendikaların birliği kesinlikle sınıfın mü-

cadele birliğidir. Böyle anlaşılmalıdır. O halde grupları bu bakışla değerlendirmek gerekir.

7- Acilen bir İşçi Gazetesi (veya Bülteni) çıkarılmalıdır. Sendikal grubun işçi hareketine yönelik programını, hedeflerini ve somut projelerini yayınlayan bir gazete olmalıdır. Gruplar arası tartışma arenasına müsade edilmemelidir.

8- Gazet'eyle birlikte ele alınması gereken bir konu da her iki yakada (söz konusu İstanbul olunca) birer (ilk dönemde tek de olabilir) İşçi Evi (veya lokali) tutulmalıdır. Bu işçi evine "Şerif Aygün" İşçi Evi vb. gibi isimler verilmeli ve bu isimle tanınmalıdır. Bunun önemi yadsınamaz.

9- Sendikalara önerimiz, İşsizler Komitesi (Bürosu) bir an önce kurulmalı ve programı çıkarılmalıdır. Bu Büro'nun acil olarak öne süreceği talepler şunlar olabilir;

a) İşsizlerin devlet tarafından desteklenmesi ve iş bulunması.

b) İşsizlere verilmeküzere kapitalistlerden özel vergi alınması.

c) Parasız sağlık yardımı yapılması.

d) İşsizlik sigortasının çıkarılması.

e) İşsizlerin, Belediye Meclisi oturumları gibi çeşitli kürsülerden seslerini duyurma olanağının yaratılması.

10-Bugün işçi hareketinin önemli bir bölümü sendikal kaynaklıharekettir. Yani işçi sendikanın çağrısı doğrultusunda eyleme geçmektedir. Sendikal bürokrasi ise temel olarak aşılması gereken sorunlardan biridir. Sendikal Grup bu bilinçle hareket ederek, sendikalardan kaynaklanan sorunlarda çözümleyici olmalıdır.

D- İşçi Gazetesi için anket

1) Yaşınız ve tahsil durumunuz?

2) Hangi işkolunda çalışıyorsunuz?

3) Herhangi bir sendika veya benzer bir kitle örgütüne üye misiniz? Üyesi bulunduğunuz sendika hakkında ne düşünüyor-

sunuz?

4) Bugüne kadar işyerinizde kaç grev veya direniş oldu. Siyasi, dayanışma, destek vb. grevler oldu mu, sonucu ne oldu?

5) Sendika Yayınları dahil günlük, haftalık yada 15 günlük veya daha fazla aralıklarla çıkan gazeteleri okuyor musunuz? İsteklerinize cevap veriyor mu? Vermiyorsa neden? Ya da nasıl bir gazete olmasını istiyorsunuz? Diğerlerinden farkı ne olmalıdır?

6) Sendika gazetesi ile günlük gazetenin dışında, çok sayıda siyasi grupların çıkardığıgazeteler var. Bunları okuyor musunuz? Beğeniyor musunuz? Beğenmiyorsanız neden?

7) Bu tür gazetelerin dışında tüm işçileri (sendikalı veya sendikasız) ortak mücadele birliğine hizmet edecek, sermayeye karşı işçi cephesinin sesi olarak ona hizmet edecek, ı farklı düşünen işçilerin de içinde yer alacağı Birleşik İşçi hareketi için böyle bir İŞÇİ GAZETESİ projesine ne diyorsunuz? Doğru buluyorsanız bunu el birliğiyle nasıl yaratırız?

8) Böyle bir ortak İşçi Gazetesi'ni, farklı siyasal kesimlerle de olsa ortak bir çaba ile çıkarmak olanaklı mıdır? Olanaklı ise bu konuda tüm gücünüzü vermeye ve her düzeyde sorumluluk almağa hazır mısınız? Ve bunu nasıl başarırız?

9) Bu gazete sizce, işçi sınıfının mücadele ve irade birliğini hangi araçlar kullanarak nasıl sağlar? Öneriniz nelerdir?

10) İşçilerin ortak çıkaracağı böyle bir yayının adı sizce ne olmalıdır?

III . İşçi Akademisi:

İşçi Sınıfı Akademisi son yıllarda çeşitli dergi ve gazetelerde gündeme getirilmiştir. Ancak bu söylemlerin tümünün ortak noktası, İşçi Akademisi konusunu, sınıf temellerinin dışında, aydınca özelliklerin oluşturmasıdır. Bu yaklaşıma her ne kadar işçi

sınıfı aydını denilsede, bu sonuçta sınıf hareketinin bir unsuru olarak gelişen bir süreçten ziyade, küçük burjuva tanıma uyacak bir aydın tavrını ifade etmektedir.

Önerilerin esası, sınıf hareketinin bir sonucu olarak değil, akademik bir yaklaşımla sözümona boşluğu dolduracak bir planın dışa vurulması olarak ayakları yere basmayan, somut gelişme yerine soyutlamayı amaçlayan bir önerme olarak algılanmıştır. Ama herşeye rağmen olumlu bir işlev görmüş ve bu sorun tartışma gündemine girmiştir.

Gerçekten ülkemizde işçi sınıfı hareketinin yaratmış olduğu ciddi potansiyel güç küçümsenemez. Bu potansiyel güce ek olarak sonsuz sayıda birikmiş deney ve anılar vardır. Sınıf hareketimizin eski kuşaklarının bir kısmıhâlâ yaşıyor. Ama bunlar bir köşeye atılmış günlerini sayar hale getirilmiştir. Oysa bunların deneylerini, bilgilerini toplamak ve bir sistem haline dönüştürüp işlemek zorunludur. Sanıyorum bu da İşçi Akademisi ile olanaklı olabilir. Bütün bunların derlenip toplanarak devrimci işçi hareketine sunulması gerekiyor. Bu toplama ve geliştirme faaliyetini bireylerin elinden alıp bir işçi Akademisi'nin kollektifliğine vermek gerekmektedir. İşçi sınıfının yaratmış olduğu sosyalist aydınların ortak ürünlerini geliştirmek zorunludur. Bu çalışma sadece deneyleri, birikimleri toparlamak ve sunmak olarak algılanmamalıdır. Aynı zamanda geleceğe ilişkin toplum projelerimizi, doğa yasalarıyla toplumsal yasalarımızı, felsefe, siyaset bilimi, ekonomi -politik, sosyoloji, ulusal hareket, sağlık, hukuk, spor ve egitim gibi konuları da içeren bir kollektif çalışma sürecine girebilmelidir. Bunun imkanları vardır.

Bence İşçi Akademisi projesinin oluşturulması için, yerel ve bölgesel düzeyde gelişen işçi hareketi ile sınıf sendikacılığının, merkez düzeyde olmayan, tersine bölgesel veya yerel dar bölgelerde oluşturulan ve sınıf hareketinin üstüne oturan, ihtiyaçlarına cevap veren bir süreçle başlamak, daha gerçekçi bir yoldur. Hiçbir abartmaya gitmeden, böyle bir yaklaşımla farklı işkollarından işçilerin de bir araya geldiği, yerel insiyatiflerin organize ettiği ve önderliğini gerçekleştirdiği bir İşçi Akademisi (isim değişik

de olabilir, bence bu önemli değildir) hayat bulur ve kurumsallaşabilir. Bir veya iki pilot bölgede gerçekleşecek bu proje, işçi hareketinin gelişmesine paralel gerçekleştirilebilir ve merkezleştirme olanaklarını da yakalayabilir.

Bu yazıda, biçimi, örgütleniş yöntemi, ilişkilerin sağlanış tarzları vs. gibi konulara ayrıntılı olduğu için girmiyorum. Ancak bu önerinin tartışılıp geliştirilmeğe muhtaç bir öneri olduğu da unutulmamalıdır.

IV- Şubeler Platformu

Bu bölüm VI .Bölüm olan "Birleşik Harekette Şubeler Platforumu'nun rolü ve bir örgütleme planı üzerine" adlı yazıda işlenecektir.

Birleşik Harekette Şubeler Platformunun Rolü ve Bir Örgütlenme Planı Üzerine

a) İşçi Sınıfı Hareketi ve burjuvazinin yeni taktikleri

Sınıf hareketi 1993 yılından sonra göreceli bir durgunluk yaşadı. Yerel ve bölgesel düzeyde tekil eylemler sürmekle birlikte sınıf hareketindeki gelişme, ülkenin bütününü kaplayan ulusal bir sınıf hareketine dönüşmüş değildir. 1986 ve 1987'lerde başlayan ve meşru temellerde gelişen sınıfsal devinim,1989 Bahar eylemleriyle birlikte kitlesellik kazandı. Daha sonraki süreçte kitle gösteri ve grevleri azımsanmayacak derecede devrimci dinamizmin öncüleri oldu. DYP-SHP Koalisyon Hükümeti'nin kurulması ile bu süreç önemli derecede kesintiye uğradı. Ve hareket 1993 yılından sonra kendi yatağına çekildi. Bunun nedenlerini tartışmak son derece önemlidir. Bazı sonuçlara yönelmek durumundayız. Gerçi önceki bölümlerde bunun nedenleri üzerinde özetle de olsa durmuştuk. Ancak bazı önemli noktaları derin-

leştirmek gerekmektedir.

Burjuva siyasi iktidar, daha organize bir güç olması nedeniyle gelişmenin yönelimini devrimci güçlere oranla daha erken tahmin edebilmişti. Araştırma inceleme kurumlarından, siyaset üretim merkezlerine kadar burjuvazinin organları, gerçekten (ki bunun altını çizerek söylüyorum) devrimci sosyalist güçlerden çok daha erken ve çok daha akılcı olarak, işçi sınıfının 1989 Bahar eylemleri ve özellikle Zonguldak Madenci grevinden sonraki dönemde "büyük bir devin" uyanışını görmüşler ve ciddi olarak paniğe kapılmışlardı. Korkularında haksız değillerdi. Doğu'dan Kürt Hareketi, batı'dan işçi hareketi aynı hedefe vurmağa kalkarsa, siyasi iktidar yıkıntıların altında kalabilirdi. Bu durum gözlemlendi. Ve bu noktadan sonra, burjuvazinin karar mekanizmasında olan tüm kurumları ve siyaset üretim merkezleri "Acil durum" tesbitiyle bu sorunun üzerine giderek, köklü çözümler aramaya başladılar. Nitekim bu arayış, gerek bir kısım basın ve özel TV kanallarındaki tartışmalarla, gerekse Hükümet ve Ordu Kurmayları'nın görüşmeleriyle sağlanmaya çalışılıyordu.

Burjuva organlar, sınıfı harekete geçirecek önemli ve kitlesel güce sahip sendikalarla ilişkileri daha da artırdılar. Çok yönlü ilişkiler içinde bu sendikacılar satın alındı ve sisteme daha çok bağlanacak olan volan kayışlarını artırdılar. Olanaklar görülmedik derecede yükseltildi. Örneğin 100 bine yakın maden işçisinin yürüyüşü sonrasında, Genel Maden-İş SendikasıBaşkanı Şemsi Denizer'in, grev öncesine göre devletle bağlantısı çok daha fazla artırıldı. Denizer'e Sarıyer sırtlarında kooperatif için büyük olanaklar tanındı. Kongre'de devletin eliyle Türk-İş Genel Sekreteri yapıldı. Büyük parasal olanaklar sağlanarak Jaguarlı gece hayatına yöneltildi. Oysa Şemsi Denizer'in yaşam süreci büyük Madenci grevinden önce böyle değildi. Bu derece dejenerasyon yaşanmıyordu. Ama bu durum hâlâ sosyalistler nezdinde bile anlaşılmış değildir. Bazı sosyalist çevrelere göre Şemsi Denizer başından beri böyledir ve hiçbir değişiklik yoktur. Onlara göre Denizer, işçilerin parasını yiyen bir ağadır. Bu tahli-

ler gerçekten de doğrudur. Ama burada bir politika yoktur. "Yaşasın ve kahrolsun" edebiyatı vardır. Dolayısıyla bu politikasızlık, Denizer'in yaşamındaki evrimin altında yatan burjuvazinin geniş taktiği olduğunu görememekten kaynaklanmaktadır. Bu mantığa göre şöyle düşünebiliriz:

Şemsi Denizer, sendikaların parasını yiyen bir "sendika ağasıdır" Dolayısıyla böyle bir yaklaşım içinde şu saklıdır "Ağa, mağa ama yine de sendikacı" Yani Denizer, tüm kötülüklerine rağmen sistemin dışında bir sendikacı, bir sendika ağası! Oysa Denizer ve Denizer gibiler bizzat sistemle iç içe geçmiş, salt sendikanın parasını yiyen değil, bizzat Devlet'çe de desteklenen sınıfın içinde ki ihanet merkezleridir.

Bu gelişmeye paralel olarak bir başka önemli gelişme de Türk-İş'de ki yaşananlardır. Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz yıpranmıştı. Yılmaz işçilerin dilinden düşmezdi. Özel sohbetlerde bile örnek vermek gerekirse "Şevket Ağa" örneği verilirdi. Bu yıpranmışlık işçi sınıfının gelişen mücadelesi önünde bir set görevi göremiyordu artık. Daha yeni, az yıpranmış isimler bu görevi yerine getirebilirlerdi. Derelerden, ırmaklardan, çaylardan akan bu selin önüne set, ancak böyle çekilebilirdi. Dolayısıyla Şevket Yılmaz Türk-İş kongresinde -sözde kongrede-, aslında ise burjuvazinin yetkin organlarında devrildi ve yerine Bayram Meral getirildi.

"Osmanlı'da oyun çok" denilir. Bunun gibi, iktidarın yetkin organları 1989'dan sonra sınıfın içindeki oyunlarına devam ettiler. Birçok ilerici- devrimci sendika ve sendikacı tasfiye edildi. Satın alınıp düzene entegre edilemeyenler "sopa" politikasıyla hizaya getirilmeğe çalışıldı. Onlarca sendikacı katledildi.

Osmanlı'daki oyun sona ermedi. Bu sefer de, son yıllarda yaşadığımız Türk-İş eliyle muhalif sendikacıları cezalandırma yollarını denediler. Özelleştirme gibi işçi ve emekçi kitlelere yönelik büyük saldırı, ançak işçi sınıfını susturmakla başarılı olabilirdi. Bu oyunun bir ayağında da sendikasızlaştırma vardı. Özellikle KİT'lerde örgütlü olan sendikaların, daha 1994 başlarında, yani

her.Üz özelleştirmenin gerçekleştirilmediği dönemde, üye oranları yarı yarıya düşürüldü. Örneğin Petrol-İş sendikasının 65 bin olan üye sayısı 40 bin civarına düştü. Diğer sendikalarda da durum aynı. Eğer özelleştirme tümüyle gerçekleşirse örgütsüz bir toplum olacağız. Sendikalar silinecek, tasfiye olacaklar. Özelleştirme hareketinin böyle vahim bir yanı da var. Türk-İş sermaye iktidarı tarafından özel bir görevle donatılmıştır. Görevi Türk-İş'de ki muhalif sendikaları cezalandırmak. Son birkaç ayda Yol-İş I No'lu Şube, Türk Harb-İş gibi birçok sendika 2 aylık, 6 aylık ihraç kararlarıyla cezalandırıldı. Bunların ayrıntısı daha önce yazıldı.

Kaldığımız yere dönersek, sınıfa yönelik bu susturma ve saldırı politikaları devreye sokulurken, başka bir önemli süreç başlatıldı. Bu, DYP-SHP Koalisyonu'ydu. Bu Koalisyon, ülkedeki işçi, memur ve Kürt Hareketi'ne karşı özel olarak örgütlenmiş ve planlanmış karşı bir saldırı hareketiydi. Başka bir deyişle bu Hükümet aracılığıyla doğu'nun Kürt Hareketi ile batı'nın işçi ve memur direnişinin ortak hedefe karşı, olası bir ortak cephesinin yaratılmasının engellenmesi hareketidir. Demirel çok haklı bir şey söyler; "Ülke tarihimizde ilk defa bir sol parti ile bir merkez sağ partinin koalisyon kurması bir şanstır". SHP'nin solculuğunu bir tarafa bırakalım. Burada amaçlar çok önemlidir. DYP-SHP Koalisyon Hükümeti bu "şansı" çok iyi kullandı. Evet, işçi sınıfını ve emekçi kitleleri susturmak için iyi kullandı. Burjuvazi çok iyi biliyordu ki, baskı ve terörle sonuç alınamıyor. Geçici de olsa iktidarı sürdürebilmek ve nefes almalarını sağlamak için bir güleryüzlü " havuç" politikasına ihtiyaç vardı. İlk çıkışları da bu güleryüzlü "Demokratikleşme" paketiydi. Aylarca örgütlenmiş çeşitli bölgelerden, hükümete ziyaretler yapıldı. Hatta ilerici kamuoyunda ve aklıevvel bazı sol çevrede bu paket bir "devrim" bile olabilir değerlendirilmesiyle karşılandı! Bununla ne amaçlandı?

İşçi sınıfı ve emekçi halk kitlelerinin üzerinde derin bir reformizm dalgası etkiliydi. Sendikalar ve kitle örgütleri bu etkinin altındaydılar. Geniş halk kitleleri SHP'yi sol ve ilerici bir hareket olarak görüyordu. 1986 yerel seçimlerinde SHP'ye büyük destek

verilmiş ve belediyelere yerleşmişlerdi. Her askeri hareketten sonra (1971 12 Mart sonras ve1973 seçimlerinde CHP'nin atılımı gibi) "sol" görünümlü Partiler genellikle büyük oy patlamalarına yol açarlardı. Dolayısıyla 1992 Koalisyon Hükümeti'nin kurulmasıyla kitlelerde "demokratik" özlemler arttı ve beklenti Koalisyon Hükümeti'ne yöneldi. Örneğin emekçi memur hareketi daha yeni yeni gelişirken, SHP'nin sol kanadı Dev-Yol dökümtüleri ("SHP ML."olarak da adlandırıldılar) aracılığıyla bu Koalisyon Hükümeti'nden umutlu olmaya başladılar ve eylemler önemli derecede durdu. Sisteme bağlanan parolalar attılar. Bunlardan birisi "Toplu İş Sözleşmesi yapacağız" parolasıydı. Bunun öncülüğünü Tüm Bel- Sen ve Eğit -Sen yaptı.

Burjuva siyasal iktidarı, böyle bir hükümet denemesiyle önemli derecede amaçlarına ulaştı. 1993 sonrası sınıf hareketindeki durgunluklardan birisi de, reformist hayallerin (Demokratikleşme ve insan hakları vb.) Hükümet aracılığıyla yaygınlaştırılmak istenmesidir. Bu dönemde başta Türk-İş olmak üzere sendikal merkezlerin hemen hepsi Hükümet'i desteklediler. TÜSİAD, TİSK vb. işveren kuruluşları da aynı şekilde bir yol tuttular.

Ancak Hükümet yıpranınca bu destekler geri alındı ve yeni hükümet arayışları başladı. İşverenler açıkca (TÜSİAD) "Anayol Hükümeti" önerdi ve destek çekildi.

Koalisyon Hükümeti tarihinin belki de en büyük baskı ve terör hükümeti oldu. Hükümet gerçekten bir özel savaş hükümetiydi.
Burjuvazi bu noktadan sonra yeni arayışlara yöneldi.

b) Şubeler Platformu hangi ihtiyaçtan doğdu ve sorunları nelerdir

12 Eylül faşist cuntası, işçi sınıfı ve emekçi kitlelerin çok önemli ekonomik sosyal ve siyasal haklarına topyekün bir saldırı içine girdi. Yoksullaşma hızlandı. Sendikal haklar gibi bir kısım haklar önemli derecede budandı.

Eylül karabasanına karşı 1984'den itibaren tekil düzeyde grevler, yer yer işgaller, gösteri ve direnişler gerçekleşmeye başladı. 1989 Bahar eylemleri arkasından eylemler hızlandı ve büyüdü. Bu noktadan sonra yerel ve bölgesel düzeyde grevler ve direnişler yaygınlaştı. Ancak bu eylemler birbirinden yalıtılmış bir özellikte gelişti. Sözgelimi, Adana bölgesinde gerçekleşen bir grev o bölgeyle sınırlı kaldı. Hatta Adana'da örneğin Toros Gübre'de başlayan bir grev için (direniş ve işgaller de dahil) Sassa, Güney Sanayi veya Bossa fabrikalarından destek grevleri gelmedi. Bölgeler arasında yaşanan sorunlardan birisi bu. Ülkemiz sınıf hareketinin belkide en olumsuz noktalarından birisi dayanışma grevlerinin eksikliğidir. Zonguldak Madencileri'nin, Mengen barikatını aşamamalarının en önemli sebeplerinden birisi de budur. Eğer ülkenin çeşitli bölgelerinde, başta İzmit ve İstanbul olmak üzere, destek ve dayanışma grevine gidilseydi, hem Mengen barikatı aşılabilirdi hem de tekil eylemler birleşik bir özelliğe bürünürdü. Başka bir ifadeyle işçi sınıfı mücadelesi ulusal bir mücadele düzeyine yükselirdi. Ülkenin bu coğrafyasında yaşayan tüm emekçileri içine alabilirdi.

Tekil eylemler başarısızlıklarla sonuçlandı. Kağıthane, Gebze, Aras Kargo, Suser, İzmir Belediye İşçileri'nin yürüyüşü, Toros Gübre, birçok belediye eylemleri, memur eylemleri ve daha yüzlerce direniş, grev ve benzer eylemler yenilgiyle sonuçlandı. Bu eylemlerden bazı sonuçlar çıktı. Çıkan bu deney ve birikimler çok iyi bir şekilde özetlenemedi. Derslerin özümsenmesi zorunluyken bu konu pek anlaşılamadı. Ancak bu süreçden işçiler önemli derecede kendiliğinden bir sonuca vardılar. Bu deney şunu gösterdi; tek tek eylemlerle başarıya ulaşmak zordur. Çünkü karşısındaki devlet gücü daha organizedir. Başarının yolu birleşmek ve ortaklaşa karşı koymak. Dolayısıyla bu ortaklığı inşa etmek gerekiyor. İşçi sınıfında, birleşik mücadele isteği düne göre çok daha ilerdedir. Ve bu, bir talep konumuna yükselmiştir.

Burada bir parantez açarak, işçi sınıfı içinde örgütlenmek isteyen bir kısım sosyalist cevrelerle tartışmak istiyorum. Bu arkadaşlar gerçekten işçi sınıfının mücadele evrimini doğru tahlil

ederek, işçi sınıfının ihtiyaçlarına cevap verebilmişler midir? Bundan kuşku duyuyorum. Bence verememişlerdir. Dolayısıyla işçi sınıfının birleşik hareketi hakkında bir plana, bir programada sahip değillerdir. Bu planı aşağıda tartışacağız. Böyle bir çalışma hangi sosyalist çevre tarafından organize edilirse edilsin kendiliğinden bir çalışmadır. Sürekli yakındığımız ve aşılması gerektiğini ifade ettiğimiz şu meşhur "kendiliğindencilik", kanımca biz sosyalistlerin bir hastalığıdır. Kendimiz el yordamıyla yürüyoruz. Gerçekten hangimiz işçi sınıfının önüne çözümü kapsayan bir program sunarak gündemleştirebil mişiz? O halde bu el yordamıyla yürümeyi aşmak zorundayız. Parantezi kapatıyorum.

İşçi sınıfındaki bu gelişme, öncü işçiler tarafından 1990'lardan sonra anlaşılmaya başlandı. "Birleşik hareket" sorunu tartışıldı. Ancak somut bir çıkış, bir plan yoktur. Hafızam beni yanıltmıyorsa 1992 yılında, Kocaeli'de sendika şubeleri biraraya geldi. Sorunlarını tartıştı. Hatta ortaklaşa bazı eylemler gerçekleştirildi. Türk-İş'in Bursa mitingine katıldılar. Hareket henüz şekillenmiş, kristalize olmuş değildi. Kendilerini adlandırmaya başladılar. Kocaeli'nin işçi yatağında önemli tarihsel birikimlerde vardı. Dolayısıyla bu sendika şubeleri kendilerini, Kocaeli Sendika Şubeler Platformu olarak adlandırmaya başladılar. Böylece ilk tohum Kocaeli'de atılmış oldu.

Aynı yıllarda İstanbul'da paralel gelişmeler yaşanıyordu. İlk başlarda 10'u aşmayan sayıda sendika şubesi bir araya gelmişti. Bir araya gelişler daha çok bazı eylemler veya mitingler öncesindeydi. Örneğin 1992 ve 1993 1 Mayıs mitinglerinin örgütlenmesi için şubeler bir araya gelmişlerdi. Bu biraraya gelişler İstanbul Sendika Şubeler Platformu olarak adlandırıldı. Bu toplantılara memur sendikaları da katılmaya başladı. Yine henüz şekillenmiş, kristalize olmuş değildi. Ayrıca pek işlevsel olmadığı gibi kurumsallaşmayı da yaratmamıştı. Söylediğim gibi önemli gelişmeler karşısında toplanarak bazı kararlar almaktan öte pek işlevselliği yoktu. Hareketin tümünü birleştirecek ne bir yaptırım gücüne kavuşmuştu ne de hâlâ birçok sendika şube-

sini bağrında toplayabilmekteydi. Kurumsallaşamadığı gibi pek ciddi bir iç disiplini de mevcut değildi. En önemli sorunlardan birisi, kendi alt kitlesel organlarına sahip olmamasıydı.

Elbette Şubeler Platformu, bir kurum gibi kendine bağlı organlar kuramaz. Ancak sorun, şubelerin gerçekten yeniden ve yeniden fabrikalarda reorganize bir örgütlenmeye gitmeleri gerçeğidir. Malesef şubelerin önemli bir kısmı, Şubeler Platformu'nun hedefini ve amacını anlamış değillerdir. Kuşkusuz burada şuç şubelerde de aranamaz. Önemli olan Şubeler Platformu'nun nasıl bir tarihsel dönemde nasıl bir işlev gördüğünü anlatmak, amacını ve hedeflerini belirlemektir. Başka bir deyişle Platform'un programını açıklamak ve plana dayalı bir örgütsel sürece yayılmaktır. Bu konular bir açıklığa sahip olmadığı için, sendika şubelerinin kendi hedefleri açısından, hareket rotası pek anlaşılmış değildir. O halde sorun bunları açmak ve tartışmaktır.

Kocaeli ve İstanbul'da bu sürec yaşanırken, Bursa, Ankara, İzmir, Eskişehir, Lüleburguz vb. yerlerde de Şubeler Platformu doğmaya başladı. Platform son olarak,Türk-İş'in sendikaları cezalandırma kararlarına karşı ve 20 Temmuz '94 eyleminin örgütlenmesi gibi faaliyetlerde etkin oldu ve önemli bir sınav verdi.

Burada bir noktanın altını çizmek gerekiyor; Şubeler Platformu 1990'lardan sonra tarih sahnesine çıkmasına rağmen, onun önemi 1994 yılında anlaşılmıştır. 1994 yılında özelleştirme hareketinin ardından, sınıfa yönelik büyük bir saldırı başladı ve ilk 6 ay içinde 700 bin işçi işinden oldu. Ortak hareket bilinci ve somut adım atılması ihtiyacı kendisini dayattı. Ve 20 Temmuz '94 Genel Eylemi (ki bunu daha önceki sayfalarda değerlendirmiştik) olumsuzluklarına rağmen, İstanbul Sendika Şubeler Platformu'nun ilk önemli ve başarılı eylemiydi. Deyim uygunsa böyle bir eylem kararını Türk-İş'e aldırtan ve eylemin İstanbul'da sokaklara taşınmasına, gösteriye dönüşmesine neden olan bu Platform'dur. 20 Temmuz '94 tarihi, Şubeler Platformu için ta-

rihsel bir dönüm noktası ve belki de bir başlangıç olması açısından son derece önemlidir.

c) Platform'un başındaki 'Demokles'in Kılıcı' Türk-İş ve sendikaların kitleseliği sorunu

Örgütlenme sorununu tartışmadan önce birkaç noktayı vurgulamak gerekiyor. Bunlardan, Şubeler Platformu'nun önemli sorunlarından birisi olarak gündeme gelen, şubelerin yeniden örgütlenmesi ve kitleselliği sorunudur. Diğeri ise Platform'a katılan sendikaların başında sallanan "Demokles'in Kılıcı" Türk-İş. Çünkü Türk-İş Platform'a katılan şubeleri cezalandırmanın adımlarını attı. Bu iki nokta üzerinde biraz duralım.

Bunlardan birincisi Türk-İş sorunudur. Bilindiği gibi Türk-İş yönetimi Şubeler Platformu'na katılan sendikalardan rahatsızdır. Bu rahatsızlığın temel bir nedeni var: Türk-İş, sınıf mücadelesinde sınıfın önündeki temel engellerden birisidir. Sel yatağına set olma görevi vardır. Burjuvazinin işbirlikçi sınıf politikası Türk-İş eliyle gerçekleştirilmektedir. Hareketin sisteme yönelme tehlikesi vardır ve bu tehlikeye en iyi subop Türk-İş yönetimidir. Türk-İş böyle bir tarihi görevi yerine getirirken pek şaşırmamak gerekiyor. Bu nedenle Türk-İş'i aşabilecek ve Türk-İş'i denetim dışına çıkaracak her oluşuma müdahale edilecektir. Şubeler Platformu Türk-İş'i çoktan aştı. Onun önüne geçti. Ve tüm zaaflarına karşın hareketi ateşlemede bir görev üstlendi. Bu böyle devam ederse, işçi sınıfı eylemleri ülkeyi tutuşturacak bir yangına dönüştüreceği gibi, Türk-İş yönetimini de bu yangının içine atabilir. Koltuklarından ve parasal kaynaklardan olabilirler. Onlar için böyle bir durumu düşünmek dahi bir kabusdur, bir karabasandır. O halde çocuğu daha doğmadan öldürmek gerekiyor. 20 Temmuz bir başlangıçtı. Sloganı da "20 Temmuz başlangıç, mücadele sürecek" di. Zira ne olduysa 20 Temmuz'dan sonra oldu Sermaye tehlikeyi gördü ve Türk-İş'i devreye soktu. Önce kendine bağlı Genel Merkezler aracılığıyla cezalandırmalar başlatıldı. Örneğin, Tek Gıda -İş I No'lu Şube Başkanı'nın pro-

fesyonelliği elinden alındı, Yol -İş I No'lu Şube Başkanı ve 2 yöneticisine 2 ay görevden el çektirildi. Yine Selüloz-İş İstanbul Şube Başkanı ve Yönetim Kurulu görevden alındı. Dikkat edin bu yöneticilerin hemen hepsi Şubeler Platform'una katılan, sözcü, yürütme kurulu üyesi ve üye olan sendikacı arkadaşlardır. Bu uygulamalara devam edilirken Türk-İş bir adım daha attı. Doğrudan, üyesi olan Sendika Genel Merkezleri'ne yönelik ihraç kararları başladı. Türk Harb-İş sendikası 6 ay süreyle Türk-İş'den ihraç edildi. Elbette bu gelişmeler benzer şekilde sürecektir.

Amaç, Şubeler Platformu'nu susturmak ve sınıf mücadelesini bastırmaktır. Oynanan oyun budur. Şubeler Platformu'na katılan, ama Türk-İş'in bu oyununu göğüslemekte zorlanan sendikalarımız var. Bu durum Platform'un gücünü zayıflatıyor. Oysa bugün herşeyden önce Platform'un birliğini daha da sağlamlaştırmak, cezalandırma ve saldırıları göğüslemek ve henüz Platform'a katılmayan şubeleri, Platform eylemine katmak gereklidir. Patform'da yalnız işçi sendikaları değil memur sendikalarıyla birlikte diğer kitle örgütleri, halk örgütleri, sanat örgütleri vb. kuruluşlarda yer almalılardır. Burada azami ölçüde temsil yetkisi ve kitlesellik aranmaya çalışılmalıdır. Platformun iç işleyişi bir iç tüzükle çözümlenebilir. Ayrıca ciddi olarak çözümlenmelidir de.

Platform'un kitleselliği ve birliği nasıl sağlanacaktır?

Bu soruyu ciddi olarak önemsiyorum ve çok sesli düşünerek nasıl bir çözüme yönelebiliriz diyorum.

Kanımca başta gelen sorun, Platform'a katılan sendikaların kitleselliği ve örgütlenmesi sorunudur. Başka bir ifadeyle temsil etme sorunudur. Gerçekten Platform'a katılan sendikaların temsil edici niteliği nedir? Ve bu sorun nasıl aşılabilir?

Birinci temel mesele sendikaların yeniden organize edilmesidir. Bugünkü resmi sendikal örgütlenme anlayışı aşılmalı, işçilerin egemen olduğu bir örgütlenmeye yönelmelidir. Tüm-Tİs Genel Başkanı Sabri Topçu, sorunların aşılabilmesi için Şubeler

Platformu'na bağlı şubelerin kendilerini yeniden ve yeniden örgütlemeleri gerektiğini söyledi. Gerçekten sendikalardaki tıkanıklığın temelinde sınıftan kopmuş, kitlesellikten uzak bir sendikacılık anlayışının varlığı yatmaktadır. Biz bu bölümde bir sendikanın nasıl örgütlenmesi gerektiğini tartışmak istiyoruz. Ve bunun adına yeniden örgütlenme, reorganize diyoruz.

Sendikaların örgütlenme problemleri, kuşkusuz salt örgütsel politikalarda ki yanlışlıklardan, tutarsızlıklardan kaynaklanmıyor. İdeolojik ve politik bakışdan da kaynaklanmaktadır. Eğer bir sendika kendini, burjuva devlet erkinin eksikliklerini tamamlamakla görevli kılar ve ücret sendikacılığıyla sınırlarsa, bu elbette ki sınıfın çıkarlarını temsil etmez. Aynı zamanda sendikanın önündeki krizi aşmaya da yaramaz. Zira istenen de budur. Demek oluyor ki sendikaların örgütlenme politikasına yön veren dünya görüşüdür. Yani ideolojik-siyasi temeli ve yapısıdır. Biz bunu bir tarafa bırakarak, nasıl bir örgütlenme politikasına gereksinim olduğu üzerinde durmağa çalışalım. Kuşkusuz dünya görüşmuz Marksist- Leninist bir bakış olmak zorundadır ve öyle olacaktır.

Bugünkü sendikalar, işçi sınıfını "sağılacak bir sürü" olarak görüyor. Aidatı alan ve iki yılda bir TİS yapan bir sendikacılık. Özetle ücret sendikacılığı. Ne acıdır ki son yıllarda devletin krize girmesiyle sendikalar bu ücret sendikacılığını da önemli derecede yerine getiremez oldular. Burada şöyle bir tablo çıkıyor ortaya; bir yanda aidatları kesilen milyonlarca edilgenleştirilmiş r işçi topluluğu, bir yanda da onların başında her türlü lükse sahip sendika yöneticileri güruhu. Adeta ağa (senyör) ve köylü (serf) ilişkisi. Kuşkusuz bu işçi topluluğu kendi içinde örgütlenmiş de değil. Yani şekilsiz ve biçimsiz bir yığın görünümü arzediyor. Bunları uyandırmak ve örgütlemek sendikal kast sisteminin (bürokrasinin) işine gelmez ve bu nedenle özellikle işçi sınıfının örgütlenmemesi ve uyandırılmaması gerekiidir!

Sendikaların krizi bu noktada ortaya çıkıyor. Uyanan bir dev var. Kıpırdanmalar ve eylemler var. Hesap sorma ve sorgulama

bilinci gelişiyor. Öte yandan ağır ekonomik, sosyal ve siyasal sömürü ve baskı var. Ocağın üzerinde suyun kaynaması gibi, içten içe fokur fokur bir kaynama yaşanıyor. Sendika yönetimleri bu kaynamayı, nitel bir noktaya ya da ortak bir kanala dönüştürmeleri gerekirken, tersine durdurmaya çalışıyorlar. İşçi sınıfının mücadelesi sendika merkezlerine çarparken, sendika merkezleri de bu çarpmaları durdurmaya çalışıyor. İşte kriz bu noktada ortaya çıkıyor. Tıkanıklık denilen illet de bu. Özetle işçi sınıfı mücadelesinin önündeki sorunlar çözülemiyor. Çözüm dayatmalarının üstü, burjuva sendika bürokratları tarafından örtülmeye çalışılıyor.

O halde çözüm nedir? Çözümü işçiler bulacaktır. Her kıvılcım yeni bir arayışı dayatıyor. Her yeni dayatma, çözüme yaklaştırıyor. Bu süreç hızlanarak gidiyor. Burada sosyalistlerin katkısı ne olabilir, bunu tartışmalıyız. Sınıfın önüne somut önermelerle çıkmalıyız.

Önce belirleme yapalım: Sendikalarda alttan yukarıya doğru bir ivme yaşanıyor. Ama kanal tıkanmıştır. Bu kanalı açmak zorundayız. Nasıl açacağız?

Mesela, sendikanın fabrika veya işyeri kurullarıyla temsilcilik organlarıyla) başlamalıyız. Çarpık bir örgütlenme biçimi de olsa bu haliyle bile bu kurumlar işletilmez olmuştur. İşlevsiz ve önemsiz bir hale dönüştürülmüştür. Bu bilinçli bir tutumdur. Önce bunu yıkmalıyız ve bu kurumları işletmeliyiz. Fabrikadaki her örgütsel biçim hareketin can damarıdır. Sınıfla ilk diyalog ayaklarıdır. Nasıl ki tüm öğretilerin temeli matematik bilimi ise sendikanın ilk temeli de işyeri örgütlülükleridir.

Bugün işyeri kurulları (temsilcilikleri) adeta kollektif bir hattan uzaklaştırılmıştır. Sendikanın temsilciler toplantısında herşey, baş temsilcinin parmak kaldırmasına terk edilmiştir. Kollektif bir iradenin temsilcisi yoktur orada. Dolayısıyla sendika üzerinde bir yaptırım gücüne de sahip değildir. Yani dönüştürücü ve değiştirici olamıyor. Yanlış kitle çizgisi, çalışma tarzı veya eylem anlayışı elbette etken olan faktörlerdir. Sınıf bilinciyle donatıl-

mamış olmakta önemli bir nedendir. Ama bir başka neden de işyeri kurullarının örgütlenme politikasında ki yanlışlıklardır. Fabrikalardaki işçiler örgütsüzdür. Temsilcilik kurumları da örgütsüzdür. Kuşkusuz bu durum tek başına sendika yönetiminin beceriksizliğiyle açıklanamaz.

Soruyu şöyle soralım: Temsilciler kurulunun örgütlü olduğunu varsayalım. Bu kollektif bir faaliyeti yansıtır mı?

Soruya verilecek cevap kuşkuludur. Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu kuşkuya yol açan nedenlerin bir kısmını saymıştık. Ancak burada önemli bir neden, işçilerin örgütlenme politikasındaki kollektif iradeden çok, temsilcilik kurumuna birey iradesinin ikame edilmesi anlayışıdır.

O halde fabrikada kollektif bir iradeyi egemen kılmak gerekiyor. Bu da kanımca, fabrikada doğrudan demokrasiyi işletmekle olanaklıdır. Peki ama bu doğrudan demokrasiyi hangi örgütsel kanallarla işletebiliriz? Cevap aranacak soru budur. Herşeyden önce iradenin bireye bırakılmasının yollarını tıkamak gerekiyor. Yani bireye indirgenmiş baş temsilcilik veya ünite temsilcileri gibi bir örgütlenmeyi terketmek gerekmektedir. Burada adına ne denilirse denilsin (temsilcilik vs. denilebilir), bugünkü örgüt biçmi olan temsilciler kurumunun yerini, komiteleşecek bir örgütlenme biçimine bırakması zorunludur. Komiteleşme bir kollektif örgütlenmedir. Doğrudan demokrasinin bir kuralı olarak seçimle gelirler. Atama yoktur. Ve en az 3 kişiden oluşurlar. Ünitelere doğru, komiteleşme yaygınlaştırılır ve her ünitenin komitesi, o ünitede çalışan işçiler tarafından seçilirler. Ancak baş temsilcilik yerine geçen fabrika düzeyindeki merkez komite, tüm fabrika işçilerince, yani farklı ünetelerin de katılımıyla seçilmelidirler. Bunun adlandırması ilk etapta sendika merkezlerine itici gelebilir. O nedenle adlandırma değiştirilebilir. Yine temsilciler kurulu, delegeler sistemi veya temsilciler komitesi, ünite temsilciler komitesi vb. gibi değişik adlandırma olanaklıdır. Anlaşılması gereken nokta, tartıştığımız komiteleşme olgusunun kesinlikle sendikaya bağlı organlar olduğudur. Dolayısıyla bağımsız işçi

komiteleriyle karıştırılmamalıdırlar.

Sendikanın bu tür bir fabrika örgütlenmesi, mutlak şekilde tüzüksel bir hükme bağlanmalıdır. Keyifiliğe son verebilmek için bu zorunludur.

Bir iki cümleyle de işlevselliğine değinelim. Temsilciler ve ünite temsilcileri komitesi, tüm gücünü fabrika işçilerinden alır. Bu tür organlar karar organları olmamalıdır. Deyim uygunsa dayanışma, istişari organlardır. Daha önce gördük. Baş temsilci veya iki üç temsilci bir araya gelerek, binlerce işçi adına herhangi bir konuda karar alır ve bu karar sendika merkezine bildirilir. Karar orada kesinleşir. Veya temsilciler toplantısı (il veya bölge düzeyinde) yapılır ve kararlar kesinleşir. Sonuçta nasıl olursa olsun bu kararlar, işçi sınıfının iradesini yansıtmaz. Eger önerdiğimiz komiteleşme biçmi, aynen böyle olacaksa, yani temsilcilik kurumu gibi karar organı olacaksa, şimdiki örgütlemeden farklı olmaz. Temsilciler komitesi kesin olarak, grev, TİS, direniş, işçi alımı, sağlık, yemek vs. gibi sorunlarda, işçiler arasında doğrudan demokrasi kurallarını işleterek karara varacaktır. Seçim aşamasında ve karar alma sürecinde, gerçek anlamda demokratik bir iç işleyiş mekanizması olacaktır. Karar organı tüm fabrika işçilerini içine alan büyük komitedir.

Burada şu soruyla karşılaşabiliriz: "Böyle bir fabrika örgütlenmesine paralel olarak, sendikanın dışında, eğer bir de işçi komitesi örgütlenirse, bu doğru olur mu? O halde bu iki örgütlenme nasıl bağdaştırılacak? "

Daha önce işçi komiteleri sorununu genel boyutlarıyla tartışmıştık. Genelleştirerek işçi komitelerinin zorunluluğu üzerinde durmuştuk. Hareket manevrası geniş olan ve sendikalarla sınırlanmayan işçi organlarının yaratılmasının gereklı olduğunu söylemiştik. Bunlar biraz soyutlamaydı. Teorik bir yaklaşımı ifade ediyordu.

Ancak o bölümde, Zonguldak Madenci grevi döneminde ortaya çıkan ve çeşitli kömür havzalarında oluşan komiteleri anlat-

mıştım. Dikkat edilirse bu komitelerin daha çok, sendikaların dışında olmayan, sendikanın diğer kurumlarını tamamlayan ve onun içinde şekillenen komiteler diye belirtmiştim. Hareketin yükseldiği şartlarda doğdu ve grevin bitimiyle devreden çekildi.

Buradan bazı sonuçlara varabiliriz. Ülkemizde sendikaların dışında oluşan işçi komiteleri kurumsallaşamıyor ve uzun süreli yaşayamıyor. Bunun birçok nedeni var. İşçi sınıfı büyük devrimsel altüstlükler yaşamadı. Avrupa devrimleri gibi bir süreçten geçmedi. Dolayısıyla sınıf hareketinde yasadışı örgüt geleneği zayıftır. Ayrıca baskı ve terör, bu amacı taşıyan adımları tahrip etti. Ülkenin kurtuluş savaşı dönemlerindeki yasa dışı girişimler ve sonrasında yer yer gerçekleşen adımlar, daha çok sınırlı ve yerel düzeydeydi. Reformizm köklü anlayış ve ilişkiler yarattı. O nedenle hâlâ sendikaların fonksiyonu, diğer birçok ülkeye göre daha da fazladır. Deyim uygunsa sendikalar dışında her örgütsel adım kuşkuyla karşılanıyor. Burada yanlış politikanın, bölünmüşlüğün vb. nedenleri de vardır. Bu ve diğer birçok nedenden dolayı sendikaların örgütlü olduğu yerlerde, sendika dışı komiteleşmeler için, çok iyi hesaplanmadan adım atılmamalıdır.

O nedenle şu sonuca varabiliriz: Sendikaların fabrika örgütlenmesini, temsilcilerin komiteleşmesine (ki bu çok daha imkan dahilindedir) doğru geliştirirken, ayrı bir işçi komiteleşmesi örgütlenmesine yönelmek doğru olmaz. Popülist bir yaklaşım olur. Burada ayrıca sınıf hareketinin devrimsel bir yükseliş göstermediğini de dikkate alırsak, işçi komitelerinin örgütlenmesi, sosyalist kadroları geçmeyen ve sınıfı temsil etmeyen örgütlere dönüşürler. Bu da genellikle kısa bir süre sonra kendiliğinden ortadan kalkar. Ancak buradan işçi komitelerine karşı olduğumuz kesinlikle çıkarılmamalıdır. Tersine işçi komiteleri böyle örgütlenirse sorun çözümlenebilir.

Bir başka önemli nokta da sendika yöneticilerini görevden alma sorunudur. Son zamanlarda bu sorun tartışılmakta ve sınıf sendikacılığı ilkeleri etrafında, bir talep olarak ortaya koyulmaktadır. Ancak, sendika yöneticileri görevden nasıl alınabilir ve ye-

rine ne konulabilir, sorusuna cevap verilemeden tartışılıyor. Sendikal bürokrasinin engellenmesi veya tasfiyesinde görevden alma gerçekten önemli bir örgütsel yaklaşımdır. Ancak nasıl alınacak ve yerine ne koyulacak sorusuna cevap vermek daha da önemlidir.

Sendikaları, tüzükte belirltildiği gibi, 5/1 oranında üyenin isteğiyle olağan üstü Kurultaya götürmek olanaklıdır. Ancak bu konudaki girişimler, bu güne dek işçilerin iradesini yansıtan bir sonuca ulaşamadı. Yine delegelik oyunlarıyla aynı ekip, yönetimleri aldı. Olağanüstü Kurultay böyle bir örgütlenme kast sistemiyle kollektif iradeyi yansıtamazdı.

Sorun iki kongre arasında görevle yükümlü olacak bir meclise verilerek çözülebilir. Tüzüksel hükme bağlanması gereken bu sorun şöyle çözülebilir; iki kongre arasında yeni bir kurul oluşturulabilir. Bunun tanımlaması Meclis olabilir. Meclis, fabrika ünite temsilciler komitesi, fabrika temsilciler komitesi, üst kurul delegeleri, şube disiplin, onur ve yönetim kurulu üyelerinden oluşturulabilir. Oluşturulan bu meclis, bir sendika kurumu olarak tanınmalı ve sendika tüzüğünde yetkileri belirtilerek hükme bağlanmalıdır. Görevden alma sorununu bu Meclis çözüme kavuşturmalı, iki kongre arasında görevli olacak ve yetkileri sınırlandırılmış bir Yönetim Kurulu atamalıdır. Bu geçici bir görevdir ve gerekirse olağanüstü Kurultayla sorun acilen çözümlenmelidir. İki kongre arasında görev yapacak Yönetim Kurulu, istişari ve danışma organı görevleriyle yükümlü olmalıdır. Yine aynı şekilde karar organı değildir. Kararlar, periyotları belirlenmiş zamanlarda toplanacak Meclis tarafından alınmalıdır.

Çok özet de olsa bu bakış etrafında, sendikalar yeni baştan reorganize edilmelidir. Sendikalar gelecekteki daha sert kavgalara göre örgütlenecek mekanizmaları bulmak zorundadırlar.

d) Bir örgütleme planı üzerine tartışma

Israrla söylüyorum; bugün işçi sınıfı ve emekçi hareketimizin

acil sorunu, birleşik-politik bir hareketi yaratmaktır. Bu soruna ilişkin programatik temeldeki tartışmalar meselenin sadece bir boyutunu açıklamaya yetiyor. Tartışılan sorunun örgütlenme politikasındaki boyutu eksik kalıyor. O halde bu noktayı açmak ve ısrarla üzerinde durmak zorundayız.

Bugün Şubeler Platformu, hareketin örgütsel yönünü tartışıyor. Bir arayış içinde. Bu konuya ilişkin çeşitli sosyalist çevrelerdeki tartışmalar, somut bir örgütlenme üzerine oturmuyor. Bir çoğu, soyut düzeyde ve şabloncu bir yakalaşımla önermelerde bulunuyor. Bu kitabın sonuna aldığımız "İşçi Kurultayı ihtiyaçların üzerine oturmalıdır" adlı yazı ile "Birleşik mücadeleye doğru" yazıları yazılırken, Şubeler Platformu da aynı doğrultuda örgütlenme sorunlarını tartışmaya açmıştı. Öncü işçiler tarafından tartışılan sorunlarda, büyük paralelikler ortaya çıktı. Bu sevindirici bir gelişmeydi.

Şubeler Platformu, ülkemiz sınıf hareketinin somut bir gelişmesi olarak ortaya çıkmıştı. Ancak birçok pratik eylemlerde olduğu gibi (son 20 Temmuz Genel Eylemi'nde bir kez daha) Şubeler Platformu'nun alt ayakları (işyeri ve fabrikalar ayağı) geliştirilmemişti. Sorunlardan birisi buydu. Ayrıca, İstanbul gibi metropol kentinde aşağıdan yukarı sarmal zincir gibi gelişmeyen bir merkezileşme (platform) söz konusuydu. Bu durum hem kitleselliği zedeleyen bir unsur oluyordu, hem de disiplinli ve hedefe yönelen sistematik bir hareketen uzaklaşıyordu.

Sorunun çözümü Şubeler Patformu'nu aşağıya doğru yaygınlaştırmaktır. Başka bir değişle Patform, kendini bölgesel ve yerel olarak yeniden örgütlemek zorundadır. Örneğin İstanbul'da bu yerel örgütlenmeler çok sayıda yaygınlaştırılabilir. Kartal, Gebze, Topkapı, Merter, Sanayi, Küçükcekmece, İkitelli vs. gibi yerel insiyatifler organize edilebilir. Bu yerel ve bölgesel konumlanışta, işçi sendikaları şubeleri, fabrika temsilcilikleri veya işçi insiyatifleri , memur sendika şube veya temsilcilikleri, bölgesel halk kültür dernekleri, sanat örgütleri, mahalli örgütler, kadın insiyatifleri, gençlik kuruluşları, spor örgütleri vb. kuruluşların için-

de yer alacakları bölgesel veya yerel komitelerin, birleşik platformların (burada isim yine önemli değildir önemli olan içeriğine uygun bir isimlendirme olmasıdır.) yaratılması gerçeğidir. Bunların kendi aralarında öncelikleri savunulamaz ve sıralanması doğru olmaz. Diyelim herhangi bir bölgede sadece işçi kuruluşlarıyla böyle bir girişim başlarken, diğer bir bölgede salt memur ve mahalli örgütlerle başlayabilir. Esas mesele sınıf ve emekçi hareketin birleşik bir mücadele cephesini yaratabilmektir. Bu komitelere katılacak örgütlerin azami temsil yetkisini önemsemek gerekmektedir. Yaşadığımız deneyler bu konuda acı ve düşündürücü olmuştur.

Bir noktaya vurgu yapmak gerekiyor ki bu, böyle bir birleşik hareketi örmeye çalışırken , şu anda şubeler (işçi sendikaları) platformunda olduğu gibi katılımcıların bağımsızlığını koruması ve varlığını devam ettirmesinin önemi. Başka bir değişle bu yapılar bölgesel komiteler içinde bağımsızlığına son vermemeli, komite dışında varlığını korumasını bilmelidir. Bunun hayati bir önemi vardır. Çünkü böyle bir hareket tarzında ve dolayısıyla bölgesel komiteler içinde de, önderliği yapacak olan işçi sınıfı ideolojisi ve onun uygulayıcı öncü güçleridir.

Birleşik sınıf hareketinde önemsenmesi gereken bir nokta, fabrikalar arası örgütlenme sorunlarıdır. Hemen her fabrikada, sendikanın ya bir temsilcilik kurulu ya da benzer dernek ve insiyatifleri vardır. Ancak sorun, bölgesel veya yerel çaptaki bu organların, kendi aralarında bağlarının olmaması gerçeğidir. Gerek işkolları arasındaki örgütlenmenin yanlışlığından kaynaklanan, gerekse çalışma tarzı, mücadele anlayışı vb. nedenden kaynaklanan yalıtılmışlık sorunu, çözümlenmesi gereken en temel problemlerin başında geliyor. Çünkü bu durum sınıf hareketini çaptan düşürür ve sonuç alıcı eylemleri engeller. Fabrikalar arası bağlantıyı gerçekleştirecek bölgesel komitelere bu nedenle de önem vermek gerekmektedir.

Bölgesel komite veya platformun esas gündemi, o bölgedeki işçi hareketinin birleşik mücadele sorunlarıdır. Kuşkusuz hedef,

bu temel üzerinde, Lenin'in de ifadesiyle işçi hareketini "Ulusal Hareket" boyutuna taşımaktır. Yani işçi hareketini ulusal (milli) harekete indirgemek değil, sınıf hareketini ülke boyutuna taşıyarak, diğer emekçi halk katmanlarını da ulusal ölçekte harekete geçirmektir.

Yerel veya bölgesel komite (platform) yönetimi, kesinlikle, temsil yetkileri dikkate alınarak doğal bir süreçle oluşmalıdır. Yani katılan örgütleri temsil eden her kadro komiteyi oluşturmalıdır. Bunlar komitenin doğal üyesidir. Kalabalık bir sayı ortaya çıktığında kendi içinde bir yürütme organı seçebilir. Bu doğru bir tutum olur.

Örneğin İstanbul ilinde, 10 bölgede oluşan bölgesel (yerel) komite, ülkemizin ve İstanbul'un bu somut koşullarında, acilen birbiriyle bağlarını geliştirecek, hareketi merkezleştirecek bir yürütme organı çıkarmalıdır. Bu yürütme,10 bölge komitesinin biraraya gelerek yapacakları kongre sonucu seçimle olmalıdır. Yürütmeye seçileceklerde aranacak en önemli unsur, yetenekli, bilinçli, kararlı olmaktır. Ve bunları, mümkün olursa temsil olanağı fazla olan (kitlesel gücü etkin olan) kurumlardan seçmek en doğru ve isabetli yoldur. Yürütme kesinlikle bir karar organı değildir. İstişari ve koordineyi sağlayan bir organdır. Alınan kararları iki kongre arasında yürütmek ve uygunlamakla görevlidir.

Henüz tartışmaya muhtaç olduğumuz bu örgütlenme planı gerçekleştirilir, iller arası bağlantılar giderek yaygınlaştırılırsa, ülke dahilinde sermaye ve Devlet'e karşı, işçi sınıfının ve emekçi halkın kitlesel birleşik bir mücadelesi yaratılmış olur. En azından onun önü açılır. Ancak bu proje tartışılmaya ve geliştirilmeye muhtaçtır. Bu bilinmelidir.

Ek: İşçi Kurultayı ve bir değerlendirme

İşçi Sendikaları Şubeler Platformu (İSŞP), Kurultay'ını 26 Mart 1995 tarihinde, Bostancı gösteri merkezinde yaptı. 6 aylık bir ön çalışma sonucunda toplanan Kurultay'a, 500- 600 civarın-

da bir katılım oldu. Katılımcıların yarıdan fazlası siyasi gurupların taraftarlarıydı. Kurultay 'a işçi hareketinin öncü güçleri ile işçiler çok sınırlı bir sayıda katılmıştı. Bazı grevci işçilerin dışında salonda esas kalabalığı oluşturan siyasi grupların cevreleriydi. İSŞP'nin sonuç bildirisine göre, ne 1500'ü aşkın işçi vardı ne de ciddi tartışmalar oldu. Kurultay'ın Kurultay'a benzer hiç bir yanı yoktu. Panel veya sempozyumu andıran bir girişimin ötesine geçmedi. Konuşmacıların okumakta bile güçlük çektiği uzun metinler (ki bize kalırsa önceden başkalarınca hazırlanmıştı) hiç bir şekilde dinlenmedi bile. Bunlar yapılan bir sempozyuma sunulan bir tebliğ anlayışının ötesine geçmedi.

Herşeyden önce Kurultay gündemi yanlış belirlenmişti. Bir siyasi partinin gündem alarak tartışması gereken bir çok sorun, gündeme alınmıştı. Kuşkusuz bu sorunları herhangi bir sendika veya herhangi bir işçi insiyatifi de tartışmalıdır. Ancak İSŞP'nin Kurultay'ında böyle bir gündemin, ne zaman açısından ne de hazırlık yapma açısından, ciddi bir şekilde ele alınması olanaksızdı. Kurultay gündemine şu konular alınmıştı.

1- Sendikal Sorunlar
2- Özelleştirme
3- Kamu çalışanları ve Örgütlenme
4- Demokrasi
5- SSK ve Sosyal Güvenlik
6- 5 Nisan Kararları ve Gümrük Birliği

İlk defa sendikal bürokrasiyi aşma özverisini gösteren böyle bir platformun tek bir gündemi olmalıydı. Bu da, "İşçi sınıfı hareketinin sorunları, özellikle örgütlenme problemleri"dir. Platform süreç içinde bu gündem konularını tartışacak ve sonuçlar çıkaracaktır. Ancak bu haliyle ve bir güne sığdırılan Kurultay'la neyi ve nasıl tartışabilirdi ki? Dolayısıyla buradan bazı sonuçlar çıkmıştır ve bu sonuçlar hiç de akıl ve mantık açısından olumlu gelişmeler değildir.

Özellikle Kurultay'a katılan çok az sayıdaki işçi önderleri, kendi görüşlerini ifade etme olanaklarını bulamamışlardır. Saat

16:00 'ya kadar tebliğler sunulmuştur.

Gündemde ki konular tartışılmamıştır. O kürsü işçi mücadelesinin ateşi içinden gelenlerin kullanabildiği bir arenaya dönüşmemiştir. Burada doğrudan bir sonuç çıkmış ve kendini tanımlamıştır. İSŞP Kurultay'ı, gerçek bir İşçi Kurultay'ı yerine arka planda İşçi Partisi-Gerçek Dergisi çevresi ittifakına dayanan (zımnen de olsa) ve bazı reformist siyasi grupların hazırlanıp sunduğu, buna bazı sendikacıların da alet olduğu bir "Kurultay"olarak geçmiştir.Gündeme ilişkin okunan metinler bunun en açık göstergeleri olmuştur. Bir örnek verelim: Gündemin özelleştirme bölümünde okunan metin, Aydınlık'ta yayınlanan yazıların ve ayrıca İşçi Partisi'nin "Emekçi Çözüm" diye adlandırdığı "Yeniden Bölüşüm ve Kamulaştırma" başlığıyla yayınlanan iki yapraklı bildirisinin hemen hemen aynısı veya biraz daha genişletilmişiydi. Diğerleri de öyleydi. Demek oluyor ki İşçi Kurultayı'nın gündemi de dahil tüm hazırlıklar, arka planda zımnen anlaşan grupların bir gösterisi haline dönüştürülmüştür.

Sonuç olarak coşkusuz geçen Kurultay'ın, amaçlanan hedefleri yerine getirdiği söylenemez.

Başarısızlığın sorumlusu bazı siyasi gruplardır

Sınıf hareketinde bir olgunlaşma yaşandı. 1989 yılından itibaren onbinlerce grevci işçinin, milyonlarca emekçinin gösteri ve eylemleri sınıf hareketinde siyasi bir öngörü yarattı. Zaman zaman geri çekilen, ama her fırsatta mücadele potansiyelini dışarı vuran bir işçi sınıfı hareketi gelişti. Dolayısıyla sınıf hareketi bu eylem süreçinde onlarca ve yüzlerce biçim denedi. Onları yaşadı. Doğrular ve yanlışlar atbaşı gitti. Bu pratik deney, sınıfı eğitti. Sınıf, olgunlaşan bir sınıf hareketi hattına oturdu.

İşçi sınıfının önemli deneylerinden birisi, 1992'de yapılan İşçi Kurultayı'ydı.1989 Bahar eylemleri, Zonguldak Madenci direnişi, 3 Ocak Genel Eylemi ve sayısız irili ufaklı eylem ve grevler üzerine şekillenmişti,1992 Kurultayı. Dolayısıyla Kurultay'ın ba-

şarılı geçme olanakları fazlaydı. Yukarıda bu konu izah dildi. Gerek siyasi grupların yaklaşım tarzı gerekse gündemin yoğunluğu ve yanlış seçimi gibi nedenlerle başarısızlığa uğramıştı Kurultay.

1992 Kurultayı'nın derslerinden yola çıkarak, 1995 26 Mart tarihinde yapılan İşçi Kurultayı'na öneride bulunmuş, önceki Kurultay deneyinin hatalarının tekrarlanmamasını vurgulamıştım. O zaman 1 Mayıs İşçi Gazetesinde yazdığım bir makalede aynen şunları ifade etmiştim

"Örneğin 1992'lerde toplanan ve koşullar açısından uygun olan bir dönemde (ki 1989 Bahar eylemleri Zonguldak yürüyüşü, 3 Ocak Genel Eylemi ile kitlesel eylemlerin geliştiği bir dönemde toplanmıştı) gerçekleştirilen İşçi Kurultayı başarıya ulaşamadı. Dönemsel olarak olgunlaşmış koşullara rağmen, neden başarısız kalındığı sorusunu cevaplamak gerekiyor. O dönemde İşçi Kurultayı'ndan beklentiler çok farklıydı. Adeta bir proleterya partisinin yaratılması için gerekli olan siyasal sorunları gündeme almış, Kurultay hareketini çok çeşitli ve altından kalkılması mümkün olmayan (ki 70 yılda sosyalist hareketin çözemediği sorunları gündemleştirmiş) sorunlarla yoğunlaştırılmıştı.

Kuşkusuz böyle bir gündemle toplanan İşçi Kurultayı hedefe varamazdı ve sonuçta kısır tartışmalarla kendi kendini bitirdi..." (İşçi Kurultayı İhtiyaçların Üzerine Oturmalıdır. 1 Mayıs Gazetesi, Sayı 6, Ekim 1994)

Sınıf hareketi 1992 Kurultayı'ndan sonra, çıkarılması gereken dersler açısından çok daha önemli deneyler yaşandı.1992'ye kadar sınıf hareketindeki tek tek parçaların ulusal boyutta bütüne doğru evrimleşmesi, zincirin halkaları haline gelmesi önemli ve temel bir olguyu ifadelendirmiştir.1992 yılı sonundan itibaren ise önemli derecede zincirin kırılması, halkaların kopmasına ve ayrı konumlanışına sahne olmuştur. Lokal eylemler bir bütünselliği yaratmamış, ulusal düzeyde sınıf hareketinin bileşenleri, sermaye ve devlete karşı ortak bir cepeheye

doğru evrimleşememiştir. Özellikle 1994 yılından itibaren özelleştirme programıyla sermaye, sınıf hareketine karşı görülmemiş çapta saldırıya gecmiştir. Bunun bilinen tek bir nedeni vardır: Sınıf hareketinin örgüt (sendika) ve organlarını yoketmek, halk kitlesini örgütsüz köle bir halka dönüştürmektir. Sınıf hareketinin ve emekçi halkın, düne göre bugün, zorunlu olarak daha fazla başarması gereken görevi, birleşik bir işçi ve emekci hareketinin, siyasal olarak sermaye devletine karşı konumlanışını yaratmaktır.

Bunun yaratılabilmesinin yollarından birisi , sendikal bürokrasinin mutlak bir şekilde kırılmasıdır. Sendikal bürokrasiyi (kast sistemini) aşmayan bir sınıf hareketi, sermaye iktidarına karşı bileşenlerini yaratmaz ve başarıya ulaşması da olanaksızdır.

İşte bu nedenlerden dolayı, 1994'ler de, biraz daha çerçevesi çizilen ve netleşmeye doğru giden işçi platformları doğmaya başlamıştır. Bu platformlar, gerek siyasi hedef ve programlarda, gerekse örgütsel plan gibi sorunlarda doğru bir hat izleyebilseydi, sınıf hareketinde bir merkez olabilirdi. Sendikal bürokrasiyi aşabilecek bir odak da olabilirdi. Kendiliğinden crtaya çıkan, haklı bir zeminde yürüyen, dolayısıyla büyüme olanakları çok olan işçi insiyatifleri, Kurultay'a başarısına yeni bir halkayı ekleyecek ve hareket daha siyasi ve örgütsel temellere oturacaktı.

Ancak bütün bunlar 26 Mart 1995 Kurultayı'nda gerçekleşemedi. Bunun nedenleri üzerinde biraz duralım.

Yukarıda da söylendiği gibi 1993'den sonra sınıfın karşı karşıya bulunduğu tehlikeler, sınıf hareketini birleştirmenin hem psikolojik şartlarını, hemde siyasi ve örgütsel imkanlarını yaratmıştı. Özellikle sınıfın üyeleri herkesten daha fazla, bunu zorunlu görüyordu. Birleşerek mücadele etmenin kaçınılmaz bir yol olduğu gerçeği, kendilerinin yaşamsal bir sorunu olmuştu. Kuşkusuz bu zorunluluğu kavrayan ve onun kavgasını veren sınıfın öncü güçleriydi. Dolayısıyla sınıf hareketinde böyle bir olgunluk, ayaklarını sağlam zemine basan bir kararlılık söz konusuydu.

Burada soruna doğru bir politik öngörü de bulunmak, ona uygun örgütsel adımları atmak ve kitle mücadelesini haklı bir zemin götürmekti. Özetle politika yapma tarzımızı, sınıf hareketinin ihtiyaçları üzerinde geliştirmekti.

Burada sosyalist çevrelerin, sınıf-kitle çalışmasında politika yapma tarzı ciddi olarak tartışılmalıdır. Bunun en somut durumu İşçi Kurultayı çalışmasında yaşanmıştır.

Ülkemizdeki devrimci siyasi gruplar malesef, sınıf hareketi açısından uzun erimli politik hedeflerden yoksun olagelmişlerdir. Günlük politika, çalışmalarının temelidir. Program ve plandan yoksunluk vardır. Bütün mesele parçayla uğraşmaktır. Bütünü kucaklamak, geniş yığınları harekete geçirmek sadece söylemde kalmıştır. Bu hem grupçuluğu körüklemek anlamına gelmektedir, hem de kendiliğindenciliği ifade etmektedir. Dolayısıyla böyle bir politik çalışma tarzı, sınıf üzerindeki reformist politikalara darbe vurmak yerine, onu sınıf nezdinde daha çok meşrulaştıran ve güçlenmesine neden olan bir konuma itmiştir.

Böyle bir çalışma tarzı, İşçi Kurultayı'nda da yaşanmıştır. Dolayısıyla Kurultay'ın başarısızlığa sürüklenmesine neden olan etkenlerin başında bu gelmektedir.

Özellikle siyasi gruplar Kurultayı ele geçirmek temel hedefiyle hareket etmişlerdir. Milyonlarca işçiyi harekete geçirmek yerine, kendi iradelerinin dışında ortaya çıkan henüz küçük olan, ama gelişme dinamiği çok yüksek olan Şubeler Platformu'nun, üzerinde "politika" (entrika vb.) yapmak istenmiştir. Onu ele geçirmek (ele geçirmek istenen ne varsa!) asli ve temel çalışma olmuştur. Fraksiyoncu "ele geçirme" mantığı, Kurultay öncesinde bölge komitelerinde yaşandığı gibi, Kurultay günü de yaşanmıştır. Gündemdeki konuların hazırlanışında, kollektif irade yerine grup iradesi (hazırlığı), metinleri hangi kesimin okuyacağı tartışmaları, açık ve net bir gerçeği ortaya çıkarmıştır. Bölgelerde bulunan fabrika ve işyerlerini nasıl bir politik tarzla örgütlerim, dolayısıyla Kurultay'a bu merkezleri nasıl taşırım kaygısını ve sorumluluğunu hiç bir siyasi çevre taşımamıştır. İyi ni-

yetli olan çevre ve gruplar ise bunu aşacak bir politik hat çizememişlerdir. Çünkü "cehennemin yolları iyi niyet taşlarıyla döşenmiştir."

Soru şudur: Biz, sınıfa ve sınıf hareketine karşı mı sorumluyuz, onun ihtiyaçları için mi uğraşıyoruz, yoksa kendimize karşı mı sorumluyuz ve kendi ihtiyaçlarımız için mi uğraşıyoruz? Bu soru, Kurultay gününde cevabını bulmuştur. Siyasi grupların, sınıfa karşı olan değil, kendilerine karşı olan "sorumluluk" duyguları, Kurultay'ın başarısızlığına neden olan temel etken olmuştur.

Kurultay'ın gündem hazırlığı, işçileri salona taşıyamama, siyasi grup gösterisi yapma, slogan yarışmacılığı, ayrı ayrı siyasi çevrelerin salonda farklı farklı oturuş biçimleri, konuşmaçıları dinlemeyen tavırları, kürsüye müdahale de bulunmaları, organize bozukluğu, geleceğe ilişkin net bir mesajın verilmemesi vb. nedenler durumu yeterince açıklamaktadır.

Burada öncü işçilerin ve bir siyasi çevreye angaje olmamış sendikacıların yeterli ve belirleyici bir tutum içinde olmadığı gözlenmiştir. Bu arkadaşlarda da önemli oranda siyasi bir öngörü yoksunluğu vardır. Gerekli iradenin gösterilmemiş olması nedeniyle Kurultay'ın olumsuz havası değiştirilememiştir. Ayrıca Kurultay için ciddi bir ön hazırlığın olmadığı da kendini yeterince ortaya çıkarmıştır. Aylar önce bu konuya ilişkin yazımda uyarmıştım. İSŞP 20 Temmuz '94 eylemlerinde göstermiş olduğu basiretli tutumun çok gerisine düşmüştür. Bunlar geleceğe ilişkin çıkarılacak önemli dersler olsa gerek.

Şimdi ne yapılabilir !

İşçi Sendikaları Şubeler Platformu (İSŞP), bu olumsuz Kurultay deneyinden sonra, şu önemli noktalar üzerinde durmak zorundadır:

1- Darlaştıran, sınıftan kopartan, sekter grup ve yapılara karşı sınıf tavrının ortaya koyulması gerekiyor. Bu anlayışlar mahküm edilmek zorundadır.

2- "Sol" sekter anlayışlara karşı doğan tepkisel tutum, hareketin daha çok sağa, reformist kanallara kaymasına neden olacak potansiyeli taşımaktadır. Bu bilinerek devrimci politik bir tutum alınmalı, esas yönelimin siyasal iktidara karşı verilmesi gerektiği bir an akıldan çıkarılmamalıdır.

3- Sınıf hareketinin yaşadığı deneyleri de dikkate alarak güçlü bir Birleşik İşçi ve Emekçi Hareketi'nin yaratılmasının pratik zeminleri ortaya çıkmıştır. Bu potansiyeli taşıyan sınıf hareketinin, başarılı olabilmesinin koşulu, sendikal bürokrasiyi aşmasına bağlıdır. Bunun da nesnel zeminleri vardır.

4- Kur::ltay'da gündeme alınan 6ı konu, İSŞP'nun geleceğe ilişkin program metni açısından, genel bir bakışı ifade etmektedir. Özelliştirmeye karşı, SSK ve Sosyal Güvenlik, 5 Nisan ve Gümrük Birliği, Demokrasi ve Kürt Sorunu gibi konularda çok genel anlamıyla bir tutum alabilmiştir. İçinde önemli yanlışlıklar da barındırsa genel hatlarıyla mesele ortaya konulmuştur. Bu ileriye dönük olarak ve içi doldurularak bir eylem programına dönüştürülebilir.

İSŞP'nun gerek yayınladığı Sonuç Bildirgesi'nde, gerekse Kurultay'da okunan metinlerde, ne yöneticilerin ne de Kurultay katılımcılarının sunduğu program metinleri öğretici ve eğitici bir özellik taşımıyordu. Böyle bir yaklaşımın, bilimsel bir derneğin sempozyumunu hatırlatmaktan öteye bir anlamı olmadı. Şimdi sorun bu program metinlerini daha anlaşılır bir şekilde ortaya koymak ve birer eylem kılavuzuna dönüştürmektir.

5- En önemli sorun kanımca, örgütlenme ve eylem tarzı sorununu çözmektir. İSŞP özellikle sendikal bürokrasiyi nasıl aşacaktır? Bu konuya ilişkin örgütsel öngörüleri nedir? Bu sorunları cevaplandırmak hayati önemdedir. O nedenle burada bazı düşüncelerimi ifade etmek zorundayım.

Öncelikle sendikal bürokrasiyi aşmanın yolu, sermayeye karşı direngen bir kavganın verilmesine bağlıdır. Bununda biçimi, fabrikalarda ve işyerlerinde örgütlenmeyi yaratmak, bu ör-

ğütlenmeleri bölgesel çapda birleştirmektir. Başka bir deyişle yerel insiyatifleri yaratmaktır. Ançak yerel ve bölgesel insiyatiflerinin kalıcılaştırılması, onların fabrika ve işyerlerindeki ayaklarının iyi örgütlenmesine bağlıdır.

Fabrikalarda esnek bir yapı ortaya çıkarılmalıdır. Katı kurallarla donatılmış bir yapı olamaz. Bu kimi zaman o işyerinde var olan sendikanın temsilcilikleri de olabilir, kimi zaman ünitelerde ortaya çıkan farklı birlikler olabilir, kimi zaman bir dernek, kooperatif etrafında bir araya gelen topluluklar olabilir. Önemli olan hemen bunları biraraya getirip normlar bütünüyle donatmak, onlara bir biçim vermek degildir.

Önemli olan o çevreleri olaylar ve olaylara tavır üzerinde biraraya getirmektir. Çünkü bu kendiliğinden gelişmeler ancak ve ancak sınıf mücadelesinin şu veya bu biçimlerinde eğitilebilir, dolayısıyla daha siyasi bir çerçeve çizebilir. Ama esas mesele fabrika ve işyerlerinde olabildiğince iyi teçhiz edilmiş organlarımızı yaratmaktır.

Bunların bir araya getirilmesi, belli bir program ve plan dahilinde organize edilmesi, bölge komitelerinin ana dinamiklerini oluşturacaktır. Bu konuya ilişkin diğer yazılarda da atıflarda bulunmuştum. O nedenle konunun esas işlevini nasıl sağlayabiliriz sorusu üzerinde durmamız gerekiyor.

Organlarımızı nasıl bir işlerliğe dönüştürmeliyiz?

Bölge komitelerinin işlevini çok iyi belirlemek gerekiyor. Özellikle bölge komitesine tüm işyeri ve fabrika organları (temsilcilikler vb.) katılmalıdır. Yani bu katılımda, fabrika organını temsilen bir veya birkaç kişinin değil tümünün katılımını hedeflemeliyiz. Dolayısıyla bölge komitesi olabildiğince geniş platforma dönüşmelidir. Eğer komite tanımı darlaştırmağa neden olacaksa başka uygun bir tanımlama getirilebilir. Bir anlamıyla bölge komitesinin tanımı, karar alabilen bir meclisin tanımı anlamına gelecektir. Dolayısıyla böyle geniş bir insiyatif, diğer bölge insiyatifleriyle karşılıklı alışverişleri sağlamak için, karar organı olma-

yan istişari organ olan bir yürütme seçebilir. Seçmelidir de.

Ancak İstanbul çapında var olan altı bölge komitesi ve onların üstünde Şubeler Platformu biçiminde bir kurumu tarif etmek değil (ki klasik bir sendika örgütlenmesi benzeri olacaktır. İSŞP merkez büro olacak, bölge komiteleri de o merkez büronun şubesi olacaktır. Dolayısıyla altüste bağlıdır ve kararlarına uymak zorundadır. Böyle bir örgütlenme doğru değildir) tersine bölgelerin bağımsız insiyatifleri espirisiyle yola çıkan ama hareketin merkezleşmesi için (eylemde, somut işlerde merkezileşmesi anlamında) gerekli ilişkiyi sağlayan, o nedenle yürütme organına ihtiyaç duyulan örgütsel tarz. Başka bir ifadeyle bölgeler arası yürütmelerin bir araya geldiği ortak yürütme, sendikanın yürütmesi biçiminde değil eylemlerde ve somut konuda biraraya gelerek, 6 farklı bölge insiyatifini ortak cephede harekete geçirecek bir işleve sahip olan, ama karar mekanizması olmayan bir organ. Bunu böyle tanımlamak lazım.

Aksi ve bugüne dek olan tarz, hem hareketi daraltmış hem de işlevsizliğe sürüklemiştir. Bugün slogan her bölgede bir insiyatif yaratmak olmalıdır.

İşçi Sendikaları Şubeler Platformu, böyle bir perspektife sahip olabilirse, içine girdiği olumsuz durumdan çıkabilir. Sınıf hareketi içinde gerekli ağırlığı koyabilir.

Kamu Çalışanları Sendikalarının Evrimi ve Yaşanan Sorunlar

Kamu emekçilerinin 1980 sonrasında önemli bir devrimci güç olarak tarih sahnesinde yer almaları tesadüfi değildi. Zira Eylül faşizminin işçi sınıfına ve yoksul köylüye yönelik sömürü ve zülüm politikaları, aynı şekilde kamu emekçilerine de yönelik olarak yoğunlaştırıldı. Yoksullaşma hızland. Ücretler önemli oranda dondurulduu. 1980 öncesine göre alım güçleri reel olarak %70-80'ler civarında düştü. Emekçi memurların işçiler gibi sendikal hakları, sınırlandırılmış da olsa toplu iş sözleşme ve grev hakları da yoktu. Devlet onlar için ne uygun görürse o verilmekteydi. Bu güne kadar hep böyle olmuştu.

1970'lere kadar göreceli de olsa memurlar, toplum katında ayrıcalıklı bir konuma sahiptiler. Devleti oluşturan önemli bir unsur olarak bürokrasi henüz bu derece şişkinleşmiş ve büyümüş değildi. Devlet kendini var eden kollarından biri olan memurlarını, toplumun diğer sınıf ve katmanlarına göre ücret ve bazı sos-

yal haklar bakımından daha olumlu bir konumda tutuyordu. Dolayısıyla memurların yaşam standartları belli bir düzeyde seyrediyordu. İşçi ve köylü kitlelerine göre koşulları oldukça iyiydi.

Bu durum ne zaman bozulmağa başladı ?

Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında, özellikle İzmir İktisat Kongresi'nden sonra Devlet kendi eliyle bir sermaye birikimi yaratmak istedi. Kendi iç dinamiğiyle gelişmiş ne bir burjuva sınıfı vardı ne de sermaye birikimi. T.C.'in kabul edilen ilkelerinden birisi devletçilikti. Bunun amacı devlet eliyle bir burjuva sınıfının yaratılması anlamına gelmekteydi. Dolayısıyla birçok sektörel alanda Kamu İktisadi Teşekküileri (KİT) denilen kurumların adımları atıldı. Sümerbank, şeker ve çimento fabrikalar vb. gibi kurumlar oluşturuldu. Bankacılık sektöründe de (İş Bankası gibi) aynı yol izlenmeye çalışıldı.

Bu kurumlarda çalışan memurlar, toplumda okumuş yazmış sayılan ve belli oranda ayrıcalıklara sahip kimselerden oluşmuştu. Çalışan işçi ve köylü kitlelerine göre yaşam standartları çok iyiydi. Bu durum 1946 yılında çok partili dönemin başlaması ve 1950'lerden sonra, Marsahall yardımı ve Truman Doktrini ile bozulmağa başladı. Bu arada ülkeye yoğun bir sermaye akımı vardı ve bu sermaye özellikle İstanbul gibi büyük kentlerde, başta altyapı olmak üzere özel ve kamu kuruluşlarının yatırımına veya finansmanına gitti. Diğer yandan çok partili yapının yaratığı bir sonuç olarak KİT'lerin siyasi amaçlı olarak kullanılmasının ilk adımları atılıyordu. KİT'lere siyasi yatırım olarak ihtiyacın çok üstünde personel alınmağa başlandı. Devlet bir taraftan büyürken ve yeni sektörler devreye girerken, diğer yandan KİT'ler şişkinleşmeye başlıyordu. Dolayısıyla özel sektörde yoğunlaşma çok olmazken kamu kuruluşlarında yüzbinlerce memur istihdam edildi.

Gerçi bu yoğunlaşma ve bu şişkinlik1970'lere kadar çok bariz bir konumda değildi. 1970'lerden sonra bu durum çok net bir gelişmeye sahne oldu. Artık ciddi bir potansiyel gücü olan, neredeyse sendikalı (1970'lerde) işçi sayısını aşan oranda bir top-

lumsal güç devreye girmiş oldu. Sayıları tam olarak ortaya belirlenmemiş olsa da 2,5 milyon civarında bir çalışan olduğu tahmin edilmektedir. Yakınları ile birlikte bu güç 10 milyonu bulan önemli bir toplumsal katman olarak önemsenmesi gereken bir durumu ifade etmektedir.

1 - İlk örgütlenmeler ve bazı saptamalar

1961 Anayasa'sının göreceli olarak getirmiş olduğu bir kısım demokratik haklar, toplumun sola açılmasına neden olmuştu. Var olan sol birikim, yasal zeminlerini yaratarak önemli gelişmeler sağladı. Devrimci sosyalist hareket, ilk defa yasal platformda toplumsal bir mücadele içinde kendi dinamiklerini yaratmıştı. Bu yıllarda başta öğretmenler olmak üzere, çeşitli alanlarda önemli örgütlenmelere yönelindi. Türkiye Öğretmenler Sendikası ('TÖS', Toplu iş sözleşme ve grev hakları olmayan bir dernek statüsündeydi) gibi 600'ü aşkın irili ufaklı dernekleşme ortaya çıktı. Bu toplumsal tabaka önemli eylemleri de örgütlemişti. Hatırladığımız TÖS boykotu, ülkemizin emekçi mücadele tarihinin özel bir sayfasını ifade etmektedir. Daha birçok direniş, boykot, gösteri, yürüyüş ve mitingler sayılabilir.

Ancak bu dönem 12 Mart yarı Askeri Faşist Darbesi'yle kesintiye uğradı. Fakat bu kesinti uzun sürmedi. 1973 genel seçimleriyle birlikte özellikle 1975'lerden sonra emekçi memurların örgütlenmesi tekrar hızlandı. 1970'lerden sonra yoksullaşma çok daha (1960'lara göre) fazla arttı. O oranda da örgütlenme yaygınlaştı. TÖS'ün yerine TÖB-DER olmak üzere, Tüm- Der, Mühendis ve Mimar Odaları, TÜSES vb. gibi memur örgütleri doğdu. PTT, Banka, TEK, Belediye vb. iş kollarında örgütlenmeler ortaya çıktı. Ancak bu örgütlenmeler hâlâ dernek statüsünü aşmıyordu.

Fakat bu dönemin mücadelesi incelendiğinde bazı saptamalar yapmak zorunlu hale gelmektedir. Memur örgütleri ülkemiz sınıf mücadelesi içinde yerlerini almış olmalarına rağmen, bu

örgütlenmelerin ne istediği henüz net olarak belirginleştirilmemiş, talep ve istekleri uğruna ısrarlı bir mücadele hattı yaratılmamıştı. Öğretmenlerin kavgasını saymazsak, bu alandaki mücadele ne ciddi düzeyde, hedefin gerçekleştirilmesi anlamında yaptırım gücüne sahip olmuş, ne de o oranda kitleselliği yakalayabilmiştir. Hareket emekçi halk hareketinin içinde kendi özgürlüğünü belirginleştirememiştir. Dolayısıyla halkçı bir motifle şekillendirilmiş bir özellik olarak gelişti. Sonuçta 12 Eylül faşizmi örgütlerin tümünü tasfiye etti.

2 - 12 Eylül sonrası süreçte memur hareketi

12 Eylül Askeri Hareketi, işçi sınıfı ve emekçilerin tüm sendika, dernek, birlik vb. örgütlerine karşı büyük bir saldırı başlattı. Bu saldırılardan emekçi memur örgütleri de nasiplerini aldı. TÖB-DER, Tüm- Der, TÜSES ve diğer işkolları örgütleri kapatıldı. Yöneticileri ve üyeleri gözaltına alındı, işkence gördü ve yıllarca zindanlarda tutuldu. Bu dönem sessizlik ve suskunluk dönemi olarak geçti. 1989'dan itibaren bu sessizlik son buldu. Örgütlenme adımları hızlandı. Örgütlenme daha bilinçli, ne istediğini bilen ve sınıfsal bir öze sahip olarak gelişti. 1989'un ortalarından itibaren başta İstanbul'da olmak üzere Sendika Yürütme Komisyonları (SYK) kuruldu. Bu mücadele başta çok az bir insanla başladı. Hatırladığım kadarıyla İstanbul'da belediye memurlarının çalışmasında 13 kişilik bir ekip vardı.

Giderek hareket büyümeye ve gelişmeye başladı. Bunun üzerine seçimle oluşturulan 20 kişilik bir yürütme kuruldu. Hareket kitleselleşiyordu. Dikkat edeceğimiz bir nokta şudur; bu dönem hareketin siyasal ve teorik temelleri, kendini var eden düşünsel temelleri belirginleşmemiştir. Tek çıkış noktası, sendikalaşmaktı ve istenen sendika grevli ve toplu sözleşmeli olmalıydı. Bütünüyle teorik ve siyasal çerçevesi çizilen yaklaşım bu noktada odaklaşıyordu. Gerçi hareketin içinde " İlerlemeci" olarak bilinen arkadaşlar tüzüğe grevin konulmasına karşıydılar. Sonra ki süreçte herkes "grevli ve toplu sözleşmeli" bir sendika

istemi üzerinde ortak bir fikre sahip oldu. Hareket, gerek düşünsel temelleri gerekse hedefleri açısından önceden hazırlanmış, bilinçli bir adımın ifadesi değildi. Bu yönüyle hareket kendiliğinden gelişiyordu.

Emekçi memur hareketi, tarih sahnesinde yerini alıyor ve son 4-5 yılda, kitlesel bir güçle mücadelede kendini ifade ediyorsa , buradan çıkarılacak önemli sonuçlar vardır. Emekçi memur hareketinin 1989-90'lardan itibaren gelişmesi tesadüfi bir gelişme değildir. 12 Eylül sonrası kitlesel boyutlara ulaşan ortalama 1,5, 2 milyon işçi ve emekçinin tarihsel öneme sahip olan mücadelesini daha önce işledik. Bu tarihsel döneme denk gelen bir unsurda Kürt Hareketi'dir. Daha önce yazılan bir broşürde şöyle diyordum,

"Kürt Hareketi'nin varlığı organik bir örtüşmeyle gelişmese de, gerek işçi hareketinde, gerekse emekçi memur hareketinde önemli bir devrimci dinamizm yaratılmıştır." (Kamu Emekcileri Sendikalarında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. Syf. 4,5)

Kürt Hareketi işçi ve emekçi memur hareketini olumlu bir düzeyde etkilemiş ve hangi yolda yürüneceğine ilişkin ipuçları vermiştir. Kamu emekçilerinin eylemsel konumu, işçi sınıfının ve Kürt Hareketi'nin mücadele grafiğine paralel olarak gelişen, üçüncü bir devrimci dinamik olarak bulunuyor olmasıdır. 1989 işçi sınıfının bahar ve yaz eylemleri, (sonrasındaki 1991 Zonguldak Madenci grevi, Yaz eylemleri ve birçok grev ve direniş kavgaları vb.) kamu emekçilerini derinden etkileyen ve sokaklara taşmasına neden olan en önemli devrimci unsurdur. Bu üç unsurun biraraya gelmesi ve ortak hedefe vurması, siyasal iktidar nezdinde ciddi bir sarsıntı yaratmıştı. Bu durumun önemini kavradığımız için 1992 Ağustos'unda şöyle yazmıştık:

"Oysa bugün tarihsel görevlerden birisi, var olan bu üç devrimci dinamiği, aynı ve tek bir kanalda birleştirmek ve her birinin kendi alanlarında ortak hareket hattını ve ortak hareket cephesini yaratmaktır " (Agb. Broşür, Syf.5,6)

Burada emekçi memur hareketinin, sorunlarıyla birlikte, çözüm önerilerini de içine alan kısa bir tarihçesini vermeye çalışıyoruz. O nedenle bu süreçi belli başlı üç evrede inceleyebiliriz. Bunlar;

1) Birinci dönem: 1989 ile 1991 yılları arası. Tarih sahnesine ilk çıkış yılları.

2) 1991 - 1993 ikinci yarısına kadar olan dönem. Sendikaların kuruluşu ve kitlesel mücadelenin geliştiği yıllar.

3)1993 ve sonrası dönemi: Sorunların yoğunlaştığı yıllar.

Bunları kısaca inceleyelim.

3 - Sendikal mücadelenin dönemsel evreleri:

I. Dönem: 1989 ve1991 yılları arası dönem:

Bu dönem, yukarıda da belirttiğimiz gibi memurların, tarih sahnesine 12 Eylül'den sonra ilk çıktığı yıllarıydı ve 1989'un ikinci yarısında Sendika Yürütme Komisyonları'yla (SYK) başladı. Bu dönemin en belli başlı sloganı "Sendika hakkı " sloganıydı. Bu slogan tüm emekçi memur kitlesini biraraya getirmeyi başardı. Bu dönem henüz düşünsel yapının teorik ve siyasal çerçevenin tartışıldığı bir dönemdir. Deyim uygunsa hareketin arayış momentleri ve devrimci devinimine rağmen ilkel bir dönemi ifade eder. "Sendika hakkı" sloganı tüm kitleyi birleştirmeyi amaçlamıştı, ama nasıl bir sendika sorusuna henüz doyurucu yanıt veremiyordu. Farklı eğilimler vardı. Bu farklı eğilimler de doyurucu bir teorik bakış tarzına sahip değildi.

Sosyalist çevreler bu konuda da yine emekçi memur hareketinin gerisinden seyrediyordu. Çünkü kimse (siyasi çevreler) bütünlüklü bir program sunamıyordu. Açıkcası emekçi memurlar, içindeki tek tek sosyalistler de dahil, deneme yanılma metoduyla bu düşünsel yapıyı inşa ediyordu. Pratik süreç herşeyin doğruluğunu veya yanlışlığını sahneye getiriyordu. Bu dönem-

de hareket içinde tartışılan konuların belli başlılarını şöyle ifade etmek mümkündür; hareket içinde yer alan, hatta SYK içinde olanlar bile, "sendika mı dernek mi" olsun sorusunu tartışıyorlardı. Genel egilim "sendika olmalıdır, çünkü dernek hem ihtiyaçlarımıza cevap vermez, hem de geri bir örgütlenme tarzı. Biz bu örgütlenmeyi 1980 öncesinde denedik" diyenlerdi. Bu tarzı geliştirenler sürece daha fazla egemen olanları kapsiyordu. Buna karşın dernekleşmeyi savununlur ise "bugün sendika degil, dernek olabilir, daha sonra dernekten sendikalaşmaya geçebiliriz" demekteydiler. Onlar hiçte gereği olmadan aşamalı bir süreç yaşanmalıdır diyorlardı. Hatta daha önceden bazı işkollarında örneğin belediyede, eğitim kurumunda vb. yerlerde dernekler kurulmuştu.

Burada eğitimcilerin özgün bir durumu vardı. Bunu ayırt ederek ifade etmek gerekir. Ancak dernekleşme egğlimini savunanların bir kısmı ayrı bir koldan ve sadece bir siyasal çevreyi ifade eden dernekleşmeye yönelmişlerdi. Ama bu ve benzeri eğilimler SYK içinde de vardı. Bem-Der olarak doğan bu eğilimlerden bir tanesin adı, hareketin kitlesel gövdesi tarafından sendikalar kurulmağa başlanılınca alel acele, Bem -Sene çevrildi. Ancak dernekleşme eğilimi, hareketin yöneldiği hedefler ve ihtiyaçlar açısından hızla yerini sendikalaşma eğlimine bırakınca, bu anlayış büyük bir darbe yedi. Ve dernekleşme ikinci dönemde tartışma olmaktan çıktı.

İkinci tartışma noktası nasıl bir sendika sorusuna ilişkindi. Sendikalar, "sınıf ve kitle sendikacılığı" ilkesiyle mi, "sınıf sendikacılığı" ilkesiyle mi, yoksa "sınıf" tabirini dışarda tutan kitle sendikacılığıyla mı yürütülecekti. Tartışmalar bu doğrultuda sürüyordu.

Burada tartışmanın odağını oluşturan esas nokta, sınıf ve kitle sendikacılığı ile sadece kitle sendikacılığını ifade eden görüş arasında geçti. Sınıf sendikacılığını savunanlar bu dönemde hareketin ağırlığı ve genel eğilimi nedeniyle, farklı bir eğilimi gündeme getirme yerine, "sınıf ve kitle" sendikacılığını savunu-

yordu. Zaman zaman sınıf sendikacılığı da dillendirilse bile bu konuda zimmen bir ortaklık vardı. Sınıf sendikacılığı diyen arkadaşlar hareketin ikinci ve üçüncü döneminde bunu dillendirmeğe, çeşitli yazılarda ve toplantılarda söylemeğe başladılar. Ancak bu yaklaşım yine zimmen bir anlaşmanın devamı gibiydi.

" İlerlemeci" diye bilinen çevre ısrarla "kitle" sendikacılığını savunuyordu. Onlara göre Dünya ve Türkiye değişmiştir, "yeni globalleşen" dünyada, esas tehlike savaşlardır. Çevrenin kirlenmesi, doğanın tahribi ve kadın sorunlarıdır. Bu sorunlar hem işvereni (burjuaziyi) hem de işçi ve emekçileri ortaklaşa ilgilendirmektedir. Artık sınıf ayrımı yerini, bu sorunlara bırakmıştır O halde bizler de burjivaziyle birlikte dünyamızı ve ülkemizi ilgilendiren bu ortak sorunların çözümünde birleşebiliriz vb. "Sınıf ayrımı ve sınıf mücadelesi diye birşey yoktur" diyorlardı açıkcası.

Hareket bu dönemde arayış içindeydi. Bir yandan kendi içinde hızlı bir devinim yaşanırkan, dışardaki ortam da emekçi memurların ayağa kalkmasının zeminlerini yaratıyordu. Tartışmalar, ilk arayış örnekleri olsa da, yoğunlaştığı nokta örgütlemek ve eylemsel faaliyetleri organize etmekti. Farklı meslek sektörlerinden gelen emekçi kamu çalışanları, haftanın belli günlerinde toplantılarını yapıyorlardı. Özellikle Belediye çalışanları, her çarşamba akşamında biraraya geliyor, adı geçen ilgili konularda yoğun tartışmalar yaşıyorlardı.

Bu toplantılarda, sonradan pek yaşama şansını yakalayamdığımız, güzel bir örgüt içi demokrasi örnekleri veriliyordu. Adeta "ilkel bir demokrasi" vardı. İlkel diyorum; çünkü kurumları, organları hiyerarşik düzeni ve bu anlamda "disiplini " olmayan, doğrudan demokrasinin uygulandığı örneklerdi bunlar. Henüz tüzel anlamda bir örgüt yapısına (sendik - dernek vb.) kavuşmamıştı. Herkesin katıldığı açık toplantılarda, SYK'lar seçiliyor ve SYK'ların yönlendirilmesinde belli bir örgütsel hiyerarşik yapı olmadan ve yine örgüt "disiplini" yaşanmadan sorunlar tartışılıyordu. Kararlar alınıyordu. Görev alanlar bir sonraki, yine herkesin katıldığı toplantılarda göreviyle ilgili rapor veriyordu. Dolayısıyla burada hem faaliyetler denetlenmiş oluyordu hem de disip-

lin sağlanmış oluyordu. Adeta oto kontrol sistemi egemen haldeydi.

Ülkedeki işçi sınıfı hareketinin, 1989 Bahar eylemleri, 3 Ocak Genel eylemi, 1991 Zonguldak Madenci grevi, '91 Yaz eylemleri ve sayısız grev ve direnişler toplumsal muhalefetin sınıf kanallarında yükselerek, aktığını gösteriyordu. Tarihsel olarak emekçi memur hareketi bu süreçle örtüştü. Mücadele devinimi, şehir yoksullarını sokaklara taşıyordu. İşte böyle bir dönemde İstanbul'da ki haftalık toplantılar, vazgeçilmez bir gelenek yarattı. Eylem kararları bu haftalık toplantılarda alınıyordu. Belediye emekçilerinin çarşamba toplantılarına paralel olarak, eğitim, maliye , sağlık, demiryolu, PTT vb. meslek kollarındaki emekçi kamu çalışanları da haftanın belli günlerinde benzer toplantılar yapıyordu. Eğitim emekçilerinin bir farkı vardı. O da Eğit- Der sözkonusu olduğu için örgütlenmelerini bu çatı altında sürdürüyorlardı. Farklı işkollarında meslek dernekleri olmakla birlikte, bu kuruluşlar kitlesel ve direngen olmaktan uzaktılar. Daha çok komisyon veya komite örgütlenmeleriyle ilk adımlar atılıyordu.

Demokratik ilişkilerde bir noktayı belirtmeden geçmeyelim: 1991'den itibaren sendikaların tüzel olarak kurulmasıyla birlikte " kurumsallaşma" sloganı ortaya atıldı. Ve sözde örgüt disiplini bu şekilde sağlanmaya çalışıldı. Siyasi örgütlerde var olan demokratik merkeziyetçilik yöntemi de uygulanınca, (ki buna göre alt üste, azınlık çoğunluğa tabi olunacak vb.) sendikalarımızda gönüllü olmayan bir disiplin egemen olmaya başladı. Demokratik ilişkilerin yerini aynen burjuva partilerinde olan delege çalma, pazarlık vb. ayak oyunları aldı. Kitleler adeta sürü olarak görülmekteydi. Çoğunluk olduğunu sananlar, azınlık üzerinde egemenlik kurmağa başladı. Bu sorunu hareketin üçüncü dönemindeki bölümde ele alacağız.

Eğitim, belediye ve sağlık işkolu başta olmak üzere 1990 Kasım ve Aralık aylarında SYK'lar sendikaya dönüştürüldü. Sendikalarımız fiilen kurulmuş oldu. 1991 yılından itibaren yaygın bir şekilde diğer işkollarındaki sendikalar kuruluyordu.

Sendikaların kuruluş sürecinde çok önemli bir karar alınmıştı. Bu karar uyarınca sendikalar, yasaya göre "yeter nicelikte üyelerle kurulur" ibaresini, yeter sayı olan 7 veya 9 kişiyle sınırlamadı. Bazı arkadaşlar bu şekilde düşünüyorlardı. Gerekçelerini ise, "ne lüzüm var binlerce insanın dosyasını Valiliğe bildirmeye" diyorlardı. Elbette bu mantık süregelen düşüncenin bir ürünüydü.

Ülkemizde bir dernek, sendika veya parti kuruluşu, kitlelerin ihtiyacı sonucu ve onların sahipleneceği bir yöntemle değil, "bulurum 7 kişiyi kurarım derneği" mantığı ile oluyordu. Böyle bir anlayış hâlâ saflarımızda yaşıyordu. Bu fikri savunanlar da vardı. Bu yaklaşımla kitleyi devlet nezdinde koruyor gibi görünse de gerçek bu değildi. Bu alan herkese açık olduğu bir alandı. Kaldı ki dernek veya sendikaların üye sayısını ve üye kimliğini çok daha iyi bilecek olanaklara sahiptirler. Bu üye listeleri seçim kurulu dahil birçok kuruma yasal olarak vermek zorunluluğun var. Oysa sendikalarımız kitlesel bir yolu seçti. Yüzlerce ve binlerce kurucuyla sendikalarını kurdu. Dolayısıyla üye kitlemiz nezinde sendika sahiplenildi. Bu yönüyle hâlâ dar kadroculuğu aşamayan yaklaşımlar yok değildi. Örneğin, Sağlık-Sen, Bem-Sen gibi sendikalar böyle bir anlayışın sonucu olarak kuruldu. Dolayısıyla kitleleri kapsamayan, dar kadro örgütleri halinde varlıklarını sürdürmek zorunda kaldılar.

1989 ve 1990 yılını belirleyen "sendika hakkı" sloganıydı. Bütün faaliyetler bu istek doğrultusunda yürüyordu. Gelişmeyi bekleyen ve faaliyetin odağına oturan sendika hakkının elde edilmesiydi. Bunun uğruna verilen mücadele önemli kitlesel güçleri birleştirebildi ve eyleme çekebildi. Siyasal iktidara rağmen fiilen sendikalarımız kuruluyor, kurucular Kurultayları yapılıyor, yöneticileri seçiliyor ve Valilik makamına kuruluş dilekçeleri binleri ifade eden bir şekilde veriliyordu. Valilik önleri adeta gösteri alanlarına dönüşüyordu. İşçi sınıfı güçlü bir müftefik kazanmıştı. " işçi - memur el ele genel greve" sloganı, emekçi memurların temel sloganıydı. Birlikte mücadele isteği önemli bir yol almıştı. Bu dönemin sloganlarından biride " İşçi memur ayrımına

son " sloganıydı. Bu aynı zamanda ortak bir sendikada örgütlenmeyi de ifade ediyordu. "İşçilerle aynı yerde, yan yana çalışıyoruz" diyorlardı.

1989-1990 yıllarında, hareket kendi meşruyetini yaratmak için çeşitli yollar deniyordu. Kitleler nezdinde eylemleri meşruydu. Hak arıyorlardı. Ücretleri sefalet ücretiydi. Hayat şartları ağırlaşmıştı. İnsanca yaşamak için memurlar ayağa kalkıyordu. Toplum katında, bu eylemler haklı bulunuyor, destekleniyordu. Hareket bu anlamda kendi meşruyetini yaratmıştı. Ancak kitleler nezdinde meşru olan, devlet nezdinde meşru değildi. O halde devletin kendi kanunlarıyla kendisini vurmak gerekiyordu. Hareket, devletin çelişkilerinden yararlanmasını iyi bildi. Kalkış noktasının hukuki çerçevesini çizdi. Önemli bir hukuk savaşına girdi. 1989-90 yılları, bir anlamda devletle sendikalar arasında hukuki bir mücadeleye dönüştü.

Memur sendikaları, 1982 Anayasası'nda ki bir çelişkiyi kullanıyordu... Anayasa'da memurların sendika kurmaları veya kurmamaları doğrultusunda bir hüküm yoktu. Bu durumun hukuki yorumu tartışmağa açıktı. Bağlayıcı bir karar olmadığına göre sendika kurulabilir ve bu uğurda adımlar atılabilirdi. Çünkü Anayasa'da belirlenmiş kurallar gereği, uluslararası taraf olduğumuz ve altına imza attığımız hukuki düzenlemeler, iç hukuk yerine geçer ve Devlet, bunlarıuygulanmakla yükümlüdür. Buna göre Türkiye, Paris Antlaşması, İnsan Hakları Beyannamesi, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) vb. kuruluşların, çalışanların örgütlenme haklarını güvenceye alan maddelerini imzalamış ve taraf olmuştur.

Anayasa'nın 90. maddesi uluslararası hükümleri, iç hukukta emredici hükümler olarak tanımıştır. Bu hukuki savunma, fiilen hazırlanmış ve kurulmuş olan sendikalarımızın, Devlet'le süren, "sendikalar yasal mıdır değil midir" tartışmalarında, hukuki duruşu gösterir. Bu aslında, fiili ve meşru olarak yaratılmış örgütleri devlet nezdinde "hukukun tanıdığı bir hakkı kullanmak" olarak algılanmıştır. Bu durum hareketin ilk yıllarında, henüz geri kit-

leler üzerinde olumlu bir etki yaratmış ve kitlesel gelişmeye hizmet etmiştir. İlk yıllarda emekçi önderlerine sorulan esas sorulardan birisi "hareketiniz yasal mıdır değil midir, sendikaları neye göre kuruyorsunuz" gibi sorulardı. Özellikle de kamu işyerlerinde çalışıyorlarsa, bu durumun önemi, çok daha fazla artıyor demektir. Hareketin bu ve benzer sorulara verdiği cevaplar ile büyümesi arasında doğrudan bir ilişki vardı. Hareketin etki alanları büyüyordu. Merkez dalganın etrafında gelişen sarmal dalgalar giderek genişliyordu. Büyüme ve genişleme önemli derecede kendiliğinden bir özellik arzediyordu. Hazır bir potansiyel, gizli bir güç birikmişti. Küçük bir bildiri veya bir kaç saatlik bir toplantı kıvılcımı çakmağa yetiyordu. Hemen o il veya ilçede kümelenmeler, biraraya gelip sorunları tartışmalar ve nihayet komisyon veya komite denilen ve kendiliğinden oluşan organlar doğmaya başlıyordu.

Bu dönemin en önemli karakteristiği, aynı hedef doğultusunda aynı dili kullanmak olmasıdır. Siyasi ve grupsal çekişmeler yaşanmadı. El birliğiyle hedefe doğru ortak bir çalışma örgütlendi. Bu çalışma içinde hâlâ mevcut sağ eğilimleri taşıyan, dinine bağlı olanlardan tutun, sosyal demokrat ve demokrat, sosyalist ve komünistlere kadar hemen herkes vardı. Ancak hareketin öncülüğünü yapan farklı siyasal kimliklere sahip ve kendini sosyalist olarak tanımlayan arkadaşlardı.

Burada bir noktayı belirtelim: hareketin kendiliğinden karakteri ile bahsettiğimiz bu öncülük arasında bir çelişki varmış gibi görünebilir. Kanımızca böyle bir çelişki yoktur. Ama somut bir gerçek vardır. Hareketin ilk çıkış noktasında, belli bir programa ve plana sahip olunmasa da, Sendika Yürütme Komisyonlarının (SYK) öncülük vasfı bir gerçektir. Ancak hareketin ülke çapında ve en küçük bir ilde dahi yankı bulması, yeni yeni komisyon ve komitelerin oluşturulması, çakan ilk kıvılcımın propaganda ve ajitasyon düzeyindeki etkisinin sonucu olmuştur. Yoksa fiilen bir öncü grubun buraları örgütlenmesi sonucunda elde edilen bir başarı değildir. Hiç gidilmeyen birçok ilden başvuru gelmiştir. Mektupla belgeler istenmiştir. Çalışmayı başlattıkları ifade edil-

miştir. Bu durum emekçi memur kitlesinin mücadele istek ve kararlılığının göstergesidir. Farklı siyasal kimliklere sahip olanları dahi ortak bir noktada birleştiren bir emekçi hareketi doğmuştur. " Sendika hakkı" gibi ortak sloganlar etrafında ki bu hareket yeni dönemde farklı bir mecraya yönelecektir. Şimdi bu yeni yönelimleri inceleyelim.

II Dönem: 1991-1993'ün ikinci yarısına kadar olan dönem

Bu dönem sendikaların fiilen kurulduğu ve kitlesel mücadelenin geliştiği bir döneme tekabül eder. Bu dönemin en belirgin sorularından birisi "nasıl bir sendika istiyoruz" olmuştur. Dolayısıyla birinci dönemin temel sloganı olan " sendika hakkı" sloganı yerini, "Grevli, Toplu Sözleşmeli bir Sendika" hakkına bırakmıştır. Bu temel hedefin belirleyeceği mücadele biçimlerine ve mücadele taktiklerine yönelinecektir. Kitlesel boyut çok önemli noktalara evrilmiştir. İş bırakma, iş yavaşlatma, vizite eylemleri, kitlesel basın açıklamaları, sendika merkez şubelerinde açlık grevleri, miting ve gösteriler, Ankara yürüyüşleri gibi çeşitli eylem biçimleri devreye girmiştir.

Bu dönemde sadece beş sefer Ankara'ya yürünmüştür. İstanbul, İzmir, Adana, İzmit vb. merkezlerden otobüslerle yola çıkan emekçi memurlar Ankara'nın yakın kavşaklarında emniyet güçlerince durdurulmuştur. Çeşitli defalar direnme karşılığında Ankara'ya giren ve Ankara sokaklarında yürüyüş ve mitingler yapan emekçilere polis saldırmış ve çatışmalar çıkmıştır. 22 Haziran '92 Ankara yürüyüşü ve onbinleri ifade eden kitlesel gösteri hâlâ hafızalarımızdadır. Yine 17-18 Haziran 1995 tarihinde yüzbinleri bulan emekçi memurlar, Ankara sokaklarını adeta teslim almışlardı. Görkemli bir eylem yapılmıştı. Unutulması olanaksızdır. Ankara'ya girmeden bekletilen ve geri döndürülen zamanlar da olmuştur. Bu eylemler kamu emekçilerinin sorunlarını Türkiye halkının gündemine sokmayı başarmıştır. Burjuva kurumlarının organları olan yazılı ve görsel basın bile

ilgisiz kalamaz hale gelmiştir.

Bu dönemde öne çıkan sloganları şöyle özetlemek mümkündür: "Grevli, Toplu Sözleşmeli Sendika Hakkı", " İşçi, Memur el ele genel greve ", " Devlet güdümlü sendikaya hayır", Savaş zamlarına hayır", "Zam istemiyoruz", "Grevli, TİS'li Sendika Hakkı", "Yaşasın Halkların Kardeşliği", " Söz, karar çalışanlara", " İşçi, Memur ayrımına son", " 657'ye Hayır"vb...

Bu dönemde mücadelenin devinimi karşısında sendikal önderlikler yetersiz kalmağa başladı. Talepleri ve gereksinmeleri cevaplandıramaz hale geldi. Kamu emekçilerinin eylemlerinin, İşçi sınıfının mücadelesine paralel bir yükselişi sözkonusuydu. 1991 başındaki Zonguldak Madenci grevi, ülke sathında mücadelenin odağı haline gelmişti. Tutuşturulan ateş yaygınlık kazanıyordu. 1991 güz eylemleri milyonlarca işçi ve emekçinin eyleme katıldığını gösterdi. Sınıf hareketi yaygınlık göstermeye başlamıştı. Burjuva sendikal önderliklerinin ihaneti, sosyalistlerin becerisizlikliği ve basiretsizliği 1992'de ivmenin 1991'e göre biraz değişmesine yol açtı. Ancak daha militan ve kararlı eylemlerin ortaya çıkmasına neden oldu. 91'e göre eyleme katılımda azalma olmasına rağmen 1992'de daha sonuç alıcı eylemlere yönelindi. 1993'ün özellikle ikinci yarısından sonra DYP-SHP Koalisyon Hükümeti'nin sahte "demokratikleşme" umutlarıyla bir gerileme dönemine girilecektir.

İşte tam da bu koşullarda sınıf hareketine paralel olarak, kamu emekçilerinin eylemlerinde kitlesel bir gelişme sağlandı. Adı geçen eylem biçimlerinin hemen hepsi, fiilen uygulanan, önemli derecede orta ve geri kesimleri saflarına çekmeyi başaran bir özellik taşır. Belki bu yüzbinlerle ifade edilmez. Ancak tarihsel olarak devrimci bir güç ve dinamizim olarak onbinleri arkasından sürükleyebilmiştir. Daha da önemlisi her türlü reformcu düşünceye darbe vurarak gelişmesidir. Zira yukarıda da belirtiğimiz gibi yüzlerle, belki binlerle ifade edilecek eylemler yapıldı. Bunların tümünde devlet yetkililerinden izin alma olmamıştır. Toplum katında kendi meşruiyeteni yaratmış ve eylemler fiilen

uygulanmıştır. İlk dönemin tedirginlikleri, toplu çoşku ve morale dönüşmüştür.

Hareketin devrimci dinamizmi kendi yatağında yanlış düşünce ve eğilimleri de aşarak ilerlemiştir. Hâlâ bu dönemde, sendika merkezlerinde veya öncü konumlarda bulunan ve kendilerini "sosyalist" olarak tanımlayanlar, icazetli ve reformcu düşünceleri savuna geldiler. Gerek örgütlenmelerde, gerekse eylemler de "yetkililerden izin alalım", "bu kadar insanın güvenliğini sağlayamayız", "sadece eylemler çözüm değildir", "sürekli eylem deniliyor, ne olacak bu işin sonu", " kitlemiz çok geri, eyleme gelmez" vb. düşünceler savunuldu. Parantez içine aldıklarım, toplantılarda söylenen ifadelerden hatırlaya bildiklerimdir. Ancak mücadele öyle ivme kazanarak gelişti ki, bu ve benzer reformist düşünceler büyük darbe yedi. Ve bu düşünceler önemli derecede sahneden çekildi. Ancak ortadan kalkmadı. Yeri ve zemini yakaladığında tekrar ortaya çıktı.

Bu evrede önemli bir noktanın altını çizmek istiyorum. DYP-SHP Koalisyon Hükümeti'yle birlikte bu reformist düşünce tarzını savunanlar, farklı bir söylemle tekrar sahneye çıktılar. Bu söylem tarzından birisi, "Her işletme veya işyerinde toplu iş sözleşmeleri yapmalıyız" kampanyasıdır. Diğeri ise "Her alanda kurumsallaşma" sloganıdır. Bu anlayış tarzlarının yaratmış olduğu tahribatı biraz tartışalım.

1991, 20 Ekim seçimleriyle birlikte yeni bir dönem başladı. Kurulan Koalisyon Hükümeti büyük bir propaganda ile işe başladı. Buna göre "demokratikleşme, insan hakları" vb. konularda umut olmak istedi. Günlerce medyada bu konu işlendi. Hatta "tatlı su sosyalistleri", ile devletin kucağında büyüyen bir kısım "sol", "Konuşan Türkiye" yaratacaktı! Emekçi memurların yoğun eylemleri ile gündemde yer almaları, burjuva partiler nezdinde bir oy deposu olarak görüldüğü için, istisnasız hemen hepsi "Memurlara Sendika" hakkından bahsettiler. Koalisyon bunu protokolüne ve hükümet programına koydu. Öyle ki en büyük demokratikleşme hareketlerinden birisi memurlara sendika

hakkının tanınacağı sözleriydi.

Kamu emekçileri ciddi bir tehlikeyle karşı karşıyaydılar. Bu propaganda, özellikle sendika hakkının tanınacağı propagandası, sendika merkezlerinde umuda dönüştü. En azından büyük bir kısmında bu umut vardı. Azımsanmayacak geniş bir kitle hükümetin bu propagasından etkilendi. 1992 yılının ilk altı ayında ciddi sorunlarla yüz yüze kalındı. Bu dönemde önemli bir durgunluk yaşandı. Eylemler bilinçli olarak geri çekilmeye başladı Bir beklenti havası esti.

Burada bir parantez açarak, somut olarak yaşadığım bir gözlemimi anlatmak istiyorum. Sanıyorum 1992'nin son aylarıydı. Memur Sendikalar'nın merkez yöneticileri, o zaman Başbakan olan Demirel ile görüşmeye gitmişlerdi. Görüşme sonrasında merkez yöneticilerden bir arkadaş gözlemlerini anlattı. Demirel'in bir sözünü anlatarak konuşmağa başladı. Demirel *" Haklarınız için yürüyeceksiniz, sokaklarda derdinizi anlatacaksınız, polis saldırırsa bize geleceksiniz, sizi biz koruyacağız"* şeklinde ifadeler kullanmış. Arkadaş devam ediyor *"İlginç Demirel gerçekten değişmiş eskisi gitmiş adeta yepyeni bir Demirel gelmiş"*

O günlerde Demirel ve DYP için bazı "sol " aydınlarımız, hatta bazı "sol" gruplarımızda aynı düşüncededirler. "Demirel değişti" Bu yıllarda Aziz Nesin'in espirili bir sözü var. Ve bu söz herkesin ağızında. Aziz Nesin şöyle demişti, *"Demirel 12 Mart'ı, 12 Eylül'ü gördü. Darbeleri yaşadı. Bu darbeler sonucunda demokrat oldu. Eğer bir darbe daha görürse komünist olur".*

Sol kamoyunda ve basın yayın organlarında estirilen bu hava, kamu emekçilerinde de önemli yankılar yarattı. Sonuçta bu durum, sendika merkezlerinde, Koalisyon Hükümeti'ne karşı, özellikle onların "Şeffaf, demokrat ve insan haklarına dayalı Türkiye" sloganları, bekleme tavrına yol açtı. Reformist hayaller yayılmaya başladı. İşçilerin Sesi gazetesi başta olmak üzere bu anlayışı çeşitli gazete ve dergiler açıkca savundular.

Kasım 1991 ile Mayıs 1992 yılı arasındaki dönem bu nedenle en ölü geçen dönem olmuştur. Sendika Merkezleri bu dönemi esas olarak sadece ve sadece, hükümetle sık sık görüşmelerle geçirmişlerdir. Bu durum, yaratılmış olan devrimci geleneğe de ters düşüyordu. Ciddi tepkiler vardı. Sık sık "Şu Bakan'la görüşüyoruz, Hükümet Temsilcileri'yle, Demirel ve İnönü ile görüşeceğiz, onlardan randevu koparmağa çalışıyoruz" vb. konuşmalar oluyordu. Adeta Ankara'da görüşmeler örgütü kurulmuştu. Bu durum kitlelere ve örgütlere büyük bir başarının sonuçları olarak anlatılıyordu. Salt bunun için toplantılar yapılıyor, bildiriler dağıtılıyordu. Hareket yarattığı gelenekten uzaklaşmağa yönelmişti. Tam bu dönemde Ağustos 1992'de yayınladığımız Broşür'de şunları yazdım,

"Kamu emekçilerinin yıllardır dişe diş gelişen mücadelesini böyle bir parlamenterist avanaklığa teslim etmek ve süreci beklentiye terketmek, hareketin en vahim hatalarındandır. Beklenti ölüm getirir. Bu, kavgada en geri durumu ve en tehlikeli konumlanışı ifade eder" (Kamu Emekçileri Sendikalarında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Syf.12-13)

Bu günlerde reformist anlayışın bir devamı olarak ve 9 Sendika'nın imzaladığı bir belge yayınlandı. Bu belgenin adı" Anayasa Değişikliği ve Ortak Genel Demokratik Bir Sendika Yasası İçin Düşünce ve Önerilerimiz " başlığını taşıyordu. Bu Broşür, örgüt tabanının ve kitlenin hiçbir şekilde görüşü alınmadan yayınlanıyor ve Çalışma Bakanlığı'na gönderiliyor. Ancak bu Broşür rastgele bir hazırlık değil. O güne kadar vazgeçilmesi mümkün olmayan bir kısım temel anlayışdan uzaklaşmayı ifade ediyor. Hükümetle flörtün kapılarını açıyor, hakların mücadeleyle alınmasına gölge düşürüyor ve reformist hayaller yayıyor.

Temel sloganlardan biri olan "657"ye Hayır" sloganından (talebinden) vazgeçiliyor. Hükümet'e ve Bakanlığ'a methiyeler düzülüyor. Bu Broşür'de şöyle deniliyor *"....çabalarınızı ilgi ve sempati ile karşılıyoruz. Özellikle içinde bulunduğumuz günlerde işveren çevrelerinin yoğun saldırılarına hedef olan çalışma*

hakkının korunması ve güvenliğine yönelik yasal düzenleme çalışmalarınızı destekliyoruz" (Agb. Syf.6). Ve devam ediyor: *"Sendikalarımız, Bakanlığ'ınıza bağlı Çalışma Meclisi'nde şahsınızın (Çalışma Bakanı Mehmet Moğultay kastediliyor. Bn.) işveren ve bakanlık temsilcilerinin, öğretim üyelerinin, işçi ve işveren konfederasyonunun ve sendikalarımız temsilcilerinin katılacağı kamu sendikacılığı için zirve toplantısı yapılmasını öneriyor"* (Asb. Syf.6)

Sözde işçi memur ayrımına son diyeceksin, işçi ve memur için ayrı sendikalar öngören yasayı reddedip tüm çalışanlara ortak sendika yasası öngöreceksin. Sonra kalkıp işverenle birlikte kamu sendikacılığı için zirve toplanmasını isteyeceksin. Böyle bir çelişki ve tutarsızlık olabilir mi ?

Diğer yandan, "657'ye Hayır" sendikalarımızın temel sloganlarından biridir. Yani Memur Yasası olarak adlandırılan bu düzenleme tümüyle ortadan kaldırılmalıdır. Bu, temel taleplerimizin içindedir. Ancak adı geçen Broşür'de, 657"nin kaldırılması değil sadece 22. Madde'si hakkında düzenleme isteniyor. Şöyle deniliyor:

"657 sayılı Devlet Memurları Yasası'nın 1972'de kaldırılan 22. Madde'si grevli, toplu sözleşmeli sendika hakkını güvence altına alacak bicimde yeniden düzenlenmelidir." (Agb. Syf.19)

Bu Broşür'e ilişkin eleştirilerimizi biraz uzun tutmamızın nedenlerinden birisi şudur; bu belge Koalisyon Hükümeti'nden beklentilerin gündeme geldiği bir dönemde yayınlandı. Reformcu beklentiyi yazılı materyallerle besleyen bir özellik taşıdı. Kamu emekçi hareketinde önemli ve temel güce sahip 9 sendika merkezi imzaladı. Hareketin yönelimi açısından bu tarihsel bir belge özelliği taşıyordu. Sonrasında eleştiriler yoğunlaşınca anlaşıldı ki bir kısım sendika merkezi gerçekten oyuna getirilerek, fazla incelenmeden imzalanmış. Yanlışlıkları sonradan kabul edilmiş. Ancak bu broşür " İlerlemiciler" tarafından, eski "Dev-Yol" çevresi diye adlandırılanlarla birlikte hazırlanmış ve Eğit-Sen, Maliye-Sen ve Tüm Bel-Sen tarafından diğer kamu sendi-

kalarına dayatılmıştır. Bu belgenin tarihsel önemi buradadır.

Sonuçta bu yıllar, kamu çalışanlarının mücadelesi açısından, ölü geçmiş yıllar olarak anılır. Koalisyon Hükümeti'nden beklentiler, sendika merkezlerinin başında bulunanların önemli bir kesimi tarafından olumlanırken ve hareket reformist bir kanala çekilirken, hareketin kendi iç dinamiği ve mücadelenin üzerine oturduğu temel omurgaları nedeniyle, bu tehlikeli gidiş fazla uzun sürmedi. Türkiye gibi bir ülkede, bu tür hayallerin ve yaklaşımların hayat bulması olanaksızdır. Her alanda çatışmalar sürerken, en küçük bir demokratik talep kanla bastırılırken, reformist hayallerin uzun süre varlığını koruması olanaksızdır. Zira bu durum, 1993'ün ikinci yarısından ve 1994 yılından sonra önemli derecede ortadan kalktı. Özellikle 20 Temmuz 1994 genel eylemi (ki daha önce bu konuyu ayrıntılı ele almıştım) bu gidişata son veren önemli bir eylem olarak anılır. Bu eylemin bir diğer önemi işçi sınıfıyla birlikte gerçekleştirilmiş olmasıdır.

O halde üçüncü döneme geçebiliriz.

III. Dönem: 1993'ün ikinci yarısı ve sonrası dönem

Yukarıda da belirtildiği gibi, kamu çalışanları hareketi kendi mücadele hattına doğru, hızla girmeğe başladı. Gerek 20 Temmuz genel eylemlerinde, gerekse 20 Aralık eylemlerinde bu, somut olarak yaşandı. Ancak yönetim erklerinin değişmemesi ve önderliklerin hızla sağa kayması, sendikal mücadeleyi ciddi düzeyde tahrip etmeye başlamıştı. Somut bir çelişki yaşanıyordu. Bir yandan çalışanların mücadele geleneği ve mücadeleci potansiyel gücü adeta kendine bir kültür yaratmıştı, diğer yandan ise önemli sendikal merkezlerin reformist önderlikleri bu mücadele potansiyelini frenlemeye çalışıyordu ve sonuçta, bu düzlemde somut çelişki ve çatışmalar yaşanıyordu. Hatta bazı tartışmalarda, bir kısım sendikaların, Kamu Çalışanları Platformu'ndan (KÇSP) ayrılması söz konusu olmuştu. Kamu Çalışanları Platformu'nun, gerek Konfederasyon'laşma kararı, ge-

rekse son Gazi ve Ümraniye katliamlarında göstermiş olduğu tutum bunun son kanıtları olmuştur.

Bu noktaları daha sonraya bırakarak, KÇSP'nin üzerinde önemle durduğu bir konuyu tartışalım. Daha önceki ismi Kamu Çalışanları Sendikalar Platformu olan, Konfederasyonlaşma kararından sonra Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederesyonlaşma Kurulu (KÇSKK) olarak değişen Kamu Çalışanları Sendikaları, 1993'ten itibaren toplu sözleşme yapma anlayışını öne çıkarmışlardı. Buna göre sendikalar derhal işverenleri (İşverenin, Devlet mi yoksa, Belediye Başkanları, hastane başhekimleri, genel müdürlükler mi oldukları bile belirlenmiş değilken) toplu sözleşme masalarına çağırdılar Alelacele ve tartışılmadan uyduruk toplu sözleşme taslakları oluşturuldu. Toplu sözleşme komisyonları sözde kurulmağa çalışıldı. Bu anlayışın başını Tüm Bel -Sen çekiyordu. Buna Eğit-Sen ve Tüm Maliye-Sen yönetimleri, giderek KÇSP içindeki sendikaların önemli bir kesimi destek oluyordu.

Tüm Bel -Sen, özellikle, 1989 yerel seçimlerinde iktidara gelen SHP'nin, Belediye Başkanları'na güveniyordu. SHP'li bazı Belediye Başkanları'da kendi reklamları için bu fırsatı iyi değerlendirdiler. Hemen " toplu sözleşme"ler imzalandı. Basına haber geçildi. Propaganda araçları iyi kullanıldı. Mesela bunlardan bir tanesi Gaziantep Belediye Başkanı Celal Doğan'la yapılan sözleşmeydi. Bu Tüm Bel -Sen'in ilk "toplu sözleşme" girişimiydi. Burada sendikanın hemen hiç örgütlülüğü yoktu. Genel Başkan ve bazı yöneticilerle, Celal Doğan kamera karşısında uyduruk bir metni imzalıyor ve kamuoyuna bu icraatı başarılı bir iş olarak sunuyorlardı.

Daha sonra bu ve benzer sözleşmeler, yeni yönetimlerin iktidara gelmesiyle ortadan kaldırıldı. Celal Doğan herkesden önce mahkeme kararını bahane ederek sözde toplu sözleşme metnini yırtıp attı. Acı olan, hiç kimsenin, uyduruk da olsa imzalanmış olan toplu sözleşme metnine sahip çıkmamasıdır. Gaziantep, Şişli ve birçok Belediye'lerde imzalanan bu sözleşmeler yır-

tılıp atıldığında, bunu savunan ve hayata uygulayan bir mücadele örgütlenemedi. Örgütlenemezdi, çünkü toplu sözleşme anlayışı bir örgütlülüğün üzerine oturmamıştı. Yıllarca sendikalarda bunlar anlatılmağa çalışıldı. Hiç kimse toplu sözleşmeye karşı olamaz. Sendikaların önemli hedeflerinden birisidir toplu sözleşme yapmak. Bu anlaşılmalıdır. Ancak örgütlülüğün yaratılmadığı, henüz üyelerin bile olmadığı veya son derece az olduğu yerlerde yapılan sözleşmeler sadece ve sadece reklama dayanır. Nitekim bu Belediye Başkanları binlerce sendika afişiyle ve sendikalarımız aracılığıyla kendi reklamlarını yaptırdılar. Sendika bir yerde alet oldu bu duruma. Bu tümüyle SHP'ye dayanan icazetli bir anlayışın ürünüydü. Buralarda imzalanan sözleşmeler, o ilin veya ilçenin sendikal örgütlenmesine de hizmet etmedi. 27 Mart yerel seçimlerinden sonra hızla üye kayıpları yaşandı. Örgütlerimiz dağıldı.

Toplu sözleşme anlayışı, sendikalarımızı eylemsel bir mücadele hattından kopartan önemli bir araç olmuştur. Hareketi düzene entgre eden reformist bir düşüncenin sonucudur. Bu anlayış sendikalarımız için hem tahripkar olmuştur, hem de tıkanmaların nedenlerinden sayılmıştır. Ayrıca hayat, bu anlayışı tümüyle mahkum etmiştir. Böyle bir toplu sözleşme anlayışının zararları iyi niyetli ve samimi bazı sendikacılarca da kabul edilmektedir. Çünkü toplu sözleşmenin imzalandığı her işyerinde sendikal örgütlenmeler dağılmıştır. Bu elbette ki nedenlerden sadece birisidir. Diğer başka nedenler de mevcuttur.

Hayat bu anlayışları mahküm etmekle birlikte, reformist önderlik, dönem dönem yeni düşünsel taktikler geliştirerek, yine hareketi, devrimci kanalından çıkarmağa çalışmaktadır.

Sendikalarımızca, tabanın ağırlığı nedeniyle alınan eylem kararları, sulandırılmak istenmekte ve ayrıca başarısızlığa mahkum olması için de çalışılmaktadır. Alınan eylem kararları diğer birçok sendikal çalışmada olduğu gibi, tabanın insiyatifi dikkate alınmadan, oldu bittiyle sonuçlandırılmak istenmektedir. Bunun en belirgin örneği, Mart 1994 etkinliklerini iptal etme ve

eylemleri Nisan ayına aktarma gerekçeleridir. Daha önce KÇSKK, baskılara, sürgünlere karşı ve işverenleri toplu sözleşme yapmağa çağırmak üzere, 18 Mart 1994'de Ankara'da yürüyüş kararı aldı. 12 Mart'ta Gazi'de ve 14 Mart'ta Ümraniye'de halka yönelik katliamların arkasından KÇSKK "yurtseverlik" duyguları nedeniyle yürüyüş kararını iptal etmişti. Bu iptal kararı hükümette ve medyada sevinçle karşılanmıştı. Oysa son derece önemli bir fırsattı ve kitlelerde önemli bir duyarlılık vardı. Bu yürüyüş, kitlelere yönelik toplu katliamlara karşıprotesto yürüyüşüne dönüştürebilinirdi. Ancak "yurtseverlik" duyguları ağır bastı ve böylece bu eylem engellendi. 20 Mart'ta KÇSKK ile birlikte Demokrasi Platformu, günah savarcasına 2 saatlik iş bırakma kararı aldı. Bunun adına da "genel yas" denildi. Bu da fiyaskoyla sonuçlandı. Çünkü bu kararı alanlar başarı ve zafere ilişkin umutlarını yitirmişlerdi. Ayrıca bu kararlar kitlelerle birlikte alınmıyordu. Şubeler ve işyeri örgütlülükleri adeta dışlanmıştı. İşte bu dönemde yazdığım bir yazıda şunları ifade ediyordum:

"Bu noktadan sonra KÇSKK, şubelere ve işyeri organlarına gerekli insiyatifi ve esnekliği tanımalıdır. Aldığı kararları dayatma ve oldu bittiyle değil, taban insiyatiflerine dayanarak almalıdır. İşyerlerindeki örgütlenmeye özel bir önem vermek gerekiyor ve bu konuda sendikalar özel bir gündem yaparak programlar üretmelidir. Alınan kararlarda kitlelerin payı yoksa eylemlere sahiplenmek de zor olur. Gerek bugüne kadar alınan eylem kararlarında gerekse 20 Nisan eylem kararlarında bu gözönüne alınmamıştır.....Öncü, sınıf mücadelesinde zaferi kazanmaya kendini mahkjm etmemişse o zaten baştan yenilgiyi kabul etmiş demektir...." (Yeni Politika Gazetesi, 18 Nisan 1995)

Yine daha önce alınan, 30-31 Mart iş bırakma eylemi de sessiz sedasız geçirildi. Daha sonra duyuldu ki iki günlük iş bırakma kararı ertelenmiş. Ancak, ne yazılı ne sözlü hiçbir gerekçe de yok. Sonuçta 20 Nisan '95'de bir günlük iş bırakma kararı çıkıyor.

Kuşkusuz KÇSKK'nın eylemlere ilişkin çok daha fazla örnek-

lerle tutumları açıklanabilir. Ancak bu bir iki olay bile KÇSKK'nın eylemlere ilişkin yaklaşımını ortaya çıkarmaya yetmiştir. Tabanın ağırlığı ve baskısı sonucu alınan eylem kararların, sonuçta başarısız olması için elden ne geliyorsa yapılmaktadır. Bu gerçek, sendikal önderliklerin içine yuvarlandıkları çıkmazı da gösteriyor. Kuşkusuz kimse eylem için eylemin yapılması gerektiğini ifade etmiyor. Burada planlı, stratejik hedefleri belli, kazanma olanakları yüksek, içi doldurulmuş bir eylem tarzı geliştirilmemiştir. "Sol"dan bir yaklaşımla "amaç eylemdir" diyenlere de önemli derecede prim verilmiştir. Kör bir kurşun gibi hedefi belli olmayan, dolayısıyla başarısı olanaksız olan eylem kararları da alınmıştır. Dolayısıyla sendikalar, benzetme uygun olursa bir kaldıraç üzerindeki tahtarevelliye benzetilebilir. Hangi taraf ağır basarsa o yöne kayabilir. Buradan sendikalarımızın kısa ve uzun vadeli sağlıklı, politik öngörülerinin olmadığını çıkarmak olasıdır.

Bu dönemde sendikalarımız, daha çok içe dönük sorunlarla uğraşmaya başladı. Bir yandan sendikal merkezlerin, "toplu sözleşme" benzeri politikaları dayatması, diğer yandan Koalisyon Hükümeti'nden beklentilerin varlığı, sendikaları ciddi sorunlar içine yuvarladı. Bir tarafta bunlar yaşanırken baskılar yoğunlaştı. Karşımıza faşist ve gerici sendikalar çıkarılarak kamu çalışanlarının mücadelesi çepeçevre sarılmak istendi.

Gelinen noktada, sendikalarımızın asli ve kurucu kadroları süreç içinde tasfiye edilmişti. Bunların önemli bir kısmı bu alandan, kendini geriye çekti. Küskünlerin sayısı oldukça kabardı. İlk dönemin heyecanı kayboldu. Sendikalara karşı güvensizlik, kırgınlık başladı. Saygıyla anılması gereken bu kadroların yerine yeni dinamik kadrolarla da kazandırılamadı. Meydan genellikle bu işten anlamayan, önemli derecede sistemle uyumlanmış reformist kadrolara kaldı. Bunun çok farklı nedenleri vardı. Biraz bunları irdeleyelim.

Sendikaların tıkanmasından devrimci gruplar da sorumludur

Bu gidişatın esas sorumlusu, bugün sendikaların başında bulunan kadrolardır. Kuşkusuz bu kadroların kendilerince bir siyasi görüşü vardır. Dolayısıyla sendika yöneticilerini belirleyen siyasi akımlar da direk olmasa da indirekt olarak bu gidişattan sorumludur. Reformist bir dünya görüşünün savunucuları, her ne kadar bu durumu "devrimci" olarak sunsalar da gerçeğin artık bu olmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak çok genel ifadeyle sendikal hareketin örgütsüzlüğünün ve tıkanmışlığının esas nedeni, politikasızlıktır. Politikaların ortaya çıkmaması ona uygun bir kadrolaşmayı da yaratmıştır. Tersinden söylersek, sendikaların önündeki problemlere çözüm üreten, politik açımlar sağlanmış olsaydı, o politikalara uygun kadrolaşma ve örgütlenme gerçekleştirilirdi. Ancak Türkiye Sol Hareketi'nde ne kadar "sol fraksiyon" varsa, bunun sendikalara yansıması da o oranda olmuştur. Bu çevreler, bir plan dahilinde politik açımlar ve ona uygun pratik tutumlarla donanmaları gerekirken, sendikalar içinde "fraksiyonel grup" olarak kalmışlar ve ne kendilerini doğru dürüst örgütleyebilmiş, ne de sendikaların önündeki sorunlara politik açılımlar getirecek bir iradeyi gösterebilmişlerdir.

Bu gruplar kendi kadrolarını, sendikalar içinde doğru dürüst mevzilendiremediler. Sonuçta bunlar sendikalarda birer fraksiyonel grup olarak kaldılar ve kendileri ile geniş kitleler arasına kalın duvarlar ördüler. Fraksiyonculuk da budur aslında. Başka bir değişle fraksiyonculuk, geniş kitleleri harekete geçirecek politikaları yaratan, politik araçları devreye sokan ve ona uygun kadroları mevzilendiren bir siyasal akım değildir. Tersine fraksiyonculuk, ekonomizme-reformculuğa göstermelik de olsa yaylım ateşi tutarken, özde reformcudur ve kendiliğinden bir hareketir. Sendikalarımızda erken başlayan fraksiyonel tutum, reformculara büyük bir kan vermiştir. Onları var eden ve yaşamasına neden olan, bu siyasi grupların politik çapsızlığı, politik öngörüden yoksun oluşu, kadrolarını bu reformist girişimler önünde mevzilendirememesi ve geniş kitlelerle birleşememesidir

Bu fraksiyonel gruplar politikada reformist, örgütlenmede oportünist bir hat tutturmuşlardır.

Canalıcı bir örnek vermek gerekirse, kendini sol söylemle ifade eden bir siyasal grup temsilcisi ve sendika merkezinde yer alan bir arkadaş, sendikanın salonunda, Kürt sorunu konusunda çok ileri laflar ederken, geniş bir kitle toplantısında, aynı konuya ilişkin gelen soruya korkunç derecede gerici bir söylem ile cevap vermiştir. Bu bir başka somut durumun da örneğidir. Şöyle ki, kadrolar, toplumsal yaşam içinde ciddi düzeyde ahlaki bir yozlaşmanın içindedir. Bu durum günlük yaşamına, ideallerine ve çalışmalarına yansımaktadır.

Sonuçta; bir yandan sendikaların merkezinde bulunan reformist önderlik, diğer yandan şubeler veya işyerlerinde bulunan fraksiyoncu kadrolar, hareketi kendi doğrultusundan saptırarak düzene uyumlulaştıran bir sürecin önünü açmışlardır. Tıkanmanın özünde, bu anlayışlarla, sistemle kavga içinde olan geniş kitlelerin bu tutumu yatmaktadır. Yaratılmış bir devrimci gelenek vardır. Bir de bu geleneği tasfiye etmek isteyen güçler vardır. Paradoks buradadır. Politik öngörüler yoktur. Örgütlenmeler önemli derecede tasfiye edilmiştir. Hele işyeri örgütleri son derece amorf ve cılızdır. Mücadele, kavga içinde yaratılmış ancak kollektif bir örgüt yapısı içine alınamamıştır. Çalışmalar bireysel olarak duyarlı kadroların sırtında yürütülmektedir.

Bu konuda daha önce yazdığım bir yazımda şöyle diyordum,

"1) Sendikalarımızın önünde çözmesi gereken temel bir sorun vardır. Bu, "fiili ve meşru" mücadele geleneğine uygun, yönetim erkleriyle birlikte sendikaları yeniden reorganize edecek örgütlenme problemlerini acilen çözmek kaçınılmaz hale gelmiştir. Sendikaların siyasal ve örgütsel muhtevasıyla, kamu çalışanlarının eylemselliği arasındaki çelişki çözülmedikçe, işçi sınıfı sendikalarının başına gelen sorunlar (Sendikal bürokrasi, uzlaşmacılık, devlet güdümüne girme v.b) kamu çalışanları sendikalarının da başına gelebilir. Bu unutulmasın." (Yeni Politika, 28 Haziran 1995)

Böyle bir dönemde, yani sendikalarımızın önemli derecede sıkıştırıldığı, örgütlenmesinin eskiye göre daha da geriye kaydığı ve birçok sorunun çözüm beklediği bir süreçte , 1994 yılında Konfederasyon'laşma kararı alındı. KÇSP'nin ismi KÇSKK olarak değiştirildi.

Konfederasyonlaşma üzerine

Konfederasyon'laşma kararı gerçekten, sendikalarımızın önünde duran bunca problemi çözmeye yetecek midir, yoksa bu sorunlarını çözmek bir yana, sendikaları giderek kitlesinden daha çok koparacak bir bürokrasiyi mi yaratacaktır..? Bence soru budur. Ve bu soruya mutlaka doğru bir cevap bulmak gerekir.

Sendikalarımız şöyle bir süreci yaşadı. 1989-90'dan itibaren "Grevli, Toplu Sözleşmeli Sendika Hakkı", geniş emekçi memur kitlelerinde kabul gördü. Hatta kamu emekçilerinin ağırlığı, Türkiye Emekçi Hareketi içinde önemli bir odak da oldu. Bu hareket sistemin dışında ve ona karşı gelişti. Belirlenmiş bir kalıba sığdırılamadı. Kendi yasalarını kendisi yaptı. Uzun vadede siyasal hedefleri saptanmış, ideojik omurgası şekillenmiş ve örgütsel biçimleri netleşmiş bir hareket değildir. Temel bazı sloganlar etrafında kendiliğinden ortaya çıkmış, ancak modern bir emekçi hareketinden ziyade, henüz ilkelliği aşamamış, buna rağmen devrimci bir dinamizm sergileyen emekçi bir halk hareketidir.

Bu hareket, kendi yasalarını yaparak yoluna devam ederken, 1992-93'lerden sonra bir kalıbın içine sokulmak istendi. İlk elden kulağa hoş gelen ve doğru bir söylemmiş gibi algılanan sloganlar atılmaya başlandı. Bu sloganların en geniş anlamıyla anlatmak istediği, hareketin belli kurumlarını yaratarak örgütlenmek, geleneksel işçi sendikalarındaki örgüt normlarını uygulamak, dolayısıyla hareketi bu örgüt yapısı içine hapsetmekti. Bu yaklaşım " kurumsallaşma" sloganı olarak gündeme geldi.

Devrimci gibi duran örgüt bazındaki bu siyasal taktik, ilkel bir özellik arzediyordu. Bir yandan hareketin darlaşmasına neden

olan klasik örgüt normlarını savunarak, diğer yandan gruplar arası çatışmalarla, hareket kendi kanallarından çıkarılmak istenmiştir. "Kurumsallaşma" hemen her siyasi çevrenin savunduğu bir siyasal yaklaşım olmuştur. Bunu savunan siyasi çevrelerin dünyasının ne kadar dar, hayata ilişkin önermelerinin ise ne kadar dogmatik olduğu görülmüştür.

Zira hareketin, dört bir yandan bir kalıba sığdırılmak istenmesi ve kendi kanallarından çıkartılması, 1993 yılından sonra tehlikeli mecralara sürüklenmesine neden olmuştur. Önceki sayfalarda da belirtmiştim, var olan örgütler tasfiye ile karşı karşıya kalmıştır. İşyerlerindeki örgütlenmeler (komisyon ve temsilcilikler) yıkılmıştır. İnsanlar uzaklaşmıştır. Hareketin omurgası olan kurucu kadrolar gruplar arası savaş nedenleriyle (ve diğer nedenlerle birlikte) kendilerini geriye çekmişlerdir. Küskünlerin sayısı giderek artmıştır. Şubeler ve organlar çalışamaz hale gelmiş, kimse görev almak istememiştir. 1989-93 arasında yapılan Kongre'lerde yarışırcasına listeler, adaylar çıkarılırken, 1993'den sonraki Kongre'lerde neredeyse yönetime aday bulunamaz hale gelmiştir.

Sendikalarda böyle bir gelişme yaşanırken, sık sık örgütlenme çağrıları yapılmağa başlanmıştı. Sendika merkezlerinde çeşitli ayak oyunlarıyla yönetime gelenler, artık bu işin böyle gitmeyeceğini anlamışlardı. Ancak bu anlayış, ne kendilerinin değişmesine yol açıyordu ne de buna uygun bir özeleştiri sürecini başlatıyorlardı. "Artık bu böyle gitmiyor" diyorlardı ama, neden gitmediğini ve geriye dönerek yapılan hataları değerlendirmiyorlardı. Onlar yine " pirüpak" idi. Ancak çağrılarından da geri durmuyorlardı.

Bu çağrıların ileriye dönük siyasal bir perspektife de sahip olmadığı ortadaydı. Geleceğe ilişkin yeni bir proje yoktu.

İşte böyle bir koşulda, 1994'de Konfederesyon'laşma çağrısı gündeme geldi.

İleri sürülen düşüncelere göre Konfederasyon'laşma var olan örgütsel dağınıklığa, bir çözüm olarak ileri sürülmüştü. Deniliyordu ki, "Hareketin artık merkezileşmeye ihtiyacı vardır, bunun yolu da Konfederasyon'laşmadan geçmektedir" Dışardan yapılan bir

gözlemle, böyle bir yaklaşımın doğru ve makul sayılması olağandır. Olağan olmayan emekçi memur hareketinin, ihtiyaçları üzerine oturmadığı gerçeğidir.

Her şeyden önce şu soru sorulmalıdır; Konfederasyon'laşma, örgütsel dağınıklığın hüküm sürdüğü bu ortamda nasıl bir çözüm getirebilir?

Konfederasyon'laşma, aşağıdan yukarıya bir örgütlenmenin yollarını mı açacaktır, tersine yukardan aşağıya merkezi bir disiplini mi yaratacaktır?

Böyle bir örgütlenmenin yöntemi ne olacaktır?

Herşeyden önce sendika merkezlerinin ortak anlaşması sonucu, ortaya büyük gövdeli, o gövdeye uyarlanmış bir tüzüğü olan olan ve sendikaların üye olduğu bir örgüt doğacaktır. Bu örgüt;

1- Hızla bürokratik ilişkileri yaratacak, sonuçta Türk İş benzeri bir işlerliğe dönüşerek, memur cephesinde yeni sendika ağalarının yaratılmasına yol açacak ve bürokratik ilişkileri şekillendirilerek, kurumsallaştıracaktır.

2- Tek tek sendikalarda çözülemeyen işyerleri, şubeler ve diğer taban organlarının örgütlenme problemleri, böyle bir örgütlenme (Konfederasyon'laşmayla) daha katı disiplin ve normlarla sıkıştırılacak ve işlevsizlik giderek artacaktır. Başka bir deyişle, tek tek sendikaların daha özgür hareket etme olanağı sözkonusu iken. Konfederasyon'laşma sonucunda, her sendika bir kalıba sokulacak ve giiderek kast sistemi yaratılacaktır.

3- Sendikalar büyük oranda "tek tip" bir kurum olarak, daha sık "kurumsallaşma", "biz bir kurumuz herkez istediğini yapamaz vb." slogan ve söylem tarzıyla mücadele ve eylem hattından kopacak, hareket daha fazla sisteme uyumlaştırılacak ve entegre edilecektir.

4- Tabanın söz ve karar sahibi olması gerektiği söylemi, Konfederasyon'laşmayla birlikte önemli derece ortadan kalkacaktır. Tek tek sendikalar da bile örgüt içi demokrasi büyük yaralar al-

mışken, Konfederasyon'laşma ile bu tümden ortadan kalkacaktır.

Bu ve benzer nedenler söz konusu olduğu için, özellikle bugünün somut gidişatı nedeniyle, Konfederasyon'laşma, tehlikeli bir sürecin önünün açılması anlamına gelmektedir. Örgütlerin önemli derecede tasfiye olduğu bir süreçte ve sendikaların tıkanmış olduğu da göz önüne alındığında, böyle bir merkezi örgüt yaratmak, bu sorunların çözümü olmayacaktır. Tersine sorunların daha da ağırlaşmasına neden olacaktır.

1994 yılı 25,26 Kasım tarihinde İstanbul'da yapılan Kamu Çalışanları Şubeler Platformu'nun Kurultayı'nda, büyük bir çoğunluğun, Konfederasyon'laşmanın henüz erken olduğu doğrultusundaki kararlarına ve diğer birçok ilde de aynı doğrultuda eğlimler olmasına rağmen, Ankara'da yapılan KÇSKK toplantısında, Konfederasyon'laşma kararı çıkabilmiştir. Tabanın söz ve karar sahibi olduğu yolundaki söylemlerin, ne derece sahte olarak kullanıldığı böylece anlaşılmıştır.

Bütün bu nedenlerden, özellikle sendikalarımızın içinde bulundukları bu sorunlardan dolayı, yeni bir Konfederasyon'laşma adımı, bunların çözümlenmesine yardımcı olmadığı gibi, sonuçların daha da ağırlaşmasına neden olacaktır. Çünkü bu sorunların çözümü, her sendikanın kendi iç özgürlüğüne, serbest manevra kabiliyetine, esnek ve demokratik işleyişine bağlıdır. Sorunlar ancak böyle çözülebilir. Oysa Konfederasyon'laşma, sendikaları daha dar bir kalıba dökecek, özgür manevra kabiliyetini sınırlandıracak ve demokratik ilişkileri zedeleyecektir. Sonuç olarak bu karar çözüme yardımcı olamayacağı gibi ayakbağı olacaktır.

Bütün bunlara karşın şu soru sorulabilir; hareketin merkezleşmeye ihtiyacı yok mudur ? Varsa bu nasıl gerçekleşecektir ?

Kuşkusuz her hareketin kısa ve uzun vadeli hedefleri vardır. Bu hedeflere ulaşabilmesi için tek tek dağınık örgüt ve insiyatifleri bir merkezde birleştirmek gerekiyor.

Ancak bugün kamu çalışanları sendikalarının Konfederasyon'laşma anlamında bir zorunluluğu yoktur. Zaten bir merkezi

platform varlığını korumaktadır. Bu platformun işlemeyen yönleri de mevcuttur. Bu gün sorun, platformu KÇSKK'dan çıkararak tekrar eski haline, KÇSP'na dönüştürmektir. KÇSP'nin daha iyi organize edilmesi ve işlevsiz olan yönlerinin ortadan kaldırması gereklidir. Bunun nedenleri üzerinde durulursa daha iyi işleve sahip özellikler arzeder. Çünkü hiç bir zaman, platformun işleviyle, Konfederasyon'un işlevini aynı şekilde göremezsiniz.

Fakat süreç içinde sendikalar iç örgütsel ve siyasal problemlerini çözdükçe, adımlarını daha emin yere bastıkça, merkezi bir örgüt çatısı altında buluşmak olası hale gelebilir. Bu yeni oluşum yine de bugünkü konfederasyonlaşma mantığından uzak olmak zorundadır.

SONUÇ

Belki son söz olarak şunları söylemek mümkün. Öncelikle bu çalışmayla neyi amaçladım? Kitap okunduktan sonra bu soruyu yanıtlamak güç olmasa gerek. Yine de şunları tekrarlama pahasına da olsa, söylemek gerekiyor:

Birinci nokta; bu mücadelenin içinde yer alan kadrolarda ciddi bir bilinç çarpıklığını düzeltmek belki öncelikli amacım oldu. Gerçekten de 1980 sonrası, özellikle 1989 Bahar eylemlerinden sonra, Türkiye İşçi Sınıfının eylemlerinin ne nitel olarak ne de nicel olarak yeterli düzeyde kavranıldığı söylenemez. Hareketin boyutları küçümsendi. Yarattığı imkan anlaşılamadı. Sessiz ve derinden gelen büyük "selin" kendine nasıl bir yatak yarattığı anlaşılamadı ya da hafife alındı. Sınıfın kazanımları, sadece ücret gibi konularda ve ekonomik temelde bir iyileştirme sağlandığıyla sınırlandırıldı. Oysa çok daha önemli, belki de tarihsel olarak ilk defa sosyalistler açısından önemsenecek olanaklar yarattı. Farklı kanallardan giden işçi hareketiyle sosyalist hareketin yakınlığı, başka bir deyişle İşçi hareketinin sosyalizme doğru evrimleşmesi için tarihi bir fırsattı. Bu tarihi fırsat, sosyalist hareketin kendini aşmasına ve yenilemesine olabildiğinden çok imkanlar sundu. İşçi sınıfının sunduğu bu tarihsel imkanlar değerlendirilemedi. Büyük bir rahatlıkla burun kıvrılarak, hareket kendiliğindencilikle suçlandı. Sonuçta bu noktaya gelindi.

İşçi sınıfının yarattığı imkanları nasıl anlamak gerekiyor?

İşçi sınıfı ve kamu emekçileri sadece kendi istemleriyle de olsa, sistemi geriletmede önemli bir baskı gücü olmuştu. Gerek kamu emekçilerinin, 17-18 Haziran 1995 tarihinde, 150 bine yakın kitleyle Ankara'yı "teslim" alması, gerekse 27 Kasım 1994 tarihinde Türk-iş'in engellemesine rağmen, 100 bin işçinin Ankara'da Meclis'e yürümesi; sadece bu iki örnek bile hareketin iç devinimi-nin ve geleceğe dönük yürüyüşünün temel taşlarını belirten devrimci bir potansiyeli ifade eder.

İşte bu devinim, çürümeyle yüz yüze gelen sosyalist haraketin, yeniden kendini üretmesinin manivelası olacak yegane devrimci güçtü. Asıl olan, bu imkanı kullanarak kendini aşmasını bilmek, ideolojik-siyasal ve örgütsel olarak kendini yeniden ama yeniden üretebilmektir.

Bunun birinci kıstası, 1980 sonrası ortaya çıkan İşçi ve Emekçi Hareketi'ni, gerek siyasal gerekse örgütsel-eylemsel boyutlarıyla çok iyi değerlendirmek basiretini göstermektir. Bu ne yazık ki gösterilmemeştir. İşçi hareketi küçümsenmiş, önemli bir duyarlılıkla değerlendirme yoluna gidilememiştir. Bu çarpık bilincin başka bir şekillenişi de, hareketi olduğundan büyük gösteren, sonuçta siyasal örgütlenmeyi reddeden saf bir "işçicilik" tavrıdır ki, bu düşünce de sosyalist hareketin gelişmesine imkan verecek birikimi ve potansiyeli taşımamıştır.

Salt bu düzlemde, işçi ve kamu emekçileri hareketinin doğrudan içinde yer alan bir arkadaşınız olarak, somut gözlemlerimle, bu hareketi en küçük ayrıntısına kadar imkanlarım ölçüsünde sorgulamaya ve irdelemeye çalıştım. Ancak bunun yeterli olduğu hiçbir şekilde söylenemez.

Bu araştırmayı tamamlayacak olan gazete yazılarını kitabın sonuna ek olarak koymayı düşünmüştüm. Çünkü bu yazılar doğrudan kitabın konusuyla ilgiliydi ve o günün somut koşullarında kaleme alınmıştı. Dolayısıyla birbirini bütünleyecek yazılardı. Ancak kitabı çok şişireceğini düşünerek, bu yazıları ek olarak koymaktan vazgeçtim. Belki ilerde ayrı bir kitap olarak hazırlanabilir.

Bu kitapta eksik kalan bir başka yan da, işçi sınıfının politik örgütlenmesine ilişkin düşüncelerin yer alamamasıdır. Ancak bunu bilinçli bir seçimle, kitaba almayı düşünmedim. Çünkü bu bölüm çok ayrı bir çalışmayı gerektirecekti. Doğrusu böyle önemli bir konuyu kitabın iç sayfalarında, alelacele bir yerlere sıkıştırmayı, ciddiyetle bağdaştıramadım. O nedenle kitapta çok genel bir "sosyalist hareket" söylemini geçmememeye dikkat ettim. Ayrı ayrı parti ve siyasi gruplar ayrımına gitmedim. Genel bir ifade kullandım.

Bu kitap tasarısını yaptığımda, ilk aklıma gelen konu başlığı "İşçi Sınıfı ve Kürt Sorunu" olmuştu. Bu konuya ilişkin ilk çalışmam bu mihvalde gelişmişti. Ancak elimdeki materyallerin son derece yetersiz oluşu, yine araştırmalarım sonucu yeterli belge ve donelerin olmaması, çalışmamı soyutluktan çıkaramayacağım kuşkusuna götürdü beni. Ve şimdilik bu projeden vazgeçtim. Ancak ilk elden yapmak istediğim şey, bu projeyi mutlaka sonuçlandırmak olacaktır.

Sonuç olarak bu kitapta katkısı olan arkadaşlarıma, ayrıca Mihri Belli ve Sevim Belli arkadaşlara, dostum sendikacı Munzur Pekgüleç'e kitabı okuyarak, değerlendirme yazılarıyla verdikleri destekten dolayı sonsuz teşekür ederim.

"Bu kitaptaki amacım işçi sınıfı hareketimizin grev ve direnişlerinin biyografisini çizmek değil. 12 Eylül sonrasında yaşadığımız grev ve direnişlerin sonuçlarını tartışmak istedim. Hareket nasıl başladı, nereye kadar ulaştı ve sonraki süreçte nereye evrildi ? Buradan sosyalistler olarak çıkardığımız sonuçlar nelerdi ? Sosyalist hareketin sınıf hareketinden kopuşunun yarattığı çürümüşlük, sınıfla birlikte yürünülerek nasıl giderilebilir, bunu tartışmak istedim."

Hasan Oğuz

"Yazarın son yıllardaki işçi ve kamu çalışanları eylemlerinden çıkardığı sonuç; işçi sınıfının politik örgütüne kavuşmasının artık bir zorunluluk olduğudur. 'Başarı ve zaferin güvencesi buradadır. Parti sorununun çözümü bütün görevlerin önünde duran ve çözülmesi zorunlu bir görev olarak kendini dayatmaktadır.' diyor Hasan Oğuz. Doğru söylüyor..."

Mihri Belli (Eski TKP Yöneticisi)

"Bu çalışma yeni ve yakın dönem tarihinin yazılışına önemli bir 'giriş' yapıyor. Böylesi bir 'giriş'in yapılmış olması, önümüzdeki dönemde işçi sınıfının mücadele tarihini yazmaya devam edecek çalışmalara ışık tutacaktır."

Munzur Pekgüleç (DİSK Deri-İş Genel Başkanı)

ISBN 975-7132-00-4

9 789757 132004

SCALA YAYINCILIK

300 000